

Machairí an Churraigh

Plean Bainistíochta Caomhnaithe

Samhain 2024

Taighde déanta agus scríofa ag

The Paul Hogarth Company

Research and Dig

Gort Archaeology

WM Associates

Thar ceann:

Comhairle Contae Chill Dara

An Roinn Cosanta

Clár Ábhair

Réamhrá an Tánaiste & an Aire Chosanta	3
Réamhrá an Phríomhfheidhmeannaigh	4
1 Réamhrá.....	5
2 Brollach	6
2.1 Brollach.....	6
2.2 Ról an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe	7
2.3 Foireann Comhairliúcháin	7
2.4 Modheolaíocht.....	8
3 Machairí an Churraigh.....	9
3.1 Suíomh agus comhthéacs.....	9
3.2 Beartas, comhthéacs reachtúil agus cosaint reatha.....	9
3.3 Stair Bhainistíochta	16
3.4 Tuairimí na bPáirtithe Leasmhara	16
3.5 Bithgheografaíocht.....	18
3.6 Geolaíocht	19
3.7 Hidreolaíocht	22
3.8 Ithreacha	23
3.9 Bithéagsúlacht – Gnáthóga agus Flóra.....	25
3.10 Seandálaíocht.....	26
3.11 Carachtar Tírdhreacha.....	37
4 Ráiteas ar Thábhacht	42
4.1 Ráiteas ar Thábhacht	42
4.2 Measúnú ar Thábhacht	42
5 Bagairtí agus deiseanna.....	47
5.1 Bagairtí reatha.....	47
5.2 Brúnna reatha agus amach anseo ar bhithéagsúlacht.....	47
5.3 Cailteanais phíosa ar píosa d'fhorbairtí áitiúla	48
5.4 Cur isteach ar an Ithreach	48
5.5 Feabhsú Talmhaíochta Féideartha.....	48
5.6 Cleachtais bainistíochta reatha.....	49
5.7 Cuairteoirí/áineas	53
5.8 Stádas na scrobarnaí	54
5.9 Crainn agus plandálacha.....	54
5.10 Cáilíocht agus astarraingt screamhuisce.....	54

5.11	Speicis plandaí neamhdhúchasacha ionracha.....	55
5.12	Athrú aeráide	55
5.13	Bagairtí don tábhacht	56
5.14	Sriantachtaí a Eascraíonn as an Suntas.....	67
5.15	Achoimre ar na Deiseanna	76
5.16	Achoimre ar na Sriantachtaí.....	76
6	Fís do Mhachairí an Churraigh	77
6.1	Fís a Chur ar Bun	77
6.2	An Méid Atá d'Aidhm againn a Bhaint Amach.....	77
6.3	Spríoc-choinníoll - Bithéagsúlacht.....	78
6.4	Suíomhanna comparáide	83
7	Beartais agus Gníomhartha Caomhnaithe.....	85
7.1	Cúlra	85
7.2	Beartas 1 – Creat Cosanta	85
7.3	Beartas 2 – Maoirseacht	86
7.4	Beartas 3– Bonn Fianaise	88
7.5	Beartas 4 – Toirmeasc agus forfheidhmiú	89
7.6	Beartas 5 – Iompraíochtaí dearfacha a chur chun cinn.....	90
7.7	Beartas 6 – Bainistíocht bhithéagsúlachta	91
7.8	Beartas 7 – Creat agus bonneagar spásúil.....	94
7.9	Beartas 8 – Cur chun cinn agus brandáil an Churraigh.....	97
7.10	Beartas 9 – Oideachas, Léirmhíniú agus Treochomharthaíocht.....	98
8	Conclúid agus Moltaí	100
	Leabharliosta	101
	Aguisín A: Torthaí an Chomhairliúcháin le Páirtithe Leasmhara 2021	108
	Aguisín B: Bonnliíne Bhithéagsúlachta	122
	Aguisín C: Plénóta - Déine na hInnilt Caorach.....	140
	Aguisín D: Táscairí agus Méadrachtaí Samplacha a nÚsáidtear i dtaca le Díobháil Bithéagsúlachta	142
	Aguisín E: Torthaí an Chomhairliúcháin Phoiblí 2022.....	146
	Aguisín F: Nóta Taighde – Creat Teoiriciúil ar a mBunaítear an Bhainistíocht.....	156

Réamhrá an Tánaiste & an Aire Chosanta

Cuireann sé an-áthas orm fáilte a chur roimh an tuarascáil seo ar thodhchaí Mhachairí an Churraigh. Mar Aire Cosanta, is mise coimeádaí an Churraigh, atá thart ar 4,870 acra agus ar cheann de na limistéir is oscailte agus is inrochtana sa tír. Cuimsíonn an suíomh an áis oiliúna lárnach d'fhórsaí míleata an Stáit; lárionad thionscal rásaíochta capall na hÉireann; agus ina theannta sin, tá sé in úsáid ag úinéirí caorach a bhaineann leas as cearta féaraigh ar na tailte. Is áis mhór nádúrtha í freisin, ní hamháin do mhuintir na háite ach don iliomad turasóirí a thugann cuairt ar Chontae Chill Dara.

Le roinnt blianta anuas, tá an Roinn Cosanta ag obair, i gcomhar le Comhairle Contae Chill Dara, ar Thionscadal Comhairliúcháin an Churraigh seo, a chuir an Plean Bainistíochta Caomhnaithe seo le chéile lena sainaitnítear modhanna bainistíochta oiriúnacha don todhchaí chun cur ar chumas pháirtithe leasmhara éagsúla an Churraigh a gcearta a fheidhmiú agus ag an am céanna rochtain phoiblí a cheadú agus cloí le srianta comhshaoil a spreagadh.

Le linn an tionscadail seo, bhí an Roinn Cosanta agus Comhairle Contae Chill Dara araon ar an eolas faoin ngá atá le modh a chinnteodh caomhnú an tírdhreacha ársa seo agus, ag an am céanna, a chabhródh leis an tírdhreach ársa an t-aitheantas atá tuillte aige a bhaint amach. Leagadh amach sa tuarascáil seo deiseanna trínar féidir an ceantar a aithint go sainiúil, agus rinneadh measúnú freisin ar acmhainneacht forbartha an cheantair mar áit is díol spéise do chuairteoirí.

Ina theannta sin, sainaitníodh sa phróiseas comhairliúcháin go mbeadh athbhreithniú ar Fhodhlíthe an Churraigh agus ar Acht Churrach Chill Dara tráthúil, d'fhonn leasuithe féideartha a shainaithint a d'fhéadfadh réitigh níos éifeachtaí a sholáthar ar roinnt dúshlán atá roimh an gCurrach.

Mar chuid den tsaincheist níos leithne maidir le bainistíocht agus cosaint, sainaitníodh sa tuarascáil freisin an gá atá le breithniú a dhéanamh ar bhunú gníomhaireachta tiomnaithe atá freagrach as an gCurrach, nó freagracht as an suíomh a leagan ar ghníomhaireacht atá ann cheana a bhfuil an tacar scileanna agus an saineolas riachtanach aici chun acmhainneacht na Machairí a uasmhéadú.

Léirítear sa tuarascáil seo mo thiomantas chun na spriocanna sin a bhaint amach, agus chun a chinntiú go gcosnófar an Currach amach anseo, agus ag an am céanna an tairbhe is mó is féidir a chinntiú do mhuintir na háite, agus dóibh siúd a thagann ar cuairt chuig na Machairí.

Micheál Martin

Micheál Martin
Tánaiste & an tAire Cosanta

Réamhrá an Phríomhfheidhmeannaigh

Is comhoibriú é Plean Bainistíochta Caomhnaithe Mhachaire an Churraigh idir Comhairle Contae Chill Dara agus an Roinn Cosanta, chun aird a tharraingt ar thábhacht agus ar shuntas na hoidhreachta a bhaineann le Machairí an Churraigh. Ceapadh The Paul Hogarth Company in 2020 chun Plean Bainistíochta Caomhnaithe Mhachaire an Churraigh a ullmhú, ag forbairt ar a bhfoilsíú roimhe seo de 'The Curragh of Kildare: Reflection on Potential'.

Soláthraíonn an 5000 acra d'fhéarthalamh oscailte Mhachaire an Churraigh suíomh do cheann de na tírdhreacha réamhstairiúla is suntasaí in Éirinn. Tá beagnach 200 séadchomhartha seandálaíochta doiciméadaithe laistigh den Churrach. Ó thaobh na héiceolaíochta de, tá na Machairí ar cheann de na réimsí féarthailte leathnádúrtha is mó san Eoraip a sholáthraíonn príomhghnáthóga do raon speiceas éan, lena n-áirítear Feadóg Bhuí agus Pilibín.

Bhí an Machaire mór féarach le feiceáil go soiléir inár stair agus inár gcultúr, agus an tírdhreach ag soláthar níos mó ná suíomh fisiciúil amháin. Tá tábhacht an Churraigh mar ghnáthóg éiceolaíoch ar leith agus mar shuíomh seandálaíochta doiciméadaithe go maith. Anuas air sin, níl amhras ar bith faoina thábhacht náisiúnta ó thaobh na geolaíochta, cúrsaí creidimh, cúrsaí míleata agus cúrsaí eachaíochta de freisin.

Tá ról ríthábhachtach ag an gCurrach i dtraenáil agus i bhforbairt Óglaigh na hÉireann i gCampa an Churraigh, go stairiúil agus amach anseo. Chomh maith leis sin, nuair a luaitear Rásaíocht Capall na hÉireann, smaoinítear ar an gCurrach. Tá ról lárnach talmhaíochta ag na tailte d'fheirmeoirí áitiúla agus ag an am céanna tá ról ollmhór acu i saol na ndaoine áitiúla a úsáideann iad mar áit lena scíth a ligean, aclaíocht agus taiscéalaíocht a dhéanamh. Tá tábhacht áitiúil, réigiúnach agus náisiúnta ag baint le gach ceann de na fachtóirí sin agus mar sin ní mór iad a chosaint oiread agus is féidir.

Reáchtáladh réamhchomhairliúchán poiblí ar líne in 2021 chun cabhrú le tuiscint a bhunú ar ghnéithe tábhachtacha Mhachairí an Churraigh agus ar an tábhacht sin a bhaineann leo. I measc rannpháirtíochta na bpáirtithe leasmhara bhí cruinnithe, ceardlanna agus agallaimh ar líne.

Fuarthas go leor freagraí ar shuirbhé ar líne; 3,636 freagra suirbhé agus 44 ríomhphost.

Tuigim go hiomlán an chastacht a bhaineann leis an tírdhreach seo a bhainistiú, ní hamháin an tábhacht chomhshaoil agus seandálaíochta, ach an bhaint leanúnach atá aige le hÓglaigh na hÉireann, leis an Tionscal um Rásaíocht Capall agus leis an bpobal feirmeoireachta áitiúil.

Beidh sé mar aidhm ag an bPlean Bainistíochta Caomhnaithe seo cothromaíocht a bhaint amach idir riachtanais úsáideoirí Mhachairí an Churraigh faoi seach agus iad ag tabhairt aire dá cháilíochtaí nádúrtha, ag soláthar beartas soiléire d'úsáid inbhuanaithe na Machairí amach anseo.

Sonya Kavanagh
Príomhfheidhmeannach, Comhairle Contae Chill Dara

1 Réamhrá

Bhunaigh an Roinn Cosanta Fóram an Churraigh in 2016. In 2018, choimisiúnaigh Comhairle Contae Chill Dara doiciméad físe de bhun gníomhaíochta a d'eascair as an bhFóram seo. Chuir The Paul Hogarth Company 'The Curragh Plains - A Reflection of Potential' le chéile. Chuir an páipéar seo sraith tuairimí le cur san áireamh maidir leis an gCurragh, le fócas ar leith ar a chur i láthair fisiciúil agus ar a chumas. Aithníodh go mbeadh gá le tuilleadh taighde níos mionsonraithe, chomh maith le comhairliúchán leis an iliomad páirtithe leasmhara den Churragh, chun tacú leis na moltaí atá leagtha amach sa doiciméad sin agus chun iad a fhorbairt. Coimisiúnaíodh Plean Bainistíochta Caomhnaithe Mhachaire an Churraigh in 2019 tar éis comhaontú idir Comhairle Contae Chill Dara agus an Roinn Cosanta. Ceapadh The Paul Hogarth Company in 2020 chun Plean Bainistíochta Caomhnaithe Mhachaire an Churraigh a ullmhú.

Tá na Beartais agus na Gníomhartha a leagtar amach sa doiciméad seo bunaithe ar phróiseas fairsing comhairliúcháin phoiblí agus tá siad fadréimseach agus uailmhianach.

Tagann dhá phríomhcheist bhunúsacha chun cinn:

(i) **Athrú Reachtaíochta**

Tá an t-athrú reachtach bunúsach chun gníomhartha a shainiú sa Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo a chur chun cinn agus a chur chun feidhme. Nuashonraíodh Acht Churragh Chill Dara go deireanach in 1969, breis is 50 bliain roimh tháirgeadh an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo. Cé go maireann cuid mhór den Acht go fóill, tá riocht an Churraigh agus na héilimh a cuireadh air tar éis bogadh ar aghaidh go mór.

(ii) **Bainistiú an Churraigh**

Is áis thábhachtach náisiúnta é Curragh Chill Dara, ach is tírdhreach uathúil casta é freisin a theastaíonn chun sraith úsáidí agus úsáideoirí an-difriúla a chothromú. Chun bainistiú éifeachtach fadtéarmach an Churraigh a chinntiú, ba cheart smaoineamh ar an bhféidearthacht Gníomhaireacht fhreagrach a bhunú.

Chun an méid thuas a chur i bhfeidhm, ní mór do roinnt Ranna Rialtais ceannach isteach chun an t-athrú reachtaíochta a chur chun cinn agus tiomantas a léiriú do mhaoiniú suntasach agus do sheachadadh acmhainní.

2 Brollach

2.1 Brollach

2.1.1 Choimisiúnaigh Comhairle Contae Chill Dara agus an Roinn Cosanta an Plean Bainistíochta Caomhnaithe seo do Mhachairí an Churraigh chun aird a tharraingt ar thábhacht agus ar shuntas oidhreachta Mhachaire an Churraigh agus chun roinnt beartas agus gníomhartha caomhnaithe oidhreachta a cheapadh chun a chinntiú go ndéanfar an ceantar a chaomhnú, a bhainistiú, a chothabháil agus a léirmhíniú go cuí agus go hinbhuanaithe amach anseo.

2.1.2 Is tírdhreach dinimiciúil, ilchisealach é Machairí an Churraigh, atá iontach saibhir ó thaobh oidhreachta tógtha, nádúrtha agus cultúrtha de. Is tírdhreach oibre, gníomhach é freisin a úsáideann go leor daoine agus atá an-luachmhar ar fad do na daoine sin a chónaíonn agus a oibríonn in aice leis. Dá réir sin, príomhghné den phlean seo is ea an comhairliúchán fairsing a rinneadh le páirtithe leasmhara agus le baill den phobal, agus mhúnlaigh na torthaí as sin ábhar an phlean.

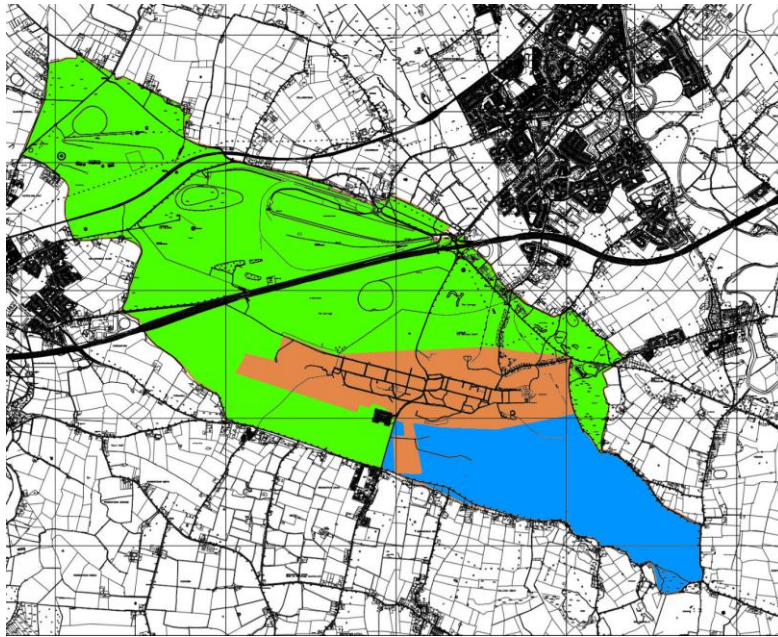
2.1.3 Murab ionann agus cineálacha eile pleananna bainistíochta, tá Plean Bainistíochta Caomhnaithe á thiomáint go sonrach ag measúnú tábhachta, agus ar conas a dhéanfar é sin a bhainistiú. Agus beartais agus gníomhaíochtaí á dtabhairt isteach, próiseáladh méid suntasach faisnéise lena n-áirítear taighde acadúil roimhe seo agus taighde leanúnach, ceardlanna le páirtithe leasmhara agus saineolaithe ábhartha, agus aiseolas ó chomhairliúchán poiblí fairsing.

2.1.4 Sainmhínítear tailte an Churraigh de réir reachta a roinneann iad i dtrí chrios a dtugtar na Tailte Donna, na Tailte Gorma, agus na Tailte Glasa orthu. Léirítear na limistéir seo ag Pláta 1, agus leagtar amach iad mar seo a leanas:

- Tailte Donna: An limistéar a mbunaíodh campa míleata buan air in 1858 agus ar cuireadh cearta féaraigh choitinn ar fionraí de réir reachta.
- Tailte Gorma (nó Talamh Raidhfil): Ag fanacht faoi réir cearta féaraigh choitinn, úsáidtear é le haghaidh cleachtadh raidhfil agus cleachtaí míleata eile.
- Tailte Glasa: Chun leanúint de bheith á n-úsáid go príomha le haghaidh fhéarach coitianta na gcaorach ag sealbhóirí cearta agus, go páirteach freisin, ag Cumann Móna na hÉireann le haghaidh rásaíochta agus traenála capall agus go pointe níos teoranta ná mar is féidir na Tailte Gorma a úsáid chun críocha míleata amhail athbhreithnithe, druileanna agus, i gcásanna éigeandála, campáil shealadach.

2.1.5 Baineann an Plean Bainistíochta Caomhnaithe seo leis na limistéir sin de Mhachairí an Churraigh atá faoi réir comhchearta féaraigh agus nach n-áirítear Tailte Donn Champa an Churraigh ar a dtugtar Airmheán Traenála Óglaigh na hÉireann (ATÓÉ) na laethanta seo. Aithnítear sa Phlean Bainistíochta Caomhnaithe, áfach, gur cuid lárnach den tírdhreach agus dá oidhrecht iad na tailte donna.

Pláta 1 - Léarscáil Chriosach

2.2 Ról an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe

- 2.2.1 Is tírdhreach é an Currach atá ag athrú go leanúnach leis na mílte bliain. Is é ról an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo ná a aithint cad atá suntasach faoin gCurrach i measc na bpróiseas leanúnach athraithe seo, chun creat gníomhaíochtaí a shainaithint ar féidir an tábhacht sin a chur chun cinn, a chosaint agus a chothú.
- 2.2.2 Cé go bhfuil na saincheisteanna agus na ceisteanna íogaire ar an gCurrach casta, tá an plean bunaithe ar phróiseas simplí a thosaíonn le cur síos ar a bhfuil ann, cén fáth a bhfuil tábhacht leis, cad atá ag tarlú dó agus na prionsabail lena ndéanfar é a bhainistiú.
- 2.2.3 I bhfianaise nádúr idirghaolmhar na saincheisteanna agus na gceisteanna íogaire, féachann an Plean Bainistíochta Caomhnaithe seo agus na beartais agus na gníomhartha a leagtar amach, le creat a sholáthar do chlár taighde agus oibre níos mionsonraithe, agus le bainistíocht Mhachairí an Churraigh a threorú i dtéarmaí cothabhála, bainistíochta, rochtana, úsáide agus saincheisteanna eile ar bhealach a thabharfaidh aird ar a bhfuil suntasach.
- 2.2.4 Mar phlean, níor cheart breathnú ar an bPlean Bainistíochta Caomhnaithe mar dhoiciméad seasta, ach mar straitéis oibre atá á treorú ag próiseas taighde agus comhoibríthe. Déanfar monatóireacht leanúnach ar Phlean Bainistíochta Caomhnaithe an Churraigh agus beidh sé faoi réir athbheithnithe agus nuashonruithe.
- 2.2.5 Ag cuimhneamh ar na cuspóirí atá sa phlean, beidh sé faoi réir athbheithnithe chuimsithigh agus nuashonrú gach 10 mbliana.

2.3 Foireann Comhairliúcháin

- 2.3.1 In 2019, i gcomhar leis an Roinn Cosanta, choimisiúnaigh Comhairle Contae Chill Dara:

“Plean cuimsitheach um Bainistíocht Caomhnaithe, a sholáthróidh creat do bhainistiú inbhuanaithe ar Churrach Chill Dara amach anseo, ag féachaint do thábhacht chultúrtha mhíleata an Churraigh san am a chuaigh thart agus san am i láthair, soláthróidh sé beartais shoiléire do thodhchaí inbhuanaithe na machairí.”

- 2.3.2 Ceapadh foireann comhairliúcháin, faoi stiúir The Paul Hogarth Company, i mí an Mheithimh 2020. Mar chleachtas seanbhunaithe Ailtireachta Tírdhreacha, Dearaidh Uirbigh agus Pleanála, thug siad taithí fhairsing ar oibriú i dtírdhreacha móra, ardphróifíle, íogaire don tionscadal, lena n-áirítear (ach gan a bheith teoranta do) Shlí an Atlantaigh Fhiáin feadh chósta thiar na hÉireann, agus Loch Laomainn agus Páirc Náisiúnta Trossachs in Albain.
- 2.3.3 Mar chuid lárnach de thaighde agus d'údarú a dhéanamh ar an bPlean Bainistíochta Caomhnaithe, d'éiligh an coimisiún ar an bhfoireann comhairliúcháin cheaptha faoi stiúir tírdhreacha teagmháil a dhéanamh leis an bpobal, le raon leathan páirtithe leasmhara ó Ranna Rialtais Láir agus Áitiúil, le Gníomhaireachtaí do ghrúpaí páirtithe leasmhara agus leis an bpobal i gcoitinne.
- 2.3.4 I measc na foirne a ceapadh chun taighde a dhéanamh ar an bPlean Bainistíochta Caomhnaithe agus é a scríobh bhí Comhairliúchán Oidhreachta Research & Dig, Gort Archaeology agus éiceolaithe WM Associates.
- 2.3.5 Ag an am céanna le táirgeadh an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe, chuimsigh an coimisiún Plean Brandála, Léirmhíneithe agus Comharthaíochta a bhí bunaithe ar obair a rinneadh mar chuid den Phlean Bainistíochta Caomhnaithe. Maidir leis seo, ceapadh Tandem Design ar leithligh.

2.4 Modheolaíocht

- 2.4.1 Cuireadh tús leis an bpróiseas chun an Plean Bainistíochta Caomhnaithe seo a fhorbairt in 2020 agus bhí próiseas taighde deisce agus rannpháirtíocht fhairsing páirtithe leasmhara mar bhonn eolais aige, a reáchtáladh go substaintiúil ar líne mar gheall ar shrianta Covid-19. Tugadh faoi shuirbhéanna poiblí in éineacht le rannpháirtíocht páirtithe leasmhara ina raibh cruinnithe, ceardlanna agus agallaimh ar líne.
- 2.4.2 Thuairiscigh an fhoireann comhairliúcháin go rialta do ghrúpa stiúrtha cliant ina raibh ionadaithe ó Chomhairle Contae Chill Dara agus ón Roinn Cosanta. Bhí beartais agus gníomhartha a aithníodh sa Phlean Bainistíochta Caomhnaithe faoi réir comhairliúcháin phoiblí in 2022 agus rinneadh iad a bheachtú tríd an bpróiseas sin.
- 2.4.3 Cuimsítear sa tuarascáil prionsabail agus próisis ábhartha de Chairt Granada (1985), Cairt Burra: cairt ICOMOS na hAstráile d'áiteanna a bhfuil tábhacht chultúrtha ag baint leo (2013), agus cairt Ename, cairt ICOMOS um léirmhíniú agus cur i láthair láithreán oidhreachta cultúrtha (2008). Tá an téarmaíocht a úsáidtear sa tuarascáil seo ag teacht leis na Treoirlínte um Chosaint Oidhreachta Ailtireachta (2011) agus le Cairt Burra (2013).

Teorainneacha

- 2.4.4 Is doiciméad straitéise é an Plean Bainistíochta Caomhnaithe a stiúirann bainistíocht na hoidhreachta i Machairí an Churraigh. Is é an ról atá aige ná an méid atá suntasach a aithint agus creat a sholáthar trína gcuirtear an tábhacht sin chun cinn agus trína gcosnaítear í. Dá réir sin, tá fardal uileghabhálach de na séadchomharthaí agus na háiteanna oidhreachta éagsúla lasmuigh dá raon feidhme.
- 2.4.5 Ina theannta sin, mar gheall ar chastacht oibriúcháin Ráschúrsa an Churraigh agus Champa an Churraigh, ní chuirtear ach comhairle ardleibhéil ar fáil sa doiciméad seo don dá limistéar sin, a bhfuil an dara ceann acu lasmuigh den limistéar staidéir.
- 2.4.6 D'fhonn oiriúnacht na réiteach féideartha ar shaincheisteanna éagsúla a fháil amach, tugadh faoi chomhairliúchán poiblí agus faoi agallaimh leathstruchtúrtha. Is é láidreacht na n-agallamh leathstruchtúrtha ar cheistneoirí agus ar chuir chuige cainníochtúla eile ná gur féidir leo a bheith úsáideach chun fíordhearcaidh duine a fháil trí chastacht agus contrárthachtaí a chur in iúl.

3 Machairí an Churraigh

‘Chun aon limistéar a thuiscint, ní mór breathnú ar an tírdhreach ar dtús toisc gurb é an talamh féin a mhúnlaíonn na pobail plandaí agus ainmhithe a mhaireann air, a chinneann nádúr ithreacha agus sreabhadh uisce agus a mbíonn tionchar aige ar shaol an phobail daonna’

Anne Behan (1959-2004) Comhshaolaí, An Cnoc Rua, Cill Dara.

3.1 Suíomh agus comhthéacs

- 3.1.1 Tá Currach Chill Dara suite i lár Chontae Chill Dara idir ceithre lonnaíocht; Droichead Nua, Áth Garbháin, Cill Chuillinn agus Cill Dara. Tá sé 30 ciliméadar siar ón bpríomhchathair, Baile Átha Cliath agus tá sé deighilte ag an bpríomhchonair iompair náisiúnta idir Baile Átha Cliath agus Deisceart agus Iarthar na hÉireann
- 3.1.2 Is deacair áibhéil a dhéanamh faoi thábhacht Mhachairí an Churraigh. Cuimsíonn an Currach beagnach 5000 acra de fhéarthailte nádúrtha, agus is tírdhreach uathúil ilchisealach é atá saibhir ó thaobh oidhreachta nádúrtha, cultúrtha agus tógtha de. Is toradh é ar an ngaol fada casta idir buntréith nádúrtha an chomhshaoil, agus na daoine a chuaigh ina bhun.
- 3.1.3 Tá an Currach ar cheann de na tírdhreacha réamhstairiúla is suntasaí in Éirinn. Tá beagnach 200 séadchomhartha seandálaíochta doiciméadaithe agus is dócha nach n-aimseofar go leor suíomhanna eile, fiú. Léiríonn seandálaíocht an Churraigh reilig de dhumhaí adhlactha réamhstairiúla déanacha, a bhfuil thart ar 135 acu ag breac an tírdhreacha, heinsí agus aibhinní searmanais, créfoirt líneacha na hIarannaoise de ‘Rás na Muice Duibhe’, lonnaíochtaí réamhstairiúla agus meánaoiseacha, agus séadchomharthaí a bhaineann lena úsáidí oiliúna talmhaíochta agus míleata níos déanaí.
- 3.1.4 Cuireann an Currach timpeallacht oibre ar fáil do thrí phríomhúsáideoir, Óglaigh na hÉireann, an tionscal rásaíochta capall agus traenála, agus feirmeoirí caorach.

3.2 Beartas, comhthéacs reachtúil agus cosaint reatha

Náisiúnta

An Creat Náisiúnta Pleanála – Tionscadal Éireann 2040

- 3.2.1 Is plean straitéiseach ardleibhéil an Rialtais é an Creat Náisiúnta Pleanála (CNP) le haghaidh fás agus forbairt na tíre amach anseo a mhúnlú go dtí an bhliain 2040. Níl aon tagairtí díreacha do Mhachairí an Churraigh laistigh den CNP.

Plean Gníomhaíochta Náisiúnta um Bithéagsúlachta 2023-2030

- 3.2.2 Leagtar amach sa Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta um Bithéagsúlacht gníomhaíochtaí trína dtabharfaidh réimse earnálacha Rialtais, sibhialta agus príobháideacha faoi ‘Fhís na hÉireann don Bithéagsúlacht’ a bhaint amach agus leanann sé ar aghaidh ó obair an chéad agus an dara Plean Gníomhaíochta Náisiúnta um Bithéagsúlacht. Níl aon tagairtí díreacha do Mhachairí an Churraigh laistigh den Phlean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht.

Réigiúnach

Straitéis Réigiúnach Spáis agus Eacnamaíochta (SRSE) - Tionól Réigiúnach an Oirthir agus Lár na Tíre

- 3.2.3 Aithníonn an SRSE príomhshócmhainní straitéiseacha, príomhdhíseanna agus príomhdhúshláin réigiún an Oirthir agus Lár na Tíre agus leagann sé amach freagraí beartais lena chinntiú go bhfreastalaítear ar riachtanais daoine – amhail rochtain ar thithíocht, poist, éascaíocht taistil agus folláine i gcoitinne – suas go dtí 2030 agus ina dhiaidh sin.

- 3.2.4 Laistigh den SRSE, tá tagairt do Mhachairí an Churraigh teoranta don téama 'Bonneagar Glas'. Go sonrach, faoin teideal 'Sócmhainní Bonneagair Straitéiseacha Nádúrtha Cultúrtha agus Glasa sa Réigiún', tá na Machairí liostaithe mar Pháirc Náisiúnta/Réigiúnach agus mar Shuíomh Oidhreachta.

Contae

Plean Forbartha Chontae Chill Dara (PFC) 2023-2029

- 3.2.5 Ullmhaíodh an Plean Forbartha Contae de réir cheanglais agus fhorálacha an Achta um Pleanáil agus Forbairt 2000 (arna leasú). Leagtar amach ann straitéis fhoriomlán maidir le pleanáil chuí agus forbairt inbhuanaithe limistéar feidhme Chontae Chill Dara, thar an tréimhse 2023-2029 agus ina dhiaidh sin. Tá roinnt tagairtí do Mhachairí an Churraigh suite ar fud an PFC, ag tagairt don limistéar mar shócmhainn thábhachtach agus mar chosaint beartais ach freisin mar bheartais neamhspleácha atá tiomnaithe don limistéar agus dá ainmiúcháin.
- 3.2.6 Tá tagairtí beartais do Phríomhphlean Forbartha Contae maidir le Machairí an Churraigh le fáil faoi Chaibidil 4: Caibidil Geilleagar Athléimneach agus Cruithín Post, Caibidil 5: Soghluaisteacht agus Iompar Inbhuanaithe, Caibidil 9: Ár nGeilleagar Tuaithe, Caibidil 11: Oidhreacht Thógtha agus Chultúrtha, Caibidil 12: Bithéagsúlacht agus Bonneagar Glas, agus Caibidil 13: Tírdhreach, Áineas agus Taitneamhacht.

Plean Oidhreachta Chontae Chill Dara, 2019-2025

- 3.2.7 Is doiciméad foilsithe é Plean Oidhreachta 2019-2025, an dara ceann do Chill Dara. Soláthraíonn sé creat straitéiseach chun oidhreacht Thógtha, Nádúrtha agus Chultúrtha & Seandálaíochta Chill Dara a chomhtháthú, ag tagairt don Churrach i roinnt áiteanna. Is é aidhm Phlean Oidhreachta Chontae Chill Dara ná 'luach agus deis iontaoibh oidhreachta uathúil Chill Dara a aithint agus é a bhainistiú, a chaomhnú agus a chosaint, i gcomhpháirtíocht, don ghlúin seo agus do na glúine atá le teacht.

Plean Bithéagsúlachta Chontae Chill Dara 2009 - 2014

- 3.2.8 Soláthraíonn an plean bithéagsúlachta creat chun bithéagsúlacht agus oidhreacht nádúrtha a chaomhnú ar leibhéal áitiúil. Tá an plean deartha chun a chinntiú gur féidir spriocanna náisiúnta agus idirnáisiúnta a bhaint amach maidir le caomhnú na bithéagsúlachta, agus ag an am céanna aghaidh a thabhairt ar thosaíochtaí áitiúla. Is é Gníomh 3.3 den phlean ná "Straitéis bainistíochta caomhnaithe a thionscnamh don Churrach". In 2020 coimisiúnaíodh sraith Pleananna Gníomhaíochta Bithéagsúlachta do cheantair laistigh den chontae lena n-áirítear Cill Dara, Droichead Nua agus Cill Chuillinn.

Plean Áitiúil Eacnamaíochta agus Pobail Chill Dara 2024-2029

- 3.2.9 Is é cuspóir an Phlean Áitiúil Eacnamaíochta agus Pobail (PÁEP) na cuspóirí agus na gníomhaíochtaí is gá a leagan amach, ar feadh tréimhse sé bliana, chun forbairt eacnamaíoch agus forbairt áitiúil agus pobail Chill Dara a chur chun cinn agus chun tacú léi.

An tAcht um Pleanáil agus Forbairt, 2000- Arna leasú

- 3.2.10 Níl aon fhoirgnimh chosanta suite laistigh de limistéar staidéir Mhachaire an Churraigh. Ba chóir a thabhairt faoi deara, áfach, go bhfuil 7 struchtúr laistigh d'Airmheán Traenála Óglaigh na hÉireann (ATÓÉ) liostaithe i dTaifead na Struchtúr Cosanta (TSC) Chontae Chill Dara agus 12 fhoirgneamh liostaithe i bhFardal Náisiúnta na hOidhreachta Ailtireachta. Níl aon Limistéar Caomhantais Ailtireachta ann, áfach.

Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-2004

- 3.2.11 Tá go leor suíomhanna seandálaíochta sa cheantar atá liostaithe laistigh de Thaifead na Séadchomharthaí agus na nÁiteanna (TSÁ). Nuair a liostaítear na háiteanna sin tugtar cosaint dóibh faoi *Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-2004*. Nuair a bheartaíonn úinéir nó áititheoir réadmhaoine, nó aon duine eile, aon obair a dhéanamh ag séadchomhartha taifeadta nó i ndáil leis, ceanglaítear orthu fógra i scríbhinn a thabhairt don Aire Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta dhá mhí sula dtosaíonn siad ar aon obair. Níl aon séadchomharthaí náisiúnta ann.

- 3.2.12 Tá ar a laghad dhá shuíomh catha ag Machairí an Churraigh (i.e. 1234 Cath an Churraigh, 1798 Sléacht Ráth na Croiche). In ainneoin a dtábhacht, níl cosaint dhlíthiúil ag ceachtar acu. Ar an gcaoi chéanna, níl aon chosaint dhlíthiúil ag trinsí cleachtaidh ón gCéad Chogadh Domhanda, ag campa féideartha ón gCogadh Criméigh ná ag cosaintí ón Dara Cogadh Domhanda (i.e. An Éigeandáil). Níl aon chuspóirí sonracha i *bPlean Forbartha Contae Chill Dara (2023-2029)* faoi láthair maidir le láithreacha catha a chosaint.

Oidhreacht Nádúrtha

- 3.2.13 Cuirtear cosaint roinnt speiceas agus tírdhreacha ainmnithe ar fáil faoi na Treoracha um Éin (1979) agus Gnáthóga Eorpacha (1992), faoi na Rialacháin um Éin agus Gnáthóga Nádúrtha 2011, faoi na *hAchtanna um Fhiadhúlra* 1976, agus faoin *Acht um Fhiadhúlra (Leasú)* 2000-2010. I gcás ina mbeartaítear forbairt a mbeidh tionchar aici ar speiceas faoi chosaint nó ar áit faoi chosaint, ní mór ceadúnas maolaithe a lorg ón tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fíadhúlra. Tá Machairí an Churraigh ainmnithe mar Limistéar Oidhreachta Nádúrtha beartaithe (LONb). Mar gheall ar an bhféidearthacht go mbeadh tionchar ar Limistéar Caomhantais Speisialta (LCS) Eanach Bhaile Pholaird in aice láimhe, d'fhéadfadh go mbeadh 'Measúnú Cui' ag teastáil ó roinnt tionscadal molta, próiseas ina gcuireann foireann cháilithe anailís ar éifeachtaí féideartha ar an láithreáin in iúl i Ráiteas Tionchair Natura (RTN).

Oidhreacht Dholáimhsithe

- 3.2.14 Níl aon reachtaíocht náisiúnta ann a sholáthraíonn cosaint dhlíthiúil d'oidhreacht dholáimhsithe. I mí na Nollag 2015, dhaingnigh Éire coinbhinsiún *UNESCO chun oidhreacht chultúrtha dholáimhsithe a chosaint* (2003). In alt 11(a), sonraítear 'go ndéanfaidh gach Páirtí Stáit: (a) na bearta is gá chun a áirithiú go gcosnófar an oidhreacht chultúrtha dholáimhsithe atá ina críocha (ibid, lch. 5). Ina theannta sin, sonraítear in Alt 13 'go ndéanfaidh 'gach Páirtí Stáit a dhícheall: (a) beartas ginearálta a ghlacadh arb é is aidhm dó feidhm na hoidhreachta cultúrtha doláimhsithe sa tsochaí a chur chun cinn, agus coimirce na hoidhreachta sin a chomhtháthú i gcláir phleanála' (ibid, lch.6).

Achtanna an Churraigh

- 3.2.15 Tá cosaint reatha an Churraigh inchurtha go mór i leith fhorálacha Achtanna Churrach Chill Dara; ba é Acht 1969 an ceann is déanaí. Aisghairtear Acht 1868. Tá gach alt seachas alt 4, 5 agus 6 d'Acht 1870 (a bhaineann le post Mhaor an Churraigh) fós i bhfeidhm; pé scéal é, ní raibh anseo ach aguisín gearr le hAcht 1868. Faoi láthair, forálann na hAchtanna comhcheangailte an méid seo a leanas:

Teastaíonn údarú ón Aire chun gaineamh, gairbhéal, cloch, cré nó móin 'a bhaint, a thógáil agus a thabhairt chun siúil'.

Teastaíonn údarú ón Aire chun limistéir den Churrach a imfhálú.

Is féidir fodhlí a scríobh chun cosc a chur le 'feithiclí gluaiseacht ar aon áit seachas ar bhóithre poiblí'.

Tá cearta féaraigh caorach ann thar na Tailte Gorma agus na Tailte Glasa (nach bhfuil ar léas ar shlí eile) ag sealbhóirí cearta mar a shonraítear i sceideal d'Acht 1870. 'ní choimeádfaidh sé aon ainmhí seachas caora ar na Tailte ná ní bheidh aon ainmhí seachas caora ar féarach aige ar na Tailte'.

Ní mór na caoirigh cheadaithe a mharcáil, agus tá cosc ar innilt caorach gan mharcáil.

Chuir Acht 1961 deireadh le hoifig Mhaor an Churraigh agus aistríodh dualgais bhainistíochta na hoifige sin go dtí an Roinn Cosanta a leanann ar aghaidh ag maoirsiú bhainistíocht na dtailte gorma agus glasa.

- 3.2.16 Tá an t-uaslíon caorach a bhfuil sé de cheart ag grásaeirí a choinneáil ar an gCurrach bunaithe ar Acht Churrach Chill Dara, seachas ar acmhainn talún a ríomh nó fachtóirí comhshaoil eile ar an gCurrach a chur san áireamh.

- 3.2.17 Faoi láthair tá thart ar 6,000 ceart, faoi úinéireacht thart ar 150 úinéir talún agus in úsáid ag thart ar 30 grásaeir caorach. Chun críocha na nAchtanna, ní áirítear uan sa chomhaireamh ach ón 1ú lá de Mheán Fómhair tar éis a bhreithe.

3.2.18 Níl aon srian breise ann, go háirithe ar am nó fad an innilt.

Stádas an Limistéir Oidhreachta Nádurtha beartaithe (LONb)

3.2.19 Bhí an Currach, a bhí ina Limistéar Inspéise ó thaobh Eolaíochta (LIE) roimhe seo, ar cheann de na chéad láithreán a uasghrádaíodh a gcosaint trí ainmniú an Limistéir Oidhreachta Nádurtha, a bhfuil a theorainn foilsithe ag an tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra.

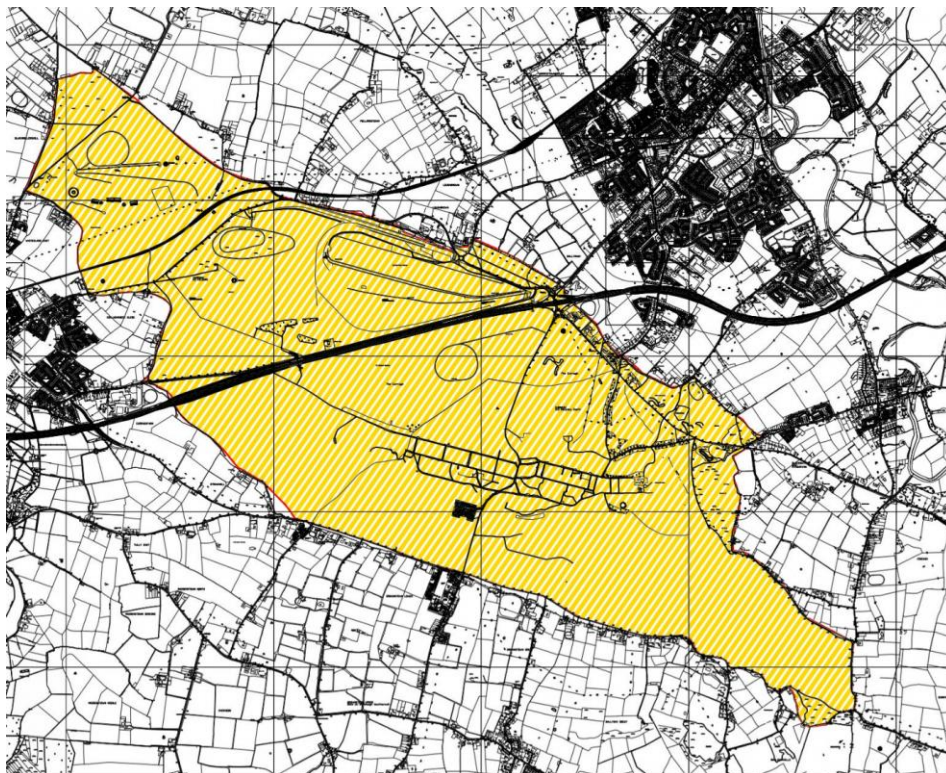
3.2.20 Tá an t-ainmniúchán fós *beartaithe* faoi láthair, mar sin níl aon bhunús dlí leis. Stádas an LONb:

- Feidhmíonn sé mar fholáireamh d'údaráis phleanála go bhfuil luach bithéagsúlachta suntasach ag suíomh.
- Cinntíonn sé nach bhfuil cúnamh deontais ar fáil do ghníomhaíochtaí a chuireann isteach ar chosaint an chomhshaoil.
- San am a chuaigh thart, chuir sé ar chumas úinéirí talún a bheith cáilithe le haghaidh leibhéal ard íocaíochta i scéimeanna agra-chomhshaoil, go háirithe REPS (An Scéim um Chosaint na Timpeallachta Tuaithe).

3.2.21 Ní chuireann an t-ainmniú an suíomh faoi réir aon leibhéal rialaithe SPNF ná ní éilíonn sé ar SPNF monatóireacht a dhéanamh air.

3.2.22 Go dtí seo tá 75 portach ardaithe agus 73 bratphort ainmnithe mar LONanna, ach ní raibh daingniú dlíthiúil aon cheann de na 630 LONb eile ina chuspóir ag an bPlean Gníomhaíochta Náisiúnta um Bithéagsúlacht 2017-2021, agus ón mbabhta deireanach ainmniúchán in 2004, tá sé de dhualgas ar an SPNF a gcuid acmhainní a dhíriú ar chosaint láithreán Natura 2000 vis-à-vis Limistéir faoi Chosaint Speisialta agus Limistéir Chaomhantais Speisialta, a bhfuil oibleagáidí dlíthiúla díreacha ag Éirinn ina leith.

Pláta 2 - Ainmniú an LONb

Reachtaíocht fiadhúlra eile

3.2.23 Gan ceachtar den dá Limistéar Caomhantais Speisialta a ainmniú faoin 'Treoir maidir le hÉin', nó Limistéar Caomhantais Speisialta faoin 'Treoir maidir le Gnáthóga', níl an Currach cosanta ag na hionstraimí sin, cé is moite de cheanglas ráiteas Natura2000 a thiomsú le haghaidh aon togra a d'fhéadfadh tionchar a bheith aige ar LCS Eanach Bhaile Pholaird trí thionchair shreamhuisce (is cuma an bhfuil cead planála ag teastáil). Mura féidir tionchair shuntasacha a chur as an áireamh, dhéanfaí an tionscadal sin a dhícheadú faoin Treoir maidir le Gnáthóga.

- 3.2.24 Mar an gcéanna, cosnaíonn an Treoir Réimse maidir le hUisce Uiscíoch Gairbhéil an Churraigh a shann Suirbhéireacht Gheolaíochta na hÉireann don aicme leochaileachta 'Ard'. Ní chosnaíonn sé gnáthóga an Churraigh ar shlí ar bith eile.

An Próiseas Pleanála

- 3.2.25 Tá ardmheas ag pleanálaithe na Comhairle ar luach bithéagsúlachta ghnáthóga an Churraigh, mar atá curtha in iúl i bPlean Bithéagsúlachta an Chontae. Cosnaíonn sé sin an Currach ó thionchair ineachanta a bhaineann le tionscadail a dteastaíonn cead pleanála uathu, mar shampla is coinníoll réamhshocraithe é maidir le cead pleanála do thionscadail a dteastaíonn tochair i bhféarthalamh uathu atá le hathshuíomh ina dhiaidh sin, agus go mbaintear na móin atá ann cheana slán agus go gcuirtear in áirithe iad le haghaidh athsholáthair.

Caomhnóireacht agus póilíneacht

Ról na Roinne Cosanta

- 3.2.26 Is ar an Roinn Cosanta, mar a bunaíodh in Acht Churrach Chill Dara, atá freagracht bainistíochta Mhachairí an Churraigh, ach níl na cumhachtaí forfheidhmithe riachtanacha ag an Roinn. Eascraíonn sé sin as an bpríomhspéis sa láithreán chun críocha traenála míleata, ach, de bharr riachtanais, baineann sé freisin le gnéithe eile den bhainistíocht faoin gcaoi a n-úsáidtear na Machairí, a ndéantar feirmeoireacht orthu agus a ndéantar cothabháil orthu.
- 3.2.27 In 1997 thuairiscigh an Bord um Beartas Comhshaoil, a bhunaigh an Roinn Cosanta agus Óglaigh na hÉireann le chéile, damáiste suntasach leanúnach comhshaoil do Mhachairí an Churraigh.
- 3.2.28 Mar thoradh ar an tuarascáil sin, bunaíodh Tascfhórsa Idir-Rannach um Bainistíocht agus Forbairt Churrach Chill Dara Amach Anseo. Ba iad na téarmaí tagartha a bhí aige ná scrúdú a dhéanamh ar an mbagairt leanúnach do shláine Mhachairí an Churraigh a tháinig chun cinn mar thoradh ar mhéadú suntasach ar leibhéal na ngníomhaíochtaí i measc úsáideoirí agus ar leibhéal na bhforbairtí a tharla ar imeall an Churraigh. Iarradh ar an Tascfhórsa tuairisc a thabhairt agus moltaí a dhéanamh maidir le bainistíocht agus forbairt an cheantair amach anseo.
- 3.2.29 I mí Bealtaine 1999, chuir an Tascfhórsa a thuarascáil faoi bhráid an Rialtais. Go suntasach, luaitear san alt deiridh d'Achoimre Feidhmiúcháin na tuarascála: *"Is é dearcadh an Tascfhórsa gurb é an bhagairt aonair is mó don cheantar ná nach ndéanfar aon ghníomh chun an scéal a chur ina cheart. Má tá timpeallacht uathúil an Churraigh le caomhnú ní mór beart a dhéanamh mar ábhar práinne."* Ghlac an Rialtas le moltaí an Tascfhórsa. Cé gur thug an Roinn Cosanta aghaidh ar roinnt ábhar measartha beag, amhail luasteorainneacha nua, gráta caorach agus camras, ní dhearnadh aon ghníomh ar na príomh-mholtaí a dhéileáil leis an ngá atá le reachtaíocht chun struchtúr láidir bainistíochta nua a bhunú le tacaíocht ó phionóis agus smachtbhannaí cearta do dhaoine nó eagraíochtaí a dhéanann damáiste do Mhachairí an Churraigh.
- 3.2.30 Is féidir cóip ghiorraithe de Thuarascáil an Tascfhórsa a fheiceáil ar shuíomh gréasáin na Roinne Cosanta.
- 3.2.31 Spreag an Tascfhórsa bearta suntasacha chun gnáthóga ar an gCurrach a chosaint agus a fheabhsú, go háirithe glanadh aiteann (*Ulex europaeus*), agus uasghráduithe ar chóireáil camrais.

Pláta 3 - Glanadh Aiteann ag an Roinn Cosanta

- 3.2.32 Thug na comhairlí le fios go bhfuil bac á chur ar éifeachtúlacht fhoireann na Roinne maidir leis an gCurrach a chosaint mar gheall ar leibhéil foirne agus easpa cumhachtaí dlíthiúla.

Leibhéil foirne

- 3.2.33 D'aithin athbhreithniú an Tascfhórsa nach raibh an fhoireann ar an talamh, atá comhdhéanta den Mhaor agus de thriúr Fomhaor, a thagann faoi smacht laethúil an Oifigigh Cúnta Réadmhaoine, atá lonnaithe i mBaile Átha Cliath, leordhóthanach chun an Currach a bhainistiú agus aire a thabhairt dó.
- 3.2.34 Tá laghdú duine amháin tagtha ar líon na mball foirne atá ag bainistiú limistéar an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe, ina bhfuil an Maor agus beirt Fhomhaor. Déanann sé sin comparáid neamhfhabhrach, mar shampla, leis an líon foirne a gheallann an OOP do Pháirc an Fhionnuisce i mBaile Átha Cliath, agus leis an líon foirne tailte atá fostaithe ag Bord Rialála Rásaíochta Capall na hÉireann ina n-imfhálú.
- 3.2.35 Tá teidlíocht féaraigh bunaithe ar úinéireacht talún lasmuigh den Churrach – nuair a athraíonn sé seo, athraíonn an teidlíocht. Caitear cuid mhór ama fhoirne na Roinne leis an tasc bliantúil maidir le teidlíocht a sheiceáil agus na cearta féaraigh agus marcáil caorach a riar.

Cumhachtaí dlíthiúla.

- 3.2.36 Tá cumhachtaí dlíthiúla teoranta ag an bhfoireann talún atá fostaithe ar an gCurrach idirghabháil a dhéanamh má fheictear iompar nó cleachtais bhainistíochta atá míchuí. Cé go n-oibríonn siad go rialta i gcompháirtíocht leis an nGarda Síochána nó leis na Póilíní Airm chun saincheisteanna coitianta a réiteach, cuireann a n-easpa cumhachtaí (in éineacht le hacmhainní teoranta) bac ar chumas dul i ngleic go leordhóthanach agus go héifeachtach le saincheisteanna de réir mar a thagann siad chun cinn.

Maor Fiadhúlra SPNF

- 3.2.37 Tá sainchúram ag an Maor Contae a shíneann go dtí na tailte go léir laistigh dá gceantar, ach níl aon bhunús dlí ag an SPNF idirghabháil a dhéanamh chun na gnáthóga a chosaint nó chun damáiste/gníomhaíochtaí damáiste a chosc ach amháin mura gcloíonn siad leis an Acht um Fhiadhúlra.

Féarach comhroinnte

- 3.2.38 Tugtar faoi deara gur gnách go mbíonn raonta baile ag na tréada caorach a bhíonn ag innilt ar an gCurrach mar thoradh ar iompar caorach agus ar thréada a oiliúint d'aon ghnó.
- 3.2.39 Mar sin féin, is féidir le gach caora teacht ar gach cuid, rud a laghdaíonn aon dreasacht chun infheistíocht a dhéanamh sa talamh ag sealbhóirí cearta nó ag grásaerí.
- 3.2.40 Ní dhéantar feabhsú talmhaíochta comhoibríoch mórdhíola chomh tarraingteach céanna leis na teorainneacha ar chinn caorach a fhorchuirtear le hAchtanna an Churraigh.

Domhaneolaíocht

- 3.2.41 Faoi Achtanna an Churraigh, bheadh gá le cead pleanála agus toiliú sonracha an Aire chun mianraí a bhaint as an gCurrach.
- 3.2.42 Measann Parkes agus Sheehan-Clarke (2005) cé nach mbíonn tionchar ag luach geolaíoch an Churraigh ar mhéid na n-ainmniúcháin caomhnaithe dúlra, go ndéanann sé a luach a 'dhaingniú'.

Achoimre

- 3.2.43 Ní mór an leibhéal cosanta dlíthiúil atá ann faoi láthair do ghnáthóga Mhachaire an Churraigh a nuachóiriú.
- 3.2.44 Níl aon bhunús dlí leis an ainmniúchán LONb reatha agus feidhmíonn sé go príomha mar bhratach chun luach bithéagsúlachta a léiriú seachas mar mheicníocht chun é a chosaint.
- 3.2.45 Tá luach ghnáthóga an Churraigh ina chúinse ábhartha cheana féin agus tograí á bpróiseáil a dteastaíonn cead pleanála uathu.
- 3.2.46 Is cinnte go soláthraíonn Achtanna an Churraigh leibhéal cosanta, go háirithe trí teorainneacha a fhorchur ar líon na gcaorach innilte (cé nach mbaineann siad le huainiú ná le fad innilte).
- 3.2.47 Mar sin féin, ní chosnaíonn an t-ainmniúchán LONb, ná Achtanna an Churraigh, Machairí an Churraigh go hiomlán ó threisiú talmhaíochta a scríosadh luach caomhnaithe dúlra ghnáthóga an láithreáin. Ní chuireann na hAchtanna bac ar raon feabhsuithe talmhaíochta féideartha a bheadh tubaisteach don luach bithéagsúlachta, agus ní leagtar amach iontu an bhainistíocht is fearr a bhaint as maidir le táirgiúlacht agus bithéagsúlacht.
- 3.2.48 Ní mór buanseasmhacht agus luach bithéagsúlachta reatha flóra agus fána na ngnáthóg neamhfheabhsaithe a bhfuil luach bithéagsúlachta reatha acu a leagan ar:
- Traidisiúin leanúnacha na bainistíochta.
 - Díograis agus maoirseacht na Roinne Cosanta a léirigh an líon beag foirne.
 - Aitheantas do luach an Churraigh, agus don tábhacht a bhaineann lena chosaint ag an Roinn Pleanála.
 - An córas innilte roinnte a léiríonn dídhreasacht eacnamaíoch d'fheabhsú talmhaíochta.
- 3.2.49 Ag an leibhéal reatha déine agus uainiúcháin innilte, meastar go bhfuil saibhreas speiceas fhéarthalamh aigéid tirim-tais GS3 ceilte. Faoi láthair, tá an brú innilte caorach i bhfad níos mó ná an brú a bheadh forordaithe ar ghnáthóg i ndlínsí eile inar féidir innilt a rialú. (e.g., Limistéar Inspéise ó thaobh Eolaíochta de chuid na RA). Dá ndéanfaí an córas innilte a choigeartú chun go mbeadh an féarthailte in ann saibhreas speicis a aisghabháil, go háirithe maidir leis na luibheanna leathanduilleacha, bheadh feabhas tábhachtach bithéagsúlachta ann.

3.3 Stair Bhainistíochta

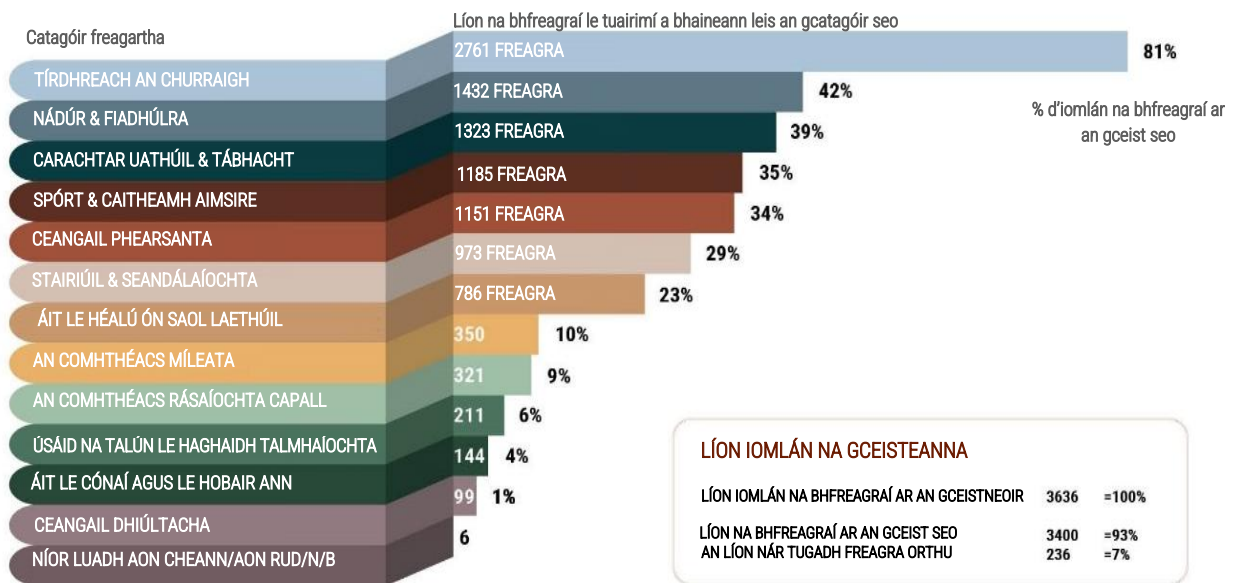
- 3.3.1 Tugann Feehan agus McHugh (1992) faoi deara “*gurb é an Currach an limistéar is fairsinge d’fhéarthailte leathnádúrtha atá á gcothabháil ag an duine sa tír agus go bhfuil seans maith é gurb é an ceann is sine freisin*” agus go bhfuil sé ann, sa riocht ina bhfuil sé le, 2000 bliain anuas ar a laghad.
- 3.3.2 Ní hé leanúnachas na bainistíochta talmhaíochta atá uathúil, ach toisc nár feabhsaíodh an talamh le haghaidh talmhaíochta san am sin, e.g., trí threabhadh, athshíolú nó toirchiú, rud a lig do bhloc mór d’fhéarthalamh íseal fanacht i riocht leathnádúrtha.
- 3.3.3 Cé go bhfuil fianaise ann d’iompú ar an gCurrach, creidtear go bhfuil stair fhada ar an gCurrach nach raibh curaíocht le fáil, den chuid is mó. Tacaítear leis an méid sin i leabhar a luaitear go minic ón dara haois déag leis an manach Giraldus Cambrensis a scríobh: *‘Tá anseo freisin na machairí is aoibhne, ar a dtugtar féarach Naomh Bríd, áit nach bhfuil sé d’uchtach duine ar bith dul i mbun treafa’*. An uair sin, bhíodh ainmhithe ag innilt ar thalamh coimín an Churraigh agus glactar leis gur ritheadh in 1299 reacht Éadbhard I a chuir cosc ar bheathú muc ar an gCurrach mar fhreagra ar dhamáiste ithreach.
- 3.3.4 Bhí coimíneacht ina chleachtas coitianta go leor in ísealchríocha na hÉireann ag an am sin, agus gnáthrud a bhí ann go leor réimsí talún neamhiata a bheith á gcoimeád i gcoimíneacht.
- 3.3.5 I rith an 16ú agus an 17ú haois lean an Choróin ar aghaidh ag eisiúint deontas coimíneachta féaraigh d’úinéirí talún in aice leis an gCurrach. Ní raibh coimíneacht ar fáil do chách ach choinnítear siar é do shealbhóirí ainmnithe cearta féaraigh. Sa bhliain 1687 rinneadh an chéad tagairt do Mhaor an Churraigh a cheap an Choróin agus a d’íocadh an Choróin leis. Bhíodh sé freagrach as na cearta féaraigh (agus géim) a chosaint ó chúngaigh.
- 3.3.6 Le comhúinéireacht, níl aon dreasacht ann do dhaoine aonair infheistíocht a dhéanamh i bhfeabhsú talmhaíochta, agus mar sin ba chóras é sin a chaomhnaigh gnáthóga féarthalamh i riocht leathnádúrtha. Ar an gCurrach, rud uathúil do limistéar chomh mór sin sna hÍsealchríocha, tá sé seo ina fhachtóir feidhmeach chun riocht leathnádúrtha a choinneáil go dtí an lá inniu. Faoi 1865 bhí suas le 20,000 caora ag innilt ar na Machairí le thart ar 250 úinéir (Williams, 2007).
- 3.3.7 Ba mhór an tábhacht a bhain le cothabháil an chórais coimíneachta ná rith an chéad Acht Curraigh in 1868. Chuir sé sin na socrúithe coimíneachta ar bhonn foirmiúil trí liostú a dhéanamh ar na daoine ar ceadaíodh a n-éilimh ar chearta féaraigh agus líon na gcaorach a raibh gach duine den sórt sin i dteideal a chur ag innilt a leagan amach.
- 3.3.8 Ag labhairt dó i Seanad Éireann ag léamh Bhille Churrach Chill Dara 1961, rinne an Seanadóir Ted O’Sullivan cur síos ar an díomá a bhí air nuair a chonaic sé droch-tháirgiúlacht talmhaíochta an Churraigh agus d’inis sé go ndearna sé fiosrúcháin faoi, le fáil amach ‘nár bhain sé le duine ar bith’.
- 3.3.9 Faoi láthair tá thart ar 150 sealbhóir cearta féaraigh ann, agus líon ainmnithe ainmhithe ag gach duine acu. Tuigtear go gceadaíonn go leor acu a gcearta d’fheirmeoirí eile agus mar sin faoi láthair (go teoiriciúil ar a laghad) d’fhéadfadh níos lú ná 30 feirmeoir rith thart ar 6000 caora ar na tailte glasa agus gorma.

3.4 Tuairimí na bPáirtithe Leasmhara

- 3.4.1 Tá an Plean Bainistíochta Caomhnaithe bunaithe ar thaighde agus comhairliúchán cuimsitheach. Measadh ón dtús go raibh sé thar a bheith tábhachtach go mbeadh an plan bunaithe ar fhianaise agus ar chur chuige ildisciplíneach agus go mbeadh sé comhoibríoch.
- 3.4.2 Chomh maith leis an taighde a rinneadh agus an t-am a caitheadh sa réimse, d’oibrigh an fhoireann chomhairleach go dlúth leis an Roinn Cosanta agus le Comhairle Contae Chill Dara agus thionóil siad roinnt ceardlann le páirtithe leasmhara ábhartha ar an gCurrach.
- 3.4.3 Príomhghné den phróiseas ab ea cleachtadh comhairliúcháin phoiblí ar líne a rinneadh idir Márta agus Aibreán 2021. Chabhraigh sé sin le tuiscint a bhunú ar na gnéithe de Mhachairí an Churraigh atá tábhachtach do dhaoine agus cén fáth.
- 3.4.4 Ba léir ó na freagraí cé chomh tábhachtach agus atá an tírdhreach seo do na daoine a chónaíonn timpeall an Churraigh. Léiríodh láidreacht na mothúcháin don áit thábhachtach seo agus an gá atá lena cúram sna 3636 freagra suirbhé a fuarthas agus sna ríomhphoist a cuireadh isteach ina dhiaidh sin.

3.4.5 Nuair a fiafraíodh den phobal cad atá speisialta faoin gCurrach:

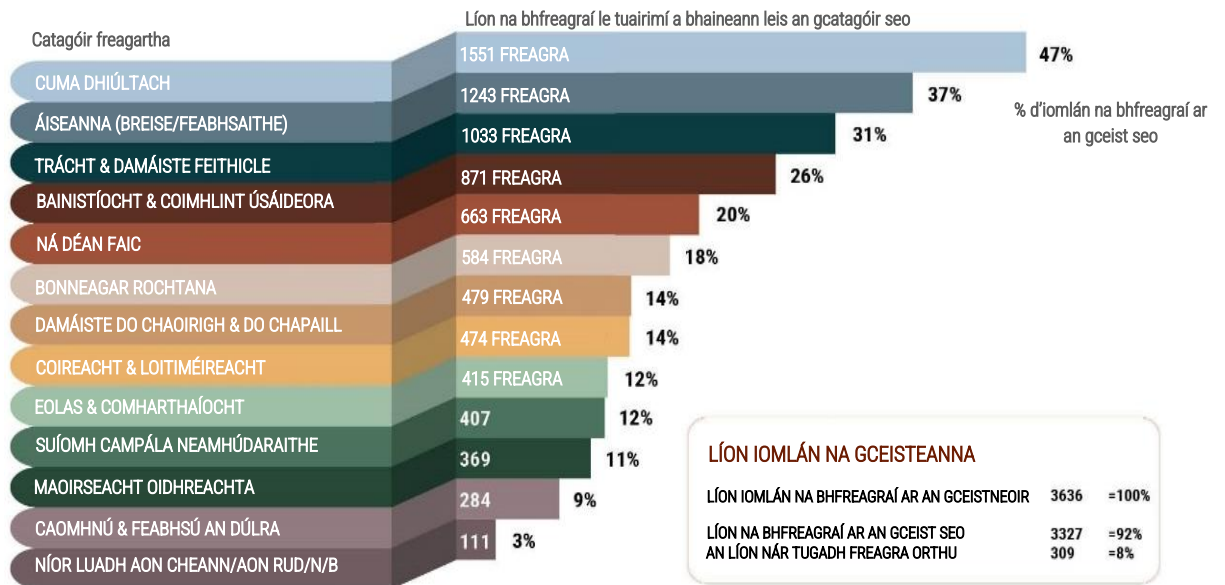
- Dúirt 81% gurb é tírdhreach an Churraigh an rud is speisialta faoi, lena n-áirítear a scála, a radharc agus a nádúr neamhfhorbartha.
- Agus iad nasctha go dlúth, luaigh daoine a cháilíochtaí nádúrtha, a fhiadhúlra, agus gnéithe uathúla/neamhghnácha an Churraigh amhail a éagsúlacht, cé chomh fairsing is atá sé agus a cháilíochtaí draíochta.
- Bhí luachmhaireacht Mhachairí an Churraigh agus an tábhacht a imríonn sé i saol daoine ní hamháin go sóisialta ach ó thaobh sláinte meabhraí agus sláinte fisiciúil de le sonrú go mór freisin.
- Aithníodh go raibh tábhacht lena stair agus lena sheandálaíocht, go háirithe maidir le scéal na tíre.

The Paul Hogarth Company, 2021

3.4.6 Nuair a iarradh moltaí ar an bpobal maidir le conas a d'fhéadfaí an Currach a fheabhsú:

- Luaigh líon suntasach do chuma dhiúltach an Churraigh go ginearálta, cibé acu mar gheall ar chreimeadh, bruscar, foirm thréigthe, fálú briste nó fachtóir eile, cé gur bhain go leor díobh seo le réimse gníomhaíochta a gabhadh taobh le moltaí a bhí á ndéanamh.
- Mhol go leor freagróirí áiseanna agus bonneagar chun úsáid áineasa na Machairí a fheabhsú, amhail limistéir pháirceála, boscaí bruscair, suíocháin, limistéir phicnice, leithris, siopaí caife etc. Áiríodh leis sin cosáin thiomnaithe, cosáin mharcaíochta, cosáin rothaíochta agus bealaí siúlóide chun cuid de na coimhlíntí úsáideora a bhainistiú.
- Bhí smacht ar bhruscar agus diúscairt mhídhleathach le sonrú go mór mar aon le bainistíocht ar innilt caorach ar bhealach níos déine.
- Phléigh go leor daoine smaointe maidir le húsáidí criosaithe agus cruthú áiseanna tiomnaithe /amchlár do ghníomhaíochtaí amhail rothaí streachailte, feithiclí easbhóthair etc.
- Leagadh béim freisin ar athrú ar bhainistíocht Mhachaire an Churraigh, agus é seo á nascadh go rialta le saincheisteanna a bhaineann le riachtanais úsáideoirí agus riachtanais chontrártha. Mhol roinnt mhaith daoine cosaint trí stádas Páirce Náisiúnta, in éineacht leis na buntáistí a bhainfeadh le pearsanra bainistíochta amhail maoirseoirí, maoir agus caomhnóirí.
- Comharthaíocht agus oideachas amhail comharthaíocht fáilte agus bealaigh agus comharthaíocht a chuirfeadh tábhacht an tírdhreacha agus na gnéithe oidhreachta in iúl.
- Léirigh na torthaí freisin go raibh tábhacht ag baint le 'gan rud ar bith a dhéanamh' nó status quo a choinneáil, ag cur béim ar an ról tábhachtach atá ag Machairí an Churraigh faoi láthair.

The Paul Hogarth Company, 2021

3.4.7 Féach Aguisín A le haghaidh achoimre iomlán ar thorthaí an chomhairliúcháin.

3.5 Bithegeografaíocht

- 3.5.1 Síneann an Currach go timpeall 1,970 heicteár (= 4,870 acra) go garbh idir bailte Chill Dara agus Dhroichead Nua agus sráidbhaile Chill Chuillinn, cuid den tír é seo a bhfuil roinnt mhaith daoine ina gcónaí ann. Tá sé déroinnt ag Mótárbhealach an M7/Bóthar Náisiúnta an N7 agus ag an bpríomhlíne iarnróid ó Bhaile Átha Cliath go Corcaigh chomh maith le gréasán bóithre níos lú.
- 3.5.2 Is contae measartha cothrom é Contae Chill Dara, le topagrafaíocht ag ardú i dtreo bunchnoic Shléibhte Chill Mhantáin ar an taobh thoir. Is é Cnoc Bhaile Cupid atá suite i gCill Dara Thoir (soir ó Chill Chéile agus ar theorainn an chontae), an pointe is airde i gCill Dara ag 379 m os cionn sonra leibhéal na farraige SO. Níos áitiúla, ardaíonn an Ghráinseach, an Cnoc Rua agus Dún Urchaille ó thuaidh ó bhaile Chill Dara go 234 m.
- 3.5.3 Uaireanta luaitear an focal Gaeilge do 'machaire' (is gnách go gciallaíonn an focal Currach i logainmneacha Gaeilge 'riasc' ach is féidir 'ráschúrsa' nó 'machaire carbaid' a bheith i gceist freisin). Tá cuid mhór den limistéar cothrom go leor, ag airde timpeall 105 m. Cé go bhfuil codanna áirithe an-chothrom ar fad, go háirithe do thailte a thrasnaíonn an mótarbhealach, is féidir leis an gCurrach theas a bheith thar a bheith droimneach.
- 3.5.4 Tá Campa an Churraigh suite ar dhroim íseal go hiomlán trasna thailte an Churraigh ar a dtugtar an Cnoc Fada. Cuimsíonn sé dhá 'chnoc traenála' Cnoc Semaphore, a thugtar 'Cnoc Braveheart' air na laethanta seo, agus Cnoc Flagstaff ag ardú go dtí beagnach 150 m.
- 3.5.5 Ar mhaithe le comparáid a dhéanamh, is gnách go dtugann tailte feirme ísealchríche iata atá feabhsaithe ó thaobh na talmhaíochta de in áit gnáthóga nach bhfuil chomh iata ná an oiread sin feabhsaithe ag airde idir 150 - 300 m.
- 3.5.6 Athraíonn an meánbháistí bliantúil i gContae Chill Dara ó níos lú ná 750 mm in aghaidh na bliana sa réigiún íseal, go 1000 mm sa limistéar cnocach thoir (An Foras Talúntais, 1970). Is dócha go dtiteann idir 750 agus 875 mm báisteach ar an gCurrach in aghaidh na bliana ar an meán. Is ionann é sin agus báisteach réasúnta íseal, fachtóir a mhaolaíonn i gcoinne foirmiú ithreach móna.
- 3.5.7 Tá achoimre ar bhainistíocht chomhaimseartha úsáideach mar chúlra do bhithéagsúlacht an tsuímh:
- 3.5.8 Sainmhínítear tailte an Churraigh le reachtanna a roinneadh ina dtrí chrios iad:

- Tailte Donna: An limistéar a mbunaíodh campa míleata buan air in 1858 agus ar cuireadh cearta féaraigh choitinn ar fionraí de réir Reachta.
- Tailte Gorma (do Thalamh Raidhfil): Ag fanacht faoi réir cearta féaraigh choitinn, úsáidtear é le haghaidh cleachtadh raidhfil agus cleachtaí míleata eile.
- Tailte Glasa: Úsáidtear iad go príomha le haghaidh fhéarach coitianta na gcaorach ag sealbhóirí cearta agus, go páirteach freisin, ag Cumann Móna na hÉireann le haghaidh rásaíochta agus traenála capall agus go pointe níos teoranta ná mar is féidir na Tailte Gorma a úsáid chun críocha míleata amhail athbhreithnithe, druileanna agus, i gcásanna éigeandála, campáil shealadach.

- 3.5.9 Faoi Reachta, is leis an Roinn Cosanta na tailte go léir laistigh de na criosanna sin. Leanann siad orthu ag feidhmiú Champa an Churraigh a thugtar Airmheán Traenála Óglaigh na hÉireann (IAÓÉ) anois air.
- 3.5.10 Bunaíodh an Cumann Móna stairiúil sa bhliain 1790 sna Seomraí Caife, baile Chill Dara. Tugtar Bord Rialála Rásaíochta Capall na hÉireann air anois, agus tá páirt acu fós i gCuideachta Ráschúrsa an Churraigh, agus ó 1869 i leith tá léas acu don chuid thiar de na Tailte Glasa.
- 3.5.11 Seachas an rásraon, a bhí faoi iamh faoi fhorálacha Acht an Churraigh 1963, tugtar aclaíocht do chapail go forleathan ar raonta reatha foirmeálta, ag leanúint go leor mianlínte neamhfhoirmiúla. Is iad seo go príomha na capail rása a smaoinítear air nuair a chloistear Co. Chill Dara agus an Currach go háirithe.
- 3.5.12 Ceadáíonn cearta comhroinnte féaraigh d'innilt leanúnach caorach ar na Tailte Glasa agus Gorma.
- 3.5.13 Tá roinnt cúrsaí Gailf a bhfuil tábhacht stairiúil ag baint leo ar an gCurrach freisin. Seans maith gurb é Cúrsa Gailf Ríoga an Churraigh (a shíneann thar na Tailte Glasa agus na Tailte Donna) an Club agus Cúrsa Gailf is sine in Éirinn, Galfchúrsa Chill Dara atá suite in iarthar an Churraigh, agus cúrsa Galf Dhá Mhaide Áth Garbháin atá suite ar imeall thoir an Churraigh. Bhí an cúrsa deiridh bunaithe ar chuid d'iar-Chúrsa Gailf naisc shibhialtacha 9 bpoll Áth Garbháin agus bhí sé ar cheann de na chéad chúrsaí galf dhá mhaide sa tír, spórt (bunaithe ar ghalf) a bunaíodh in Éirinn.

3.6 Geolaíocht

- 3.6.1 Cuimsíonn an bhuncharraig atá faoi bhun an Churraigh aolchlocha a leagadh síos tar éis turnamh talún, rud a d'fhág, le linn na tréimhse geolaíochta Carbónmhar, gur tháinig uisce farraige isteach go forleathan sna limistéir ísle, agus mar thoradh air sin, bailíodh dríodair muirí ar mhórán blaoscanna le struchtúr lannach.
- 3.6.2 Is ciseal tiubh (> 100m) de charraigeacha aolchloiche leabaithe iad na fosuithe sin anois le bandaí sainiúla, a eascraíonn as teaghlaim éagsúla de spruadair mínghráin dráimh (arna n-aistriú) gainimh agus láibe (sceall), grianchloch christail (seirt) agus an dramhaíl fhluirseach blaoscanna a dhíorthaítear go príomha ó chríonóidigh. Tá roinnt fo-sraitheanna an-dolaimítithe - próiseas geolaíoch trína gcuirtear carbónáit mhaighnéisiam in ionad carbónáite cailciam, de ghnáth mar gheall ar ghalú uisce i bhfarraigí éadoimhne.

Pláta 4 – Léarscáil ar gheolaíocht sholadach

WM Associates bunaithe ar Shonraí SPNF

3.6.3 Cuimsítear sa gheolaíocht sholadach in ord ón iarthuaisceart, soir ó dheas:

- Foirmiú Chnoc Bhostúin: Aolchloch nóidíneach & lábach & sceall.
- Foirmiú Bhaile Riocaird: Aolchloch lán le seirt agus dolaimít go minic.
- Foirmiú Bhaile Stiabhna: Aolchloch lábach dhorcha, sceall.
- Foirmiú Fhiodh Cuilinn: Aolchloch chnámharlaigh, úilíteach & mhicrite.

3.6.4 Tá na carraigeacha faoi bhun an Churraigh clúdaithe ag geolaíocht ‘srutha’ de dhríodair fhorshraithnaithe atá leagtha síos sa tréimhse gheolaíoch reatha (an Ceathartha).

3.6.5 Is annamh a bhíonn oighearchlúideacha statach mar go bhfuil airí plaisteach ag oighear a ligeann d’oighearchlúideacha agus oighearshruthanna araon ‘sreabhadh’. Bhrúigh an oighearchlúid (Lár na Tíre) is déanaí in Éirinn go hiomlán thar Chontae Chill Dara ag fágáil suaitheantais na n-iomairí níos airde amháin ar an oirdheisceart ag brú amach os cionn thírdhreach nua an oighir.

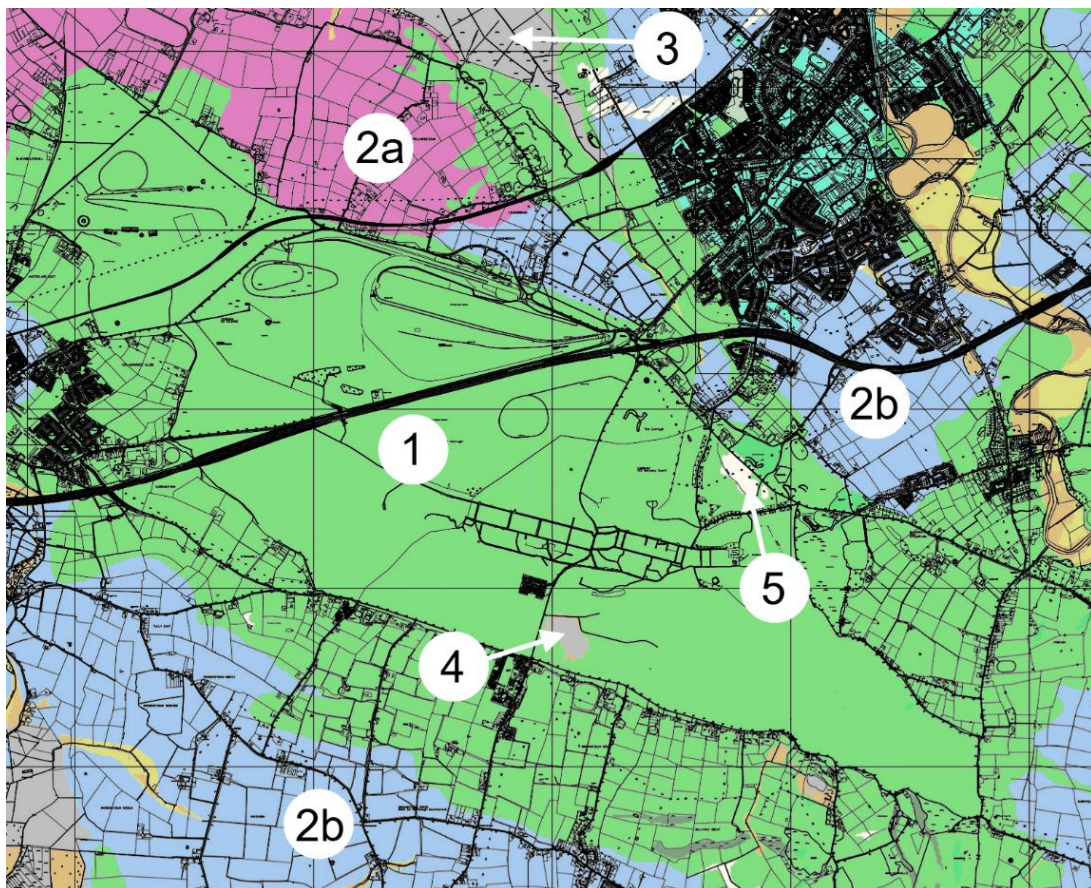
3.6.6 Mhéadaigh an t-oighear seo ar dtús in iarthar lár na tíre, ón áit ar shreabh sé amach. Ag brú ar an taobh thuaidh de Shliabh Bladhma áit ar scrios sé blúirí den bhuncharraig aolchloiche charbónmhar a bhí, le linn a treo, ag iompar an-chuid de na blúirí seo soir isteach i dtuaisceart Chontae Chill Dara an lae inniu.

3.6.7 Laistigh de Chill Dara, tháinig an t-oighear seo le chéile agus an t-oighear ag brú ó dheas ó thuaisceart na tíre le chéile chun sreabhadh soir ó dheas go bunchnóic Shléibhte Chill Mhantáin, rud a chuir stop leis an oighearchlúid go gairid thar theorainn an chontae.

3.6.8 Nuair a thosaigh an t-oighear seo ag leá sa deireadh, timpeall 10,000 bliain ó shin, ní fhéadfadh bearnaí cúnga ghleannta na Sláine agus na Bearú dul i ngleic ach le cuid de na huiscí a scaoileadh ón gcarnadh ollmhór oighir seo. Ina ionad sin, charnaigh na huiscí leá barrachais faoin oighear, agus isteach sa linn seo thit an t-ualach blúirí aolchloiche ón oighear thuas agus ó na huiscí leá a bhí ag rith tríd. Ar an mbealach seo, rinneadh crios leathan de thillí agus gairbhéal éagsúla a dhumpáil ar fud lár Chontae Chill Dara.

- 3.6.9 Nuair a bhí an t-oighear (san áit a dtugtar Contae Bhaile Átha Cliath uirthi anois) tite go leor chun ligean d’uiscí leá éalú sa treo sin, d’oscail asraon nua ó Dhroichead Nua go Baile Átha Cliath ag gearradh gleanna leathain tríd an mbacainn aolchloiche thart ar Chill Droichid. Mar gheall ar dhraenáil líon mór leá-uisce soir ó dheas go príomha (Glanville 1997), atheagraíodh agus sórtáladh an t-ualach dumpáilte de bhlúirí carraige aolchloiche. Ar an mbealach seo rinne leá-uisce oighreach sil-leagan gairbhéil shórtáilte a shil-leag ar an gCurrach, ag clúdach na geolaíochta aolchloiche faoina bhun i maintlín ar a dtugtar sprémhá, arb é an sampla is mó dá leithéid sa cheantar. Áitíonn na dríodair log ar dhromchla na buncharraige, a léirítear i dtaifid maidir le poll tóraíochta agus doimhneacht don bhuncharraig sa cheantar, a thugann le fios gur féidir le doimhneacht an ghairbhéil dul thar 70m. Níl áit ar bith níos lú ná 20m (Misstear agus Brown 2008). Téann méid na gcáithníní ó ghairbhéal mín (3.35 mm) go gairbhéal doirneoise (75 mm) le meánmhéid sách beag le haghaidh sil-leaganacha inchomparáide i Lár Tíre na hÉireann (Glanville 1997).
- 3.6.10 Tugtar tírdhreach abhann uroighreach air seo. Níl na sil-leaganacha abhann uroighreacha teoranta do cheantar Mhachaire an Churraigh ach síneann siad isteach sa cheantar máguaird ó thuaidh agus ó dheas. Tá na láithreacha poll gairbhéil in aice láimhe amhail Bhaile Shacsas lasmuigh de limistéar cosanta an Churraigh ach tá siad laistigh den ghné gheomoirfeolaíoch chéanna. Ar deireadh tá na sil-leaganacha gairbhéil docharoighreach teoranta ag ithreacha tille, comhdhéanta de mheascáin neamhshórtáilte, neamhshraithithe de chré, siolta, gaineamh, gairbhéal agus bolláin.
- 3.6.11 Tá tábhacht ag baint le méid an tsil-leagain abhann uroighreach ag an gCurrach féin. Tugtar le fios i dtuarascáil láithreacháin Gheolaíochta an Chontae go bhfuil sé *‘ar cheann de na samplaí is fearr de thírdhreach abhann uroighreacha in Éirinn, rud nach n-aithnítear go minic i gcomparáid le leasanna eile an Churraigh’*.

Pláta 5 - Léarscáil de shíobadh Ceathartha

WM Associates bunaithe ar Shonraí SPNF

1. Gairbhéal a dhíorthaítear ó aolchlocha.
- 2a. Sil-leagain till oighreach a dhíorthaítear ó ghaineamhchlocha.
- 2b. Sil-leagain till oighreach a dhíorthaítear ó aolchlocha.

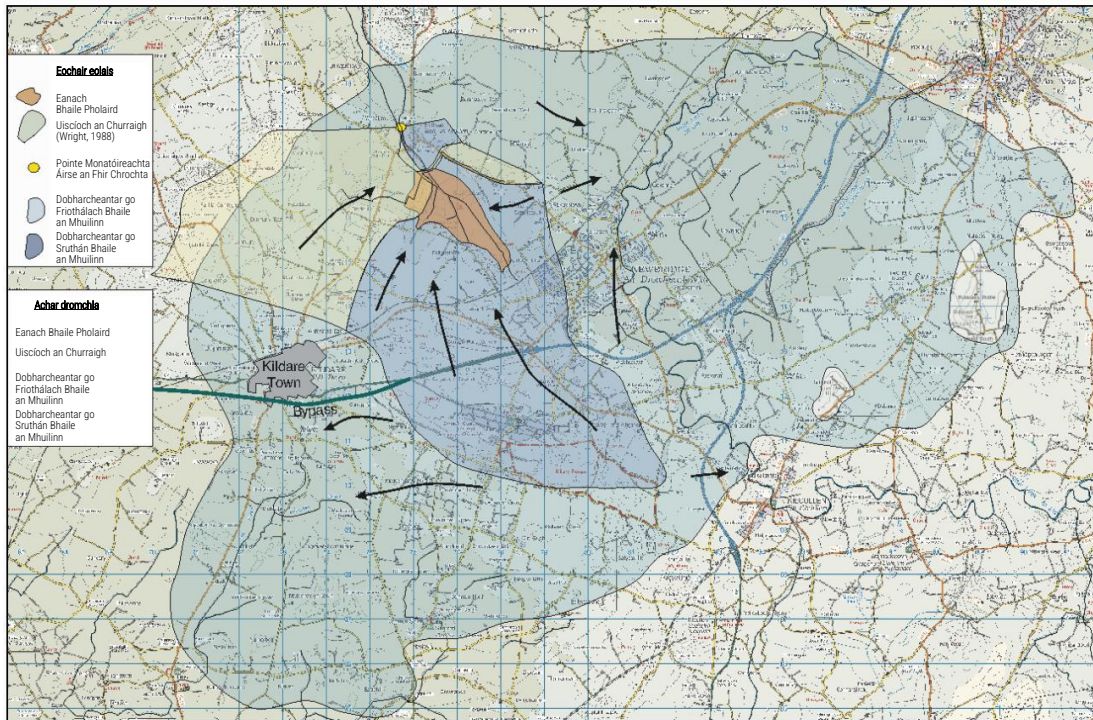
3. Eanach Bhaile Pholaird: Móin eanaigh thar gairbhéal.
4. Móin ardaithe réitithe.
5. Dríodair locha (tugtar Loch Bábhún ar an limistéar seo d'fhéar tais luachra anois).

3.6.12 Ag 4 agus 5, chuir draenáil a bhfuil bac curtha air sraith dromchlach de chréanna móna agus locha, faoi seach.

3.7 Hidreolaíocht

- 3.7.1 Tá an gairbhéal dobharoighreach inniúil ar stóráil agus aistriú hidrálach, go bunúsach tá rochtain ag na bearnaí idir an gairbhéal d'uisce agus cruthaíonn sé sin uiscíoch.
- 3.7.2 Rinneadh mionstaidéar ar shaintréithe an uiscígh sular tógadh an M7, i ngearradh a chuaigh isteach san uiscíoch, rud a chruthaigh conspóid. Rinne Mitchel (2019) achoimre néata ar an bhfaisnéis sin le déanaí.
- 3.7.3 Rangaíonn Suirbhéireacht Gheolaíochta na hÉireann uiscígh mar Uiscígh atá Tábhachtach go Réigiúnach, Uiscígh atá Tábhachtach go hÁitiúil agus Uiscígh Bochta.
- 3.7.4 Tá Tábhacht Réigiúnach ag Uiscíoch an Churraigh, a áitíonn na sil-leagain gairbhéil. Tugtar athlónadh agus doirteadh ar uisce a shreabhann isteach san uiscíoch agus a dhraenáilann as, faoi seach.
- 3.7.5 Tugtar Dobharlach Screamhuisce Uiscíoch Gairbhéil Thiar an Churraigh ar Uiscíoch an Churraigh ó cheart. Is carraig atá seoltach go hidrálach í aolchloch, mar sin tá uiscíoch buncharraige aolchloiche eile (agus níos fairsinge) mar bhonn leis an uiscíoch gairbhéil, agus tá sé seo Tábhachtach go Réigiúnach freisin.
- 3.7.6 Déantar uiscíoch an Churraigh a athlónadh ó uisce báistí a shíothlaíonn tríd an mbarrithir agus sil-leagain gainimh agus gairbhéil neamhsháithithe, thar Mhachairí an Churraigh den chuid is mó. Cuimsíonn na príomh-doirteadh bunsreabhadh chuig aibhneacha, úscaíl ó imill an uiscígh, agus toibreacha.
- 3.7.7 Gan amhras is chuig aibhneacha a shreabhann an chuid is mó (suas le 80 nó 90 %). Is friothálach don Chanáil Mhór é Uiscíoch an Churraigh agus is foinse thábhachtach bunsreabh é don Life, an Bhearú agus an Bhóinn.
- 3.7.8 Níl toibreacha agus úscaíl chomh suntasach ó thaobh toirte de, ach tá siad thar a bheith suntasach ó thaobh na ngnáthóg a dtacaíonn siad leo.
- 3.7.9 Ar cheann de na cás-staidéir a rinne Misstear agus Brown (2008) a léirigh dobharlaigh screamhuisce atá an-seoltach, luadh Uiscíoch an Churraigh. Cuireann siad léarscáil i láthair den ghluaiseacht screamhuisce isteach in Eanach Bhaile Pholaird atá suite timpeall 1.6 km lastuaidh de Mhachaire an Churraigh ach atá ceangailte trí na sil-leaganacha gairbhéil dobharoighreacha a threoraíonn Uiscíoch an Churraigh.

Pláta 6 - Léarscáil Eanach Bhaile Pholaird

WM Associates bunaithe ar Shonraí NPWS / OSI

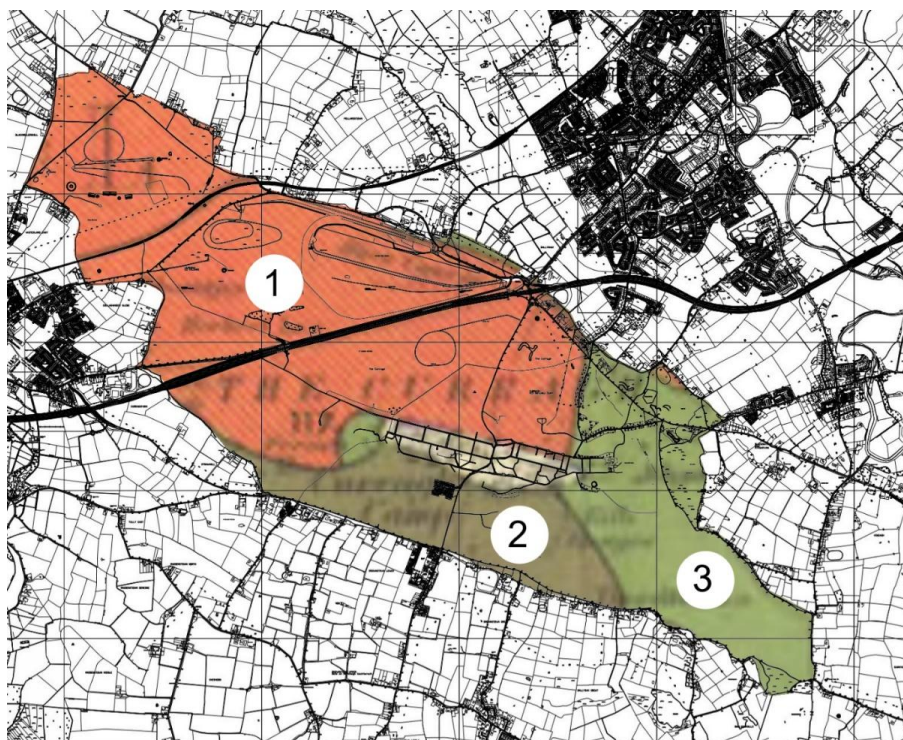
- 3.7.10 Tá sé seo thar a bheith suntasach ó thaobh na héiceolaíochta de mar go bhfuil flóra agus fána speisialaithe ag Eanach Bhaile Pholaird, an t-eanach a chothaítear san earrach is mó in Éirinn, a bhraitheann ar sholáthar uisce ón uiscíoch trí thart ar 40 tobar go príomha ar a imeall agus atá socraithe feadh limistéir úscaíola ar leith de thalamh mianraí os cionn leibhéal na móna eanaigh. Cruthaíonn insreabhadh leanúnach uisce atá lán le cailciam ón gCurrach, agus ón talamh aolchloiche ó thuaidh, coinníollacha báite as a dtagann foirmiú móna nua
- 3.7.11 Is é an ráta soláthair don eanach ón uiscíoch a shocraíonn na nithe seo a leanas go príomha:
- Fliche na hitreach.
 - An ráta soláthair cailciam isteach san eanach.
 - Ritheann caolú dromchla atá an-chothaitheach ar fad amach san eanach.
- 3.7.12 Is Limistéar Caomhantais Speisialta (LCS) é Eanach Bhaile Pholaird a roghnaítear do ghnáthóga Eanach Cladium, Tobar Clochraithe agus Alcaileach Clochraithe agus do Sheilide Rinseach Geyer, Seilide Rinseach Béalchaol agus Seilide Rinseach Desmoulin atá faoi chosaint idirnáisiúnta.
- 3.7.13 Tá an Graí Náisiúnta suite ó dheas de Chill Dara timpeall 750 m ó imeall Mhachaire an Churraigh. Áiríonn an Graí sraith lochán a chothaítear san earrach ó Uiscíoch an Churraigh. Cothaíonn siad seo sraith gnéithe uisce laistigh de Ghairdíní na Seapáine in aice láimhe, sula ndoirtear isteach i Sruth na Tulaí ar deireadh, a shíneann ó dheas go dtí an Bhearú.
- 3.7.14 Tá Eanach Chrochta na Gréine, atá suite ó dheas den Churrach freisin agus a sholáthraíonn an t-uiscíoch uise dó, tábhachtach dá phobail Eanaigh Alcaileach, cé go bhfuil sé ar scála difriúil ó Bhaile Pholaird (Wolfe-Murphy 2004) ach tá sé fós gan ainm.

3.8 Ithreacha

- 3.8.1 Tá an meascán de stádas cothaitheach ithreach agus imobriú ina chinntitheach bunúsach ar na cineálacha plandaí a bheidh faoi bhláth.

- 3.8.2 Maidir leis an tionchar ar ghnáthóga, baineann an phríomhais ar a ndéantar ithreacha a ghrúpáil ar dtús le himoibriú ithreach. Aithnítear ithreacha agus gnáthóga aigéadacha, beagach neodracha agus cailcreacha de ghnáth.
- 3.8.3 Sa Churrach, cé go bhfuil an t-ábhar tuismitheora ithreach cailcreach, thar na céadta bliain tá an bháisteach a shléann tríd an ithir tar éis carbónáit chailciam a bhaint as na sraitheanna dromchla, agus tar siad tar éis éirí aigéadaithe dá bharr. Tugtar láisteach ar ghníomh an uisce shíothlaithe. Tugtar podsailúchán ar an bpróiseas trína n-éiríonn sraith uachtarach ithreach aigéadach trí láisteach bunanna a sil-leagadh ansin ag leibhéal níos ísle san ithir.
- 3.8.4 Cé nár cuireadh toirchiú leis, tá ithreacha tar éis éirí bocht ó thaobh cothaitheach de mar thoradh ar stair fhada na hinnilte freisin.
- 3.8.5 In ithreacha torthúla beidh níos mó plandaí iomaíocha ná speicis atá oiriúnaithe do staideanna nach bhfuil chomh torthúil sin. Is iad na suíomhanna gnáthóige is tábhachtaí atá againn don bithéagsúlacht ná suíomhanna ina n-eisítear speicis iomaíocha ó stádas íseal cothaitheach, agus is minic a bhíonn cosaint ag teastáil ó ionchuir chothaitheacha ó shuíomhanna den sórt sin má tá luach na bithéagsúlachta le coinneáil.
- 3.8.6 Is podsail liathdhonna den chuid is mó iad ithreacha an Churraigh. Baineann forbairt na n-ithreacha sin go príomha le próiseas láiste; is é an príomh-chomhábhar atá le fáil san ithir faoin dromchla ná an codán cré atá roinnte go mín, a bhíonn cion cré i bhfad níos airde aige ag an deireadh ná na sraitheanna ithreach thuas ná thíos.
- 3.8.7 Déanann tuarascáil suirbhé ithreach Chontae Chill Dara leis an bhForas Talúntais (1970) cur síos an-fhabhrach ar na podsail liathdhonna i dtéarmaí talmhaíochta. Tá siad 'ar chuid de na hithreacha is torthúla ó dhúchas sa chontae' agus is iad na samplaí draenála níos géire gainimh ná 'ithreacha dea-chuspóireacha agus, nuair a dhéantar iad a shaothrú agus a bhainistiú go leordhóthanach, tá siad an-táirgiúil don chuid is mó d'fhiontair thalmhaíochta'. Is 'ithreacha féarthailte maithe iad a fhreagraíonn go maith do dhea-chleachtais leasaithe agus bhainistíochta' iad na créithreacha nach bhfuil róthromaithe sin.

Plata 7 - Léarscáil ithreacha

WM Associates bunaithe ar Shonraí SPNF

- 3.8.8 Nótaí ón bhForas Talúntais (1970)
- Podsail Liathdhonna Sraith Elton – díorthaithe ó aolchloch den chuid is mó. Tugtha faoi deara le haghaidh táirgeadh féir. Nuair a bhíonn sé aolta, leasaithe agus bainistithe go leordhóthanach, is féidir leibhéal an-ard

táirgeachta a fháil agus is féidir an féarthalamh a innilt thar shéasúr fada, ach tá gá le hinnilt rialaithe chun póitseáil a chosc.

- Podsail Liathdhonna Shraith Bhaile Mhoirtéil - Ithreacha trom-uigeacha (ithreacha cré) sách saor ó chlocha agus measartha íseal i gcarbónáit chailciam. Tá freagra maith ar leasacháin, go háirithe potaisiam. Mar gheall ar uigeacht throm agus struchtúr sách lag na n-ithreacha, is féidir le cur agus baint a bheith deacair i séasúir neamhfhabhreacha. Ar an gcúis chéanna, is guais é póitseáil trí stoc innilte i dtréimhsí fliucha.
- Coimpléasc Bhaile Átha Í – díorthaithe ó ghairbhéal garbh cailcreach, dobharoighreach a bhfuil uigeacht éadrom aige (gainmheach). Go ginearálta bíonn réimse leathan úsáidí talmhaíochta acu a oireann do tháirgeadh réimse barra feirme, torthaí agus glasraí. Ta siad saothraithe go héasca. Nuair a dhéantar leasú leordhóthanach ar bhánta féarthailte gearrhéarmacha, bíonn siad an-táirgiúil agus is féidir úsáid iomlán a bhaint as an mbáinseach. Is é an t-aon teorannú tromchúiseach ar aschur ná easnamh taise i séasúir thirime.

3.9 Bithéagsúlacht – Gnáthóga agus Flóra

- 3.9.1 Is iad féarthailte leathnádúrtha neamhfheabhsaithe agus fásra fraochmhá mar aon leis na locháin bheaga shealadacha is dócha, nach bhfuil ilchothaitheach i bhfraochmhánna sa Churrach Beag, iad na gnáthóga a bhfuil tábhacht ard bithéagsúlachta ag baint leo sa Churrach agus is iad bunús an ainmniúcháin LONb. Is toradh iad seo ar stair fhada de bhainistíocht innilte le hionchur íseal leanúnach nach féidir linn ach tuairim a thabhairt ar a fad.
- 3.9.2 Tá féarthailte an Chreasa Ghlais doiciméadaithe go maith. Tá cur síos níos lú déanta ar na limistéir fraochmhá agus scrobarnach aittinn.
- 3.9.3 Is beag an staidéar a dhéantar ar gach gnáthóg laistigh den Chríos Gorm, is dócha mar gheall ar an mbaol sláinte agus sábháilteachta a bhaineann le hobair a dhéanamh i raon lámhaigh beo.
- 3.9.4 Tá sé deacair a chreidiúint nach bhfuil a leithéid de limistéar mór de ghnáthóg ísealchríche iata agus feabhsaithe go cuimsitheach don talmhaíocht – dá mbeadh sin amhlaidh, bheadh gnáthóga an Churraigh beagnach do-aitheanta ón talamh feirme máguaird.
- 3.9.5 Ní thoradh é seasmhacht na ngnáthóg leathnádúrtha ag Machairí an Churraigh ar na staideanna comhshaoil atá i réim agus a chuireann bac ar fheabhsú talmhaíochta. Ina áit sin, mhaolaigh cúinsí úinéireachta, cultúrtha agus dlíthiúla an Churraigh in aghaidh feabhsuithe as cuimse ar thalmhaíocht agus leanann sé ar aghaidh ag déanamh amhlaidh.
- 3.9.6 Cé gur éirigh le Machairí an Churraigh tiontú cuimsitheach go talamh feirme diana sheachaint, ní raibh siad faoi réir cleachtas bainistíochta atá oiriúnach chun na gnáthóga oscailte a choinneáil i staid maith i gcomhthéacs bithéagsúlachta. Go háirithe, chuirfeadh laghdú ar éagsúlacht speiceas, léiriú íseal de luibheanna leathanduilleacha i mairís féarthalamh aigéadach tirim, agus easpa fraoigh sna limistéir fraochmhá ró-innilt in iúl. D'aimsigh Suirbhé ar Fhéarthailte Leathnádúrtha na hÉireann líon beag de limistéar féarthalamh aigéadaí i staid 'maith', cé nach bhfuarthas aon fhianaise ar leasachán ná úsáid aoil (Cumarsáid phearsanta Jo Denyer).
- 3.9.7 Mar gheall ar staid comhaimseartha na ngnáthóg tábhachtach, níor ainmníodh Machairí an Churraigh mar Limistéar Caomhantais Speisialta nuair a breithníodh é in 2002 – cé go raibh, agus go bhféadfadh go a bheith fós, tacaíocht á léiriú ag an SPNF don ainmniúchán seo (rud a chuireann suntasacht i gcomhthéacs an AE in iúl), níor chomhlíon an láithreán an tairseach riachtanach le haghaidh ainmniúcháin a bhaineann le gnáthóg ar ardchaighdeán i ndea-staid éiceolaíoch.
- 3.9.8 Ní raibh an oiread sin tionchair ag leibhéil innilte ar éagsúlacht agus ar fhlúirse grúpaí d'fhungas ísealfhás atá ag brath ar stair fhada d'innilt leanúnach ionchuir ísil, agus go háirithe gan aon churaíocht, agus tá tábhacht idirnáisiúnta ag baint le Machairí an Churraigh dá chluichreán fungais, cé nach cáilitheoir ainmniúcháin LCS é sin.
- 3.9.9 Cuimsíonn in Aguisín B anailís chuimsitheach ar bhithéagsúlacht Mhachairí an Churraigh.

3.10 Seandálaíocht

- 3.10.1 Cuimsíonn Machairí an Churraigh féarthalamh ársa uathúil agus tírdhreach seandálaíochta nach bhfuil dóthain taighde déanta air timpeall ar an imeall agus ina dhiaidh sin forbraíodh bailte agus sráidbhailte Chill Dara, Dhroichead Nua agus Chill Chuillinn ar an imeall céanna. Cé go bhfuil a mbunús féin ag bailte Chill Dara agus Chill Chuillinn, mar aon le gach baile Éireannach sa tréimhse luath-mheánaoiseach agus níos déanaí, léiríonn an Currach gníomhaíocht réamhstairiúil i bhfad níos sine agus úsáid an tírdhreacha.
- 3.10.2 Díríodh aird na seandálaíochta ar Mhachairí an Churraigh i dtrí chéim, is iad sin suirbhé seandálaíochta agus tochailtí a rinne Seán. P. Ó'Ríordáin ag deireadh na 1940idí, an suirbhé fairsing seandálaíochta a rinne Pádraig Clancy in 2000 agus níos déanaí, Suirbhé LiDAR (Brath agus Raonáil le Solas) agus anailís a rinne an Dr Stephen Davis ó UCD. Cuireann na suirbhéanna seo a tiomsaíodh le torthaí maolaithe seandálaíochta a bhaineann le forbairtí laistigh agus gar do Mhachairí an Churraigh, go háirithe ó thús na 1990idí, ar ár gcumas tábhacht na séadchomharthaí aitheanta a aithint chomh maith leis an bpoitéinseal a bhaineann le haimsiú gnéithe seandálaíochta anaithnide go dtí seo nach raibh aon léiriú dromchla le feiceáil iontu.
- 3.10.3 Níl sé i gceist, agus níl sé praiticiúil, sonraí gach séadchomhartha seandálaíochta atá ar eolas a leagan amach. Ina ionad sin, is é aidhm an téacs seo ná tuiscint a chumasú ar chomhchruinnithe agus ar fheidhm na séadchomharthaí i limistéir scoite den Churrach. Tá cúirtealáiste Champa Traenála an Churraigh agus Ráschúrsa an Churraigh ar an gCurrach, agus cé nach bhfuil an dá cheann acu san áireamh sa Phlean Caomhnaithe seo, tá séadchomharthaí seandálaíochta ar eolas acu atá mar chuid shuntasach de scéal tírdhreach seandálaíochta Mhachaire an Churraigh.

Cúlra Stairiúil

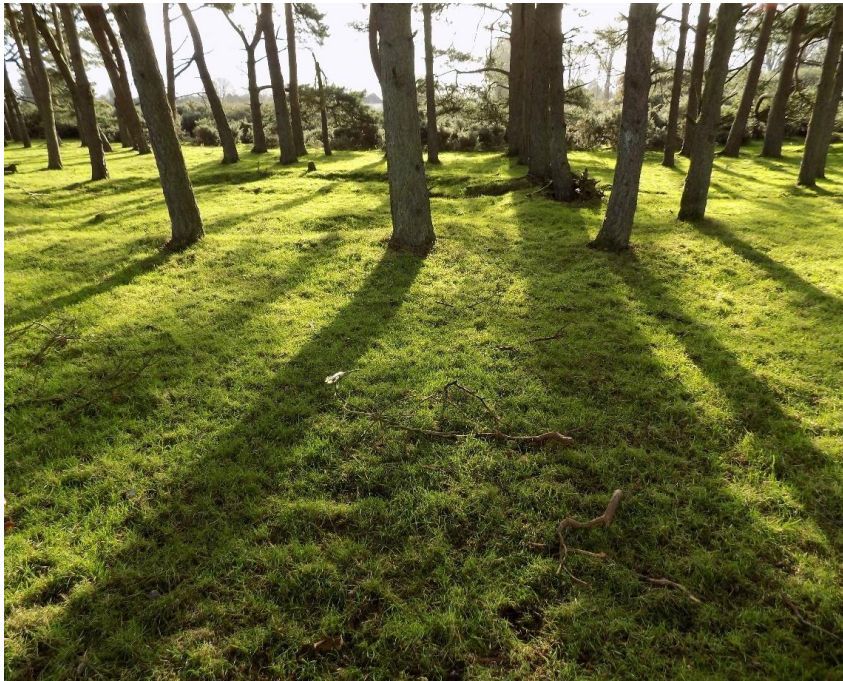
- 3.10.4 Is é an tagairt scríofa is luaithe don Churrach ná lámhscríbhinn ón 9ú haois d'iomann molta Naomh Bríd, a thagraíonn do bhean rialta a 'thiomáineann thar an gCurrach' (Costello 2006, 537). Tá an Currach luaite i gcuntas ón 12ú haois le Giraldus Cambrensis (manach Breatnach ón 12ú haois a thaistil go hÉirinn le John Plantagenet sa bhliain 1185).
- 'tá anseo freisin na machairí is aoibhne, ar a dtugtar féarach Naomh Bríd, áit nach bhfuil sé d'uchtach duine ar bith dul i mbun treafa agus meastar gur míorúilt é, cé go bhfuil gach seans ann gur ghearr eallach an chúige ar fad an féar gar don talamh tráthnóna beidh sé le feiceáil an mhaidin dár gcionn chomh hard agus a bhí riamh, agus tá sé ráite faoin bhféarach seo:*
- An oiread agus a chuireann na tréada barr i bhféarach i rith an lae fhada, déanann an fuar athchóiriú chomh mór sin le linn na hoíche giorra*
- 3.10.5 Is féidir deimhniú gur measadh an Currach mar Mhaoin Choróin in 1299 nuair a achtaíodh Reacht Éadbhard I a chuir cosc ar bheathú muc ar an gCurrach.
- 3.10.6 In 1777, rinne an talmhaíochtaí Arthur Young cur síos ar an mbáinseach mar rud a bhí 'ag cruthú faiche níos áille ná a rinne lámh na healaíne fiú, caithfidh gur an-mhóin atá ann le fiche caora san acra a iompar' (Young 1925, 145). Ach faoi na 1830idí, chuir John O'Donovan in iúl, go brónach: 'tá féar féarach Naomh Bríd ite chomh mór sin ag na caoirigh go bhfuil aithne ag buachaillí Chill Dara mar Bhuaichillí an Fhéir Ghearr' (Costello 2004, 536 tar éis O'Donovan 1930, Costello 2006)

An Tírdhreach Seandálaíochta

- 3.10.7 Is tírdhreach é tírdhreach seandálaíochta an Churraigh atá trasnaithe san am a chuaigh thart chomh mór sin leis an lá atá inniu ann. Tá doimhneacht ama ag baint leis an tírdhreach, agus is iad príomhghnéithe an tírdhreacha trasnaithe seo ná an mótarbhealach, línte cumhachta lasnairde, ciorcaid ghluaiseachta de mhéideanna agus de chruthanna éagsúla a bhaineann le hoidhreacht eachaí na Machairí, bealaí siúil do choisithe tríd an bhféarthalamh ársa, rianta traenála feithiclí míleata, trinsí traenála míleata luath sa 20ú haois agus séadchomharthaí líneacha seandálaíochta.
- 3.10.8 Cé nach n-áirítear sa mhionteagasc limistéar Airmheán Traenála an Churraigh agus Ráschúrsa an Churraigh, tá tionchar ag an talamh a úsáideann an dá cheann ar thábhacht seandálaíochta Mhachaire an Churraigh.
- 3.10.9 Tá 179 créfort aitheanta ar Mhachairí an Churraigh, rangáitear 61 díobh seo mar fhearta, fearta fáinneacha, díoga fáinneacha, agus ráthanna. D'aithin foireann Shuirbhéireacht Seandálaíochta na hÉireann 61 díobh seo agus léirigh suirbhé

allamuigh a rinne Padraig Clancy ina dhiaidh sin in 2000/2001 55 láithreán breise (Clancy 2006, 38). Tá 135 fearta suite ar Mhachairí an Churraigh, agus is ionann iad agus an comhchruinniú is mó de láithreáin dá leithéid in Éirinn (Clancy 2006, 46). Méadóidh an líon sin le grianghrafadóireacht ar ardchaighdeán ón aer atá inrochtana go hoscailte agus fócas níos seandálaíochta. Go deimhin, aithníodh suíomh adhlactha nua amháin le linn na gcuariteanna suímh mar ullmhúchán don téacs seo, gar don teorainn ar imeall Mhachaire an Churraigh os comhair Theach Bhaile an Bhrúnaigh. Is séadchomharthaí adhlactha iad formhór na séadchomharthaí aitheanta ar an gCurrach agus d'fhéadfadh gur chuir úsáid an tírdhreacha seo bac ar lonnaíocht nó ar ghníomhaíocht talmhaíochta sa cheantar máguaird, fiú go dtí na meánaoiseanna.

Pláta 8 - Séadchomhartha sochraide réamhstairiúil ar Mhachairí an Churraigh nár taifeadadh roimhe seo

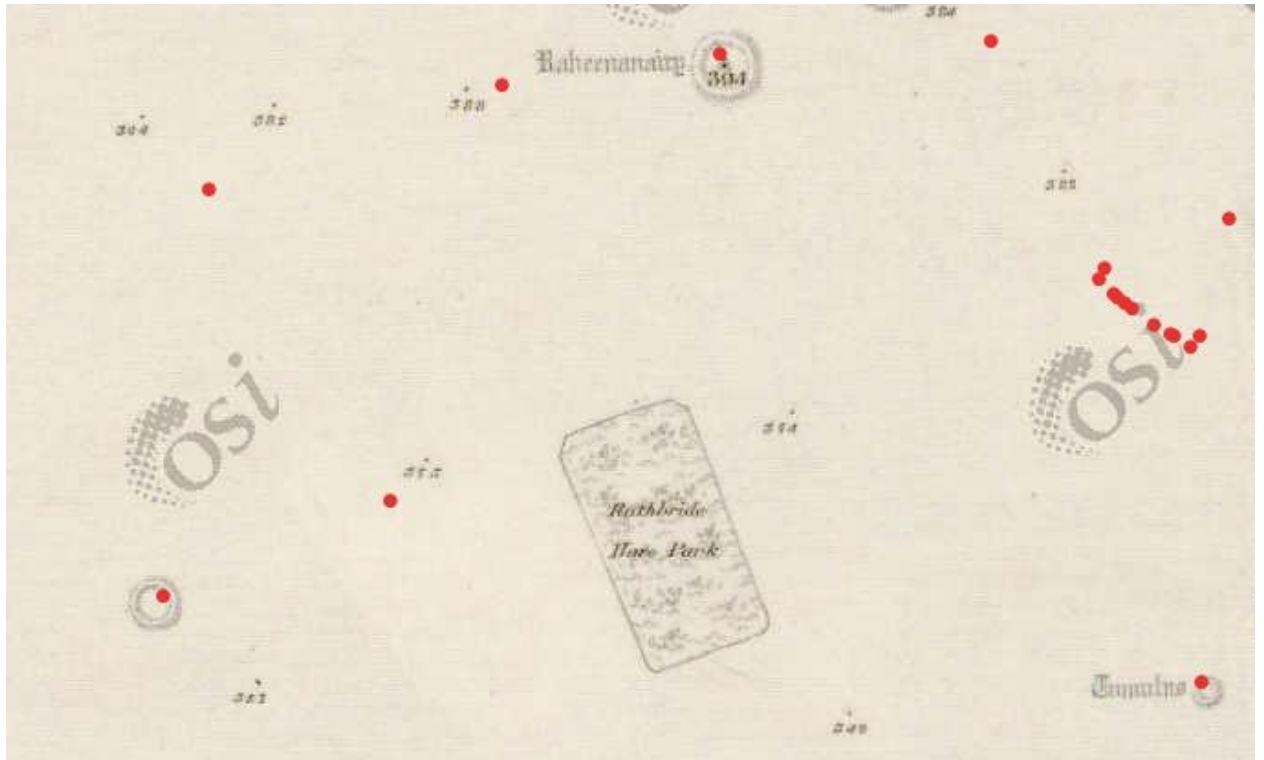
Gort Archaeology

- 3.10.10 Ceann de shaintréithe na bhfeart ar an gCurrach is ea éagsúlacht na gcineálacha agus na gcomhchruinnithe laistigh de limistéir ar leith, agus iad ag feidhmiú mar reiligí. Léiríonn éagsúlacht na bhfeart, ó dhíoga fáinneacha go fearta fáinneacha, tréimhse fhada tógála fearta ón gCré-umhaois agus b'fhéidir ón Aois Neoiliteach (Clancy 2006, 46-47). Is gnách go mbaineann díoga fáinneacha leis an Iarannaois, a bhfuil dátaí na Cré-umhaoise tugtha ar ais ag fearta fáinneacha. D'aithin Clancy (2005 & 2006, 38-9) naoi gcnuasach ar leith de shéadchomharthaí laistigh de Mhachairí an Churraigh.

An chuid thuaidh de Mhachairí an Churraigh

- 3.10.11 Tá an chuid thuaidh de Mhachairí an Churraigh, ar a dtugtar an Currach Beag, measartha cothrom le go leor droimneachtaí dromchla an tírdhreacha. Tá an chuid thuaidh sin breac le clampaí móra crann a bhaineann leis an limistéar dronuilleogach iata talún, ar a dtugtar Páirc Ghiorria Ráth Bhríde, agus ina dhiaidh sin taispeántar é mar Chlúdach Sionnach Ráth Bhríde ar eagrán léarscáileanna na Suirbhéireachta Ordanáis (Pláta 9). Tá sraith iomairí saothraithe ar an taobh istigh den Chlúdach Sionnach, a théann siar go dtí an tréimhse iar-mheánaoiseach nó níos nua-aimseartha is dócha. Tá an tírdhreach fite fuaite le séadchomharthaí adhlactha seandálaíochta a chruthaíonn cnuasach ar imeall na machairí in aice le Ráithín an Aoire. Taifeadtar na séadchomharthaí seo mar fhearta fáinneacha agus tá aiteann trom i bhfolach iontu.

Pláta 9 - Sliocht léarscáile de chuid na Suirbhéireachta Ordanáis de Pháirc Ghiորria Ráth Bhríde/Clúdach Sionnach

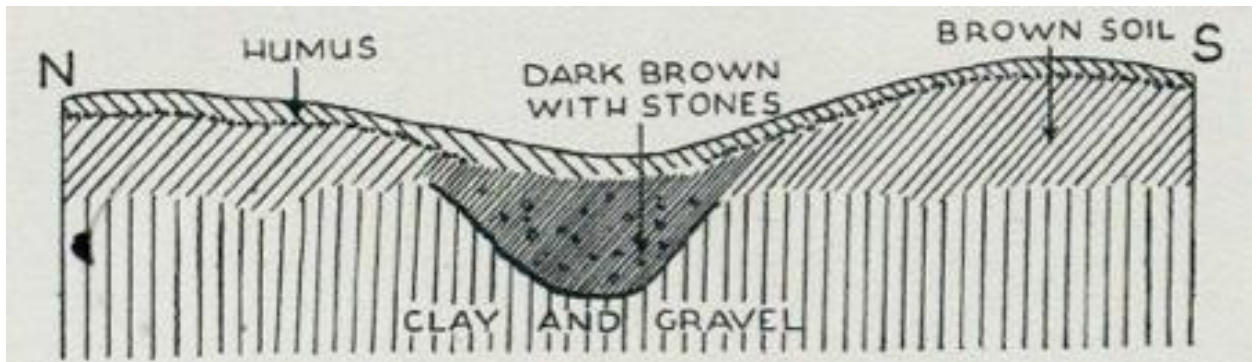

- 3.10.12 Soir ó dheas ag síneadh go Ráschúrsa an Churraigh tá trí chnuasach den chineál céanna feart (Clancy 2006: B, C & D) atá suite d'aon ghnó ar arduithe ísle sa tírdhreach. Trasnaíonn sraith cuailí agus crann cruach a bhaineann leis an líne leictreach lasnaide 38Kv atá ann cheana an chuid thuaidh de Mhachairí an Churraigh. Sa bhliain 2010 reáchtáladh clár chun na cuailí/crainn a bhí ann cheana a chur as feidhm/a bhaint. Bhí ceann de na struchtúir cuaille suite i lár fearta díge fhéideartha (KD022-088). Bhí an dara cuaille ag bun an bhruaigh ar an taobh thoir d'fheart fáinneach (KD022-042) a rinne O' Riordain cuid de a thochailt in 1950 (O'Riordain 1950). Rinneadh monatóireacht ar na hoibreacha talún go léir agus níor thángthas ar aon ghnéithe ná ithreacha ná ar thábhacht seandálaíochta (Byrne, M. 2010).

Rás na Muice Duibhe

- 3.10.13 Le linn dó a bheith ag taisteal go dtí an Currach mar chuid d'obair na Suirbhéireachta Ordanáis, mheas John O'Donovan go raibh Rás na Muc Duibhe 'ina rian ar bhóthar ársa a bhí ag rith trasna an Churraigh i dtreo Ráth Mór Áilleann. Taispeántar Díog na Muice Duibhe ar léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis a thrasnaíonn an chuid thuaidh de Mhachairí an Churraigh i dtreo garbh thiar thuaidh/thiar theas. Is éard atá ann ná díog a bhfuil bruacha ar gach taobh di agus d'fhéadfadh gur fheidhmigh sé mar mharcóir críche nó teorann. Is créfort líneach é Díog na Muice Duibhe, atá le fáil i gcodanna ar fud na hÉireann. Dar leis an miotaseolaíocht, is muc mhiotaseolaíoch fheargach a chruthaigh an díog agus í ag crúbáil ar dhromchla an tírdhreacha. Rinne O'Riordain cuid den Dhíog ar an gCurrach a thochailt agus fuarthas amach gur díog le fána réidh agus bonn cruinn a bhí ann (Pláta 10). Seans go raibh Rás na Muice Duibhe mar chuid den tSlighe Dála, bóthar ársa a thrasnaigh an Life ag Áth Garbháin (O'Riordain 1950; Feehan 2019,40).

Pláta 10 - Cuid tochairte de Rás na Muice Duibhe (tar éis O'Ríordáin 1950)

- 3.10.14 Ní léiríonn dhá mheasúnú seandálaíochta ina raibh trinsí beaga tochairte in 1998 (O'Keefe 1999) agus 1999 (Brady 1999) a bhaineann le hoibreacha bonneagair maidir le píblíne gáis agus cábla teileachumarsáide a leagan aon fhianaise ar chréfort réamh-nua-aimseartha. Ina theannta sin, léirigh monatóireacht ar thrainse do Phíblíne Fothaire Gáis Dhroichead Nua-Chill Dara i mbailte fearainn Cnoc na gCailleach agus an Churraigh in 1997 rianta féideartha de 'Rás na Muice Duibhe' i mbaile fearainn an Churraigh in aice le timpeallán Bhaile Mhaine, ach níor aithníodh aon ábhar a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leis (O'Ríordáin 1997).

Mótarbhealach an M7

- 3.10.15 Trasnaíonn mótarbhealach an M7 an Currach atá lonnaithe le scairp líneach trí Mhachairí an Churraigh. Bhí an scairp suite feadh a nglactar leis gur briseadh nádúrtha fána é agus an talamh ó dheas i bhfad níos airde ná an talamh ó thuaidh.
- 3.10.16 Is fiú a thabhairt faoi deara, cé go mbreathnaímid ar Ráschúrsa an Churraigh mar struchtúr an lae inniu, go n-athraíonn a oidhreacht agus a shuíomh. Shín an ráschúrsa ó thús an naoú haois déag i dtreo Ledger's Bottoms sular casadh soir in aice le hiar-Pháirc na nGiarracha heicseagánach é, atá mar shuíomh Champa Traenála an Churraigh an lae inniu.
- 3.10.17 Rinneadh measúnú seandálaíochta ar dhá shuíomh feadh Mhótarbhealach an M7/Seachbhóthar Chill Dara, sa limistéar seo den Currach. Claífort ciorclach a bhí i gceann acu agus timpeall ar chuas (98E0593) nár léirigh aon ábhar seandálaíochta agus a bhí ina droimneach nádúrtha sa tírdhreach. Bhí an dara limistéar cóngarach do ráth ilbhalla, ach níor aithníodh aon ghnéithe ithreacha (98E0594). (Reid 1998).
- 3.10.18 Thángthas ar roinnt scaipeadh gualaigh le linn thógáil mhótarbhealach an M7 ar an gCurrach. Rinneadh tochairt ar ocht bpoll ciorclach a raibh trastomhas éagsúil acu ó 1.4m go 0.4m agus doimhneacht ó 1m go 0.2m agus fuarthas amach go raibh líonta comhchosúla blúirí de chloch dóite, gualach agus cré shiolta iontu (Channing 2001).

Cloch na bhFaithní

- 3.10.19 Léiríonn an chéad eagrán de léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis an 'Seastán Croise ar a dtugtar an chloch fadharcán' ag cuid cuarta feiceálach de theorainn Mhachaire an Churraigh i Ráth Bhríde. Tá log éadomhain ar an gcloch a choinníonn uisce agus a bhfuil baint aige le leigheas ar fhaithní, mar atá léirithe ar an léarscáil. Chuir cuid acu síos air seo mar chros teorann ón dáta luath-mheánaoiseach (Feehan, 2019,25; Gan ainm, 1999, B-6). Cuireadh isteach ar iar-charn beag cloiche de bhunús éiginnte a bhain le cloch na bhFaithní, go luath sna 1990idí. Léirítear píosa aolchloiche de chruth neamhrialta atá suite 1km siar ó dheas ó Chloch na bhFaithní, ar an gcéad eagrán de léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis mar 'Chloch Mhór' ach níl a tábhacht chultúrtha, más ann dó, cinnte.

Tochairtí seandálaíochta laistigh de ráschúrsa an Churraigh

- 3.10.20 Is éard a bhí in athfhorbairt Ráschúrsa an Churraigh ná tochairt chéimnithe ar thástáil cláir roimh athailíniú ar chuid den R413, lastuaidh de ráschúrsa an Churraigh atá ann faoi láthair agus athailíniú ar chuid de Bhóthar Standhouse. Níor thángthas ar aon ghnéithe a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leo, agus níor thug imscrúdú ar na teorainneacha páirce atá ar marthain le fios go raibh tábhacht seandálaíochta ag baint leo (Bolger 2006). Níor léirigh

monatóireacht a rinneadh ina dhiaidh sin láithreáin úrnua timpeall ar an Ardán Mór reatha agus siar ó Standhouse aon ghnéithe a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leo (Gilligan 2007).

- 3.10.21 Mar thoradh ar thástáil sular tógadh ionad cóireála fuíolluisce in dhá láithreán úrnua mar chuid d'athfhorbairt ar ráschúrsa an Churraigh in 2017, thángthas ar shraith gnéithe seandálaíochta agus rinneadh tochailt orthu. Díol suntais ón tochailt ab ea dhá ghné líneacha, cuid thochailte de theorainn bhaile fearainn Loch Bruacháin/Currach agus díog fháinneach nach raibh ar eolas roimhe seo.
- 3.10.22 Rinneadh tochailt ar dhá ghné líneacha a bhí droimneach i dtreo a chéile agus fuarthas amach go raibh taobhanna ingearacha acu, líonta le cré dhonn dhorcha ina raibh gaineamhchloch phléasctha, roinnt cnámhóg iarainn fhéideartha, agus dabaí cnámh dóite. Cuireadh dáta le sampla de shaileach siar go dtí an Iarannaois, ag tabhairt ar ais dáta radacarbóin calabraithe de 160B.C-A.D. 30. Bhí cnámhóg iarainn fhéideartha i roinnt gnéithe eile.
- 3.10.23 Fuarthas amach go raibh díog, a bhí mar theorainn idir bailte fearainn an Churraigh agus Loch Bruacháin tráth, 3.85m ar leithead, agus beagnach 1m ar doimhneacht le taobhanna measartha fána agus bonn cuasach. Aisghabhadh dhá bhonn buidéal gloine ón 19ú haois, is dócha, i líonadh uachtarach na teorann.
- 3.10.24 Nochtadh cuid de dhíog fháinneach agus rinneadh í a thochailt ina dhiaidh sin, agus fágadh an chuid eile den láithreán in-situ ionas nach chuirfeadh isteach air. Tá taobhanna fána géara ag an ngearradh a thiteann de réir a chéile go bonn cuasach. Aisghabhadh dhá fhionnachtain iarainn. Thrasnaigh trí ghné líneacha atá ailínithe ó thuaidh–theas, idir 2m agus 2.5m eatarthu, an trinse thart ar an díog fháinneach. Bhí siad seo an-éadomhain agus gearrshaolach, agus tá gach seans nár mhair siad nó nár tugadh faoi deara in aon áit eile. Bhí siad go léir c.0.5m ar leithead agus 0.02m ar doimhneacht agus líonta le cré éadrom liath/dhonn shioltach ina raibh dabaí gualaigh agus cloch dóite ó am go chéile. Is dócha gurb ionann iad seo agus iomairí saothraithe meánaoiseacha/iar-mheánaoise nó luath-nua-aoiseacha (Muldoon 2017).
- 3.10.25 In 2020, rinneadh monatóireacht seandálaíochta ar athchóiriú agus uasghrádú an chórais uisciúcháin ag Tailte Traenála Ráschúrsa an Churraigh. Bhí an feart fáinneach (RMP KD023-040) laistigh de theorainn an láithreáin agus bhí tionchar díreach ag an gcóras uisciúcháin nua ag an gCurrach air, ach níor aithníodh aon ghnéithe ag an láthair seo, ná laistigh den tionscadal iomlán (Hickey & Danaher 2020).

Pláta 11 - Feart fáinneach le bealaí fáine chun cúil in aice le St. Ledger's Bottoms

Gort Archaeology

Pláta 12 - Dumha le dúnán mar bhreisíú níos déanaí, bealaí fiáine ar chúil in aice le St. Ledger's Bottoms

Gort Archaeology

An chuid láir de Mhachairí an Churraigh

- 3.10.26 Tá iomaire nádúrtha feiceálach sa chuid láir de Mhachairí an Churraigh a shíneann go garbh ón Oirthear - an tIarthar. Suite feadh mhullach an iomaire seo tá Campa an Churraigh an lae inniu. Is fiú a thabhairt faoi deara éifeachtaí sóisialta an chinnidh in 1855, mar gheall ar thús Chogaidh na Crimé, freastal ar 10,000 fear ar an gCurrach, agus tuairiscí ar ghanntanas oibrithe agus ceardaithe ar fáil d'fheirmeoirí agus úinéirí talún i gCill Dara. Scríobh Con Costello tógáil campa bhuan go géarchúiseach, *"d'athródh sé go deo ní hamháin tírdhreach an mhachaire, a thimpeallacht, agus a úsáid, ach bhí sé chun athruithe móra a dhéanamh ar shaol na bpobal áitiúil freisin"* (Costello 1996, 25/26). Bhí tógáil Champa an Churraigh freagrach as sraith séadchomharthaí seandálaíochta a bhaint go díreach, mar a léirítear ar an gcéad eagrán de léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis.

Séadchomhartha cursais féideartha - Campa Traenála an Churraigh

- 3.10.27 Taispeánadh na séadchomharthaí (Cnuasach F Clancy) a baineadh mar imfháluithe ciorclacha, níl a gcuid tíopeolaíochta cruinn cinnte. Ina theannta sin, léirigh an tSuirbhéireacht Ordanáis créfort líneach siar ó na himfháluithe. Marcáladh an créfort líneach ar léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis le 'suíomh an champála'. Tá nádúr na gné éiginnte, ach de réir mar a áitíonn Clancy, léiríonn fad, foirm threoshuímh agus suíomh laistigh de choimpléasc níos leithne de shuíomhanna, go bhféadfadh an gné seo a bheith ina séadchomhartha searmanais ón Ré Neoiliteach Déanach/ Luath-Chré-Umhaois ar a dtugtar séadchomhartha cursais (Clancy 2006, 39). I measc na fianaise ar ghníomhaíocht Neoiliteach laistigh de limistéar níos leithne an Churraigh tá pota adhlactha de chineál Bhaile an Laingearthaigh ó Dhún Ailinne, ceann tua cloiche snasta ó Chnoic Bhaile Shacsá agus potaireacht luath-Neoiliteach a aithníodh le déanaí ó thochailt a rinneadh roimh fhorbairt tithíochta ag Ráth Bhríde in 2017, gar don imlíne thiar thuaidh de Mhachairí an Churraigh (cumarsáid phearsanta Antoine Giacometti).
- 3.10.28 Sa bhliain 2000 níor nocht trinseáil tástála seandálaíochta a rinneadh sular tógadh scoil Ordanáis agus lompair ar shuíomhanna in aice láimhe i nDún Uí Chléirigh agus Dún an Cheanntaigh, feadh líne 'Shuíomh an Champa' aon ghnéithe a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leo (Eogan 2000a). Níor nocht monatóireacht seandálaíochta ina dhiaidh sin ar thógáil Stórais idir Dún Phluincéid agus Dún Uí Chonghaile agus in aice le hollmhargadh an Champa, ag an taobh thiar den taobh amuigh de 'Shuíomh an Champa' aon ghnéithe a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leo ach ba é ba chúis le haimsiú píopa cré a stampáladh le 'Campa an Churraigh' (Eogan 2000b).

St. Ledger's Bottom

- 3.10.29 Nuair a thagann tú chuig Campa an Churraigh ón M7, tá talún oscailte cothrom droimneach le mothú, ach tá sraith de dhroimneachtaí nádúrtha sa cheantar a chuireann in iúl duit go bhfuil siad an-éagsúil ó na Machairí. Tá pointe idir lámha laistigh de limistéar St. Ledger's Bottoms. Titeann an tírdhreach ón M7 ó dheas go géar agus ansin ardaíonn sé i dtreo Champa an Churraigh. Coinníonn dromchla an fhéarthalaimh sraith bealaí líneacha fiáine, ceann acu atá inaitheanta go soiléir ar aeríomhánna agus léarscáileanna na Suirbhéireachta Ordanáis mar ráschúrsa luath an naoú haois déag.
- 3.10.30 Ar an taobh thoir den 'Chuaille dhá mhíle' mar a léirítear ar an tSuirbhéireacht Ordanáis, tá log suntasach ina bhfuil sraith de loig i gcruth ciorclach agus bruach imfhálaithe líneach soiléir. Beidh gá le hiniúchadh níos mionsonraithe ar an limistéar sin, ach beidh sé le feiceáil mar chineál struchtúir, a d'fhéadfadh a bheith ag baint le maireachtáil shealadach, fiú. Tagann scéal Dreoilín an Churraigh (pobal na mban a raibh cónaí orthu lasmuigh den tsochaí agus cuid acu ina "mná caillte") chun cuimhne, mar mhíniú féideartha, ach tagraíonn cuntais fhoilsithe ar Dreoilín an Churraigh nach raibh a mbunáit i bhfad ó Log Uí Dhonnaíle, díreach 3km soir ó dheas. Is amfaitéatar nádúrtha é Log Uí Dhonnaíle ar an taobh thuaidh de Mhachairí an Churraigh, áit ar bhreathnaigh 20,000 lucht féachana ar Dan Donnelly agus an bua á fháil aige ar churadh dornálaíochta Sasanach George Cooper. (Feehan 2019, 62). Ba é bliain na troda, 1815, bliain an Chatha Waterloo freisin.
- 3.10.31 Tá codanna suntasacha den limistéar seo de na Machairí marcáilte le sraith feart fáinneach, a suíomh a roghnaíodh d'aon ghnó san aimsir réamhstairiúil, i limistéar oscailte talún. Tá na fearta fáinneacha le feiceáil go soiléir, ach cuireann sé seo bac ar úinéirí gluaisteán páirceáil an-ghar do na séadchomharthaí. Seasann na séadchomharthaí tar éis an tsaol, agus i gcásanna áirithe, bhí siad anseo agus in áiteanna eile ar na Machairí a úsáidtear mar shuíomhanna le haghaidh 'dúnán' (teach garda le scoilteanna le haghaidh lámhaigh arm), ag taispeáint arís suíomh straitéiseach na séadchomharthaí adhlactha réamhstairiúla seo.
- 3.10.32 Is tírdhreach beo é an Currach agus cuireann a stair shóisialta ó lár an naoú haois déag go dtí tús an fichiú haois laethanta rásaíochta chun cuimhne, áit a dtiocfadh saighdiúirí, fairtheoirí agus oibrithe feirme ar feadh lá amuigh ag na rásaí. Leis sin bhí gá le dlí agus ord, agus an gá atá le Constáblacht a bheith i láthair ar an gCurrach, go háirithe ag na Beairicí agus Teach na Cúirte c. 1/2 km siar ó thuaidh ó Log Uí Dhonnaíle agus an dara Beairic ag Baile an Bhrúnaigh siar ó dheas agus ar an suíomh eile de na Machairí.

Gníomhaíocht Mhíleata

- 3.10.33 Tá infíochtaí míleata ar siúl ar Mhachairí an Churraigh ón 16ú haois. Dúirt an tIarla Essex in 1599 a bhí ag campáil ar an gCurrach an méid seo a leanas ar an gceantar: "is 'Curraigh' a thugann muintir na háite ar na páirceanna curaidh seo ag na daoine dúchasacha... *Ní fhaca mé áit níos fearr chun arm a imscaradh riamh*" (Lawless 1902, 49-67).
- 3.10.34 Le linn Éirí Amach 1641, chuir Diúc Urmhumhan a arm ar lóistín sna sráidbhailte timpeall an Churraigh agus é ag ionsaí garastún Mhic Gearailt i gCaisleán Mháirtín (Gilbert 1882-91, 249). Dhá bhliain ina dhiaidh sin, luaigh an Tiarna Ghleann Bearcháin (Ginearál Capall na Cónaidhme) gur 'champáil sé ar fhraochmhá ar a dtugtar Currach Chill Dara' (Eala 1972, 41). Sa bhliain 1647 tháinig fórsaí Cónaidhme Laighin le chéile ar an gCurrach (Mac Lysaght 1950, 314). Tá Machairí an Churraigh ainmnithe ar léarscáil Down Survey ó lár an 17ú hAois de Bharúntacht Uíbh Fhailí (Ophaly) mar 'Churrach Chill Dara' (Gan ainm. 2006, Bloc A Plátaí).
- 3.10.35 D'fhág titim Éirí Amach 1798 a rian ar thírdhreach an Churraigh. Tar éis don Ghinearál Dundas idirbheartaíocht a dhéanamh maidir le tabhairt suas Champa na Reibiliúnach i gCnoc Ailinne, bhí sé le bualadh le sé chéad reibiliúnach ag Ráth na Croiche ar an 29 Bealtaine 1798. Idir an dá linn, chinn fórsaí Sasanacha faoi cheannas an Ghinearáil James Duff, tar éis dóibh máirseáil ó Luimneach dhá lá roimhe sin agus baile Chill Dara a fheiceáil ina fhothracha, dul ar aghaidh chuig campa na reibiliúnach ar an gCurrach. Tugtar 'Sléacht Ráth na Croiche' air sin agus fágadh tuairim is trí chéad caoga reibiliúnach marbh.
- 3.10.36 Is lios luath-mheánaoiseach é Ráth na Croiche (KD23:42) agus tá sé ainmnithe ar an gcéad eagrán de Shuirbhéireacht Ordanáis mar 'Ráth na Croiche'. Taispeántar trí ghné dhronuilleogacha bheaga ar léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis, c.80m siar agus léirítear iad mar 'Uaigheanna' (KD23:60). Ina theannta sin, taispeántar cros chuimhneacháin ar léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis (KD23:111).

- 3.10.37 Tá cnuasach de shéadchomharthaí adhlactha réamhstairiúla timpeall ar Ráth na Croiche, cuid acu a athraíodh agus a athúsáideadh go dtí an lá inniu. Cás idir lámha is ea nuair a bhunaigh saighdiúirí campaí sealadacha suas go dtí an séadchomhartha (Pláta 13) ar cuireadh isteach go mór air féin trí dhúnáin. Tugann a leithéid de chomhchruinniú séadchomharthaí léargas láidir ar ár n-oidhreacht seandálaíochta, agus ag an am céanna cuireann sé ceist orainn cad eile atá i bhfolach faoin bhféarach ársa.

Pláta 13 - Ráth na Croiche le campa saighdiúir (Foinse: Bailiúchán Lawrence) [tagairt amháin]

Tochailtí seandálaíochta laistigh de lárchuid den Churrach

- 3.10.38 Rinneadh monatóireacht seandálaíochta agus tochailt theoranta i mBaile Uí Mhadaín le linn tógáil raon reatha uile-aimsire 7 staid, in aice le deisceart Champa an Churraigh i Lúnasa 1996 (Conway 1996). Tógadh codanna áirithe den tír-raon mar bhruacha cré chun raon reatha cothrom a thógáil. Léirigh an mhonatóireacht ar bhaint barrithir feadh an bhealaigh marcaíochta limistéir de chnámh créamtha agus scaipeanna ithreach a bhí saibhir ó thaobh gualaigh de. Taifeadadh ocht ngné is tríocha, poill / gnéithe gearrtha arbh ea 28 ceann díobh, scaipeadh ithreach saibhir ó thaobh gualaigh de arbh ea 4 cinn agus ar scaipeadh cnámh créamtha arbh ea 6 cinn díobh.
- 3.10.39 Bhí cnámh dóite nó créamtha de chainníochtaí éagsúla i 21 gné gearrtha ar a laghad (mar aon le trí scaipthe cnámh breise). Bhí an chuid is mó de na gnéithe sin fadaithe, ag teacht le poill shaothraithe a bhí dírithe ó dheas-soir ó dheas/ó thuaidh-siar ó thuaidh trasna an tsuímh, cé go raibh cuid acu ubhchruthach nó ciorclach. Bhí éagsúlacht mhór sna poill ó thaobh toise de. Bhí an chuid is mó de na sil-leagain créamtha teasctha ag an saothrú iar-mheánaoiseach, rud a fhágann go raibh sé deacair a mheas arbh ionann méid na n-iarsmaí agus 'adhlacadh comhartha'; éillíodh líonadh uachtaracha roinnt poll ag smionagar iar-mheánaoiseach, lena n-áirítear gais píopaí cré agus scaipthe cnámh créamtha. D'fhéadfadh dhá ghné phoill, atá suntasach mar gheall ar shmálú dearg timpeall na n-imill agus an bhoinn, a bheith mar adhlacadh díreach ón mbreocharn. Tugann an tochaltóir le fios go léiríonn comhchruinniú na ngnéithe sin cuid ar a laghad de reilig réidh neamhiata ón gCré-umhaois Láir/Dhéanach nó ón Iarannaois.

3.10.40 Ina dhiaidh sin in 2020 rinneadh monatóireacht seandálaíochta ar athchóiriú agus uasghrádú Raon Reatha Bhaile Uí Mhadaín (cuid de Thailte Traenála Ráschúrsa an Churraigh) sa chás go bhféadfadh ábhar seandálaíochta a bheith i láthair faoi bhun fhoirmiú an raon reatha a bhí ann cheana féin. Tháinig sé chun solais go raibh foirmiú gearrtha i bhfo-ithir nádúrtha ar an mbunraon reatha agus níor aithníodh aon ghnéithe ná ithreacha a raibh acmhainneacht seandálaíochta ag baint leo. (Hickey & Danaher 2020)

Tochailtí seandálaíochta laistigh de Champa Traenála Óglaigh na hÉireann

3.10.41 Sa bhliain 1997 níor nocht an tástáil seandálaíochta agus an mmonatóireacht a rinneadh ina dhiaidh sin ar oibreacha talún ar shuíomh an losta Armlóin bheartaithe, laistigh de chomharsanacht sraith séadchomharthaí lena n-áirítear Ráth na Croiche, aon ghnéithe seandálaíochta ach thángthas ar fhad slabhra dá bharr, déanta as cóimhiotal copair, a d'fhéadfadh a bheith mar chuid de láinnéar searmanais nó maisiú capall ón 19ú haois/ó thús an 20ú haois (Byrne 1999). Sa bhliain 2007, níor léirigh monatóireacht ar na hoibreacha talún a bhaineann leis an ngaráiste feithiclí armúrtha nua aon ghnéithe a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leo. Bhí an suíomh gar d'imfhálú (KD23:61) a baineadh mar chuid den chairéalú sa cheantar ag deireadh an 19ú haois/ tús an 20ú haois (Byrne 2007).

3.10.42 Idir 1999 agus 2002 níor nocht forbairt na linne snámha nua (Eogan, 1999), an carrchlós nua ar chúl Bardaí Ospidéal 3 & 4 (Byrne 2000), siopaí teicniúla iompair (Byrne 2000 & 2002) agus leagan líonra cábla ardteannais feadh bóithre atá ann cheana agus trí láithreáin úrnua (Mullin 2000) aon ghnéithe a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leo. Níor nocht oibreacha bonneagair ina dhiaidh sin lena n-áirítear an príomhphíobán gáis friothálacha trí Champa an Churraigh in 2005 (Laidlaw 2005) agus príomhphíobán friothálacha isteach agus laistigh de Champa an Churraigh (Moore 2013) aon ghnéithe a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leo. Nocht na trinsí líneacha laistigh den champa limistéir ina raibh talamh suaite go mór de shraitheanna tiubh gairbhéil agus spallaí ina raibh blúirí brící dearga agus moirtéal aolchloiche brúite.

3.10.43 Go dtí seo, níor léirigh aon cheann de na hionchuir seandálaíochta in aon cheann de na forbairtí ar an iomaire nádúrtha, ar a bhfuil Campa an Churraigh suite, fianaise ar iarsmaí réamhstairiúla.

3.10.44 Tá seandálaíocht níos deireanaí ón 20ú haois le feiceáil sa cheantar seo ó aerghrianghrafadóireacht. Is léir go bhfuil rian le feiceáil ar lorg coise Champa Rátha 1921, a insíonn faoi chogadh na saoirse in Éirinn nuair a cuireadh 12 – 15,000 oibrí deonach i bpríosún ann.

Pláta 14 - Radharc ón aer ar Champa Rátha 1921 (Foinse: www.archaeology.ie)

Leacht Cuimhneacháin Saighdiúirí

- 3.10.45 Suite ar an talamh ard ag an taobh thiar de Mhachairí an Churraigh tá an reilig mhíleata de chruth neamhrialta, ina bhfuil uaigneanna na bhfear seirbhíseach agus na mball teaghlach a bhfuil dátaí greanta orthu ó 1869 go 1922.
- 3.10.46 Ag an taobh thoir de Champa an Churraigh i dtreo mhullach an iomaire, tá radhairc fhairsinge le fáil ar na spriocraonta ón 20ú haois ó dheas, cúrsa gailf an Churraigh ó thuaidh agus an chuid theas de Mhachairí an Churraigh san oirdheisceart. Is féidir imfhálú ard bharr cnoic Dhún Ailinne (Cnoc Ailinne) a fheiceáil díreach chuig imlíne Mhachairí an Churraigh.
- 3.10.47 Tá roinnt feart fáinneach sa cheantar ar mhullach agus ar fhánaí uachtaracha an mhullaigh (Cnuasach H Clancy). Baineadh úsáid as ceann de na séadchomharthaí adhlactha móra mar phailliún le droichid coise thar an díoga, agus cuireadh dúnán isteach sa dara séadchomhartha ar an taobh amuigh. Idir an dá shéadchomhartha, tá an marcóir neamhshuntasach do shaighdiúir a scaoileadh le piléar athscinte é. Tá línte fairsinge trinsí traenála nach bhfuil in úsáid sa talamh i dtreo, agus lena n-áirítear an chuid theas de Mhachairí an Churraigh.

Pláta 15 – Leacht cuimhneacháin do shaighdiúir a fuair bás de bharr piléir fhánaigh in 1880

An chuid theas de Mhachairí an Churraigh - Trinsí traenála thús an 20ú haois

- 3.10.48 Mar gheall ar mhodhanna athraitheacha na cogaíochta ó lár an naoú haois déag tháinig méadú ar úsáid trinsí, a thosaigh le léigir agus a tháinig chun cinn go forleathan chun trúpaí a chosaint ó chumhacht dóiteáin a bhí á méadú ó airm bheaga agus ó chanónacha. Bhí baint mhór ag cogaíocht trinse, cé gur úsáideadh í i gcoimhlintí amhail Cogadh na Crimé agus Cogadh Cathartha Mheiriceá, leis an gCéad Chogadh Domhanda.
- 3.10.49 Tá an sampla is fearr aitheanta de thrinsí traenála atá fós ann in Éirinn le fáil sa Churrach. Níl taighde seandálaíochta déanta ar thrinsí traenála an Churraigh an Chéad Chogadh Domhanda, ach léiríonn suirbhé geofisiceach a rinneadh le déanaí agus tochailt ar thrinsí comhchosúla ag Dún Bhorra, Críonchoill, Uíbh Fhailí (Shine et al. 2019) staid agus méid iad siúd atá i láthair ar Mhachairí an Churraigh.

Pláta 16 - Radharc ar an trinse traenála tochailte ag Dún Bhiorra, Críonchoill, Uíbh Fhailí

- 3.10.50 Nuair a shiúlann tú trí na línte trinsí traenála (Pláta 17), faigheann duine tuiscint ar thalamh catha agus ar na trinsí a úsáideadh chun leas a bhaint as an tír-raon nádúrtha agus é a chosaint. Déantar léamh ar an tírdhreach ar bhealach míleata agus straitéiseach a iontasiú sa tírdhreach trí na trinsí infheicthe, a bhfuil cuma orthu mar shraitheanna de mharcanna fiacla eitseáilte sna haerghrianghraif.

Pláta 17 - Radharc ar thrinsí traenála ar an gCurrach

Stopacháin airtléire

- 3.10.51 B'fhéidir gurb é an chuid theas den Currach an chuid is fiáine agus is droimní, le talamh ard nádúrtha a bhí mar rogha iontach suímh do chleachtadh airtléire ag an arm go luath san 20ú haois. Is stopacháin iad na bruacha móra cré, atá deartha chun ordanás a ghabháil. Bíonn rianta d'fheithiclí míleata troma le feiceáil ar an tírdhreach mar láthair gníomhach traenála míleata. Roghnaíodh mullach an dá chnoc shoiléire ag ár ngaolta réamhstairiúla mar gheall ar

a gcuid séadchomharthaí adhlactha agus bhí fearta fáinneacha agus dumhaí ann. Tá ceann de na dumhaí ar an bpointe is airde den Churrach, marcáilte le bratchrann. De réir mar a bhreathnaíonn duine ar an taobh thiar tá radharc soiléir ar an gCurrach agus ar an mullach lárnach, agus an radharc á chruinniú ag línte na gcrann a bhfuil teorainn leis na spriocraonta agus na bóithre a thugann rochtain ar Champa an Churraigh.

Iomaire saothraithe

- 3.10.52 Tá roinnt limistéar d'iomairí saothraithe aitheanta ar an gCurrach. Tá cuid de na hiomairí sin mapáilte ag Feehan (Feehan 2019, 36-37). Léiríonn na hiomairí éagsúlachtaí móra, agus cuid acu ina limistéar beag iata d'iomairí ar dócha go bhfuil dáta orthu ón 19^ú/20^ú haois. Tá sé deacair dáta a thabhairt le haon leibhéal cinnteachta ag an bpointe seo, mar is léir go bhfuil dáta iar-mheánaoiseach den chuid is mó ag baint leis na hiomairí, mar atá deimhnithe ag roinnt torthaí seandálaíochta i gcomharsanacht ghinearálta Mhachairí an Churraigh.

Comharsana suntasacha is gaire

- 3.10.53 Is é Cnoc Ailinne barr cnoic Dhún Ailinne díreach soir ó dheas ó Mhachairí an Churraigh a ndearna Bernard Wailes tochailt seandálaíochta air. Chuir Dún Ailinne figiúr mór d'ocht struchtúr adhmaid faoi iamh a bhí dátaithe go dtí an Iarannaois. Tá an struchtúr cosúil, ach ar dháta beagán difriúil, leis an gceann a fuarthas ag Láithreán Ríoga na hUaimhe. D'fhéach Dún Ailinne lena struchtúr taibhseach adhmaid ar Mhachairí an Churraigh, agus mar gheall ar na céimeanna tógála de shéadchomharthaí adhlactha agus mar a mhol Clancy agus mar a thugtar le fios leis an líon déantúsán agus séadchomharthaí, go raibh an Currach mar chuid de tírdhreach fairsing deasghnátha faoin Iarannaois Dhéanach (Clancy 2006, 56 -7). Mar gheall ar a thábhacht, cuireadh Dún Ailinne le Liosta Sealadach Oidhreachta Domhanda UNESCO in 2022.
- 3.10.54 Tá raon leathan de shéadchomharthaí adhlactha réamhstairiúla ag Machairí an Churraigh a théann ón gCré-umhaois go dtí an Iarannaois. Is é seo an comhchruinniú is airde de shéadchomharthaí den sórt sin sa tír, agus iad seo agus cinn eile cnuasaithe i gceantair inaitheanta den tírdhreach, ag taispeáint comharthaí tógála le himeacht ama. Cé gur tharla forbairt teoranta a bhaineann le hionchur seandálaíochta ar na Machairí, léirigh sé fianaise bhreise ar chleachtais adhlactha dátaithe comhchosúla, nach raibh léiriú dromchla infheicthe acu (i.e., reiligí cothroma). Tá fianaise ar ghníomhaíocht na luath-mheánaoise ag an gCurrach, a bhí coitianta ó na meánaoiseanna mar a fhianaíonn láithreach liosanna. Tá na hiomairí saothraithe ar an gCurrach gan dáta, ach d'fhéadfadh go bhfuil limistéir teoranta saothraithe ag cuid acu, ach is dócha gurb é an dáta iar-mheánaoiseach agus níos déanaí. Tá cosúlachtaí idir suíomh suntasach náisiúnta Dhún Ailinne agus Láithreán Ríoga na hUaimhe, a bhí ina lonnaíochtaí tábhachtacha le linn na hIarannaoise in Éirinn.
- 3.10.55 Roghnaigh míleata na Breataine an Currach mar champa buan mar gheall ar a thalamh maith, rochtain ar uisce agus suíomh gar do Chill Dara. Nuair a tógadh an campa ag am Chogadh na Crimé, baineadh roinnt séadchomharthaí seandálaíochta ar an iomaire líneach de thalamh ard a bhí mar fhócas deasghnátha ar leith agus b'fhéidir séadchomhartha cursus Neoiliteach níos luaithe. Le teacht na n-arm míleata nua, cuireadh tús le tabhairt isteach na traenála le haghaidh cogaíochta trinsí agus tá cuid de na trinsí traenála is fearr caomhnaithe agus is fairsinge in Éirinn ar an gCurrach. Bhí ról an chapail ríthábhachtach i roghnú an Churraigh, mar a bhí an gá le pórú capall, áiseanna, agus lucht saothair leordhóthanach. Ba cheantar aitheanta é an Currach do rásaíocht capall sular lonnigh an campa míleata sa Churrach agus tá rian de rásraon le feiceáil ar fhéarach ársa an Churraigh.

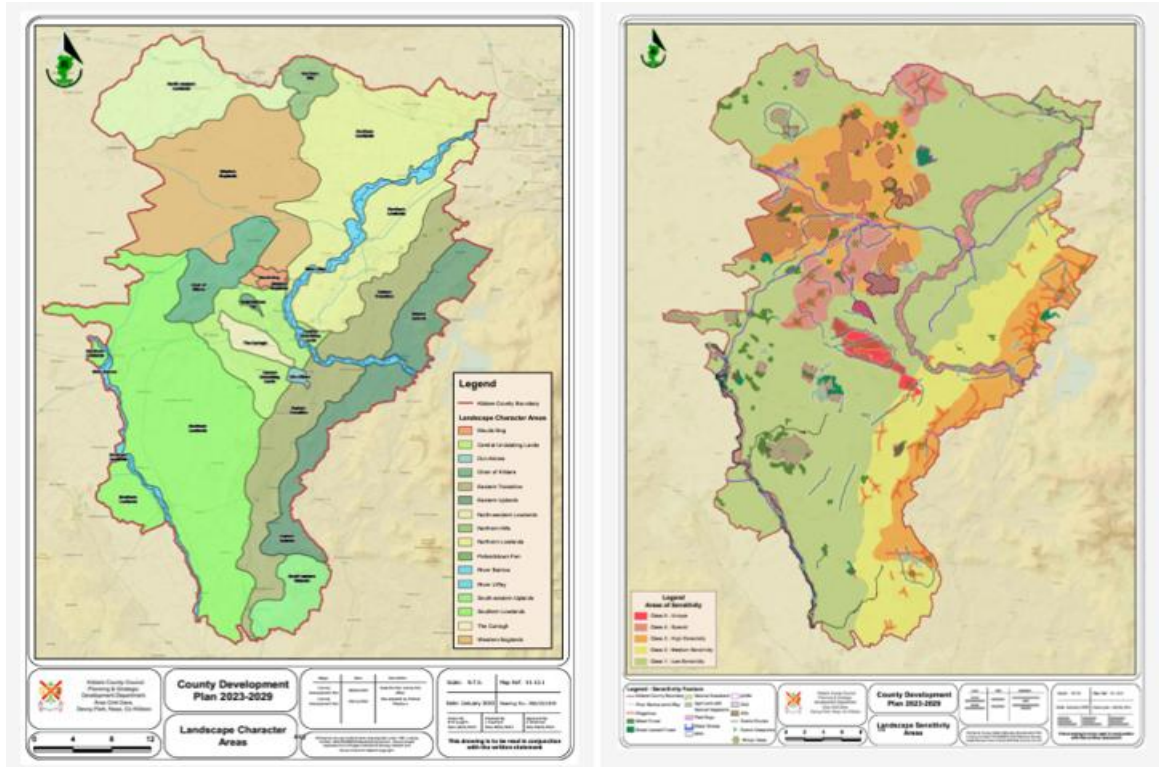
3.11 Carachtar Tírdhreacha

- 3.11.1 Aithnítear an Currach mar óstach do raon casta úsáidí, le húsáidí míleata, rásaíochta capall agus feirmeoireachta caorach i réim ina dtionchar ar charachtar an tírdhreacha. Mar sin, tá an tábhacht stairiúil agus seandálaíochta tugtha faoi deara chomh maith, cé gur minic a bhíonn a thionchar ar charachtar comhaimseartha an Churraigh agus an chuirteora aineolaigh teoranta.
- 3.11.2 Rinne Comhairle Contae Chill Dara Measúnú ar Charachtar Tírdhreacha in 2004, agus nuashonraíodh léarscáileanna i bPlean Forbartha Chontae Chill Dara 2025-2029 (féach Pláta 18 thíos). Ba shaintréith é tírdhreach an Chontae bunaithe ar a chlúdach talún agus a thírghné, ach freisin ar a luachanna, amhail tuiscintí stairiúla, cultúrtha, reiligiúnacha agus eile ar an tírdhreach. Cé gur táscach iad na limistéir shaintréithe, sainaitnítear go sonrath go

bhfuil an Currach díorthaithe ó ainmniú éiceolaíoch an Churraigh mar Limistéar Oidhreachta Nádúrtha molta ag an tSeirbhís Oidhreachta. Tá sé ar cheann de thrí Limistéar Tírdhreacha Speisialta aitheanta freisin.

- 3.11.3 Thacaigh rátáil íogaireachta tírdhreacha leis an measúnú a sholáthraíonn tomhas ar chumas an tírdhreacha freastal ar athrú nó idirghabháil gan tionchar do-ghlactha a bheith aige ar a charachtar agus ar a luachanna. Aithníodh go raibh íogaireacht ard ag baint leis an gCurrach.

Pláta 18 - Measúnú ar Charachtar Tírdhreacha Chontae Chill Dara (Plean Forbartha Contae Chill Dara 2023-2029 – Caibidil 13)

- 3.11.4 Luaitear fachtóirí criticiúla tírdhreacha a aithníodh i Limistéar Carachtair Tírdhreacha an Churraigh mar seo a leanas:

Tír-raon Mín

Ligeann tír-raon mín agus an tírghné réidh go ginearálta atá mar thréith ag an aonad carachtair tírdhreacha seo radhairc thar achair fhada gan cur isteach. Dá bhrí sin, is féidir tionchar díréireach amhairc a bheith ag forbairt sa chomhthéacs áitiúil, mar gheall ar neamhábaltacht bhunúsach a bheith ionsúite ó amharc ag an topagrafaíocht atá ann cheana féin.

Fásra Íseal

Teipeann ar na féarthailte agus ar an aiteann tanaí a tharlaíonn go ginearálta ar an gCurrach tírdhreach a bhriseadh suas, rud a fhágann gur féidir achar fada a fheiceáil. Cruthaíonn an fásra íseal nach bhfuil in ann forbairt nua a ionsú ó amharc.

Fásra foscadh

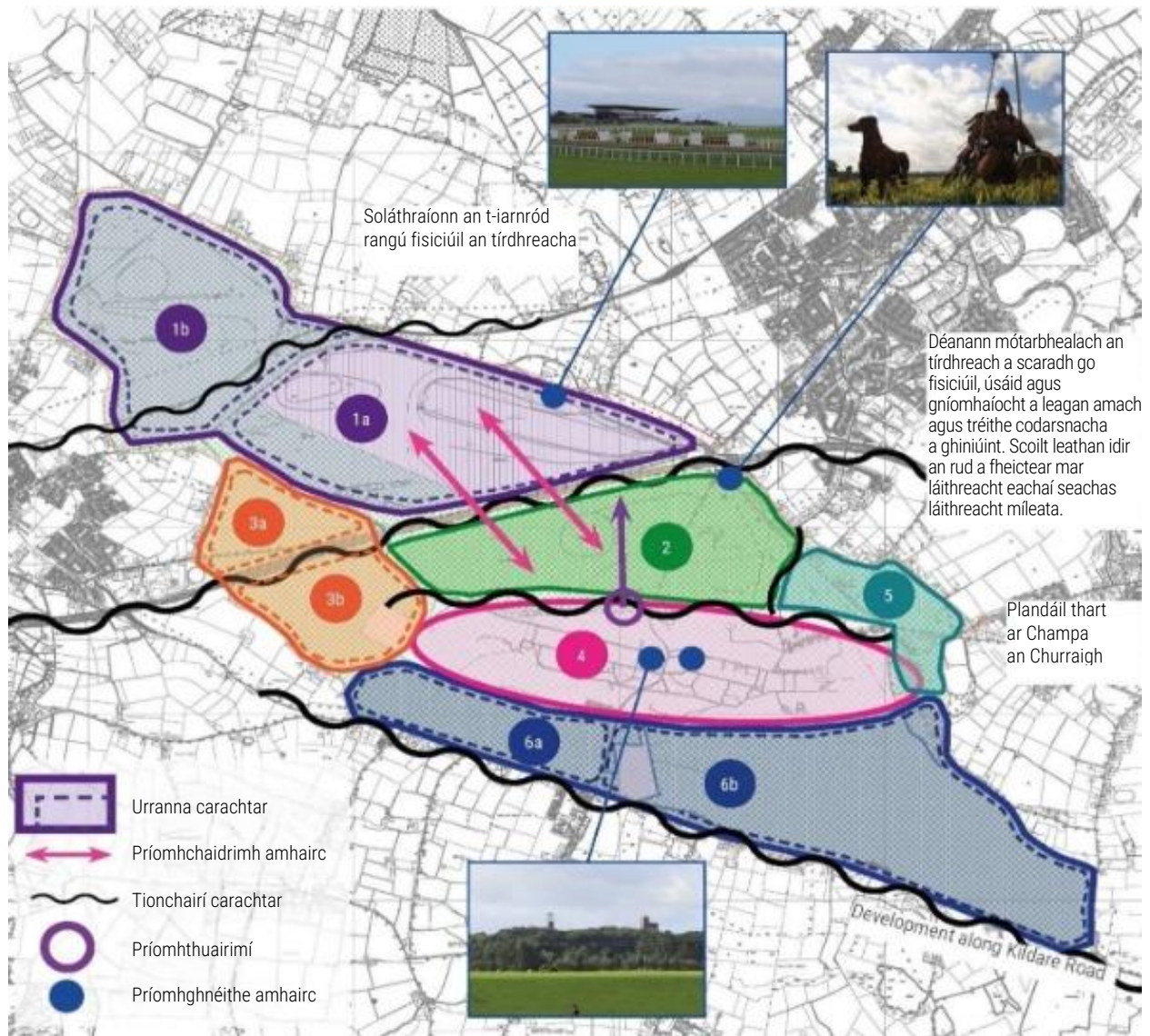
Léirítear fásra foscadh ag limistéir ar leith den aonad seo trí phlandálacha buaircineacha agus fásra nádúrtha a bheith ann. Tá gné sciathaithe agus ionsúite ag fásra foscadh nó foscadh arda i dtéarmaí tírdhreacha, toisc go soláthraíonn sé bacainn amhairc nádúrtha chomh maith le cur le castacht an tírdhreacha

Agus é bunaithe ar chuirteanna láithreáin agus ar cheardlanna foirne dearaidh, briseann an plean seo a leanas síos Limistéar Carachtair Tírdhreacha an Churraigh ina urranna carachtar ar leith bunaithe ar shaintréithe an tírdhreacha ó thaithí agus ar na tréithe amhairc atá i réim.

Urranna Carachtair Comhaimseartha

3.11.5 Chun bonn eolais a chur faoin bPlean Bainistíochta Caomhnaithe, féachann an anailís seo le hUrranna Carachtair a aithint atá bunaithe ar an tírdhreach comhaimseartha agus ar na coinníollacha amhairc mar a fheictear agus a bhfuil taithí acu orthu inniu.

Pláta 19 - Urranna Carachtair Comhaimseartha

Urranna carachtar

<p>1 Ráschúrsa an Churraigh
 1a - Ráschúrsa an Churraigh
 1b - Tailte traenála an Churraigh</p> <p>2 Machaire an Churraigh</p> <p>3 Tailte féaraigh ar Imeall mhachaire an Churraigh
 3a - Imill an ráschúrsa
 3b - Imill Champa an Churraigh</p> | <p>4 Campa an Churraigh</p> <p>5 Corr an Churraigh</p> <p>6 Imill Champa an Churraigh
 6a - Imill Champa an Churraigh
 6b - Tailte traenála droimneacha</p> |
|--|--|

Ráschúrsa an Churraigh

1a - Ráschúrsa an Churraigh

1b - Tailte traenála an Churraigh

- 3.11.6 Tá tionchar láidir ag tionscal na rásaíochta capall ar an urrann seo agus cuireann an ráschúrsa, na raonta reatha, limistéir traenála, fálú agus radhairc rialta capall agus traenáilaithe le carachtar láidir eachaí. Tá an urrann deighilte ina dhá limistéar inaitheanta, is iad sin an ráschúrsa níos foirmiúla (le seastán sainchomhartha) agus an machaire oscailte ar a dtugtar Clúdach Sionnach / An Currach Beag, a bhfuil tionchar mór ag gníomhaíochtaí traenála air.

Machairí an Churraigh

- 3.11.7 Baineann an urrann seo leis na machairí oscailte fairsinge atá sainmhínithe ag topagrafaíocht fhairsing réidh agus spéartha móra. Sainithe ag an bplandáil ó dheas agus an mótarbhealach ó thuaidh, tá caidreamh láidir radhairc aige leis an ráschúrsa.

Tailte féaraigh imill Mhachaire an Churraigh

3a - Imill an ráschúrsa

3b - Imill Champa an Churraigh

- 3.11.8 Baineann an urrann seo le limistéar de charachtar comhroinnte a bhfuil carachtar ciumhaise aige mar gheall ar na cáilíochtaí measartha iargúlta. Ar an ábhar sin, bíonn tionchar níos mó ag an innilt fhairsing caorach ar an gcarachtar agus athraíonn a charachtar de réir thionchar indíreach an ráschúrsa agus Champa an Churraigh, faoi seach.

Campa an Churraigh

- 3.11.9 Baineann an urrann seo le Campa an Churraigh, seachas an Túr Cloig agus an Túr Uisce atá mar shainchomharthaí tíre infheicthe ón tírdhreach níos leithne, tá sé cuimsithe go láidir laistigh de choillearnach plandála. Sainmhínítear an carachtar le gníomhaíocht mhíleata agus ailtireacht chomh maith le gníomhaíocht ghinearálta sna beairicí agus timpeall air.

Corr an Churraigh

- 3.11.10 Baineann an urrann seo le limistéar nódach éagsúil idir na Machairí oscailte fairsinge agus an tírdhreach níos dlúithe laistigh de na codanna thiar agus thiar theas den Churrach. Tá roinnt gnéithe oidhreachta so-aitheanta ann agus tá tionchar ag banóga fearann páirce maisithe Chlub Gailf Ríoga an Churraigh uirthi.

Imill Champa an Churraigh

6a - Imill Champa an Churraigh

6b - Tailte traenála droimneacha

- 3.11.11 Baineann an urrann seo leis na tailte rialaithe atá ann ó dheas de Champa an Churraigh agus lastuaidh de Bhóthar Chill Dara. Tá an limistéar seo ina óstach ar an bpríomhlimistéar traenála agus lámhaigh míleata agus tá carachtar topagrafach éagsúil aige mar atá sainmhínithe ag gnéithe nádúrtha agus déanta sa tírdhreach amhail córais trinse, stopacháin lámhaigh raidhfil etc. Tá na fairsinge thiar i bhfad níos oscailte agus faoi thionchar na foirme tógtha ar imeall Champa an Churraigh, agus na fairsinge thoir níos iata.

4 Ráiteas ar Thábhacht

4.1 Ráiteas ar Thábhacht

Is tírdhreach dinimiciúil, cultúrtha é Machairí an Churraigh a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta ag baint leis. Níl castacht seandálaíochta an tírdhreacha seo, agus an dlúthchruinniú de thaiscí seandálaíochta deasghnátha den chuid is mó, soiléir láithreach, le radhairc oscailte trasna na Machairí ag léiriú pictiúir mhealltaigh d'áit nach bhfuil casta ar an gcéad amharc.

Ligeann oscailteacht an Churraigh dó feidhmiú mar stáitse do chathanna áitiúla agus go dtí an lá atá inniu ann, traenáil do choimhlintí idirnáisiúnta. Tá an Currach i gcroílár scéal neamhspleáchas na hÉireann agus rannpháirtíocht na hÉireann i gcoimhlintí móra idirnáisiúnta ó Chogadh na Crimé. Sa lá atá inniu ann, tá Óglaigh na hÉireann lonnaithe i Machairí an Churraigh agus cuireann siad coinníollacha iontacha ar fáil do ghníomhaíochtaí traenála míleata.

Tá go leor de scéal na Machairí ceangailte leis an gcapall. Is féidir capaill a bhfuil cead acu dul ag traenáil ar Mhachairí an Churraigh a fheiceáil ag dul ar cosa in airde tríd an tírdhreach oscailte seo, atá mar chroílár thionscal capall foláíochta na hÉireann, agus Ráschúrsa an Churraigh a óstálann gach ceann de na cúig rás Chlásaiceacha chothroma Éireannacha, lena n-áirítear an ceann is sine, Dearbaí na hÉireann.

Nuair a chloistear Machairí an Churraigh, smaoinítear ar na caoirigh atá ag innilt ar an tírdhreach leis na céadta bliain. Mar gheall ar bhuanseasmhacht na bainistíochta seo, agus an córas coimíneachta trína ndéantar é a rialú, tá limistéar féarthalaimh suntasach nach bhfuil feabhsaithe don talmhaíocht den chuid is mó, rud a cheadaíonn teacht chun cinn cluichreán fungais a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta ag baint leis.

Is é an t-aon rud nach n-athraíonn faoin gCurrach ná an athrú é féin. Tá an fheirmeoireacht, an earnáil rásaíochta capall agus an tslándáil náisiúnta ag athrú i gcónaí. Mar an gcéanna, cé go raibh na Machairí i gcónaí mar chuid den saol sóisialta dóibh siúd sna lonnaíochtaí máguaird, tá na spásanna oscailte a thugtar ar an gCurrach tar éis éirí ina n-áis ríthábhachtach do na mílte duine.

4.2 Measúnú ar Thábhacht

4.2.1 De réir *prionsabal, beartas agus teorach Caomhnaithe maidir le bainistiú inbhuanaithe na timpeallachta stairiúla* de chuid Historic England, 'is é caomhnú an próiseas chun athrú go háit shuntasach ina shuíomh a bhainistiú ar bhealaí is fearr a chothóidh a luachanna oidhreachta' (2008, lch.22). Is próiseas é straitéis agus bainistíocht caomhnaithe trína gcoinnítear tábhacht an láithreáin agus úsáid inbhuanaithe leanúnach á ceadú ag an am céanna.

4.2.2 Is annamh a thugann staidéar ar na hiarsmaí fisiceacha amháin tuiscint leordhóthanach ar láithreáin. Ní mór a thábhacht a leagan i gcomhthéacs na gcúinsí sóisialta agus cultúrtha a chruthaigh an áit. Tá an méid fíor go háirithe i gcás Machairí an Churraigh. Maidir le gach láithreán Éireannach, ba cheart tábhacht a mheas de réir na gcritéar seo a leanas atá leagtha síos i *gCosaint oidhreachta ailtireachta: treoirlínte d'údaráis phleanála* (An Roinn Ealaíon, Oidhreachta agus Gaeltachta, 2011):

- spéis ailtireachta
- spéis stairiúil
- spéis sheandálaíochta
- spéis ealaíne
- spéis chultúrtha
- spéis eolaíoch
- spéis theicniúil
- spéis shóisialta

- 4.2.3 Is cuid lárnach dár n-oidhreacht í an oidhreacht nádúrtha (féach an sainmhíniú ar 'oidhreacht' san *Acht Oidhreachta*, 1995.) Mar thoradh air sin, breathnaítear ar chritéar na spéise nádúrtha freisin.
- 4.2.4 Go hidéalach, ba cheart na luachanna oidhreachta aitheanta go léir a bhaineann le háit a chaomhnú. Ó am go chéile, áfach, beidh an méid atá riachtanach chun critéar amháin a chothú ag teacht i gcoimhlint le critéar eile. Más é seo an cás, beidh sé ríthábhachtach do chinnteoireacht oibiachtúil tuiscint a fháil ar an méid a chuireann gach critéar le tábhacht fhoriomlán Mhachairí an Churraigh ina iomláine agus i leith a spásanna agus a chomhábhar.
- 4.2.5 Níl aon phlean scála comparáideach ann cheana a rinne anailís ar oidhreacht Mhachairí an Churraigh. Mar an gcéanna, níor aimsíodh aon Phlean Bainistíochta Caomhnaithe a dhéileáil le háit laistigh de theorainn an láithreáin go pointe suntasach níos faide ná tuarascáil Tascfhórsa sa bhliain 2000. Ba iad na measúnuithe amháin a thángthas orthu roimhe seo ná iad siúd do na 12 fhoirgneamh atá suite laistigh den limistéar staidéir atá liostaithe i bhFhardal Náisiúnta na hOidhreachta Ailtireachta. Tá siad go léir laistigh de Champa an Churraigh. Tá tábhacht 'réigiúnach' ag gach ceann den 12 fhoirgneamh.
- 4.2.6 Seo a leanas anailís ar ábharthacht na gcritéar ailtireachta, stairiúil, seandálaíochta, ealaíne, cultúrtha, eolaíochta, teicniúil, sóisialta agus nádúrtha maidir le tábhacht Mhachairí an Churraigh.

Spéis Ailtireachta

- 4.2.7 Tá tábhacht réigiúnach ag baint leis an mbailliúchán d'fhoirgnimh ón 19^ú haois agus tús an 20^ú a bhaineann le Campa an Churraigh ar bhonn indibhidiúil. Nuair a chuirtear san áireamh iad le chéile, áfach, tá siad ar cheann de na bailiúcháin is fearr d'fhoirgnimh mhíleata ón 19^ú haois agus ó thús 20^ú haois ar oileán na hÉireann. Tógadh an dara oifig poist saintógtha in Éirinn ag Campa an Churraigh.
- 4.2.8 Is dócha gurb iad cosaintí an Dara Cogadh Domhanda ar an gCurrach, cé gur tógáil simplí coincréite iad, an bailiúchán is fearr de chosaintí ón Dara Cogadh Domhanda sa Stát.
- 4.2.9 Tá tábhacht náisiúnta ag baint leis an ardán mór nua ag Ráschúrsa an Churraigh. Deartha ag an ngnólacht Grimshaw atá lonnaithe i Londain agus é ag obair le Newenham Mulligan & Associates, ar ailtirí as Baile Átha Cliath iad, dearadh an ardán mór chun tagairt a dhéanamh d'oidhreacht dhúchasach agus thalmhaíochta na hÉireann i gContae Chill Dara (Wilson, 2019). Tugadh ómós don fhorbairt ag Structural Steel Design Awards 2020 (Gradaim Dearaidh Cruach Struchtúrtha 2020) agus tugadh Ardholmádh di ag Gradaim Institiúid Tírdhreacha na hÉireann 2020. Seo a leanas lua ó na Gradaim Dearaidh Cruach Struchtúrtha: 'tá tuiscint ar ardchaighdeán fhíorálainn ag gach scála, meascán annamh de ghrástúlacht agus de mhórthaibhseach, áit a chasann ealaíontacht struchtúrach ar fhís ailtireachta' (n/b, 2020, lch.8).

Spéis Stairiúil

- 4.2.10 Is áit thar a bheith tábhachtach stairiúil é Machairí an Churraigh. Cé go bhfuil scéalta ann faoi na Fianna, laochra na hIarlannaí, agus traenáil ar na Machairí, tógadh an chéad champa buan chun freastal ar riachtanais saighdiúirí oilte Arm na Breataine do Chogadh na Crimé. Feidhmíonn an suíomh mar bhealach chun Éire a nascadh le himeachtaí a bhfuil tábhacht dhomhanda leo amhail Cogadh na Crimé agus an Chéad Chogadh Domhanda. Bhí sé ag croílár scéal Shaoirse na hÉireann freisin. Is é suíomh Ceannairc an Churraigh, áit inar roghnaigh 57 oifigeach éirí as i Márta 1914 in ionad orduithe féideartha a dhéanamh chun Rialtas Dúchais a chur i bhfeidhm ar Chúige Uladh (Ferriter, 2014). Ba ó Mhachairí an Churraigh a tháinig saighdiúirí le chéile chun fórsaí reibiliúnacha a throid i mBaile Átha Cliath le linn Éirí Amach na Cásca 1916. Sa bhliain 1922, tugadh príomhionad Arm na Breataine in Éirinn ar lámh d'arm Shaorstát na hÉireann ansin. Le linn an Dara Cogadh Domhanda, ba é an Currach an príomhshuíomh imtheorannaithe do phearsanra míleata na gComhghuailithe agus Aise a gabhadh. Is é Campa an Churraigh príomhshuíomh traenála Óglaigh na hÉireann anois.
- 4.2.11 Ag breathnú siar sular bunaíodh campa buan, tá baint dhomhain ag na Machairí le Naomh Bríd agus leis an suíomh ríoga ag Dún Ailinne. Tuigimid gur champáil Anraí II anseo, agus gur thug arm na Seacaibíteach faoi thraenáil ar na Machairí le linn Chogadh an Dá Rí. I measc na gcathanna is eol a tharla ar na Machairí tá Cath an Churraigh 1234 agus Sléacht Ráth na Croiche 1798.

Spéis Sheandálaíochta

- 4.2.12 Gné shuntasach de na Machairí is ea iomaire fada ar a raibh sé suite mar shéadchomhartha cursus dóchúil. Is iad Cursus na struchtúir shéadchomharthaí luatha Neoiliteacha is sine sa Bhreatain agus in Éirinn a tógadh roimh 3,000 RC. Mar gheall ar láithreach 135 fearta, ar séadchomharthaí adhclachta iad ón gCré-umhaois / Iarannaois, tá sé ar an gcomhchruinniú is airde de fhearta in Éirinn. D'fhéadfadh go mbeadh níos mó suíomhanna adhclachta deasghnátha mar thoradh ar an limistéar seo nach bhfuil dóthain taighde déanta air agus mar gheall ar theicnící nua.
- 4.2.13 Gearrann Rás na Muice Duibhe tríd an tírdhreach agus d'fhéadfadh gur bealach ársa marcáilte amach é tríd an bhféarthailte. Léiríonn an Currach agus a cheangail le Dún Ailinne in aice lámhe tréithe an-chosúil le suíomh ríoga na hUaimhe agus na Teamhrach.
- 4.2.14 Tá an capall agus an bhaint a bhí aige leis an oiread sin d'Iarannaois na hÉireann trí fhorbairtí a dhéanamh ar chulathirt capall agus cogaíochta ina léiriú ar oidhreach na rásaíochta a bhaineann leis na Machairí.
- 4.2.15 Tá na línte is fearr agus is infheicthe de thrínsí an Chéad Chogadh Domhanda in Éirinn suite ar an gCurrach.

Spéis Ealaíne

- 4.2.16 Tá ar a laghad dhá phictiúr d'ardfhiúntas ealaíonta a bhaineann leis an suíomh. Is iad seo: Deirtear go bhfuil '*Freny' an Choirnéil Westenra le Marcach agus Freastalaithe ar an gCurrach, Co Chill Dara* le William Brocas, i measc na samplaí is fearr d'ealaín eachaíochta na hÉireann ag tús an 19^ú haois (Parsons, 2013). Tá *Gipsy Encampment on the Curragh* le Joseph Malachy Kavanagh i seilbh Mhúsaem Uladh. Leanann an suíomh de bheith ina inspioráid d'ealaíontóirí comhaimseartha.
- 4.2.17 I lár an timpealláin a nascann an M7 le Campa an Churraigh tá píosa dealbhóireachta mórthaibhseach a thugann le tuiscint go bhfuil tú tar éis an suíomh a bhaint amach. Is é an teideal atá air ná *Fionn MacCumhaill and his Hounds* agus chruthaigh Lynn Kirkham-Greenmantle do Chomhairle Contae Chill Dara é.
- 4.2.18 Dearadh an t-rádán mór nua ag an ráschúrsa chun an tírdhreach a léiriú agus chun cur leis. Tá roinnt dealbh eachaí dírithe freisin ar an ráschúrsa é féin nó díreach in aice leis.

Spéis Chultúrtha

- 4.2.19 Meastar go forleathan é mar fhile náisiúnta na hAlban, chum Robert Burns an bailéad *The Curragh of Kildare*. Insíonn an t-amhrán scéal faoi bhean óg Albanach a bhfuil a leannán ina shaighdiúir sa Churrach. Tá leaganacha den amhrán canta ag The Johnstons, Christy Moore, The Fureys agus Bert Jansch. Is é amhrán neamhoifigiúil an chontae é. Amhrán eile a bhaineann leis an suíomh is ea *The Plains of Kildare* le hAndy Irvine. An uair seo díritear ar rásaíocht capall.
- 4.2.20 Sa scannán *Braveheart* a bhuaigh Duais an Acadaimh, scannánaíodh an Battle of Stirling Bridge ar an gCurrach. Ba é Mel Gibson a stiúir an scannán agus an phríomhpháirt aige. Fostaíodh thart ar 1,600 ball d'Óglaigh na hÉireann le feidhmiú mar aisteoirí breise don chath. Eisithe in 2020, tá an Currach le feiceáil i roinnt radharc sa dráma grinn *Dating Amber*, a bhfuil an príomhpháirt ag Sharon Horgan. Scannán eile nach bhfuil mórán aithne chomh mór sin air ach a bhaineann leis an gCurrach ná *The Brylcream Boys*, a bhfuil an príomhpháirt ag Gabriel Byrne. Cé nach ndearnadh scannánú ar an gCurrach, d'inis an scannán scéal champa imtheorannaithe an Dara Cogadh Domhanda atá lonnaithe ar an suíomh.
- 4.2.21 I mí na Samhna 2020, foilsíodh dán le Steven O'Brien dar teideal *Mist on the Curragh* sa *New Statesman*. Leanann an suíomh ag spreagadh filí comhaimseartha.
- 4.2.22 Tá ceann de na bailiúcháin is fearr de réada míleata stairiúla in Éirinn i Músaem an Churraigh. Tá tábhacht ar leith ag baint le carr armúrtha Rolls Royce Shliabh na mBan. Bhí an carr mar chuid de chonbhua an Ghinearáil Mícheál Ó Coileáin a rinneadh luíochán roimhe le linn an Chogaidh Chathartha in 1922. Ba le linn an luíocháin sin a maraíodh an Ginearál Mícheál Ó Coileáin.

Spéis Eolaíoch

- 4.2.23 Is é Ráschúrsa an Churraigh príomhchúrsa rásaíochta na hÉireann, ina bhfuil 5 rás chlasaiceacha Éireannacha. Úsáideann graifheirmeacha na Machairí mórthimpeall le haghaidh traenála. Tá roinnt gnólachtaí timpeall ar na Machairí freisin a sholáthraíonn táirgí agus seirbhísí nuálacha le húsáid ag an tionscal rásaíochta capall. Ina measc seo tá na forlionsaí beatha cothaitheacha atá dírithe ar chapail feidhmíochta.

Spéis Theicniúil

- 4.2.24 Is díol spéise teicniúil é díon clúdaithe copair an ardáin mhóir nua ag Ráschúrsa an Churraigh. Tugadh ómós don ardán mór ag Gradaim Dearaidh Cruach Struchtúrtha 2020. De réir lua na dámhachtana, 'bhí dearadh drámatúil an dín starrmhaide 7,200m² ríthábhachtach chun fíis ailtireachta a chruthú "d'fhoirgneamh plánach i dtírdhreach plánach" (n/a, 2020, lch.8). Le linn thógáil an ardáin mhóir nua, chuir an príomhchonraitheoir John Sisk & Son próiseas tógála nuálach de Sheachadadh Tionscadal Digiteach i bhfeidhm. Bhuaigh an próiseas an chatagóir Sármhaitheasa um Shamhaltú Faisnéise Foirgníochta ag Gradaim Thionscal Foirgníochta na hÉireann 2019.
- 4.2.25 Le linn seachbhóthar Bhaile Chill Dara an M7 a thógáil, d'úsáid innealtóirí línear neamh-thréscaoilteach (i.e. tancáil) feadh cuid 3.5km den mhótarbhealach. Rinneadh é seo chun fotha an uiscígh in aice láimhe Eanach Bhaile Pholaird a chosaint (Hogan, 2003). Ba é seo an chéad uair a úsáideadh tancáil le haghaidh tógáil bóithre in Éirinn.
- 4.2.26 Tá tábhacht áitiúil ag baint le stáisiún traenach an Ráschúrsa nach bhfuil in úsáid a thuilleadh.

Spéis Shóisialta

- 4.2.27 Ó lár an 19^ú haois, tá Campa an Churraigh i gcroílár an tsaoil shóisialta ar na Machairí. Is fiú a thabhairt faoi deara go raibh c.4,000 buanchónaitheoir ag an gCampa tráth (Costello, 1998), agus suas le 12,000 saighdiúir (Bunbury, gd). Le linn an 19^ú haois, luaitear mangairí ag díol earraí mar almanaig, leabhair amhrán, pictiúir naofa, seodra agus pornagrafaíocht. Dhíol muintir na háite torthaí, glasraí agus feoil leis na saighdiúirí freisin. Bhí na cleachtaí míleata móra a rinneadh ar na Machairí ina n-imeachtaí sóisialta tábhachtacha do réimse leathan. Leanann an traidisiún seo de thaispeántais agus paráidí oscailte ar aghaidh inniu.
- 4.2.28 Pobal ban a bhí i nDreoilíní an Churraigh a raibh cónaí orthu i staideanna an-dian ar na Machairí lasmuigh den champa. Lorg go leor acu ioncam gann trí striapachas. Creideann roinnt staraithe go raibh Nellie Clifden (Bunbury, gd) a bhain clú agus cáil amach tar éis caidreamh seachphósta leis an bPrionsa Éadbhard, a bhí ina Rí Éadbhard VII níos déanaí, ina measc. Níor tugadh aird ar chruachás na mban seo ach le déanaí trí thaighde agus is cuid thábhachtach de stair shóisialta an Churraigh é a scéal.
- 4.2.29 Le himeacht ama, d'fhás an Campa ina bhaile mór ina raibh séipéil, ospidéal, leabharlanna, pictiúrlann, ionaid áineasa, scoileanna, linn snámha, siopaí agus bácúis. Ar cheann dá áineasa bhí Cúrsa Gailf Ríoga an Churraigh, a nglactar leis mar an galfchúrsa agus an club gailf is sine in Éirinn.
- 4.2.30 Tá tábhacht shóisialta láidir fós ag na Machairí do mhuintir na háite mar shuíomh conláiste. Tá an-tóir ag siúlóirí agus ag reathaithe air. Chomh maith le Cúrsa Gailf Ríoga an Churraigh, i measc na n-áiseanna spóirt eile atá suite ar na Machairí tá Club Gailf Chill Dara, Club Galf Dhá Mhaide Mhic Dhonncha, Club Galf Dhá Mhaide Áth Garbháin, CLG Áth Garbháin agus Páirc Peile Rugbaí an Churraigh.
- 4.2.31 Is amfaitéatar nádúrtha é suíomh Log Uí Dhonnaíle a bhfuil cáil mhór air mar shuíomh troda sa bhliain 1815 idir an tÉireannach Dan Donnelly agus an Sasanach George Cooper.
- 4.2.32 Is é Ráschúrsa an Churraigh an ráschúrsa is fearr in Éirinn agus tá tábhacht idirnáisiúnta ag baint leis. I measc na rásaí suntasacha tá Rás 1,000 Gine na hÉireann, Rás 2,000 Gine na hÉireann, Dearbaí na hÉireann, Oaks na hÉireann agus Rás St. Leger na hÉireann. I measc na marach a bhaineann leis an gcúrsa tá Johnny Murtagh, Mick Kinane agus Pat Smullen. I measc na traenáilaithe suntasacha a bhaineann leis an ráschúrsa tá A.P. O'Brien agus J.S. Bolger. Sa bhliain 1983, bhí an capall curaidh Shergar i lár fhuadaigh ardphróifíle mhíchlútigh díreach in aice leis an gCurrach, ag Graí Bhaile Mhaine.
- 4.2.33 Ar deireadh, bhí an Currach mar chuid den bhealach do Chorn Gordon Bennett 1903. Ba é seo an chéad rás carranna idirnáisiúnta a reáchtáladh in Éirinn agus an chéad cheann a reáchtáladh thar ráschúrsa ochtchrothach dúnta. Bhí rásaí carranna ar siúl ar an gCurrach ina dhiaidh sin sna 1950idí agus 1960idí.

Spéis Nádúrtha

- 4.2.34 Is iad féarthailte leathnádúrtha neamhfheabhsaithe agus fásra fraochmhá mar aon leis na linnte beaga, sealadacha is dócha, atá lag ó thaobh na gcothaitheach de i fraochmhá sa Churrach Beag na gnáthóga a bhfuil tábhacht ard bithéagsúlachta ag baint leo sa Churrach. Is toradh iad sin ar stair fhada de bhainistíocht innilte le hionchur íseal leanúnach.
- 4.2.35 Is iontach an rud é nach bhfuil a leithéid de limistéar mór de ghnáthóg ísealchríche iata agus feabhsaithe go mór le haghaidh na talmhaíochta. Dá mbeadh sé sin amhlaidh, bheadh gnáthóga an Churraigh beagnach do-aitheanta ón talamh feirme máguaird.
- 4.2.36 Ní raibh an oiread sin tionchair ag ró-innilt ar éagsúlacht agus ar fhlúirse na ngrúpaí fungais atá ag brath ar stair fhada d'innilt leanúnach íseal-ionchuir agus d'easpa curaíochta go háirithe. Dá réir sin, tá tábhacht idirnáisiúnta ag baint leis an gCurrach mar gheall ar a chluichreán fungais.

5 Bagairtí agus deiseanna

5.1 Bagairtí reatha

5.1.1 Tá ionracas an Churraigh faoi bhagairt ó roinnt foinsí:

- Úsáid iomarcach nó neamhrialaithe ag capaill
- Tionchar innilte caorach ar fhéarthalamh
- Díghrádú nó suaitheadh fisiceach ithreach
- Allmhairiú féideartha barrithir
- Damáiste do láithreáin seandálaíochta
- Draenáil talún
- Tógáil, cúngach, agus foroinnt talún
- Easpa suirbhé nó ainmniú éiceolaíochta iomlán

5.2 Brúnna reatha agus amach anseo ar bhithéagsúlacht

5.2.1 Rinneadh catalógú ar na brúnna ar bhithéagsúlacht sa Churrach roimhe seo, go háirithe ag deireadh na 1990idí.

5.2.2 In 1998 d'fhoilsigh Comh-Bhord um Beartais Chomhshaoil, lena n-áirítear an Roinn Cosanta agus Óglaigh na hÉireann a dtuarascáil *Beartas Comhshaoil do Thailte an Churraigh* a sholáthair athbhreithniú críochnúil ar thionchair grúpaí úsáideoirí éagsúla ar Mhachairí an Churraigh, lena n-áirítear na grúpaí seo a leanas:

- Míleata
- Caoirigh
- Capaill
- Caitheamh Aimsire
- Úsáideoirí údairithe eile (cosaint shibhialta, iompar, fónais)
- Úsáideoirí neamhúdairithe (bruscar, scrambláil, campáil/carbhánaíocht)

5.2.3 Sa bhliain 1999 thionsaigh Con Costello Lámhleabhar Fiadhúlra na hÉireann uimh. 6 ag tarraingt ar shaothar le hAnne Behan freisin. Rinne sé sin iniúchadh mionsonraithe ar thionchair faoi 4 cheanteideal:

- Tionscail Eachaíochta agus Folaíochta.
- Gníomhaíochtaí Talmhaíochta.
- Gníomhaíochtaí Míleata.
- Úsáideoirí Eile (a chluadaíonn úsáid áineasa agus forbairt nua).

5.2.4 Thuairiscigh an Maor Fiadhúlra oibríochtaí dochracha breathnaithe i suirbhéanna LON. Achoimre ó shuíomh an LON:

- Is éard atá i gceist le húsáid talún ag an gCurrach ná caoirigh ag innilt ar choimíneacht an Mhachaire oscailte. Tá baint ag beathú agus tiomáint bhreise feithiclí ar na féarthailte oscailte leis an ngníomhaíocht seo.
- Déantar aclaíocht agus traenáil ar an iliomad raonta reatha laistigh den suíomh chomh maith leis na féarthailte oscailte. Tá dlús leanúnach leasacháin sna machairí mar thoradh ar raonta reatha a bheith ann. Le linn na haimsire fliche gearrtar an talamh go mór nó 'pasáiltear' le crúba é. Tá forbairt ghaolmhar ann freisin ar bhóithre agus ar chosáin gar do na raonta reatha as a dtagann ilroinnt agus cailliúint machairí.
- Tá raon míleata in oirdheisceart an tsuímh ina ndéantar sprioc-chleachtas go rialta. Déantar inlíocht mhíleata ar Chnoc na gCoiníní, agus rinneadh damáiste dá bharr sin freisin.
- Tá speicis dhuillsilteacha bhuaicínéacha agus neamhdhúchasacha curtha ar go leor de bhóithre an Churraigh agus uaireanta bíonn geadáin fhoraoisithe ar na Machairí oscailte. I measc na ngníomhaíochtaí eile tá siúl, rith agus turais ghinearálta teaghlaigh.

- 5.2.5 Tá sé mar aidhm ag cuid amháin de Phlean Bainistíochta Caomhnaithe Mhachaire an Churraigh luach bithéagsúlachta an cheantair a chosaint agus mar sin tugtar deis eile chun fardal a dhéanamh de na brúnna leanúnacha ar an gcomhshaol nádúrtha.
- 5.2.6 Toisc gurb iad príomhspéiseanna an Churraigh ná a ghnáthóg oscailte (féarthalamh neamhfheabhsaithe agus mósáic fraochmhá féarthalamh), an éagsúlacht fhungais a chuirtear ina leith, agus a n-úsáid ag líon mór Feadóg Buí geimhrithe; is iad na príomhbhagairtí ná na nithe seo a leanas:
- Cailleadh na ngnáthóga féarthailte/fraochmhánna.
 - Meath fadtéarmach ar luach éiceolaíoch (luach bithéagsúlachta) na ngnáthóg féarthailte/fraochmhánna, díghrádú ar riocht an fhlóra fhungais.
 - Suaitheadh suntasach ar an bhFeadóg Bhuí a bhfuil an geimhreadh á chaitheamh acu ann.
- 5.2.7 Tá táscairí agus méadracht a úsáidtear maidir le damáiste bithéagsúlachta san áireamh in *Aguisín D*. Tá an liosta bagairtí féideartha seo a leanas curtha le chéile go sonrach don Churrach agus ní chuirtear i láthair iad in aon ord ar leith:

5.3 Cailteanais phíosa ar píosa d'fhorbairtí áitiúla

- 5.3.1 Áiseanna poiblí nua amhail carrchlóis neamhfhoirmiúla, cosáin le dromchla agus leataobhanna.
- 5.3.2 Meastar go bhfuil na cúnguithe beaga seo ina n-aonar ag cur imní níos mó ar na tacadóirí maidir le caomhnú phríomhghnáthóg an Churraigh.

5.4 Cur isteach ar an Ithreach

- 5.4.1 Áit a bhfuil cur isteach fisiceach díreach déanta ar ithreacha is iondúil gur tionchar soiléir é a d'fhéadfadh a bheith scanrúil d'aon bhreathnóirí a bhfuil spéis acu i mbithéagsúlacht an Churraigh.
- 5.4.2 Cé go bhfuil sé mímhaiseach, athshlánóidh cur isteach dromchla coinníoll gnáthóige sách tapa, agus chomh fada agus nach bhfuil baint aige le hoibríochtaí eile a d'fhéadfadh dochar a dhéanamh, d'fhéadfadh sé a bheith tairbheach i roinnt áiteanna chun fo-ithreacha atá saibhir ó thaobh cailciam de agus gann ar chothathaigh a nochtadh.
- 5.4.3 Níor mheas Maria Long, Éiceolaí Féaraigh an SPNF, go raibh suaitheadh ithreach ina riosca ard.
- 5.4.4 Mar sin féin, d'fhéadfadh damáiste níos buaine a bheith mar thoradh ar sclagadh domhain agus cur isteach leanúnach ithreach má athraítear struchtúr agus hidreolaíocht na hitreach go mór agus má dhéantar damáiste níos iomláine do líonraí míciríosa fungacha faoi thalamh. Meastar go ginearálta go bhfuil sé díobhálach mura bhfuil sé mar chuid shonrach d'oibríocht dhearfach bainistíochta bithéagsúlachta.
- 5.4.5 Is ábhar imní é cur isteach ar ithreach freisin maidir le sil-leagain seandálaíochta éadoimhne ar fud an Churraigh, in áiteanna aitheanta agus sna suíomhanna iomadúla nach bhfuil taifeadta.

5.5 Feabhsú Talmhaíochta Féideartha

- 5.5.1 Nuair a thagraíonn éiceolaithe nó caomhnóirí dúlra do 'fhéarthailte feabhsaithe', ní gradam é.
- 5.5.2 Cuimsítear i rangú gnáthóige na Comhairle Oidhreachta féarthailte feabhsaithe GA. Sainmhínítear Féarthailte Talmhaíochta Feabhsaithe GA1 mar '...féarthailte talmhaíochta a bhainistítear go dian nó an-athraithe a athshíolú agus/nó a leasaítear go rialta agus a ndéantar an-innilt air anois agus/nó a úsáidtear chun sadhlas a dhéanamh. Is gnách go mbíonn féarthailte talmhaíochta feabhsaithe lag ó thaobh speiceas de. Is gnách go mbíonn seagalacha (*Lolium* spp.) flúirseach agus d'fhéadfadh go mbeadh smacht iomlán acu ar an mbáinseach, go minic i gcomhar leis an tSeamair Bhán (*Trifolium repens*).
- 5.5.3 Is gnáthóg í seo atá uileláithreach i dtalamh feirme ísealchríche na hÉireann. Cé go bhfuil sé níos táirgiúla ó thaobh na talmhaíochta de ná féarthailte leathnádúrtha amhail an GS3 ar an gCurrach, meastar de ghnáth go bhfuil sé lág ó thaobh na héiceolaíochta de, ach amháin más féidir go bhfuil sé á innilt ag líon tábhachtach fia-éan a chaitheann an geimhreadh ann.

- 5.5.4 Is léir go bhfuil go leor bagairtí féideartha ar an gCurrach. Ní bheadh aon liosta uileghabhálach, ach is é an ceann is doimhne díobh seo ná diansaothrú talmhaíochta, go háirithe curaíocht, leasacháin a úsáid, agus athshíolú le féara talmhaíochta. Thabharfadh sé seo tiontú cuimsitheach ar fhéarthalamh ísealchríche aigéadach leathnádúrtha neamhchoitianta GS3, agus pobail fraochmhá HH1 agus HH2, go féarthailte feabhsaithe GA1 agus ní fhéadfaí iad a aisiompú ach ar scála ama atá intomhaiste i nglúnta daonna.
- 5.5.5 Dhírigh cuid mhaith den phlé thart ar léamh Bhille Churrach Chill Dara, 1961 (www.oireachtas.ie/debate/seanad/1961-08-04) ar mheicníochtaí a aimsiú chun feabhas talmhaíochta a sheachadadh i dtailte féaraigh an Churraigh. Chuir cuid de na cainteoirí in iúl go raibh náire náisiúnta orthu nach raibh an Currach feabhsaithe ó thaobh talmhaíochta de cheana féin (agus dá réir sin scriosta mar acmhainn éiceolaíoch).
- 5.5.6 Is cinnte go bhfuil athrú tagtha ar an scéal le himeacht ama, agus is mó an seans anois go mbreathnófar ar bhuanseasmhacht na ngnáthóg atá luachmhar ó thaobh na héiceolaíochta de ar an gCurrach mar ábhar mórtais náisiúnta. Mar sin féin, ní chuireann staideanna comhshaoil bac ar fheabhsú talmhaíochta ar Mhachairí an Churraigh, agus ní chosnaíonn Achtanna an Churraigh na féarthailte go sonrach ó fheabhsú talmhaíochta. Cé gur cosúil gur beag feabhas a tháinig ar thalmhaíocht lasmuigh d'ímfhálú léasachta Bhord Rialála Rásaíochta Capall na hÉireann, tugann taifid chuntais Shuirbhéireacht Féarthailte Leathnádúrtha na hÉireann le fios go raibh cliathadh ar shuíomh an Churraigh Bhig agus go bhfuil feabhsú talmhaíochta fós ina mbagairt mhór ar fud Mhachairí an Churraigh.

5.6 Cleachtais bainistíochta reatha

Capaill

- 5.6.1 Coinníonn feirmeoirí céatadán beag de na capaill rása folaíochta a bhfuil cáil ar Chontae Chill Dara orthu mar mhionfhiontar, ach coinnítear a formhór díobh ar fheirmeacha móra graí arb é táirgeadh agus traenáil capall rása an príomhfhiontar ina leith. Tá an chuid is mó díobh seo le fáil i lár an Chontae agus go háirithe timpeall an Churraigh.
- 5.6.2 Tá rochtain ar an gCurrach le haghaidh aclaíochta cumhdaithe i reachtaíocht an Churraigh, ach tá méadú tagtha ar líon na gcapall ag méadú an bhrú ar ithreacha agus ar ghnáthóga féarthailte an Churraigh le blianta beaga anuas.

Bliain	Líon na gcapall
1866	170
1961	650
1971	1,000
1981	1,100
1998	1,200
2008	c.1,400-1,500
2021	c.900
2024	c.1000

(Foinsí: Costello, 1999 & agalláí)

- 5.6.3 Tá imfhálú Bhord Rialála Rásaíochta Capall na hÉireann lasmuigh de shainchúram Phlean Bainistíochta Caomhnaithe reatha Mhachaire an Churraigh. Cé go bhfuil sé san áireamh san ainmniú LON, tá na 3 rásraon san imfhálú leasaithe go mór agus déantar iad a bhaint go minic (meamram inmheánach Dromey SPNF) agus is cosúil go bhfuil comhdhearcadh ann go bhfuil luach caomhnaithe dúlra na bhféarthailte iata cailte cheana féin d'fheabhsú talmhaíochta cé go bhfuil iomairí fraochmhá ardaithe fós i staid maith.
- 5.6.4 Taobh amuigh den imfhálú tá timpeall 250 heicteár den Churrach curtha ar fáil go hoifigiúil ag an Roinn Cosanta chun capaill a thraenáil. Baineann sé sin le háiteanna éagsúla.

- 5.6.5 De réir mar a ghluaiseann capaill, cruthaíonn siad seicheamh fórsaí síos agus siar ar an ithir a d'fhéadfadh buaiclóid a bheith mar thoradh orthu a d'fhéadfadh a bheith ag druidim le 2.5 uair de mheáchan coirp an chapail (Peterson et. al 2012). Mar thoradh air sin déantar damáiste don ithir trí dhífhoirmiú plaisteach agus trí scaoileadh a scaipeann agus a dhéanann damáiste don léaslíne fréamhacha. Méadaíonn sé seo de réir mar a mhéadaíonn luas gluaiseachta agus de réir mar a athraíonn coisíocht na gcapall, agus atá níos measa má bhíonn an ithir fliuch.
- 5.6.6 Coinnítear na raonta reatha uile-aimsire trí úsáid a bhaint as bruscar rianta marcaíochta, ach déantar damáiste ithreach mar gheall ar shraith de chapail rása a thrasnaíonn na féarthailte chun rochtain a fháil ar na raonta reatha.
- 5.6.7 Éilíonn na raonta reatha seo cothabháil amhail uisciú agus cothabháil rochtana ar fheithiclí, mar is cúis eile le damáiste ithreach é sin.
- 5.6.8 Aithníodh stóráil agus diúscairt bruscair raonta reatha a mar fhadhb i dtuarascáil an Tascfhórsa 1999. Tuairiscíodh dó slise adhmaid sean le linn shuirbhé an LON. Le déanaí tá tuairiscí ann go bhfuil substráití plaisteacha á n-úsáid.
- 5.6.9 Tugadh faoi chruthú neamhcheadaithe bóithre le dromchla taobh le raonta reatha san am a chuaigh thart.
- 5.6.10 Tá damáiste fisiciúil díreach na hithreach ag na raonta reatha féir (ar a dtugtar rianta marcaíochta móna nádúrtha freisin) dosheachanta agus mar sin déantar uainíocht orthu i rith na bliana chun talamh úr a sholáthar ar feadh an tséasúir. Baineann leibhéal an damáiste ithreach le déine na húsáide agus le fliche na hithreach.
- 5.6.11 Léiríonn úsáid cosán marcaíochta mianlíne chun rochtain a fháil ar raonta reatha leibhéal damáiste ithreach nach bhfuil éasca caitheamh leis mar rud fánach, agus d'fhéadfadh oibríochtaí díobhálacha eile a fhostú amhail leasú, ithir thorthúil a allmhairiú agus cur cineálacha saothraithe a fhásann go tapa d'fhéara atá frithsheasmhach in aghaidh caithimh nach bhfuil comhoiriúnach leis na báienseacha luachmhara GS3 a bheith i gceist le deisiú.
- 5.6.12 Cé nach gceadaítear d'úsáideoirí eachaíochta eile úsáid a bhaint as an gCurrach, is féidir tionchair marcach capaill príobháideacha nach bhfuil ar an eolas nó nach bhfuil ag tabhairt aire don srian a chur leis na tionchair a bhíonn ag feidhmiú capall rása.
- 5.6.13 Tá scála an tionchair le feiceáil ó íomhána satailíte.

Pláta 20 - Tá sé seo ó chlúdach amharcóir léarscáile SPNF ITM Digital Globe

5.6.14 Díríonn an t-íosbhealach iarnróid i ndeisceart na hÍomhá ar raonta reatha mianlíne a théann amach ansin thar an gCurrach Beag soir ó chúrsa gailf Chill Dara.

Caoirigh

5.6.15 Is iad caoirigh an t-aon bheostoc innilte a cheadaítear ar an gCurrach. Faoi láthair cuirtear an teorainn le hinnilt in iúl i dtéarmaí líon sonrach caorach (cinn) a leithdháiltear ar shealbhóirí na gceart innilte. Níl aon teorainneacha curtha le ham innilte. Mar sin, is féidir le haon grásaeir ar leis nó a úsáideann cearta a mbeostoc a choinneáil amach ar feadh na bliana. Is é an fhianaise ar an riocht báinsí ná gurb ionann an brú innilte leanúnach seo ar feadh na bliana agus 'ró-innilt' agus an riocht báiní leathnádúrtha a chailltear, a léirítear go háirithe trí dhroch-léiriú a dhéanamh ar luibheanna féarthailte. Sa gheimhreadh, nuair a bhíonn na féarthailte ag fás ar éigean, ní bhíonn i gceist leis na Machairí ach loca coinneála caorach go bunúsach, agus bíonn gá le beathú breise.

An bhfuil ró-innilt ag Caorach ar siúl sa Churrach faoi láthair?

5.6.16 Ar mhaithe le soiléireacht, ní thagraíonn 'ró-innilt' do líon na gcaorach atá incheadaithe faoi Acht an Churraigh a shárú. Ina ionad sin, is ionann é agus tionchar na hinnilte a fheictear ar an ngnáthóg innilte.

5.6.17 Bhí roinnt díospóireachta laistigh den SPNF agus iad ag smaoineamh ar stádas LCS a thabhairt don Churrach maidir le cibé an bhfuil flóra nádúrtha lag speiceas ag féarthailte an Churraigh nó an bhfuil siad ró-innilt.

5.6.18 Chuir Maurice Massey agus Derek Wells moladh ginearálta maidir le leibhéil innilte ginearálta i láthair d'fhéarach ísealchríche (NCC 1986) a bhí frámaithe go háisiúil i dtéarmaí caorach (agus ba) in aghaidh an heicteáir a úsáideadh chun leibhéil innilte a d'fhéadfadh dochar a dhéanamh ar láithreáin sainspéise eolaíochta i Sasana, in Albain agus sa Bhreatain Bheag a shainiú.

5.6.19 Ina measc tá moltaí maidir le gnáthóga féarthailte éagsúla, lena n-áirítear féarthailte aigéadach neamhleasaithe:

Seachtainí innilte in aghaidh na bliana ar fhéarthailte aigéadach ísealchríche neamhleasaithe	Líon Caorach in aghaidh an heicteáir
2	40
4	20
6	12
8	10
10	8
12	8
14	6
16	6
20	4
24	4
36	2
52	2

5.6.20 Meastachán garbh ar limistéar an fhéarthailte aigéadach atá ar fáil faoi láthair do chaoirigh i dtailte glasa agus gorma an Churraigh, (i.e.: gan Chúrsa Gailf Ríoga an Churraigh a chur san áireamh, cuimsíonn na limistéir dlúthfhionnadh, Galf Dhá Mhaide Áth Garbháin, imfhálú Bhord Rialála Rásaíochta Capall na hÉireann agus mótarbhealach an M7 etc.) thart ar 1,330 heicteár.

5.6.21 Ag tagairt do na moltaí, ba cheart go mbeadh an t-uaslíon caorach ar feadh na bliana thart ar 1660 caora, i gcomparáid leis an líon ceadaithe faoi láthair de bheagnach 6,000 caora.

5.6.22 Tá moltaí ginearálta ón gcomhairleacht talmhaíochta agus comhshaoil ADAS níos déine, ach glac leis go bhfuil an féar aigéadach níos airde:

'Ba cheart go mbeadh córais innilte sainiúil don suíomh ach de ghnáth bheadh siad bunaithe ar leibhéal ísle de tháirgeadh caorach ag uasmhéid de 3 go 4 caora in aghaidh an heicteáir ar feadh suas le 10 mí den bhliain. Ní thacódh na féarach sin le hinnilt gheimhridh, agus ba cheart soláthar forlíontaí a sheachaint mar go mbeadh feabhsú cothaitheach mar thoradh orthu'.

5.6.23 Ní fheidhmíonn na figiúirí seo ach mar threoir gharbh don dlús stocála caorach cuí ar an gCurrach, ach cuireann an difríocht dhomhain béim ar an tuairim a chuirtear in iúl ó am go chéile go bhfuil an brú innilte ró-ard faoi láthair.

5.6.24 Tá caoirigh, ó bhliain a haon go dtí go gcuirtear tús le cailteanas fiacla, in ann féarthailte a innilt síos go leibhéal na talún. I measc na gcóras ró-innilte bheadh leitheadúlacht féir atá an-ghearr, cailliúint easrach duillí, agus geadáin ithreach lom inchurtha i leith brú mheicniúil chomh maith le hinnilt. I bhféarthailte aigéid thirim-taise GS3 bheifí ag súil go n-aistreofaí é seo i dtreo beiteáin ardcheannasaigh (*Nardus stricta*), ceann de na meicníochtaí le haghaidh cailteanais cheandána de shaibhreas speiceas.

5.6.25 Tá táscairí eile ró-innilte, maidir le méid na hithreach loime, clúdach easrach duillí agus airde airmheánach na mbáinseach ar fáil ó Shuirbhé Féarthailte Leathnádúrtha na hÉireann (ISSG). Níl na sonraí seo cothrom le dáta, ach níor tháinig mórán athrú ar innilt ó na suirbhéanna sin i leith.

5.6.26 Agus beagnach ithir lom ar bith ann, (samplaí taifeadta, tógtha ar shiúl ó rianta caite), agus le heasair dhuillí i láthair de ghnáth, agus airde féar go minic > 10 cm, níl cuma air gur féarthalamh atá ann a ndéanann trí oiread an líon caorach atá molta innilt air.

5.6.27 Tugtar tacaíocht go páirteach do roinnt caorach ar an gCurrach trí bheathú breise, go háirithe sa gheimhreadh.

5.6.28 D'fhéadfadh méadú áitiúil ar ionchuir chothaitheacha a bheith mar thoradh ar bheathú breise (d'aon bheostoc) mar gheall ar an aoileach a dhíriú, chomh maith le dianscaoileadh aon earra beatha doirte agus satailte.

5.6.29 D'fhéadfadh sé seo, in éineacht le nochtadh na hithreach loime de bharr satailt timpeall ar racaí féir agus sadhlais den chuid is mó, a bheith ina chúis le hearcú áitiúil speiceas fiaillí a éilíonn cothaitheach (b'fhéidir ó shíolta a allmhairítear le féar), cé nach bhfuil aon fhianaise ann ó na ceathairéid féarthailte a bailíodh don staidéar deisce go bhfuil sé seo ag tarlú i ndáiríre.

5.6.30 Éilíonn beathú caorach sa gheimhreadh rochtain feithicle ar na láithreacha beathaithe. Nuair a bhíonn an talamh bog bíonn sclaigeanna rotha domhain gránna agus d'fhéadfadh siad fungais fo-dhromchla mataí fungais miciríosa a bhriseadh suas

5.6.31 In 1999 chuir an Tascfhórsa faoi deara nach bhfuil 'aon fhoráil in aon cheann de na hAchtanna maidir le caoirigh a bheathú ar an gCurrach (is ceart ar innilt amháin iad na cearta a choinnítear) agus cuireann an cleachtas bagairt ar fhlóra atá ann cheana féin trí chothaithigh agus trí shíolta coimhthíocha agus ba chóir é a stopadh'.

5.6.32 Níl aon rud sonrigh in Achtanna an Churraigh chun beathú breise a thoirmeasc seachas easpa clásail a cheadaíonn é. Tá cáineadh déanta ar an Roinn Cosanta as beagán gníomh nó gníomh ar bith a dhéanamh chun srian a chur leis an ngníomhaíocht. Go deimhin, tá sé an-soiléir i nóta faisnéise a sheoltar chuig grásaeirí go bhfuil 'Feidhmiú cearta caorach teoranta d'innilt amháin agus go bhfuil cosc ar bheathú breise ar thailte an Churraigh'.

5.6.33 Cuireann innilt throm ar feadh na bliana teorainn le táirgeadh síolta deireadh an tsamhraidh i gcomhpháirt luibhe an fhéarthailte aigéadacha leathnádúrtha GS3 agus de phobail fraochmhá HH1 agus HH2, rud a fhágann go mbeidh laghdú ar chlúdach foriomlán luibhe agus ar shaibhreas speiceas.

Úsáid mhíleata

5.6.34 Is é cur isteach fisiciúil díreach na n-ithreacha príomhthionchar na húsáide míleata. Braitheann leibhéal an tionchair ar scála agus ar rialtacht an damáiste.

5.6.35 Ní tionchar arleibhéal bithéagsúlachta iad tinte ócáideacha a d'fhéadfadh a bheith mar thoradh ar airtléire.

5.7 Cuairteoirí/áineas

Scrambláil (rothair/cuadrothair)

5.7.1 Cur isteach féideartha ar ithreacha agus ar fiadhúlra íogair, chomh maith le ar bheostoc agus úsáideoirí eile an Churraigh.

Páirceáil

5.7.2 In áiteanna a mbíonn an-tóir ag cuairteoirí orthu, mar shampla timpeall ar Log Uí Dhonnaíle, os comhair Ospís Naomh Bríd, agus an limistéar a bhfuil cuid de gairbhéalta amach ó Léimrás an Churraigh, déanann forthiomáint feithiclí rialta dochar don bháinseach agus bíonn dlúthú ithreach mar thoradh air. Is dócha go mbeidh leibhéil bheaga éillithe mar thoradh ar úsáid freisin mar gheall ar bhraonta ola, niteoir gaothscátha agus dí-oighreoir.

Dumpáil

5.7.3 Go ginearálta is mionthionchar éiceolaíoch é dumpáil ar scála beag, ach amháin sna cásanna seo a leanas:

- Dumpáil ithreach míchuí.
- Dumpáil ithreach nó spalláí is cúis le díobhadh fadtéarmach an fhéarthalamh ag an suíomh faighteora.
- Áirítear leis leibhéil arda cothaitheach nó láisteáití díobhálacha eile a nglanfar amach iad san fhéarthalamh in aice láimhe.
- Áirítear speicis ionracha neamhdhúchasacha (toirmisce the go dlíthiúil nó gan a bheith) a bhunófaí agus a mhairfeadh sa cheantar áitiúil.

5.7.4 Beag beann ar an tionchar éiceolaíoch tá tionchar ard físiúil aige agus baineann sé leis an smaoineamh gur gnáthóg luachmhar é féarthalamh an Churraigh atá ina ábhar ardleibhéal cúraim. Is saincheist í a aithníodh go minic mar fhadhb sa chéim chomhairliúcháin phoiblí.

5.7.5 Áirítear ar leathanach pobail Facebook *Protect the Curragh Plains* go leor grianghraf a dheimhníonn go bhfuil dumpáil ina fadhb ar Mhachairí an Churraigh.

Cur isteach ar éin gheimhrithe

5.7.6 Freastalóidh an Feadóg Beathú Geimhridh ar chaoirigh, agus go pointe áirithe, ar aclaíocht capall agus coisithe (ó fad) ach tá sé soiléir gur ionad do shiúlóirí madraí é an Currach agus cuireann madraí nach bhfuil ar éill isteach go mór ar éin gheimhrithe.

5.7.7 Soláthraíonn na toir agus na geadáin neamhchoitianta crann atá ann cheana clúdach do chreachadóirí éan go háirithe sionnaigh. Bheadh baol níos airde creachadóireachta mar thoradh ar chlúdach scrobarnach méadaithe nó ar chlúdach crann nua a chur. Baineann sé seo go cothrom le héin a bhíonn ag neadú ar an talamh.

Cur isteach ar éin a bhíonn ag neadú ar an talamh

5.7.8 Tá éin a neadaíonn ar an talamh leochaileach do chur isteach le creachadóireacht sicíní, agus scrios neamhbheartaithe neadacha agus uibheacha sa séasúr pórúcháin.

Campaí neamhúdraithe

5.7.9 Níl an tionchar éiceolaíoch a bhaineann le campaí sealadacha neamhúdraithe ina phríomhthosaíocht. Mar sin féin, méadaíonn na tionchair le linn tréimhsí fanachta. Is féidir le scáthú féarthailte ag carbháin agus feithiclí, diúscairt fuíolluisce e.g. ina bhfuil glantaigh tionchar a imirt ar fhána ithreach agus ar fhlóra sa deireadh.

5.7.10 Cé nach ceist mhór bhithéagsúlachta iad tionchair na gcampaí neamhúdraithe, is ceist chonspóideach í mar sin féin a leagadh béim air ag an gcéim chomhairliúcháin inar luadh bruscar iarmharach agus suíomh dóiteáin mar fhadhb ag céim an chomhairliúcháin phoiblí.

Cúrsaí Gailf

- 5.7.11 Níl fáilte roimh chaoirigh ar phlásóga amasaithe atá bearrtha go néata. Mar gheall ar fhál leictreach a cuireadh suas timpeall ar Chúrsa Gailf Ríoga an Churraigh, tá caoirigh eisiata ón gceantar sin.
- 5.7.12 D'fhéadfadh tionchair a bheith ann a eascraíonn as leasacháin, ithir allmhairithe, síolta féir míchuí, crainn nó toir a chur.

Trácht

- 5.7.13 Aithníodh luas agus méid an tráchta mar ábhar inní suntasach ag an gcéim chomhairliúcháin phoiblí. Go ginearálta, ní ceist bhithéagsúlachta í seo mura moltar bóithre nua.

5.8 Stádas na scrobarnaí

- 5.8.1 Tá John Cross (Cross, 2006) ag tuar gurb é Aonad 5 a bheadh i pobal buaicphointe sa cheantar áitiúil timpeall an Churraigh gan idirghabháil dhaonna: Dair ghallda-foraoisí fuinseoige le Coll (*Corylus avellana*), Fuinseagach (*Circaea lutetiana*), Brómas Bréige (*Brachypodium sylvaticum*) agus Lus Cré Coille (*Veronica montana*) - is dócha go bhfuil sé sin amhlaidh sna codanna de Mhachairí an Churraigh nach bhfuil láiste chomh mór sin. B'fhéidir go dtiocfadh ceann de na coillearnacha aigéadaifileacha, amhail Aonad 4, i ndiaidh na féarthailte aigéadacha sa deireadh. Dair Ghaelach (*Quercus petraea*) le Coinnle Corra (*Hyacinthoides non-scripta*).
- 5.8.2 Is dócha gur pobal 'plagfhorchéime' a bheadh i bhféarthailte mairís GS3 (Feorainn Mhín agus Beiteán faoi cheannas ar thalamh cothrom) a bheadh sách frithsheasmhach in aghaidh comharbais ar dtús, talamh nach bhfuil chomh fána chomh mór sin aige áit a bhfuil comharbas go háirithe do scrobarnach aiteann gallda (*Ulex europaeus*) ach a mbeadh fadhbanna ann sa ghearrthéarma.
- 5.8.3 Cé go bhfuil sé inchúlaithe, is ionann forbairt scrobarnach dlúth agus cailteanas de na gnáthóga lárnacha spéise (féarthailte oscailte agus mósáicí féarthailte/fraochmhá).
- 5.8.4 Is fearr le héin gheimhrithe agus éin neadaithe ar an talamh suíomhanna le radharc fada i ngach treo. Cuireann forbairt scrobarnaí isteach ar na radhairc fada seo agus cuireann sé clúdach agus tearmann ar fáil do chreachadóirí féideartha.

5.9 Crainn agus plandálacha

- 5.9.1 Lasmuigh de na Tailte Donna tá teorainn curtha le bunú crann sa Churrach. Tá plandálacha aibí ann cheana féin ag Léarscáil 8 tn 10 (Clúdach Sionnach Ráth Bhríde) tn 13, Foraoiseacht bhuaircíneach agus tn 21, agus níos mó buaircíneach.
- 5.9.2 Níl plandáil crann agus go háirithe buaircíneach dlútha ag teacht le caomhnú shaintréithe bithéagsúlachta an Churraigh. Cé gur féidir breathnú ar chrainn a chur in go leor suíomhanna mar leas bithéagsúlachta, níl sé sin i gceist anseo. Mar sin meastar gur bagairt é crainn a chur a bhféadfadh iarmhairtí an-dochar mar thoradh, ach is beag a thugann le fios go bhfuil riosca ard ann go ndéanfaí tuilleadh plandála.

5.10 Cáilíocht agus astarraingt screamhuisce

- 5.10.1 Tá tábhacht níos mó ag baint le cáilíocht agus cainníocht an uisce in uiscíoch an Churraigh do shuíomhanna amach ó Mhachaire an Churraigh, go háirithe Limistéar Caomhantais Speisialta Eanach Bhaile Pholaird.
- 5.10.2 Chuir uasghrádú na cóireála séarachais ag Campa an Churraigh tar éis mholtaí thuarascáil an Tascfhórsa Idir-Rannach in 1999 go mór le cosaint an uiscíoch.
- 5.10.3 Tá baol ann go mbeidh tionchar ar cháilíocht an uiscígh ag aon soláthar dramhaíola seipteach neamhphróimhlíonra breise, amhail dabhcha séarachais le páirceanna draenála agus ag leasacháin agus lotnaidicídí a úsáid.

- 5.10.4 Gearradh seachbhóthar Chill Dara isteach san uiscíoch, rud a bhí conspóideach, agus pleananna ann ar dtús chun uisce a phumpáil uaidh, rud a chruthódh cón logáin san uiscíoch. Tar éis idirbheartaíocht fhada idir pleanálaithe, an tÚdarás um Bóithre Náisiúnta agus an SPNF aontaíodh an gearradh bóthair a líneáil mar rogha eile.
- 5.10.5 Níor sainaitníodh aon phleananna ar feitheamh a laghdódh toirt an uisce, ach tá sé fós ina bhealach féideartha chuig díghrádú éiceolaíoch tromchúiseach ag Eanach Bhaile Pholaird go háirithe.

5.11 Speicis plandaí neamhdhúchasacha ionracha

- 5.11.1 Ní aithnítear go bhfuil siad díobhálach ar an gCurrach faoi láthair, ach d'fhéadfadh roinnt speiceas plandaí, dá mbunófaí iad agus dá ligfí dóibh forbairt gan bhac, baint go mór ó luach na bithéagsúlachta, agus bíonn tionchar mór ag tarlú gann fiú ar 'nádúrthacht' ghnáthóga an Churraigh – is coinníoll é sin a bhfuil meas ag lucht caomhnaithe an dúlra air.
- 5.11.2 I measc na speiceas a d'fhéadfadh dochar ar leith a dhéanamh mar go n-oirfeadh na dálaí comhshaoil ag an gCurrach dóibh, tá Dris Álainn (*Rubus spectabilis*); Gunnaire (*Gunnera tinctoria*); Feileastram Dearg (*Crococsmia x crocosmiiflora*); Fraoch Deilgneach (*Gaultheria mucronata*); Glúineach Spíceach (*Koenigia polystachya*); Lus na Holla (*Acaena novae-zelandiae*)

5.12 Athrú aeráide

- 5.12.1 I lámhleabhar an AE maidir le bainistiú féarthailte *Nardus* atá saibhir ó thaobh speicis de, molann Galvánek & Janák (2008) gur cheart go mbeadh na gnáthóga féarthailte seo sách láidir i bhfianaise an athraithe aeráide fad is a choinnítear leibhéal na gothaitheach ithreach íseal.
- 5.12.2 Ní léirítear aon cheann de na speicis a léireofaí i ndea-staid ar Fhéarthalamh an Churraigh sna táblaí sinéiceolaíocha a chuir PLANATT i láthair mar speiceas atá gar dá teorainn theas in Éirinn agus an Bhreatain Mhór.
- 5.12.3 D'fhéadfadh an íogaireacht a bheith i gceist le níos mó ná méadú ar mheánteochtaí, mar shampla d'fhéadfadh tionchar a bheith ag minicíocht níos mó d'imeachtaí báistí foircneacha nó athruithe ar phatrún na báistí i rith na bliana.

Achoimre ar bhrúnna reatha agus amach anseo ar an mbithéagsúlacht

Féiniúlacht na ngnáthóg ardluacha:

- 5.12.4 Is iad na gnáthóga suntasacha atá i mbaol ar an láithreán ná an féarthalamh aigéadach leathnádúrtha neamhfheabhsaithe ar fud an láithreáin, agus an fásra fraochmhá, mar aon le linnte beaga, sealadacha is dócha, nach bhfuil cothaitheach, i bhfraochmhánna a tharlaíonn i mósáic leis an bhféarthalamh aigéadach, go háirithe sa Churrach Beag.
- 5.12.5 Is gnáthóga suntasacha lasmuigh den láthair iad na gnáthóga sin a bhíonn ag brath ar sholáthar leordhóthanach uisce atá saibhir ó thaobh cailciam de agus atá lag ó thaobh cothaitheach de ó uiscíoch gairbhéil an Churraigh. Is é an ceann is tábhachtaí i measc na láithreán sin ná Eanach Bhaile Pholaird ó thuaidh atá cosanta go dian.

Tuiscint ar bhrúnna/bagairt:

- 5.12.6 Cé go bhfuil brúnna iomadúla agus éagsúil ar Mhachairí an Churraigh, ní chuireann siad go léir an luach bithéagsúlachta/caomhnaithe an dúlra i mbaol chomh mór céanna.
- 5.12.7 Beidh sé ina chuidiú plean bainistíochta bithéagsúlachta a chur le chéile chun tuiscint a fháil ar ordlathas na mbagairtí don bhithéagsúlacht, is é an rud is tábhachtaí ar dtús ná na bagairtí is suntasaí a aithint, agus ar an dara dul síos tuiscint a fháil ar an mbrú agus ar an damáiste iarbhir atá inchurtha i leith na mbagairtí sin cheana féin.

Méid na ngnáthóg ardluacha:

- 5.12.8 Aithníodh an bhagairt is doimhne mar bhagairt feabhsúcháin talmhaíochta –féarthailte talmhaíochta a bhfuil leas íseal éiceolaíoch ag baint leo a chur in ionad féarthailte leathnádúrtha agus fásra fraochmhá neamhfheabhsaithe. Leis sin, d'fhéadfadh go gcaillfí gnáthóg láithreach, rud a bheadh do-aisiompaithe go praiticiúil in amscála daonna.
- 5.12.9 Níl aon srianta comhshaoil ar an tiontú mórdhíola go talamh feirme 'feabhsaithe' nach bhfuil baint éiceolaíochta rómhaith ag baint leis nach bhféadfaí a shárú, agus is féidir an fhreagracht chéanna maidir le marthanas fhormhór na ngnáthóg i gCriosanna Glasa agus Gorma Mhachaire an Churraigh i staid leathnádúrtha a leagan ar mheascán ámharach de chúinsí agus ar phleanáil agus rialáil.
- 5.12.10 Is féidir le caitheamh anuas ad hoc a bheith mar thoradh ar fhorbairtí a athraíonn an limistéar go húsáidí éagsúla talún – go stairiúil ba é bunú Champa an Churraigh an ceann ba shuntasáí díobh, agus le déanaí na hiarnróid, na bóithre, na raonta reatha foirmiúla etc.
- 5.12.11 Is bagairt fhorleathan é comharbas nádúrtha, go háirithe do scrobarnach aitinn, cé go bhfuil sé mall agus inchúlaithe, is dócha.

Staid gnáthóg ardluacha.

- 5.12.12 Taobh amuigh d'fhorálacha teoranta Acht an Churraigh is cosúil nach bhfuil aon smacht ná rialú ar bhainistiú an Churraigh. Tá an Roinn Cosanta mar bhainisteoirí talún ag déanamh go leor oibre inmholta le hacmhainní teoranta ach ní féidir leo a bheith ach píosa ar pháosa agus frithghníomhach in éagmais acmhainní leordhóthanacha agus cleachtais atá bunaithe ar fhianaise.
- 5.12.13 Bíonn tionchar ag innilt leanúnach agus suaitheadh ithreach ar staid na bhféarthailte agus na ngnáthóg fraochmhá de bharr feithiclí, rianta mianlínte agus saibhriú cothaitheach ar scála beag e.g. mar gheall ar bheostoc a bheith ag bailiú le chéile ag láithreacha beathaithe geimhridh.
- 5.12.14 Is iad na príomhbhagairtí do bhogaigh a bhíonn ag brath ar chainníocht agus ar cháilíocht an uisce a sholáthraíonn uiscíoch an Churraigh ná astarraingt bhreise uisce nó cailteanais eile a laghdáíonn an ráta soláthair, agus ionchuir dhíobhálacha isteach san uiscíoch féin ag laghdú cáilíocht an uisce.

5.13 Bagairtí don tábhacht

- 5.13.1 Seo a leanas anailís ar na bagairtí ar thábhacht Mhachairí an Churraigh. Cé go bhfuil go leor de na saincheisteanna leis an gCurrach a ndearna Costello cur síos orthu fós ann (1999), tá dhá phríomhbhagairt tagtha chun cinn nár tugadh aghaidh orthu nó nár tugadh mórán airde orthu i dtuarascáil 1999, i.e. athrú aeráide agus méadú suntasach ar úsáid áineasa.

Sonraí easnamhacha

- 5.13.2 Le linn chruthú na tuarascála seo chuir an t-easpa sonraí bac ar iarrachtaí chun sraith léargasach de bheartais agus de ghníomhaíochtaí a chruthú a chosnóidh na Machairí agus a cheadóidh bunriachtanais na bpríomhpháirtithe leasmhara a shásamh ag an am céanna. Mar shampla, is eol go bhfuil an tírdhreach lomraithe agus lag ó thaobh bithéagsúlachta de. Mar sin féin, tá éiginnteacht ann maidir le cén fáth go bhfuil sé seo amhlaidh. Tá líon na gcaorach ar na Machairí beagnach faoi leath ó na 1960idí ach tá na póirthe inniu níos troime ná an stoc níos luaithe. Cé gur údaraigh Acht Parlaiminte 1870 beagnach 8,000 caora a bheith ar na Machairí, ní fios cé chomh hoiriúnach is atá sé sin ó thaobh na héiceolaíochta de. Go bunúsach, ní fios cumas iompair fadtéarmach an tírdhreacha Mhachairí an Churraigh le haghaidh innilte. Tá an scéal casta mar gheall ar láithreach c.900 capall agus na céadta míle cuairt gach bliain ag úsáideoirí áineasa. Rinneadh cuid mhaith de na príomhshuirbhéanna éiceolaíochta ar an gCurrach cheana 20 bliain ó shin ar a laghad agus teastaíonn nuashonrú uathu.
- 5.13.3 Ní thuigtear go cuimsitheach cén tionchar a bhí ag traenáil c.900 capall ar na Machairí. Bhí tionchar soiléir ar an tírdhreach mar gheall ar fhálú a chur suas, síol féir neamhdhúchasach a chur, oibreacha draenála, agus tógáil raonta reatha uile-aimsire agus rianta crua a bhaineann le traenáil na gcapall. Ní dhearnadh aon staidéar, áfach, chun

tionchar foriomlán na hearnála rásaíochta capall ar an gCurrach a thuiscint. Is gné lárnach de luach oidhreachta an Churraigh is ea rásaíocht capall. Nuair a chloistear trácht ar na machairí, smaoinítear láithreach ar capaill agus rásaíocht capall araon. Ní bheadh sa Churrach ach áit i bhfad níos lú mura raibh cuairteoirí in ann na capaill a fheiceáil agus iad á dtraenáil agus á rásaíocht ar an suíomh. Mar sin féin, ní fios cén chaoi ar féidir earnáil bhríomhar rásaíochta capall a chothabháil agus a spreagadh a oibríonn le gnéithe eile d'oidhreachta an tsuímh. Tá gá le tuilleadh taighde chun straitéis chuimsitheach a cheadú a cheadódh moltaí seachas gníomhartha réasúnta simplí maidir le fáilú neamhriachtanach a bhaint, úsáid jípeanna a laghdú, agus gan ach ábhair nádúrtha a úsáid i raonta reatha, etc.

- 5.13.4 Tá méadú suntasach tagtha ar úsáideoirí áineasa - go háirithe siúlóirí agus reathaithe - ach níl an leibhéal ar eolas. Meastachán coimeádach a bheadh ann ná go dtugtar na céadta míle cuairt ann gach bliain. Tá athruithe ar líon na ngluaisteán, na jípeanna agus na rothair streachailte a thiomáineann trasna agus a pháirceálann ar na Machairí neamhshonraithe. Ní hamháin go mbaineann an tionchar ó jípeanna le húsáideoirí áineasa ach freisin leis na feirmeoirí agus na traenáilaithe capall a oibríonn ar na Machairí. Is féidir comharthaí ar an tionchar ó thrácht coise agus feithiclí ar na Machairí a fháil amach trí ghrianghrafadóireacht ón aer ó na blianta éagsúla a chur i gcomparáid lena chéile agus féachaint ar an lorg a fágadh ar an tírdhreach. Ar ndóigh, tá sé casta an lorg sin a úsáid chun tionchar feithiclí nó trácht coise a fháil amach mar gheall ar chaoirigh agus capaill a bheith ann.
- 5.13.5 Tá 199 séadchomhartha seandálaíochta taifeadta sna Machairí. Is 'taifead iomarcacha' iad ceithre cinn déag díobh sin. Is beag tochailt ar an gCurrach atá foilsithe (Davis, 2021). Rinne Seán P. O'Riordain roinnt láithreán a thochailt sna 1940idí. As na 17 dtochailt a rinneadh laistigh den limistéar staidéir le blianta beaga anuas, rinneadh iad go léir chun críocha forbartha a chumasú. Níor dhírigh ach trí cinn díobh ar ábhar lena mbaineann tábhacht seandálaíochta. Is é an toradh atá air ná nach bhfuil a dhóthain ar eolas faoi tírdhreach seandálaíochta an Churraigh mar go a bheadh fiúntas ag baint lena thábhacht. Ní raibh clár cuimsitheach taighde seandálaíochta ann riamh do na Machairí. Is le suirbhé LiDAR 2021 ar na Machairí amháin a cuireadh tús le cur chuige níos leithne ar leibhéal an tírdhreacha maidir le foghlaim faoi sheandálaíocht an láithreán (Davis, 2021). Is fiú a thabhairt faoi deara go raibh Dún Ailinne agus Seanchill Chuillinn san áireamh sa suirbhé sin. Is modh cianbhraite é LiDAR a úsáideann solas chun sonraí sa tírdhreach a thomhas.
- 5.13.6 Faoi stiúir an Dr Steven Davis ó Scoil Seandálaíochta UCD, tá 355 láithreán féideartha nua aimsithe ag suirbhé LiDAR. Ag féachaint ar na híomhánna éagsúla, is léir dlús ollmhór na gníomhaíochta daonna thar na mílte bliain. Chun an suirbhé a bheith fíor-úsáideach, ní mór breathnú air mar thús seachas ar mar dheireadh. Is féidir leis na híomhánna spreagadh a thabhairt do shraith ceisteanna taighde a chabhróidh go mór le tuiscint na Machairí agus níos faide i gcéin a fhreagairt. Cheana féin, tá an tuairim ann nár saothraíodh an Currach go forleathan (ibid) riamh nuair a aimsíodh limistéir fhairsing de chlais céachta 4m ar leithead - is dócha le haghaidh táirgeadh arbhair.
- 5.13.7 Tá fardail bhunúsacha d'oidhreachta mhíleata an Churraigh sa 19^ú agus san 20^ú haois is déanaí in easnamh. Tá ceann de na bailiúcháin is fearr de thrínsí cleachtas an Chéad Chogadh Domhanda in Éirinn ar an gCurrach. Níl na gnéithe seo agus gnéithe eile ó ré an Chéad Chogadh Domhanda (e.g. raonta lámhaigh) mapáilte agus taifeadta go cuimsitheach. Mar an gcéanna, cé go bhfuil ceann de na sraitheanna is suntasaí de chosaintí an Dara Cogadh Domhanda sa tír ar an gCurrach (i.e. dúnáin, ballaí, mionathruithe fairsinge ar Ráth na Croiche), níl aon fardal ann. Le linn suirbhé LiDAR 2021, thángthas ar 60 struchtúr míleata féideartha nach raibh ar eolas roimhe seo (ibid). I measc na suíomhanna nua a d'fhéadfadh a bheith ann bhí naoi dtrinse, sé champa pubaill agus ceithre raon lámhaigh.
- 5.13.8 Níl aon fhardal ann de na traidisiúin agus na nósanna aisteacha (i.e. oidhreachta dholáimhsithe) a bhaineann leis an gCurrach. Is minic a bhíonn traidisiúin uathúla ag airm. D'fhéadfadh go mbeadh nósanna agus cleachtas i gceist freisin ag na hearnálacha traenála capall agus feirmeoireachta a bhaineann go saineiúil leis an gCurrach.
- 5.13.9 Cé go bhfuil ainmneacha ar go leor áiteanna sa tSuirbhéireacht Ordanáis a chuimsíonn an Currach (go háirithe an Campa), níor taifeadadh ainmneacha nach bhfuil chomh foirmiúil sin ar áiteanna éagsúla ar na Machairí (e.g. limistéir féaraigh, raonta reatha, raonta lámhaigh). D'fhéadfaí an chuimhne tíre seo ar na Machairí a chailleadh go héasca mura ndéanfaí é a mhapáil. Tá scéalta faoi na Machairí ó na 1930idí le fáil i mBailiúchán Béaloideais na mBunscoileanna. Anois tá Bailiúchán Béaloideais Scoileanna nua - nó a leithéid - ag teastáil chun na scéalta a tharla sna naoi nócha bliain ó shin i leith a thaifeadadh.

Pláta 21 - Léarscáil stairiúil 25' (1888-1913) Suirbhéireachta Ordanáis a thaispeánann iliomad logainmneacha i gCampa an Churraigh (Foinse: geohive.ie)

5.13.10 Tá gá le níos mó sonraí crua chun gníomhartha aonair a dhéanamh níos fearr, chun monatóireacht a dhéanamh ar thionchar ar an oidhreacht agus mar bhonnlíne chun dul chun cinn a thomhas. I ndeireadh na dála, tá sé an-deacair an Currach a bhainistiú go cothrom agus go héifeachtach gan sonraí leordhóthanacha.

Iompar míchuí

5.13.11 'Is é atá i gceist le cultúr ná an méid a dhéanann tú nuair nach bhfuil duine ar bith ag féachaint ort' - Herb Kelleher

5.13.12 Cé go ndéanann formhór na ndaoine a bhaineann úsáid as an gCurrach amhlaidh de mheon macánta, is deacair gan a chinneadh go bhfuil easpa measa ar na machairí le feiceáil go pointe áirithe. Tá gluaisteáin páirceáilte san áit a n-oireann sé do dhaoine, tá fáil curtha suas ar fud na Machairí, scaoiltear bruscar go neamhchúiseach agus déantar málaí bruscair a dhumpáil go mídhleathach. Cé gur leis an Stát an Currach, caitear go héifeachtach leis mar gur le cách é an Currach agus mar sin gur le duine ar bith é (Smith, 2009). Go bunúsach, is dúshlán iompraíochta é dúshlán chaomhnú an Churraigh. Dá bhrí sin, teastaíonn réitigh atá bunaithe ar iompar (Park et al, 2019).

5.13.13 Tá ról lárnach le himirt ag oideachas a chur ar úsáideoirí an Churraigh maidir le tábhacht an tsuímh agus conas gníomhú go cuí maidir le tionchar a imirt ar iompar. Mar sin féin, ní leor díreach faisnéis a thabhairt (ibid). Tá sé léirithe ag taighde go bhfuil tionchar i bhfad níos mó ar iompar ag dearcadh duine ar cad a chreidtear go coitianta a bheith gnáth nó inghlactha (Jachimowicz et al, 2018). I gcás an Churraigh, ciallaíonn sé seo díriú ar an gcultúr. Nuair a labhraímid faoi chultúr is éard atá i gceist againn ná sraith iompraíochtaí glactha, agus na creidimh agus na luachanna a thacaíonn leo (Anderson, 2012). Is dócha go bhfeabhsóidh cruthú cultúir dhearfaigh a spreagann meas ar an gCurrach agus forbairt éitis chaomhnóra ní hamháin carachtar na Machairí ach eispéireas an úsáideora chomh maith. Is dócha go mbeidh tionchar suntasach aige sin, mar aon le hidirghabhálacha atá deartha go cúramach a chuireann srian le hionpraíochtaí neamh-inmhianaithe ar iompraíochtaí (Park et al, 2019).

5.13.14 Go dtí go mbunófar gníomhaireacht bainistíochta, ní mór an cheannaireacht a sholáthraíonn Comhairle Contae Chill Dara agus an Roinn Cosanta a bheith níos feiceálaí. I measc na ngníomhaíochtaí, d'fhéadfadh an Roinn Cosanta tacú le hobair chaomhnaithe ar na dúnáin ar na Machairí agus tuilleadh struchtúr sa Champa a liostú. I gcás Chomhairle Contae Chill Dara, d'fhéadfadh bonneagar iompair ghlais a chur chun cinn ar chostas an ghluaisteáin agus cuidiú leis an Roinn Cosanta na Machairí a chothabháil. Ciallaíonn sé freisin go roinneann an dá eagraíocht freagracht as na Machairí go pointe áirithe le páirtithe leasmhara eile. Cé go bhféadfadh roinnt dúshlán gearrthéarmach a bheith i gceist leis seo, san fhadtéarma, spreagfaidh sé páirtithe leasmhara eile chun glacadh go hiomlán le cultúr láidir, forleathan meas agus coimeáda.

- 5.13.15 Chun cultúr níos dearfaí a chruthú, tá gá le gluaiseacht shóisialta. De ghnáth, bíonn gluaiseacht beag i dtosach agus is freagra ar mhothúcháin í (Walker & Soule, 2017). I gcás an Churraigh, ba ghrá do na Machairí agus frustrachas nach bhfuil an suíomh i staid níos fearr na mothúcháin a tháinig ó urraitheoirí an tionscadail. Ar an dea-uair, léiríodh é seo le linn comhairliúcháin phoiblí don tionscadal seo freisin. Chun tiomantas buan a chruthú ní mór do dhaoine fonn agus freagracht dhomhain a mhothú maidir le hathrú (ibid). Tá roinnt fachtóirí ann maidir le gluaiseacht a spreagadh agus a chothabháil. Is é an chéad cheann ná go mbeidh príomhpháirtithe leasmhara in ann buanna luatha a bhaint amach. Ar an dara dul síos, tá sé tábhachtach go ndéanfaí iarracht leanúnach comhrialtas a fhorbairt agus grúpaí éagsúla a bhfuil comhchuspóir acu (ibid) a thabhairt le chéile. I gcás an Churraigh, d'fhéadfadh bainistiú inbhuanaithe na Machairí a bheith mar chomhchuspóir. Buntáiste a bhaineann le comhrialtas a fhorbairt ná go méadaíonn sé an dóchúlacht go n-éireoidh leis an ngluaiseacht, mar is mó an seans go dtacódh daoine le rud éigin a bhfuil baint acu leis (ibid). Ar an tríú dul síos, laistigh den chomhrialtas, ba cheart córais a chur i bhfeidhm chun a chinntiú go gcloistear guth gach duine, agus go bhfuil meas ar a dtuairimí. Tá siombail/brandáil a bhaineann leis an ngluaiseacht úsáideach chun iarrachtaí a chomhcheangal. Ar deireadh, ní mór dearadh na ngníomhartha éagsúla a mheas go cúramach. Chun go dtiocfaidh cultúr nua chun cinn, caithfidh iompraíochtaí nua a bheith éasca, fiúntach agus gnách (Anderson, 2012).
- 5.13.16 Dúshlán d'urraitheoirí na tuarascála seo is ea an iarracht a bhaineann le gluaiseacht a spreagadh agus a chothú a thabharfaidh cultúr nua aire don Churrach (Walker & Soule, 2017). Ciallaíonn sé oibriú i gcomhar le daoine eile agus rialú a éascú. Is féidir é sin a bheith scanrúil. Sa ghearrthéarma is féidir go mbeadh sé i bhfad níos éasca údarás a fheidmiú seachas teacht ar chomhthoil. Mar sin féin, tá méid measartha frithchuilte in aon chóras bainistíochta comhoibríoch coitianta agus go deimhin is féidir leis a bheith dearfach, toisc go spreagann sé cinnteoireacht agus nuálaíocht láidir. Níos tábhachtaí fós, méadaíonn a leithéid de dhíospóireacht an seans go bhfuil gníomhartha 'oiriúnach' mar is ceart don Churrach.
- 5.13.17 Moladh cúig straitéis déag chun eolaíocht iompair a chur i bhfeidhm ar chaomhnú sa doiciméad a bhfuil glacadh maith leis *Behavioural change for nature: a behavioural science toolkit for practitioners* (Park et al, 2019). Is iad seo:
- 5.13.18 An t-athrú a spreagadh
- Mothúcháin dhearfacha a ghiaíil.
 - Teachtaireachtaí a chur le chéile a fhreastalaíonn ar luachanna pearsanta, féiniúlachtaí nó leasanna.
 - Teachtaireachtaí a phearsanú agus a dhaonnú.
 - Leas a bhaint as claontachtaí cognaíocha.
 - Dreasachtaí atá bunaithe ar iompar a dhearadh.
- 5.13.19 An t-athrú a shóisialú
- An norm inmhianaithe a chur chun cinn.
 - Leas a bhaint as cómhalartacht.
 - Inbhraiteacht agus cuntasacht iompraíochta a mhéadú.
 - Tiomantais ón bpobal agus ó phiaráí a spreagadh.
 - An teachtaire ceart a roghnú.
- 5.13.20 An t-athrú a éascú
- É a dhéanamh éasca trí fhrithchuilte a bhaint agus ionadaithe a chur chun cinn.
 - Tacaíocht a sholáthar le pleanáil agus le cur i bhfeidhm na gcuspoirí.
 - Teachtaireachtaí agus cinntí a shimpliú.
 - An socrú rogha a athrú.
 - Úsáid a bhaint as deiseanna, leideanna, agus meabhrúcháin thráthúla.

Dúshlán maidir le hinbhuanaitheacht agus inmharthanacht na bpríomhghníomhaíochtaí eacnamaíocha

- 5.13.21 Is cuid lárnacha d'oidhreacht an Churraigh iad na teaghlaigh mhíleata - agus na teaghlaigh ghaolmhara atá ina gcónaí ar na Machairí - feirmeoireacht caorach agus traenáil/rásaíocht capall. Ar go leor bealaí, is é an íomhá cheannasach den Churrach ná féarthailte leathan oscailte breactha le caoirigh agus capaill á dtraenáil agus iad go léir le feiceáil ó Champa an Churraigh ar an iomaire.

- 5.13.22 Tugadh faoi deara i dtuarascáil 1999 *'Changes away from traditional uses of the Curragh of Kildare since 1922'* an tionchar a bhí ag líon na gcapall agus na gcaorach ar an tírdhreach (Costello, 1999). Ina ainneoin sin, admháodh a dtábhacht do charachtar an Churraigh sa doiciméad sin freisin. Tá tionchair aitheanta agus dóchúla a bhaineann le feirmeoireacht caorach agus traenáil capall luaite cheana féin. Fós le lua, áfach, tá an laghdú ar líon na gcapall atá á dtraenáil agus ar líon na gcaorach atá á n-innilt ar an gCurrach. Tháinig na ceistanna sin chun cinn le linn roinnt agallamh agus deimhníodh iad níos déanaí trí scrúdú a dhéanamh ar na figiúirí caorach agus capall don Churrach.
- 5.13.23 Sa bhliain 1866, thairfeadh Coimisiún an Churraigh 170 capall faoi thraenáil (ibid). Sa bhliain 1961, b'ionann an figiúr sin agus 650. Baineadh buaiclón na gcapall amach le linn an Tíogair Cheiltigh nuair a bhí idir 1,400 agus 1,500 capall. Tá thart ar 900 capall á dtraenáil ar na Machairí anois (Tábla 1). Go náisiúnta, thit líon iomlán na gceadúnas traenálaí capall ó 805 in 2007 go 578 in 2017 (Byrne, 2018). Is é an príomhchúis a bhí leis an meath sin ná an laghdú ar inmharthanacht eacnamaíoch na gcapall traenála (ibid). Tá infheistíocht i rásaíocht capall ag éirí níos comhchruinnithe i líon níos lú clóis. In 2021, bhí 55 traenálaí capall ar fud an Churraigh (Power, 2021).

Tábla 1 - - Capaill ar an gCurrach

Bliain	Líon na gcapall
1866	170
1961	650
1971	1,000
1981	1,100
1998	1,200
2008	c.1,400-1,500
2021	c.900
2024	c.1000

(Foinsí: Costello, 1999 & agalláí & Comhairle Contae Chill Dara)

- 5.13.24 Ríomhadh gurb é €99.6m (Power, 2021) an ghníomhaíocht eacnamaíoch dhíreach agus indíreach a bhaineann le gníomhaíochtaí Ráschúrsa an Churraigh (agus Graí Náisiúnta). As seo, tá baint ag €51.3m le traenáil capall. In 2021, bhí 406 ball foirne stábla, foireann ráschúrsa agus foireann eile fostaithe sa Churrach agus timpeall air (ibid).
- 5.13.25 Tá laghdú suntasach tagtha freisin ar líon na gcaorach ar an gCurrach (Tábla 2). Ar an iomlán, tá na huimhreacha ar na Machairí beagnach faoi leath ó 1961. Go náisiúnta, cé go bhfuil Éire fós ar an glanonnmháireoir feola caorach is mó san AE, tá laghdú mór tagtha ar mhéid tréada na tíre. In 2015, bhí 2.5m caora ann (Keady & Hanrahan, 2016). Sa bhliain 1992, b'ionann 4.8m agus an figiúr sin. Tháinig laghdú 15,000 ar líon na bhfeirmeacha le fiontar caorach idir 1993 agus 2015. Tá tréada beaga (níos lú ná 100 caora) ag formhór mór na bhfeirmeacha caorach atá fágtha agus níl foinse ioncaim lasmuigh den fheirm acu.

Tábla 2 - - Caoirigh ar an gCurrach

Bliain	Líon na gcaorach
1961	7,957
1971	6,204
1981	6,098
1998	6,011

2019	c.4,300
2021	3869
2022	3542
2023	3780

(Foinsí: Costello, 1999 & Forde, 2019 & An Roinn Cosanta)

- 5.13.26 In ainneoin an scéil uathúil a bhaineann le caoirigh an Churraigh, an toirmeasc ar fhothaí seachtracha chuig aistí bia caorach agus iad ar na Machairí agus cóngarach do mhargadh brabúsaí tomhaltóirí Bhaile Átha Cliath - rud a chruthaíonn tairbhe míleáiste carbóin an-íseal freisin - níor aimsíodh aon fhianaise go raibh luach á chur leis trí bhrandáil. Mar an gcéanna, ní raibh aon fheirmeoir ón gCurrach i mbun táirgeadh uaineola orgánach deimhnithe. Mar sin féin, ós rud é go bhfuil rósholáthar uaineola orgánaí ar an margadh faoi láthair, níl an tairbhe eacnamaíoch a bhaineann le stádas orgánach deimhnithe a shaothrú tarraingteach mura dtagann méadú suntasach ar an éileamh (*Athbhreithniú ar an earnáil bia orgánach agus straitéis dá fhorbairt 2019-2025*, gan dáta). Faoi láthair, tá uan uile an Churraigh curtha ar phraghas mar earra.
- 5.13.27 Cé go bhfuil an t-ionchas margaidh gearrthéarmach go maith d'fheoil caorach tar éis tréimhse fhada de mheath de réir a chéile, tá amhras fós ann maidir leis an scéal fadtéarmach (www.bordbia.ie/farmers-growers/prices-markets/agri-market-insights/sheep-sectoroutlook/, arna rochtain:18/11/ 2021). Mar sin féin, tá deiseanna ann bunús níos láidre a chur ar fáil d'fheirmeoireacht caorach ar an gCurrach. Seachas brandáil agus cur chun cinn táirge den scoth le cúiscéal láidir, tá an fhéidearthacht ann scéim a chruthú a spreagfadh feirmeoireacht don dúlra. Chuirfeadh clár amhail tionscnamh rathúil Burrenbeo dreasacht airgeadais ar fáil chun feirmeoireacht a dhéanamh ar bhealach a mhaolódh roinnt brú ón bhféarthailte agus a chuirfeadh le hinbhuanaitheacht eacnamaíoch na feirmeoireachta caorach ar an gCurrach ag an am céanna.
- 5.13.28 Cé go bhfuil os cionn 36,000 duine ina gcónaí sna bailte agus sna sráidbhailte timpeall ar na Machairí tá na céadta ann a chónaíonn go díreach ar an gCurrach freisin. Tá líon beag atá ag laghdú ina gcónaí sa Champa. Tá sé seo i gcodarsnacht lom leis an 19^ú haois, nuair a bhí an daonra buan a bhí ina gcónaí i gCampa an Churraigh c.4,000 (Costello, 1998). Tá pobal seasmhach de 100 teach ar Eastát an Abhalloirt in aice láimhe. Seo an áit a bhfuil cónaí ar fhorhóir chónaitheoirí an Churraigh. Tógadh na tithe do theaghlaigh na ndaoine a raibh seirbhís á déanamh acu sa Champa. Fadhb nach beag atá ag an eastát is ea an líon mór aoileach caorach lasmuigh dá dtithe (Donnelly, 2017). Le linn agallaimh le hionadaí pobail, rinneadh iarratas ar chlós súgartha iata a ligfeadh do leanaí súgradh gan an baol go dtiocfadh siad i dteagmháil le haoileach.
- 5.13.29 Cé go bhféadfadh laghdú ar líon na gcapall agus na gcaorach araon tairbhí éiceolaíochta a chur ar fáil don Churrach (cé go bhfuil siad fós le feiceáil), is dúshlán a bheidh leanúnach é gníomhaíochtaí eacnamaíocha atá ag croílár thábhacht an Churraigh (i.e. feirmeoireacht caorach, traenáil capall agus rásaíocht) a choinneáil ar bun. Mar an gcéanna, is ábhar eile é leanúint ar aghaidh le pobal bríomhar atá ina gcónaí ar an gCurrach a mbeidh aghaidh rialta de dhíth air. Beidh gá le hoiroinú agus idirbheartaíocht oilte idir na páirtithe leasmhara ábhartha éagsúla leis na saincheistanna seo a bhaineann le maireachtáil agus inmharthanacht eacnamaíoch chun cosán a chruthú a ligean do phríomhghníomhaíochtaí leanúint ar aghaidh agus cosaint oidhreacht an láithreáin a ionchorprú ag croílár na smaointe.

Liostú/cosaintí easnamhacha

- 5.13.30 Tá bearnaí móra sa chosaint dhlíthiúil a thugtar do chuid mhór de na comhshuíomhanna éagsúla atá sa Churrach. B'fhéidir go bhfuil an córas is iomláine de thrinsí cleachtais ó ré an Chéad Chogadh Domhanda in Éirinn sna Machairí. Tá an bailiúchán is fearr sa tír de chosaintí ré an Dara Cogadh Domhanda, b'fhéidir, ar an suíomh freisin. Níl aon cheann de na suíomhanna seo cosanta go dlíthiúil. Níl siad liostaithe mar struchtúir chosanta faoin *Acht um Pleanáil agus Forbairt 2000* (arna leasú) nó mar shuíomhanna seandálaíochta faoi *Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-2004*. Tugtar roinnt cosanta do na suíomhanna a thángthas orthu i suirbhé LiDAR 2021 ar an gCurrach trí bheith suite laistigh de Chríos Cosanta Seandálaíochta. Mar sin féin, tá siad fós leochaileach gan imscrúdú aonair a dhéanamh orthu agus má mheastar go bhfuil gá leis, iad a liostú mar láithreáin seandálaíochta.

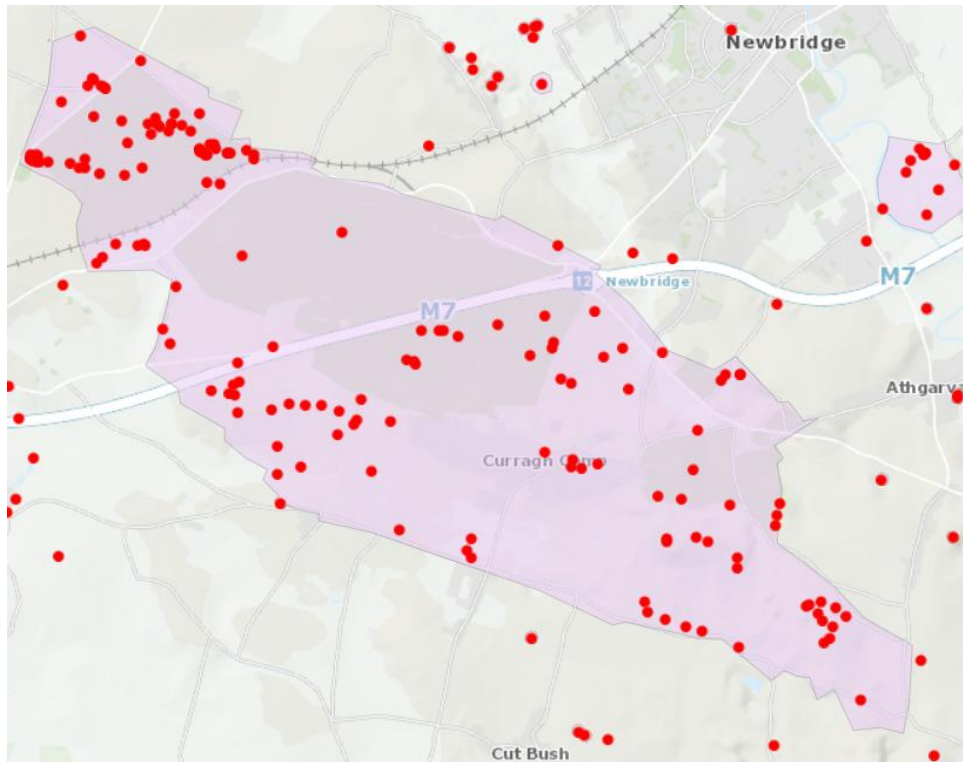
Pláta 23 - Trínsí cleachtaidh ón gCéad Chogadh Domhanda (Foinse: Research and Dig, 2021)

Pláta 24 - Dúnán díreach lastuaidh de Champa an Churraigh (Foinse: Research and Dig, 2021)

Pláta 25 - Crios Mhachairí an Churraigh d'acmhainneacht seandálaíochta (i gcorcra). Tá poncanna dearga marcáilte ar shuíomhanna atá san áireamh cheana féin faoi Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-2004 (Foinse: <https://maps.archaeology.ie/historicenvironment/>, arna rochtain: 10/11/2012)

- 5.13.31 I bhfianaise cháilíocht agus chainníocht na struchtúr míleata mín ón 19^ú agus tús an 20^ú haois i gCampa an Churraigh, is ionadh é nach bhfuil ach seacht cinn liostaithe mar struchtúir chosanta. Ar ndóigh, má chruthaítear Plean Bainistíochta Caomhnaithe don Champa, d'fhéadfadh sé nach mbeadh gá le liostú breise má chuirtear beartais athúsáide oiriúnaitheacha leordhóthanacha i bhfeidhm.
- 5.13.32 Níl aon reachtaíocht náisiúnta ann a sholáthraíonn cosaint dhlíthiúil d'oidhreacht dholáimhsithe. Níl sé luaite san *Acht Oidhreacht 1995*. Mar an gcéanna, níl aon trácht ar oidhreacht dholáimhsithe i *bPlean Oidhreacht Chontae Chill Dara 2019 - 2025*. Cuimsíonn oidhreacht dholáimhsithe ar an gCurragh traidisiúin áitiúla, béaloideas agus logainmneacha.

Úsáid mhéadaithe áineasa

- 5.13.33 Mar a luadh níos luaithe, tá easpa tomhas cruinn ann maidir le líon úsáideoirí áineasa na Machairí. Luaigh roinnt daoine aonair a cuireadh faoi agallamh don tuarascáil seo go bhfuil méadú seasta tagtha ar líon na ndaoine a bhíonn ag siúl, ag rith agus ag rothaíocht sléibhe ar na Machairí le roinnt blianta anuas. Le teacht Covid-19, threisigh an ráta méadaithe.
- 5.13.34 Faoi láthair, chomh maith le feidhmiú mar fheirm pháirce amháin, feidhmíonn na Machairí mar pháirc thábhachtach do chónaitheoirí an Churraigh, Bhaile Chill Dara, Dhroichead Nua, Chill Chuillinn agus Áth Garbháin. Meallann sé úsáideoirí áineasa ó áiteanna eile i gContae Chill Dara agus níos faide i gcéin freisin. Cé go bhféadfadh sé a bheith deacair grianghrafadóireacht ón aer ó amanna éagsúla a chur i gcomparáid lena chéile, is cosúil go bhfuil méadú ag teacht ar líon agus ar dhéine na rianta ithreach ó úsáideoirí áineasa. Is dócha gurb iad na cúiseanna eile leis na rianta sin á mhéadú ná gluaisteáin a bhíonn ag tiomáint ar na Machairí, caoirigh agus traenáil capall. Is fiú a thabhairt faoi deara gur úsáidí traidisiúnta do na Machairí iad traenáil capall agus feirmeoireacht caorach. Tá creimeadh mór á léiriú ag go leor de na bruacha raonta lámhaigh réamh-neamhspleáchais. Príomhchúis leis sin is ea daoine ag dreapadh ar na bealaí céanna. Is dócha go bhfuil tionchar ag rothaíocht sléibhe air freisin.
- 5.13.35 Tá na saincheisteanna creimthe a bhaineann le húsáid mhéadaithe an Churraigh mar áit aclaíochta níos measa mar gheall ar dhíriú na gníomhaíochta i gceantair áirithe. Laghdódh dáileadh níos fearr ar úsáideoirí áineasa ar fud na Machairí brú i gceantair ardúsáide.

- 5.13.36 Cé go bhfuil formhór na n-úsáideoirí áineasa aireach aon bhruscar a thabhairt abhaile, is saincheist é leibhéal an bhruscair ghinearálta ar na Machairí a bhaineann lena úsáid mhéadaithe.
- 5.13.37 Tuairiscíodh go n-úsáidtear brathadóirí miotail ar an gCurrach mar chaitheamh aimsire (O'Donoghue, 2018). Ní fios cén leibhéal a dtarlaíonn sé ag. Mar sin féin, i bhfianaise iomadú na láithreán seandálaíochta atá ar eolas agus poitéinseal seandálaíochta an láithreáin ar fad, tá sé mídhleathach brathadóir miotail a úsáid gan cheadúnas ón Aire le freagracht as oidhreacht.

Athrú aeráide

- 5.13.38 Is bagairt láithreach agus mhéadaitheach é an t-athrú aeráide do thimpeallachtaí tógtha agus nádúrtha na hÉireann (Fealy et al, 2009). Cuireann sé an bealach maireachtála a bhaineann leis na timpeallachtaí seo i mbaol freisin.
- 5.13.39 Mar gheall ar athrú aeráide, táthar ag tuar go mbeidh stoirmeacha níos minice in Éirinn. Beidh patrúin báistí níos faide ar fad agus níos airde ar dhéine freisin. Beidh níos mó tuilte mar thoradh air sin i rith an gheimhridh agus ganntanas uisce le linn dheireadh an tsamhraidh agus an fhómhair (ibid). Ar deireadh, tar éis dó ardú 0.8°C ó 1900 cheana féin, meastar go n-ardóidh meánteocht bhliantúil na tíre 1-1.6°C os cionn na tréimhse tagartha 1981-2000 am éigin idir 2041-2060 (Daly, 2019). Iarmhairt eile ar athrú aeráide is ea an séasúr fáis níos faide de 35-40 lá faoi 2041-2060 a bhfuiltear ag súil leis (ibid).
- 5.13.40 Is iad na hiarmhairtí don oidhreacht nádúrtha ar an gCurrach ná go dtiocfaidh brú ar roinnt plandaí agus ainmhithe agus go rachaidh siad in olcas go háitiúil. Athróidh an séasúr fáis. D'fhéadfadh sé go mbeadh tionchar freisin ar bhia-eangacha atá ann cheana féin a thacaíonn le beathra éan. Le himeacht ama, athróidh triomaigh de réir a chéile carachtar an fhéarthalamh a shainmhíneann na Machairí (Fealy et al, 2009). Is dócha go méadóidh samhraí níos teo agus níos tirime an t-éileamh ar an gCurrach a úsáid níos mó fós mar áit áineasa. Méadóidh an méadú ar theochtaí agus ar úsáid áineasa araon an seans go dtarlóidh tinte talún/aitinn. Tharla roinnt tinte talún/aitinn ar Mhachairí an Churraigh le tamall anuas.
- 5.13.41 Maidir leis an oidhreacht thógtha, beidh tionchar ag stoirmeacha níos minice agus damáiste ó thuille áitiúla ar struchtúir stairiúla ar an gCurrach (ibid). D'fhéadfadh báisteach dhian dul thar fóir freisin ar earraí uisce báistí a cuireadh isteach ar fhoirgnimh a tógadh le linn an 19^ú haois agus tús an 20^ú haois. Laistigh d'fhoirgnimh stairiúla, is dócha go dtiocfaidh méadú ar dhamáiste ó mhúscán agus lotnaidí mar gheall ar theochtaí níos airde (Daly, 2019). Ar deireadh, beidh tionchar diúltach ag tuilte agus triomaigh áitiúla ar sheandálaíocht an Churraigh. Is féidir fiú athruithe beaga ar an timpeallacht adhlactha damáiste a dhéanamh d'iarmaí fo-dhromchla (ibid).
- 5.13.42 Teastaíonn measúnú iomlán ar leochaileacht na ngnéithe éagsúla d'oidhreacht thógtha agus nádúrtha an Churraigh chun freagraí mionsonraithe a sholáthar.

Gluaisteáin, jípeanna, agus gluaisrothair

- 5.13.43 Níl sé deacair cuairt a thabhairt ar na Machairí agus an tuiscint a fháil gur féidir le daoine tiomáint ar an bhféar agus páirceáil áit ar bith ar mian leo. Déanann cleachtas na ngluaisteán a thiomáint agus a pháirceáil ar na Machairí dochar don fhéarthalamh, déanann sé dochar do charachtar an tsuímh, agus baineann sé an bonn den luach taitneamhachta d'úsáideoirí áineasa. Is bagairt é freisin do na caoirigh a bhíonn ag innilt ar an gCurrach.
- 5.13.44 Feidhmíonn an Currach mar phríomhais do chónaitheoirí ar an gCurrach agus dóibh siúd a chónaíonn i mbailte agus i sráidbhailte in aice láimhe. In 2022, b'ionann comhdhaonra na lonnaíochtaí in aice láimhe i.e. Droichead Nua, Baile Chill Dara, Cill Chuillinn agus Áth Garbháin agus 39,676 (POS, 2022). I gcás beagnach gach duine den daonra seo, teastaíonn gluasteán chun teacht ar an gCurrach. Níl bonneagar rothaíochta laistigh de na Machairí, a bheag nó a mhór. Níl aon lánáí rothaíochta ná seastáin rothar ann. Níl aon lánáí rothaíochta idir na ceithre lonnaíocht in aice láimhe agus na Machairí ach an oiread. Níl ach cosán amháin ann do chónaitheoirí i mBaile Chill Dara agus i mBaile Átha Garbháin a sholáthraíonn rochtain ar na Machairí. Do chónaitheoirí Dhroichead Nua, tá dhá cheann ann. Níl aon chosán a nascann Cill Chuillinn leis na Machairí.
- 5.13.45 Tuigtear ó bhreathnóireacht agus agallaimh, go dtagann formhór mór na n-úsáideoirí áineasa chuig na Machairí le carr. Is ábhar spéise é, ón 3,620 freagróir ar an suirbhé comhairliúcháin ar líne a rinneadh mar chuid den tuarascáil seo, go raibh 36.5% de na freagróirí ina gcónaí ar na Machairí nó díreach in aice leis. Bhí 36.2% eile ina gcónaí laistigh de thiomáint 10 nóiméad. Cé go raibh na freagróirí féinroghnaithe seachas roghnaithe go heolaíoch chun sampla randamach a thabhairt, is féidir a thabhairt i gcrích le réasún go bhfuil formhór na n-úsáideoirí áineasa ag tiomáint achair ghearr chun aclaíocht a dhéanamh, in ionad foinsí iompair eile níos inbhuanaithe a úsáid.

- 5.13.46 Is olc an soláthar do pháirceáil ar na Machairí. Mar sin féin, i bhfianaise thábhacht na Machairí mar fhéarthailte oscailte agus nádúrtha, bheadh tógáil carrchlós nua ar na Machairí míchuí (dáileadh an-teoranta féideartha do dhaoine scothaosta agus do dhaoine faoi mhíchumas). Ar an gcéad dul síos, d'úsáidfeadh sé an féarthalamh nádúrtha teoranta atá fágtha. Ar an dara dul síos, bhainfeadh sé an bonn de charachtar na Machairí. Agus ar deireadh, rachadh sé i gcoinne an aistrithe i dtreo cineálacha iompair níos inbhuanaithe atá á n-éileamh do *Phlean Gníomhaíochta ar son na hAeráide* 2024 an rialtais.
- 5.13.47 Tá an carrchlós foirmiúil atá ar fáil dírithe ar Champa an Churraigh. Tá sé seo beagnach go hiomlán d'oibrithe an Champa, do dhaoine a thugann cuairt ar an gCampa mar gheall ar chúrsaí míleata, chun freastal ar sheirbhís reiligiúnach nó chun dul chuig na siopaí cuairte. Mar gheall ar nádúr íogair na ngníomhaíochtaí ag an gCampa níl soláthar breise páirceála poiblí indéanta. Tá carrchlóis eile ag an dá chúrsa gailf agus cúrsaí galf dhá mhaide. Mar sin féin, tá siad seo in curtha áirithe do chustaiméirí. Tá carrchlós mór amháin go dtí líne dheireanach aomhal an Churraigh/Dhroichead Nua.
- 5.13.48 Cruthaíodh an limistéar páirceála áirithe sin le linn thógáil an mhótarbhealaigh. Tá a iontráil féin aige ar léarscáileanna Google anois. Tá ceantar eile ar na Machairí a bhfuil tóir ag daoine air chun páirceáil gar do Log Uí Dhonnaíle. Seachas an dá shuíomh neamhfhoirmiúla ach a bhfuil clú orthu sin, páirceálann daoine ar fud na Machairí.
- 5.13.49 Gné shuimiúil amháin d'úsáid carranna ar na Machairí is ea na bunghnéithe tiomána a mhúineadh do thiománaithe faoi oiliúint ann.
- 5.13.50 Is áit oibre iad na Machairí do na feirmeoirí caorach agus dóibh siúd a bhfuil baint acu le traenáil capall. Tá rochtain chothrom ar na Machairí i gcarr/jíp mar a éilíonn na húsáideoirí seo. Mar sin féin, le linn agallaimh le feirmeoir tháinig sé chun cinn go raibh tiomáint ar na Machairí ina rogha a ghlac feirmeoirí ró-thapa go minic. Tá seans go bhfuil sé sin amhlaidh freisin leo siúd a bhaineann le traenáil capall. Ní mór smaoinreamh ar thábhacht an Churraigh, ní hamháin ar áisiúlacht an ghluaisteáin/jíp.
- 5.13.51 Tá damáiste suntasach á dhéanamh ag líon beag daoine atá ag rothaíocht ar rothair streachailte. Chomh maith le damáiste fisiciúil a dhéanamh do na Machairí agus do bhainc éagsúla, tá a láithreachta ina mbaol do shábháilteacht úsáideoirí eile.
- 5.13.52 Gné eile d'úsáid gluaisteán ar an gCurrach is ea na gluaisteáin sin a thugtar ar na Machairí le dumpáil agus fiú iad a chur ar lasadh.
- 5.13.53 Seachas an damáiste díreach a dhéanann gluaisteáin, jípeanna, agus rothair streachailte ar na Machairí, tá a n-úsáid ar an gCurrach agus a dturas chuig agus ón suíomh ina fhoinsé astuithe carbóin freisin. Tá bagairt eile ar an gCurrach ag dul in olcas dá bharr, sin an t-athrú aeráide.

An féarthalamh nádúrtha a imfhálú agus a roinnt

- 5.13.54 Is é an fachtóir sainithe aonair is mó a rinne Machairí an Churraigh chomh difriúil sin ná gur tírdhreach neamhiata den chuid is mó d'fhéarthailte nádúrtha neamhfheabhsaithe é. Is é an t-easpa córas allamuigh agus an t-easpa fálda a thugann a charachtar dó agus ba é an príomhthionscnóir do chuid mhór de na gnéithe eile a thugann an tábhacht sin do na Machairí (e.g. rásaíocht capall, oidhreacht mhíleata).
- 5.13.55 Ar an drochuair, i gcás limistéir atá ceaptha nach bhfuil ach fíorbheagán fálda ann, tá roinnt ciliméadar d'fhálú ann. Tá fianaise ann freisin go bhfuil limistéir mhóra de shíol féir neamhdhúchasacha á n-úsáid. Ina theannta sin, gearradh draenacha. Tá na mílte crann curtha freisin. Baineann formhór chrainn an Churraigh leis an gcampa míleata agus leis na háiseanna gailf. Is bagairtí suntasacha iad an fálú iomarcach, plandú crann agus úsáid síolta féir neamhdhúchasacha ar thábhacht oidhreachta agus uathúlacht na Machairí. D'fhéadfadh luach oidhreachta a bheith ag cuid de na crainn anois trí chomhcheangal leis an gcampa míleata agus mar chrainn bhreise do bhithéagsúlacht an tsuímh. Dá réir sin, ní mór aon mholtaí maidir le bainistiú crann a mheas go cúramach.
- 5.13.56 Maidir leis an leibhéal fálaíthe ar an gCurrach, is é an cheist nach mór a fhreagairt ná cé mhéad atá ag teastáil i ndáiríre chun gníomhaíochtaí lárnacha na bpáirtithe leasmhara éagsúla a choinneáil i gcomparáid leis na fálda áise a sholáthraíonn siad trí gan a bheith ag déileáil le caoirigh, aoileach caorach agus úsáideoirí áineasa? D'fhéadfaí ceist den chineál céanna a chur orthu siúd ar an gCurrach a d'úsáid féar neamhdhúchasach chomh maith. An bhfuil féar neamhdhúchasach riachtanach dá n-oibríochtaí, agus má tá, cá háit? Seachas féar neamhdhúchasach a bheith á úsáid, tá plaitigh i gceann amháin ar a laghad de raonta reatha an Churraigh.

- 5.13.57 Déanann roinnt bóithre - mótarbhealach san áireamh - na Machairí a dhéoinnt. Trasnaíonn líne traenach ón 19^ú haois an suíomh freisin. Roinneann siad seo an Currach go físiúil agus go físiúil, rud a dhéanann dochar dá charachtar agus dá shláine araon. Ina ainneoin sin, ní mór a admháil gur codanna lárnacha de bhonneagar iompair na hÉireann iad an líne iarnróid agus an mótarbhealach. Soláthraíonn mionbhóithre eile nascacht áitiúil. Mar sin féin, is cosúil go bhfuil an iomarca bealaí ann inar féidir le duine an Currach a thrasnú, soir-siar agus ó thuaidh-theas araon. Mar thoradh air sin, faoi réir breithiúnais tráchta, d'fhéadfadh go mbeadh deiseanna ann cuid de na bóithre sa Churrach a chur faoi fhéar nó a thiontú go roghanna taistil inbhuanaithe. Seachas an gréasán bóithre oifigiúil, tá roinnt ciliméadar de rianta truncála agus fiú dromchlaí barr cruach ar fud na Machairí. Chomh maith leis sin tá go leor mionchabhsán agus pointí rochtana a tógadh amach as an limistéar tugtha don fhéarthalamh. Mar sin féin, beidh ar aon mheasúnú tráchta a dhéanfar an riachtanas rochtana d'fhoireann na talún a chur san áireamh.
- 5.13.58 Is ionann bagairt leanúnach laistigh agus díreach lasmuigh de theorainneacha an láithreáin is ea forbairt mhíchuí a bhainfeadh an bonn de shuíomh agus de thábhacht an Churraigh. Sampla de seo is ea an líne chumhachta ardvoltais atá suite i dtreo thoir na Machairí. Bíonn drochthionchar aici sin ar shuíomh na dtrinsí traenála ón gCéad Chogadh Domhanda a dtéann sí tharstu. Tá dhá phiolón cruach suite ar an gCurrach, ceann acu cúpla méadar ón trínse.
- 5.13.59 Sampla eile d'fhorbairt mhíchuí, an uair seo ó lasmuigh de theorainn reatha an láithreáin is ea síneadh ar an gcairéal atá suite idir an Currach agus Láithreán Ríoga Dhún Ailinne. Mar gheall ar a gcóngarach, is dócha gur shín Machairí an Churraigh amach go Dhún Ailinne ar a laghad san Iarannaois. In éineacht le Cnoc Uisnigh, Caiseal, Coimpléasc Ráth Cruachan, Coimpléasc na Teamhrach, agus Dhún na hUaimhe, tá Dhún Ailinne mar chuid de shraithshuíomh Láithreáin Ríoga na hÉireann (gov.ie, arna rochtain: 24/11/2021). Tá an sraithshuíomh seo san áireamh ar Liosta Sealadach na hÉireann le haghaidh ainmniúcháin ar Liosta Oidhreachta Domhanda UNESCO.

Pláta 26 – Méid na gcairéal cóngarach do Machairí an Churraigh agus Dhún Ailinne (Foinse: Google Maps, arna rochtain: 24/11/2021)

Róthurasóireacht Mhíchuí

- 5.13.60 Tá an cumas ag Machairí an Churraigh leibhéil níos airde turasóireachta a mhealladh, cé go gciallaíonn na leibhéil úsáide atá ann cheana féin agus na brúnna dá bharr ar an tírdhreach, rud a chiallaíonn go bhféadfadh sé a bheith dúshlánach cuspóir den sórt sin a bhaint amach. Is dócha go ndéanfaid leibhéil arda turasóireachta, nach ndéanfaí a bhainistiú go cuí, cáilíocht na Machairí a dhíghrádú. Mar sin féin, níl déine úsáid reatha na Machairí aonfhoirmeach. Mar shampla, tá leibhéal an tráchta coise ag Ráth na Croiche agus trinsí cleachtais an Chéad Chogadh Domhanda íseal. Ina theannta sin, tá sócmhainní laistigh den limistéar staidéir a bhfuil rochtain ag turasóirí orthu cheana féin i ngluaisteán nó i mbus (i.e. Músaem Míleata an Churraigh agus Ráschúrsa an Churraigh). Dá bharr sin, tá deis ann tairiscint turasóireachta

a fhorbairt go cúramach a thacódh le hearnáil turasóireachta an Chontae agus le hOirthear Ársa na hÉireann i gcoitinne, agus íogaireachtaí comhshaoil agus seandálaíochta an Churraigh a chosaint ag an am céanna, chomh maith lena fheidhmeanna míleata.

- 5.13.61 In 2023, d'fhreastail 92,027 duine ar 23 rása capall ag Ráschúrsa an Churraigh. Tháinig timpeall 20% díobh sin ó thar lear. Réachtálann an ráschúrsa seirbhís bus tointeála go Stáisiún Traenach Chill Dara le linn an tséasúir ag an deireadh seachtaine agus ceadaíonn sé ionad bailithe agus fágála do bhusanna lasmuigh den phríomhbhealach isteach.
- 5.13.62 I mí na Samhna 2021, sheol Fáilte Éireann *Plean Forbartha um Eispéireas Cinn Scríbe Thír na gCapall Folaíochta*. Is é cuspóir an phlean ná earnálacha turasóireachta chontae Chill Dara agus chontae Thiobraid Árann a bhrú chun cinn trí eispéiris nua agus fheabhsaithe do chuirteoirí a fhorbairt a dhíríonn ar thionscal folaíochta capall na hÉireann. Rinneadh an tionscnamh i gcomhar le húdaráis áitiúla Chill Dara agus Thiobraid Árann araon. Laistigh den phlean, tá Ráschúrsa an Churraigh agus Machairí an Churraigh le feiceáil go mór.
- 5.13.63 In ainneoin na mbagairtí a d'fhéadfadh a bheith ann maidir le leibhéal turasóireachta míchuí nó drochbhainistithe, tá buntáistí féideartha ann thar na cinn eacnamaíochta soiléire. Mar shampla, is féidir uathúlacht, tarraingteacht agus comhleánúnachas áite a chomhdhlúthú agus a neartú nuair is gá é a chur in iúl do lucht féachana níos leithne. Ar an dara dul síos, tá sé léirithe go bhfeabhsaíonn éiceathurasóireacht iompraíochtaí caomhnaithe níos leithne (Park et al, 2019).

5.14 Srientachtaí a Eascraíonn as an Suntas

- 5.14.1 Is é ról na mbeartas caomhnaithe ná treoirlínte sonracha a chur ar fáil do chaomhnú agus forbairt Mhachairí an Churraigh ionas go ndéanfar cothabháil chuí ar a suntas oidhreachta.
- 5.14.2 Chun tacar de bheartais chaomhnaithe a fhorbairt, is gá na saincheisteanna seo a leanas a bhreithniú:
- Riachtanais de chuid chónaitheoirí an Churraigh, na Roinne Cosanta/Óglaigh na hÉireann, Chomhairle Contae Chill Dara, feirmeoirí caorach, eanáil na rásaíochta capall agus príomhpháirtithe eile.
 - Na riachtanais faoin bPlean Forbartha Contae 2023-2029.
 - Riachtanais de chuid úsáideoirí áineasa agus an cumas chun imeachtaí sonracha a réachtáil atá bainteach le Machairí an Churraigh, amhail imeachtaí creidimh agus eile in ómós do Naomh Bríd.
 - Srientachtaí agus deiseanna a thagann chun cinn maidir leis an úsáid a bhaint as an suíomh agus maidir lena fhorbairt, a eascraíonn as an ráiteas ar shuntas.
 - Prionsabail na gcairteacha agus na ndearbhuithe ábhartha (e.g. *Cairt Burra* agus *Cairt Québec*).
 - Reachtaíocht, treoirlínte agus pleananna forbartha ábhartha.

Srientachtaí a Eascraíonn as an Suntas.

Luachanna Oidhreachta a Measúnaíodh

- 5.14.3 Measadh go bhfuil tábhacht idirnáisiúnta ag baint le Machairí an Churraigh. D'ainneoin na gcéad chosúlachtaí a thagann agus atáthar ag breathnú thar an bhféarthalamh oscailte, is ionann an Currach agus gréasán d'áiteanna a bhfuil tábhacht áitiúil, réigiúnach, náisiúnta agus idirnáisiúnta ag baint leo, as ar cruthaíodh tírdhreach atá dlúth le brí. Ar mhaithe lena bhainistiú amach anseo ba cheart aird a thabhairt ar na srientachtaí a eascraíonn as a luachanna aitheanta oidhreachta.
- 5.14.4 I measc ghnéithe an tsuntais aitheanta tá:
- Féarthalamh leathnádúrtha neamhfálta agus cluichreán fungais
 - Leacht cursais Neoilitigh (Rás na Muice Duibhe)
 - Dlús mór feart ón gCré-umhaois/ón Iarannaois
 - Ceangal leis an gcapall agus rásaíocht capall
 - Oidhrecht nádúrtha Mhachairí an Churraigh taobh amuigh den chluichreán fungais
 - Córas trinsí ón gCéad Chogadh Domhanda
 - Suíomhanna géibhinn agus cosaintí ón Dara Cogadh Domhanda
 - Tábhacht stairiúil i ndáil leis an scéal faoin gcaoi ar cruthaíodh Éire neamhspleách (Ceannairc an Churraigh, Éirí Amach na Cásca) agus i ndáil le ról na hÉireann in imeachtaí móra geopholaitiúla idirnáisiúnta (Cogadh na Crimé, an Chéad Chogadh Domhanda, an Dara Cogadh Domhanda, Coimeád Síochána na Náisiún Aontaithe)
 - An tsraith d'fhoirgnimh ón 19^ú haois agus ó thús na 20^ú haois atá ceangailte le Campa an Churraigh

- Bailiúchán míleata Mhúsaem an Churraigh
- Ardán mór nua Ráschúrsa an Churraigh
- Suíomh shléacht Ráth na Croiche in 1798 agus Chath an Churraigh in 1234
- Ceangal le Naomh Bríd
- Ceangal le Fionn Mac Cumhaill agus na Fianna
- Ceangal le suíomh ríoga Dhún Ailinne
- An Currach mar inspioráid don ealaíon, don cheol, don scannánaíocht agus don fhilíocht
- An Currach mar chroílár fhorbairt na nuálaíochta san earnáil eachaí
- Na scéalta staire sóisialta a bhaineann leis na Fórsaí Cosanta ag Campa an Churraigh
- Log Uí Dhonnaíle
- An Currach mar shuíomh áineasa
- An chéad chúrsa gailf in Éirinn (Cúrsa Gailf Ríoga an Churraigh)
- An bealach rása do Chorn Gordon Bennett in 1903 agus do rásaí carranna eile ina dhiaidh sin
- Mótarbhealach M7 lena chóras nuálaíoch 'tancáilte' chun an t-uiscíoch a sholáthraíonn uisce d'Eanach Bhaile Pholaird a chosaint
- Stáisiún traenach Ráschúrsa an Churraigh
- Ba cheart imscrúdú a dhéanamh ar dheiseanna, agus iad a chur chun feidhme, chun na luachanna oidhreachta sin a chothabháil agus, más iomchuí, a chur ar ais.

Treoirphrionsabail Oidhreachta

- 5.14.5 Níl aon chairt ghinearálta chaomhnúcháin ann a phléann go sonrach le bainistiú na réigiún mór stairiúil. Is é an ceann atá is iomchuí anseo ná an *Chairt Burra* 2013). Doiciméad ábhartha eile atá in *Dearbhú Québec ar Chaomhnú an Spioraid Áite* (*Québec Declaration on the Preservation of the Spirit of Place*, (2008). Leis na prionsabail atá sa Chairt agus sa Dearbhú araon, cuirtear treoir sonracha ar fáil atá a bhainfeadh le forbairt Mhachairí an Churraigh. Ar an mbonn sin, tá Machairí an Churraigh le caomhnú agus le forbairt de réir na bprionsabal ábhartha atá sa Chairt agus sa Dearbhú. Ina measc tá:

Chairt Burra, Alt 1.2

Is éard is suntas cultúrtha ann ná luach aeistéitiúil, stairiúil, eolaíoch, sóisialta nó spioradálta do ghlúnta mar a bhí, mar atá agus mar a bheidh. Tá an suntas cultúrtha fite fuaite leis an áit féin, a chreatlach, a láthair, an úsáid a bhaintear as, na rudaí atá ceangailte leis, a bhríonna, a thaifid, a áiteanna bainteacha agus a earraí bainteacha. Is féidir le háiteanna réimse luachanna a bheith acu a bheadh oiriúnach do dhaoine agus grúpaí éagsúla.

Chairt Burra, Alt 2.4

Ba cheart cosaint a thabhairt d'áiteanna suntas chultúrtha agus níor cheart iad a chur i mbaol ná iad a fhágáil i riocht leochaileach.

Chairt Burra, Alt 12

Sa chaomhnú, sa léirmhíniú agus sa bhainistiú a dhéantar ar áit, ba cheart foráil a bheith ann do rannpháirtíocht na ndaoine dá mbíonn ceangail agus bríonna suntasacha ag an áit, nó a mbíonn freagrachtaí sóisialta, freagrachtaí spioradálta nó freagrachtaí cultúrtha eile acu i leith na háite.

Chairt Burra, Alt 13

Ba cheart aitheantas, urraim agus spreagadh a thabhairt i gcónaí do luachanna cultúrtha a bhíonn ag cómhareachtáil. Baineann tábhacht ar leith leis sin i gcásanna ina mbíonn coimhlint eatarthu.

Chairt Burra, Alt 22.1

Féadfar oibreacha nua ar an áit, amhail breiseanna nó athruithe eile, a bheith inghlactha a mhéid agus a thugtar aird ar shuntas cultúrtha na háite agus nach saobhtar ná nach gceiltar é, ná nach gcuirtear isteach ar an gciall ná ar an sásamh a bhaintear as.

Cairt Burra, Alt 24.2

Ba cheart urraim a thabhairt do bhríonna suntasacha, lena n-áirítear luachanna spioradálta, a bhaineann le háit. Ba cheart imscrúdú a dhéanamh ar dheiseanna, agus iad a chur i bhfeidhm, chun na bríonna sin a choinneáil beo nó a athbheochan.

Cairt Burra, Alt 25

Ní i gcónaí gur ríshoiléir an suntas cultúrtha atá ag cuid mhór áiteanna agus ba cheart é a thabhairt le fios trí léirmhíniú. Ba cheart don léirmhíniú cur leis an tuiscint agus an rannpháirtíocht agus ba cheart dó a bheith ábhartha ó thaobh an chultúir de.

Cairt Burra, Alt 27.1

Má bheartaítear athruithe, lena n-áirítear athruithe céim ar chéim, ar an suntas cultúrtha atá ag áit, ba cheart iad a mheasúnú i gcomhréir leis an ráiteas ar shuntas agus ar an mbeartas um bainistiú na háite. D'fhéadfadh sé gur ghá athruithe beartaithe a choigeartú chun an suntas cultúrtha a chothabháil ar bhealach níos fearr.

Cairt Burra, Alt 27.2

Ba cheart an creatlach, an úsáid, na ceangail agus na bríonna a thaifeadh go cuí roimh agus tar éis aon athrú a dhéanamh ar an áit.

Dearbhú Québec 1

Ag glacadh leis go bhfuil an spiorad a bhíonn ag áit déanta de ghnéithe inlámhsithe (suíomhanna, foirgnimh, tírdhreacha, bealaí, earraí) agus de ghnéithe dolámhsithe (cuimhní, insintí, doiciméid scríofa, féilte, cuimhneacháin, deasghnátha, eolas traidisiúnta, luachanna, uigeachtaí, dathanna, bolaithe etc.), iad go léir a chuireann le déantús na háite agus le spiorad a chothú ann, dearbhaímid go dtugann an oidhreacht chultúrtha dholámhsithe brí níos saibhre iomláine don oidhreacht go léir agus ba cheart í a chur san áireamh i ngach reachtaíocht a bhaineann leis an oidhreacht chultúrtha, agus i ngach tionscadal caomhnaithe agus athchóirithe do leachtanna, suíomhanna, tírdhreacha, bealaí agus bailiúcháin earraí.

Dearbhú Québec 3

Toisc go bhfuil spiorad áite ina phróiseas a athdhéantar go leanúnach, próiseas a thugann freagairt ar na riachtanais chun athruithe a dhéanamh agus chun pobail a choinneáil beo, seasaimid leis go bhféadfar é a athrú i gcaitheamh an ama agus ó chultúr go chéile de réir a gcleachtas cuimhne, agus gur féidir níos mó ná spiorad amháin a bheith in áit agus gur féidir le grúpaí éagsúla é a chomhroinnt.

I bhfianaise na bprionsabal ábhartha a leagtar amach thuas, níor cheart dhrochthionchair ar ghnéithe shuntas an Churraigh a cheadú ach sna cásanna seo a leanas:

- Tá dóthain faisnéise ann le tuiscint a fháil ar thionchar an mholta maidir le suntas an Churraigh.
- Rinneadh measúnacht iomlán ar roghanna malartacha leis na drochthionchair a íoslaghdú.
- Leis an moladh atá i gceist, féadfar gnéithe a bhfuil suntas níos mó iontu a athshlánú (níl sé seo ábhartha ach amháin i dtaca le hearraí nach bhfuil mórán suntais iontu nó atá cunórach).
- Cabhraíonn sé lena chinntiú go n-áiteofar agus go n-úsáidfear, ar bhonn leanúnach, suíomhanna aonair a bhfuil suntas iontu agus an áit san iomlán.
- Níl aon rogha mhalartach indéanta ann chun na ceanglais sábháilteachta agus/nó dlí a chomhlíonadh.
- Tá taifead dóthanach déanta ar an limistéar nó ar an ngné.

Comhthéacs na Pleanála Oidhreachta

- 5.14.6 Tá gnéithe de thírdhreach an Churraigh faoi chosaint conarthaí agus coinbhinsiún idirnáisiúnta, reachtaíochta náisiúnta agus treorach reachtúla agus neamhreachtúla araon. Áirítear leo sin *Achtanna Churrach Chill Dara, an tAcht um Pleanáil agus Forbairt*, 2000 (arna leasú), *Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-2004*, *Treoracha AE maidir le hÉin* (1979) agus *Gnáthóga* (1992), *Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Éin agus Gnáthóga Nádúrtha)* 2011, *na hAchtanna um Fhiadhúlra 1976 agus an tAcht um Fhiadhúlra (Leasú)* 2000-2010, agus *Plean Forbartha Chontae Chill Dara 2023-2029*. Imrítear tionchar ar aon bheartas agus gníomh beartaithe ag tionscnaimh eile rialtais áitiúil amhair *Plean Áitiúil Eacnamaíochta agus Pobail Chill Dara 2024-2029*, *Plean Oidhreachta Contae Chill Dara 2019-2025* agus *Plean Gníomhaíochta Bithéagsúlachta Chontae Chill Dara 2009-2014*.

- 5.14.7 Chomh maith leis sin, bíonn tionchar ar aon bheartas agus gníomh beartaithe ag tionscnaimh áirithe stáit amhail an Páipéar Bán ar Chosaint - Uasdátú 2024, an Creat Náisiúnta Pleanála, an Plean Forbartha Náisiúnta 2021-2030, an Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2024 agus an Plean Forbartha um Eispéireas Cinn Scríbe Thír na gCapall Folaíochta. Thíos pléitear ábharthacht na ndoiciméad sin do bhainistiú an Churraigh amach anseo. Moltar go mbíonn feasacht sa Phlean seo ar gach beartas, conradh, coinbhinsiún agus reachtaíocht dá leithéid sin a bhíonn i bhfeidhm ag aon am ar leith.
- 5.14.8 Níl tionchar ag an eagrán reatha, arb ea *an Straitéis Náisiúnta Tírdhreacha 2015-2025*, ar an bPlean seo. Díríonn an straitéis seo go príomha ar thaighde, ardú feasachta agus oiliúint. Tá sé mar chuspóir aici na sonraí ábhartha a sholáthar le go mbeifí in ann cinnteoireacht níos fearr a dhéanamh maidir leis an gcaoi a mbainistimid ár dtírdhreach.

Acht Churrach Chill Dara

- 5.14.9 Le linn do bhuan-bhunáite míleata a bheith á bhunú ar an gCurrach, cruthaíodh achtanna parlaiminte in 1868 agus 1870 chun creat a chur ar fáil lena bhainistíocht laistigh de tírdhreach a mbíodh caoirigh ag innilt air de ghnáth. Le hacht ina dhiaidh sin in 1961, aisghaireadh an t-acht ar fad den bhliain 1868 agus cuid den acht 1870. Cuirtear achoimrí ar na hachtanna 1870 agus 1961 ar fáil thíos (Tábla 3):

Tábla 3 - Achoimrí ar Achtanna Churrach Chill Dara 1870 agus 1961

ACHT CHURRACH CHILL DARA, 1870 – ACHOIMRE		
1	Stádas ceangailteach an Achta	
2	Ról na léarscáile mar shócmhainn a cuireadh i dtaisce	
3	Caoirigh amháin, ní ainmhithe eile, a choinneáil amach ó fhéarach.	
7	Teideal gearr – Acht Churrach Chill Dara, 1870	
Féach an Sceideal freisin, lena mbainistítear an t-aistriú ón acht roimhe sin, agus éilimh san áireamh.		
ACHT CHURRACH CHILL DARA, 1961 – ACHOIMRE		
1	Sainmhíniú	Tagairtí do Thalamh Gorm (Míleata) agus Glas (Neamh-mhíleata)
2	An Currach a bheith dílsithe don Aire	Freagracht an Aire Chosanta a bheith deimhnithe
3	Úsáid a bhaineann an tAire as an gCampa	Úsáid a bhaineann na Fórsaí Cosanta an gCampa, agus bealach poiblí a bheith cothabháilte ann.
4	Úsáid a bhaineann an tAire as na Tailte Gorma	Úsáidí faoi Alt 34 den Acht Cosanta 1954, ach gan tagairt a bheith ann do thógáil buanfhoirgneamh.
5	Úsáid a bhaineann an tAire as na Tailte Glasa	An ceart chun úsáid a bhaint as tailte (seachas limistéir faoi cheadúnas) chun críoch míleata, ach gan feidhm a bheith ann ag an Acht Cosanta.
6	An léarscáil a cuireadh i dtaisce	Ról dlíthiúil na léarscáile
7	Leagan séarach, draenacha, cáblaí agus píopaí	Foráil d'obair thógála agus chothabhála 'ó am go chéile'.
8	Gabháil gainimh, gairbhéil agus ábhar eile ón gCurrach	De cheart ag an Aire.
9	Bóithre áirithe a fhágtar amach ón Acht	Gan feidhm a bheith ag an Acht ar bhóithre a bhfuil dath dearg orthu ar an léarscáil.
10	Caoirigh a chur ag innilt ar an gCurrach	Ceart iad siúd a sonraíodh san Acht 1870 chun caoirigh 'a chur ar féarach agus amach ó fhéarach' ar Thalamh Gorm agus Glas, ach gan an Campa agus na limistéir faoi cheadúnas a bheith curtha san áireamh.

11	Imfhálú páirteach an Churraigh	Ceart an Aire chun limistéar a imfhálú go buan agus faisnéis faoi bhainistiú cuí na gceart féaraigh.
12	Fógra faoi imfhálú páirteach an Churraigh	Fógra poiblí 21 lá
13	Caoirigh a fhágáil amach go sealadach ó chodanna den Churrach	An ceart chun caoirigh a fhágáil amach go sealadach ar mhaithe le húsáid phoiblí a éascú
14	Caomhnú na gconarthaí leanúnacha	Bainistíonn sé an t-aistriú ón ngníomh roimhe seo
15	Leanúint d'imeachtaí dlí ar feitheamh	Bainistíonn sé an t-aistriú ón ngníomh roimhe seo
16	Fodhlíthe maidir leis an gCurrach	Foráil don Aire chun fodhlíthe a dhéanamh, lena n-áirítear i dtaca le treaspás ainmhithe, baint ábhar, gluaiseacht feithiclí easbhóthair, díobháil, marcáil caorach agus nús.
17	Aisghairmeacha	Aisghairm an Achta 1868 agus Ailt 4, 5 agus 6 den Acht 1870. (Marcáil caorach agus ról an Mhaoir).
18	Caiteachas de chuid an Aire	I gcomhaontú leis an Aire Airgeadais
19	Teideal gearr	Luaite mar 'Acht Churrach Chill Dara, 1961.'

An Páipéar Bán ar Chosaint – an Creat Straitéiseach Uasdátú 2024

5.14.10 Leis an bPáipéar Bán ar Chosaint, 2015, arna uasdátú in 2024, leagtar amach creat straitéiseach agus creat beartais an rialtais don chosaint go dtí an bhliain 2025.

5.14.11 I measc Thionscadail an Pháipéir Bháin ina luaitear an Currach go sainráite tá:

Tionscadal 8. An Institiúid nua um Thacaíocht Síochána agus Oiliúint Cheannaireachta a fhorbairt ar an gCurrach faoi (1) An coincheap nua a mheas; (2) A chuspóirí a chur chun cinn; chun an coincheap tosaigh a thaispeáint le linn 2016 (Cumaisc le DIP Ref 20.2 maidir leis an Acadamh Náisiúnta Cosanta)

Tionscadal 32. Ceanglas maidir le hathchóiriú foirgneamh mór a dhéanamh i limistéir lena n-áirítear Inis Sionnach, Aeradróm Mhic Easmainn, Dún Mhic Aoidh agus Campa an Churraigh a chomhlíonadh [Dúnta (Bealtaine 2020) Sciar 1 (cumaiscthe le Tionscadal 33)]

Tionscadal Éireann 2040: an Creat Náisiúnta Pleanála

5.14.12 Tá sé mar aidhm ag an gCreat, a foilsíodh i mí Feabhra 2018, a bheith mar threoir d'fhorbairt spásúil na tíre ar bhonn náisiúnta, réigiúnach agus áitiúil go dtí 2040. I measc na mbeartas a bhaineann le bainistiú an Churraigh tá:

Cuspóir Beartais Náisiúnta 14

Cáilíocht, saintréith agus sainiúlacht thírdhreach na hÉireann, an mothú áite agus cultúr lena ndéantar limistéir thuaithe na hÉireann barántúil agus mealltach mar áiteanna chun cónaí iontu, oibriú iontu agus cuairt a thabhairt orthu a chosaint agus a chur chun cinn.

Cuspóir Beartais Náisiúnta 15

Tacú le forbairt inbhuanaithe ceantar tuaithe trí fhás a spreagadh agus stad a chur le meath i gceantair inar tharla fás beag ar dhaonra nó meath le blianta beaga anuas nó trí fhás a bhainistiú i gceantair atá faoi thionchar láidir uirbeach, chun rófhorbairt a sheachaint, agus pobail tuaithe bhríomhara á gcoimeád.

Cuspóir Beartais Náisiúnta 17

Luach speisialta fisiciúil, sóisialta, eacnamaíoch agus cultúrtha acmhainní ár n-oidhreachta tógtha a threisiú, a chomhtháthú agus a chosaint trí úsáid chuí agus íogair anois agus leis na glúnta atá le teacht.

Cuspóir Beartais Náisiúnta 21

Feabhas a chur ar iomaíochas na limistéar tuaithe trí thacaíocht a thabhairt don nuálaíocht i bhforbairt eacnamaíoch agus fiontraíocht tuaithe trí éagsúlú an gheilleagair tuaithe in earnálacha agus seirbhísí úra, lena n-áirítear tionscail a bunaíodh ar TFC agus iad siúd a théann i ngleic leis an athrú aeráide agus an inbhuanaitheacht.

Cuspóir Beartais Náisiúnta 22

Éascaíocht a dhéanamh d'fhorbairt Straitéise Náisiúnta Glasbhealaí, Gormbhealaí agus Móinbhealaí ina dtugtar tús áite do thionscadail ar bhonn tionchar agus nascacht uasta a bhaint amach ar an leibhéal náisiúnta agus réigiúnach.

Cuspóir Beartais Náisiúnta 23

Éascaíocht a dhéanamh d'fhorbairt an gheilleagair thuaithe trí thacaíocht a thabhairt d'earnáil talmhaíochta agus bia atá éifeachtach ó thaobh na hinbhuanaitheachta agus na heacnamaíochta de, mar aon le foraoiseacht, iascaireacht agus dobharshaothrú, fuinneamh, agus tionscail eastóscacha agus éagsúlú ina ngníomhaíochtaí malartacha ar an bhfeirm agus den fheirm, agus ag an am céanna an tábhacht a shonrú a bhaineann leis an tírdhreach nádúrtha agus an oidhreacht thógtha a chothabháil agus a chosaint, rud atá ríthábhachtach don turasóireacht tuaithe.

Cuspóir Beartais Náisiúnta 35

Dlús cónaitheach a mhéadú i lonnaitheachta, trí réimse bearta lena n-áirítear laghduithe i bhfolúntas, athúsáid foirgneamh atá ann cheana, scéimeanna forbartha inlíontacha, athbheochan ceantair nó suíomh agus foirgnimh níos airde.

Cuspóir Beartais Náisiúnta 59

An stádas caomhantais a threisiú agus feabhas a chur ar bhainistíocht na limistéar faoi chosaint agus na speiceas faoi chosaint trí:

Treoracha ábhartha AE a chur chun feidhme chun comhshaoil agus fiadhúlra na hÉireann a chosaint;

Beartais agus cuspóirí le haghaidh chosaint agus athbhunú na bithéagsúlachta a chomhtháthú i bpleananna reachtúla forbartha;

Córais um cheadúnú agus um chead a fhorbairt agus a úsáid chun gníomhaíochtaí inbhuanaithe laistigh de láithreáin Natura 2000 a éascú;

Taighde leanúnach, cláir shuirbhéireachta agus monatóireacht ar ghnáthóga agus speicis.

Cuspóir Beartais Náisiúnta 60

Tréithe saibhre oidhreacht nádúrtha agus chultúrtha na hÉireann a chaomhnú agus a fheabhsú ar bhealach a oireann dá dtábhacht.

An Plean Forbartha Náisiúnta 2021-2030

- 5.14.13 An doiciméad coimhdeach leis an *gCreat Náisiúnta Pleanála* is ea an *Plean Forbartha Náisiúnta 2021-2030*. Leis an bPlean sin leagtar amach an clár infheistíochta caipitil deich mbliana chun tacú le forbairt shóisialta, chomhshaoil agus chultúrtha ar fud na tíre. I gclár infheistíochta €165 billiún an Phlean cuirtear béim níos láidre ar dhul i ngleic le dúshlán an athraithe aeráide ná mar a cuireadh sa phlean a bhí ann roimhe. Tá fócas ar iompar inbhuanaithe mar cuid lárnach de sin. Níl aon tionscadal mórbhonneagair (i.e. bóthair nó iarnróid) beartaithe don Churrach le linn an chláir infheistíochta.
- 5.14.14 I measc na dtosaíochtaí infheistíochta a bhaineann leis an oidhreacht sa phlean tá:
- Athléimneacht a thógáil sa timpeallacht stairiúil leis an bPlean um Oiriúnú don Athrú Aeráide a chur i bhfeidhm don Oidhreacht Thógtha agus Sheandálaíochta.
 - Oidhreacht Nádúrtha agus Bithéagsúlacht – Plean Gníomhaíochta Náisiúnta don Bhithéagsúlacht 2023-2030 a chur i bhfeidhm, lena n-áirítear Athchóiriú agus Caomhnú Tailte Móra.
- 5.14.15 I measc na dtosaíochtaí infheistíochta a bhaineann leis an gcosaint sa Plean tá:
- Plean Leanúnach Forbartha Bonneagair Thógtha na bhFórsaí Cosanta, lena n-áirítear gníomhartha iomchuí um athrú aeráide faoi chreataí an PFN.

An Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2024: Ár dTodhchaí a Dhaingniú

- 5.14.16 Leis an bPlean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2024 leagtar amach conair an rialtais chun astaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú 51% faoi 2030 agus neodracht carbóin a bhaint amach faoi 2050. Leanann an plean as na gealltanais a tugadh sa Chlár don Rialtas agus san Acht um Ghníomhú Aeráide 2021. Déanfaidh cur i bhfeidhm an Phlean athrú ar gach gné den saol eacnamaíoch agus sóisialach in Éirinn. Áirítear leis sin réimsí a bhfuil baint shonrach acu leis an gCurrach: talmhaíocht, iompar, turasóireacht agus athúsáid foirgneamh (ag a bhfuil tábhacht ar leith ag baint leis an soláthar foirgneamh stairiúil ag an gCampa). Mar chuid dá chuspóir chun go mbeifear ag tabhairt ceannaireachta don earráil phoiblí le dea-shampla, sannfar buiséad carbóin bliantúil do gach Roinn Rialtais. Tá tábhacht ar leith ag baint leis sin i bhfianaise an ról lárnaigh atá ag an Roinn Cosanta maidir leis an gCurrach.
- 5.14.17 I measc ghníomhartha ábhartha an Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide tá:
- Gníomhaíocht uimh. 54 - Straitéis a fhorbairt chun laghdú de 51% ar a laghad a bhaint amach in astaíochtaí GCT agus feabhsúchán de 50% in éifeachtúlacht fuinnimh na hearnála poiblí faoi 2030
 - Gníomhaíocht uimh. 56 - Sainordú Gníomhaíochta ar son na hAeráide a thabhairt isteach do gach comhlacht poiblí
 - Gníomhaíocht uimh. 58 - Tacú le foirgnimh phoiblí a athfheistiú
 - Gníomhaíocht uimh. 59 - Sainordú a dhéanamh go n-áireofar critéir ghlasa i ngach soláthar agus úsáid á baint as cistí poiblí, riachtanais a thabhairt isteach ar bhonn céimithe agus tacaíocht chuí a sholáthar do sholáthraithe
 - Gníomhaíocht uimh. 87 - Tionchar comhshaoil diúltach na turasóireachta a íoslaghdú
 - Gníomhaíocht uimh. 95 - Infheistíocht a dhéanamh i bhforbairt ár dtairisceana turasóireachta allamuigh, lena n-áirítear gníomhaíochtaí lasmuigh, a fheabhsaíonn cáil idirnáisiúnta na hÉireann mar cheann scríbe glas, glan agus inbhuanaithe
 - Gníomhaíocht uimh. 96 - Nascacht an dúlra a mhéadú agus iompraíochtaí ar son an chomhshaoil a chur chun cinn trí chaitheamh aimsire lasmuigh a fhorbairt
 - Gníomhaíocht uimh. 190 - Creat-mhodheolaíocht agus scéim deimhniúcháin a fhorbairt le haghaidh táirgí, mar chéim riachtanach i dtreo cur chuige bunaithe ar fheidhmíocht a chur chun feidhme ar bhonn céimnithe chun astaíochtaí carbóin corpraithe ó thionscail tógála agus ó tháirgí foirgníochta a thomhas agus a theorannú
 - Gníomhaíocht uimh. 192 - Modheolaíocht ríomha Rátála Tógála Carbóin chorpraithe a fhorbairt
 - Gníomhaíocht uimh. 201 - Oiriúnú don athrú aeráide a chomhtháthú isteach i ngach plean agus beartas bainistíochta oidhreachta de réir mar a nuashonraítear iad
 - Gníomhaíocht uimh. 228 - Leibhéal méadaithe um aistriú córa iompair a spreagadh i dtreo Taistil Ghníomhaigh (siúlóid agus rothaíocht) agus amach ó úsáid carranna príobháideacha
 - Gníomhaíocht uimh. 310 - An limistéar reatha faoi tháirgeadh orgánach a mhéadú ó 74,000 ha go 350,000 ha faoi 2030
 - Gníomhaíocht uimh. 324 - Uasoiliúint a chur ar fheirmeoirí agus ar chomhairleoirí lena chinntiú go bhfuil an t-eolas agus na huirlisí acu chun maolú aeráide, feabhsú na bithéagsúlachta agus cleachtais oiriúnaithe a chur i bhfeidhm
 - Gníomhaíocht uimh. 329 - Athchóiriú agus caomhnú éiceachórais a chur chun cinn trí Íocaíocht as Seirbhísí Éiceachórais agus infheistíocht i ngníomhartha a mhéadaíonn linnte carbóin agus ag an am céanna an bhithéagsúlacht a chur chun cinn, e.g. coillearnacha, portaigh, bainistíocht ithreach, fála sceach
 - Gníomhaíocht uimh. 341 - An leibhéal foraoisithe a mhéadú chun spriocanna a bhaint amach
 - Gníomhaíocht uimh. 360 - 80,000 heicteár in 2030 de dhéine laghdaithe bainistíochta ar thailte féaraigh ar ithreacha orgánacha draenáilte
 - Gníomhaíocht uimh. 390 - Páirt a ghlacadh le páirtithe leasmhara i ngach earráil chun bithéagsúlacht a chosaint chun athléimneacht in aghaidh athrú aeráide a mhéadú
 - Gníomhaíocht uimh. 410 - Na creataí rialála agus forfheidhmithe don chóras bailithe agus bainistíochta dramhaíola a neartú, chun prionsabail an gheilleagair chiorclaigh a uasmhéadú
 - Gníomhaíocht uimh. 412 - An Clár Náisiúnta um Chosc ar Dhramhaíl reatha a athchumrú mar Chlár um Gheilleagar Ciorclach d'Éirinn chun an t-aistriú a bhrú chun cinn do ghnóthaí, do shaoránaigh agus don earráil phoiblí

An Plean Forbartha um Eispéireas Cinn Scríbe Thír na gCapall Folaíochta

- 5.14.18 Is é cuspóir an Phlean Forbartha seo, a seoladh i mí na Samhna 2021, ná eispéiris cuairteoirí nua fheabhsaithe a fhorbairt chun earnálacha turasóireachta Chontae Chill Dara agus Chontae Thiobraid Árann a chur chun cinn. Is

é Fáilte Éireann a stiúir an tionscnamh a rinneadh i gcomhar le húdaráis áitiúla Chill Dara agus Thiobraid Árann araon. Laistigh den phlean, tá Ráschúrsa an Churraigh agus Machairí an Churraigh le feiceáil go mór. In anailís LLDB na tuarascála, cuireadh i láthair go mbeadh deis ann i bhforbairt Mhachairí an Churraigh mar mhóracmhainn cinn scríbe. Sa tuarascáil ainmnítear roinnt eispéireas iontach tábhachtach atá laistigh den Churrach:

- Eispéireas an Churraigh
- Taobh Thiar den Raon – Súile na Saineolaithe (traenáilaithe agus na raonta reatha)
- An Músaem Míleata
- Laethanta agus Féile Dhearbaí an Churraigh

5.14.19 Bheadh na heispéiris sin mar pháirt de thacar níos leithne eispéireas a bheadh cruinnithe le chéile timpeall an Churraigh agus timpeall Dheisceart Thiobraid Árann.

5.14.20 Mar chuid d'Eispéireas Thír na gCapall Folaíochta, aithníodh ceithre thionscadal chatalaíoch. Ceann amháin díobh ná Eispéireas an Churraigh.

5.14.21 Is ionann Ráschúrsa an Churraigh ar Mhachairí an Churraigh agus láthair íocónach ar bhonn domhanda, a d'fhéadfadh leibhéal an-suntasach a spreagadh ó thaobh nuálaíocht eispéireas na gcuariteoirí de. Idir ghníomhaíochtaí a bhaineann le laethanta na mórimeachtaí, deiseanna rialta le spléachadh faoi choim a fháil, agus eispéiris thumthacha amhail cuairteanna ar thraenáilaithe ar an raon reatha, cruthaíonn scála agus oidhreacht na láithreach cumas chun eispéiris a fhorbairt atá ar an luach is airde. I dtaca le tionscadal catalaíoch beartaithe Eispéireas an Churraigh, is gá comhpháirt bhunúsach a dhéanamh de Mhachairí an Churraigh, a mhéid agus a léirmhíneáir leo scéal na háite agus cruthaítear leo caíonna do chuariteoirí le rannpháirtíocht a dhéanamh leis an suíomh nádúrtha, a spreag tionscal ar bhonn domhanda.

5.14.22 Tosaíochtaí na dTionscadal Catalaíoch

- Réimse eispéireas indíolta a chruthú atá sorochtana agus is féidir a chur in áirithe go héasca, lena n-áirítear eispéiris ardghradaim den scoth.
- Eispéiris réamhféile a fhorbairt, a sholáthraíonn eispéiris sorochtana phribhléide, e.g. eispéiris bhricfeasta le linn Sheachtain an Dearbaí.
- Iniúchadh a dhéanamh an féidir eispéiris de chineál 'traenáilaithe ar an raon' a sholáthar go rialta, a bheadh mar thacaíocht d'fhéilire bliantúil eispéireas sorochtana pribhléide don cheann scríbe.
- Eispéiris thánaisteacha faoi oidhreacht na gcapall folaíochta a sholáthar chun tacú le Plean Forbartha um Eispéireas Cinn Scríbe Thír na gCapall Folaíochta.
- Iniúchadh a dhéanamh ar an deis chun conair shiúil a chruthú ó bhaile Chill Dara go dtí an Currach, a dhéanfaí a roinnt i leith théama na gcapall folaíochta agus a chuirfeadh na conairí atá ann cheana ar bhonn foirmiúil, gan aon chonair nua a bheith beartaithe
- Tá baint dhíreach leis an gCurrach ag ceann eile de na ceithre thionscadal chatalaíoch, i.e. tionscadal na bhFéilte agus na nImeachtaí. Is é cuspóir thionscadal na bhFéilte agus na nImeachtaí ardán díreach a sholáthar le haghaidh rannpháirtíocht leis an gceann scríbe. Is iad seo a leanas tosaíochtaí Thionscadal Catalaíoch na bhFéilte agus na nImeachtaí:
- Plean féile cúig bliana a fhorbairt a thugann tús áite d'Fhéile an Dearbaí [Féile Dhearbaí an Churraigh] ag Féile Bhaile Phúinse.
- Iniúchadh a dhéanamh an féidir féile/imeacht cinn scríbe sainréimse a fhorbairt a cheanglófaí le Deireadh Seachtaine na Seaimpíní, lena dtarraingeofaí aird ar eispéiris capall folaíochta ar fud an chinn scríbe agus ar chomhoibriú trasearnála a d'fhéadfadh a bheith ann, i.e. faisean, bia, cultúr.
- Athiniúchadh a dhéanamh ar an deis chun féile Aonach an Aitinn (aonach capall) a thabhairt ar ais mar fhéile cinn scríbe sainréimse a thacódh le scéal na gcapall folaíochta ar Mhachairí an Churraigh.
- Naisc a fhorbairt le heispéiris rochtana pribhléide/le heispéiris den scoth, d'fhonn an t-eispéireas lae imeachta a chur ar an leibhéal is airde don cheann scríbe.

5.14.23 Mar chuid den phróiseas chun an tuarascáil a thiomsú ar Eispéireas Cinn Scríbe Thír na gCapall Folaíochta, rinneadh Measúnacht Straitéiseach Timpeallachta agus Measúnacht Chúí. Dá bharr sin, fágadh roinnt gníomhartha ar lár a bhféadfadh tionchar diúltach a bheith acu ar Mhachairí an Churraigh. Ceapadh Clár Monatóireachta Comhshaoil freisin. Rud atá tábhachtach ná gurb é an comhshaoil ceann amháin de cheithre phríomhtháscaire feidhmíochta sa Phlean sin. Is éard atá i gceist leis ná fócas lárnach a chur ar bhainistíocht éifeachtach ar an gcomhshaoil, lena n-áirítear sócmhainní nádúrtha, cultúrtha agus oidhreachta.

5.14.24 I measc na ngníomhartha beartaithe a bhféadfadh tionchar a imirt ar Mhachairí an Churraigh tá:

Tionscadal 1 – Conair Idirnáisiúnta na gCapall Folaíochta

- Gníomh 1.1 Eispéireas de chineál 'Searrach go Líne Chríche' a fhorbairt ón nGraí Náisiúnta go Corn Dhroichead Nua, a bheadh nasctha trí chruthú eispéireas comhoibritheach.
- Gníomh 1.3 Eispéireas Mhachairí an Churraigh - Máistirphleanáil – Tacú le forbairt an chinn scríbe tríd an bpróiseas máistirphleanála chun iniúchadh a dhéanamh ar an gcaoi ar féidir le scéal na gcapall folaíochta agus eispéiris thánaisteacha a fhorbairt ar Mhachairí an Churraigh.
- Gníomh 1.6 Roinnt mol do Chonair Idirnáisiúnta na gCapall Folaíochta a fhorbairt mar shainchomharthaí timpeall an chinn scríbe. Meascán de phríomhbhailte agus príomhthaitneamhachtaí cuairteoirí a bheadh iontu sin, a nascfadh croí-eispéiris capall folaíochta agus neamhfolaíochta le chéile.
- Gníomh 1.7 Iniúchadh a dhéanamh ar dheiseanna closamhairc/réaltachta fíorúla agus comhfhobartha áite a fhorbairt chun stair na gcapall folaíochta a léirmhíniú, rud a chuirfeadh scéal an chinn scríbe in iúl ag príomhláithreacha inspéise chun scála cheann scríbe na gcapall folaíochta a mhéadú.
- Gníomh 1.8 Measúnú a dhéanamh ar an deis chun coincheap idirnáisiúnta, eadhon, Siúlóid Laochra na gCapall Folaíochta, a fhorbairt, lena gcruthófaí 'búlbhard na gcapall folaíochta' idir láithreacha inspéise i mbaile Chill Dara agus an Currach agus a mbeadh ainmneacha de bhuaiteoirí agus laochra an Dearbaí scríofa orthu. Agus an coincheap sin á fhorbairt, ba cheart machnamh a dhéanamh ar dheiseanna próifílithe don cheann scríbe, amhail vótáil phoiblí do lucht onóra Shiúlóid na Laoch a eagrú agus gníomhaíocht imeachta fhéile an Dearbaí a chur isteach sa choincheap.
- Gníomh 1.9 Iniúchadh a dhéanamh ar chonair shiúil/ar ghlasbhealach a chruthú idir baile Chill Dara agus Machairí an Churraigh, a roinnfí i leith téama eachaí d'fhonn conair ghlasbhealaigh capall folaíochta a chruthú.

Tionscadal 3 – Eispéireas an Churraigh

- Gníomh 3.1 Tabhairt faoi chlár nuálaíochta um fhorbairt eispéiris chun eispéiris cuairteoirí is féidir a chur in áirithe, eispéiris seachtaine imeachta agus eispéiris den scoth a sholáthar. Sna heispéiris indíolta chuimseofaí réimse deiseanna le spléachadh faoi choim a fháil, a thógfadh ar oidhreacht na háite, e.g. ó Sheomra na Banríona go heispéiris den chéad scoth ina mbeifí in ann caidreamh a dhéanamh leis na traenáilaithe agus marcaigh.
- Gníomh 3.2 Iniúchadh a dhéanamh an féidir Eispéiris Raon Reatha Éirí na Gréine ar an gCurrach a chruthú ar bhonn sceidealaithe i gcomhar le traenáilaithe agus gairmithe atá chun tosaigh sa tionscal

Tionscadal 11 – Iomaíochas na dTaitneamhachtaí

- Gníomh 11.3 Iniúchadh a dhéanamh ar na ceanglais oibriúcháin is gá chun rochtain cuairteora agus eispéireas cuartaíochta Mhúsaem Míleata an Churraigh a fheabhsú i dtaca le scéal na gcapall folaíochta agus scéal eachaí an chinn scríbe.

Tionscadal 14 – An Geilleagar Tráthnóna

- Gníomh 14.1 Sraith eispéireas geilleagair tráthnóna a fhorbairt, a cheapfaí chun cuairteoirí a choinneáil ar an láthair ar feadh tréimhse níos faide agus, ag an am céanna, an ghníomhaíocht a nascadh le gníomhaíochtaí nua a réachtálfá go luath ar maidin, e.g. eispéiris ar an raon reatha go luath ar maidin.

Tionscadal 21 - Rochtain ar an gCeann Scríbe

Gníomh 21.1 Athbhreithniú a dhéanamh ar na deiseanna chun rochtain níos fearr ar iompar poiblí a chur ar fáil ar fud an chinn scríbe, agus iniúchadh á dhéanamh ar acmhainní atá ann cheana, amhail an Nasc Áitiúil, agus idirghníomhú á dhéanamh le seirbhísí agus áiseanna reatha iompair poiblí.

Tionscadal 23 – Féilte an Chinn Scríbe

Gníomh 23.1 Na struchtúir agus na tacaíochtaí a fhorbairt don cheann scríbe a dteastódh uathu chun dhá mhórfhéile a fhorbairt timpeall Dhearbaí na hÉireann agus Féile Bhaile Phúinse.

Tionscadal 25 – Forbairt Imeachtaí Sainréimse

Gníomh 25.1 Eispéireas Seaimpíní do Dheireadh Seachtaine na Seaimpíní a fhorbairt mar imeacht sainréimse cinn scríbe chun cuairteoirí a mhealladh agus a choinneáil, agus úsáid á baint as éiceachóras an chinn scríbe, trí chuirteanna ar an raon reatha go luath ar maidin, turais eisiacha, taitneamhachtaí agus eispéiris fáilteachais.

5.15 Achoimre ar na Deiseanna

5.15.1 Is áit an-speisialta ar leith é an Currach, a bhfuil ardmheas air mar chuid dár dtír féin. Ba cheart plé a dhéanamh ar na bagairtí ar a shuntas mar aon leis an iliomad deiseanna atá aige chun:

- Oibriú mar shócmhainn nádúrtha a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta ag baint léi.
- Prionsabail ardcháilíochta a bhunú maidir le hathléimneacht aeráide.
- Leanúint de bheith ag oibriú mar áis traenála capall den chéad scoth.
- Leanúint de bheith ag tacú lena úsáid féin mar áis traenála míleata.
- Cleachtais ardchaighdeáin inbhuanaithe talmhaíochta a chur chun cinn, go háirithe i leith tógáil caorach.
- Naisc phobail a neartú.
- An oidhreacht a cheiliúradh agus stair na hÉireann a cheiliúradh.
- Éascaíocht a dhéanamh ar oideachas agus feasacht ar shuntas ar leith an Churraigh.
- Turasóireacht inbhuanaithe a chur chun cinn.
- Tacú le deiseanna tráchtála agus eacnamaíochta.

5.16 Achoimre ar na Srientachtaí

5.16.1 D'ainneoin oidhreacht shaibhir Thailte an Churraigh agus an brú comhshaoil a chuirtear ina leith, ní mór a aithint gur timpeallacht oibriúcháin iad na Tailte do na Fórsaí Cosanta, don earnáil capall agus do shealbhóirí caorach (tuarascáil an Tascfhórsa, 1999).

5.16.2 Tá tacar feidhmiúil srientachtaí curtha i bhfeidhm ar an bPlean seo. Ní gá gur dhosháraithe na treoirphrionsabail sin, ach más féidir plean a chur i gcrích gan dul i muinín athrú orthu, is é is dóichí go nglacfaidh agus go dtacódh réimse leathan úsáideoirí an Churraigh agus páirtithe leasmhara eile leis an bplean sin.

- Inmharthanacht/brabúsacht na ngnólachtaí a oibríonn ar an gCurrach, lena n-áirítear feirmeacha agus clubanna gailf, gan laghdú suntasach le bheith déanta ar an ráschúrsa.
- Oilíúint mhíleata le dul ar aghaidh de réir mar is gá chun tacú le héifeachtacht na bhFórsaí Cosanta.
- Ní mór bainistíocht a chur i gcrích gan imfháluithe nua a bheith cruthaithe.
- Íosúsáid comharthaíochta agus í a choinneáil discrídeach.
- Innilt beostoic le teorannú do chaoirigh amháin.
- Riar le déanamh ar an turasóireacht atá ag méadú sa dúiche, seachas bac a chur uirthi.
- Feasacht ar bheartais uileghabhálacha áitiúla agus náisiúnta le cur sa chuspóirí bainistíochta agus sa chaomhnú ar na féarthailte atá ann cheana.

6 Fís do Mhachairí an Churraigh

6.1 Fís a Chur ar Bun

6.1.1 Tá 20 bliain dulta thart ó foilsíodh tuarascáil an Tascfhórsa, a tháinig ar an gconclúid seo a leanas:

“Tá Tailte an Churraigh faoi bhrú tromchúiseach, leanúnach agus méadaitheach ó thaobh an chomhshaoil de.

Tá mí-úsáid ar chomhshaoil na dTailte á déanamh ag na trí eintiteas a bhaineann úsáid astu agus ag an bpobal ar bhonn ginearálta, nach eol dóibh ar bith, sin nó nach bhfuil imní orthu ar bith, faoin díobháil atá á déanamh.

Is easnamhach agus as dáta na dlíthe agus na fodhlíthe lena rialaítear rialú an Churraigh.

Tá an struchtúr reatha bainistíochta easnamhach chun comhshaoil an Churraigh a bhainistiú.

Ní leordhóthanach an fhoireann, an trealamh ná an buiséad reatha chun plé leis na héilimh reatha.”

6.1.2 Tháinig sí ar an gconclúid seo a leanas freisin:

“Is soiléir, gan gá le taighde breise, na fadhbanna a chuirtear roimh an gCurrach. Is é gníomhú práinneach, ní taighde breise, is gá chun aghaidh a thabhairt orthu.”

6.1.3 Leis an staidéar atá faoi chaibidil sa Phlean seo, meastar nár cuireadh moltaí na tuarascála sin i ngníomh agus, ar an mórgóir, go bhfuil na conclúidí céanna i gceist fós.

6.2 An Méid Atá d’Aidhm againn a Bhaint Amach

6.2.1 Ós rud é go bhfuil an tírdhreach i gceist ann ag claochlú go leanúnach leis na mílte bliain, tá sé tábhachtach a aithint nach féidir athruithe a sheachaint. Is é ról an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo ná an méid a dhéanann an Currach suntasach a aithint i gcomhthéacs phróisis leanúnacha na n-athruithe sin, d’fhonn creat gníomhartha a aithint lena mbainistiú agus lena chinntiú, dá réir, go ndéanfar suntas Mhachairí an Churraigh a chur chun cinn, a chosaint agus a chothú.

6.2.2 Chun bainistíocht éifeachtach a bhaint amach, éilítear fís láidir a sholáthraíonn teoracha soiléire i dtreo caomhnú agus forbairt inbhuanaithe. Mar sin féin, is achranach ‘fís’ a aithint agus a bhaint amach i bhfianaise chineál athraitheach na dtionchar agus na mbrúnna a mhúnláíonn an tírdhreach. Dá bhrí sin, san fhís do Mhachairí an Churraigh, ba cheart idir thomhaisteacht agus sholúbthacht a bheith inti maidir le riachtanais fhadtéarmacha na Machairí, a gcónaitheoirí, na daoine a bhaineann úsáid astu mar áit oibre agus na daoine dá bhfuil Machairí an Churraigh ina n-áit thábhachtach áineasa.

6.2.3 Tá an fhís do Mhachairí an Churraigh beartaithe mar a leanas:

Cothromaíocht dhinimiciúil a bhaint amach a chosnaíonn oidhreacht an Churraigh agus a chuireann léi ar bhealach ar féidir leanúint de ghníomhaíochtaí, atá ag teacht chun cinn, de chuid na bpáirtithe leasmhara.

6.2.4 Ar intinn na físe sin, déantar iarracht leis na beartais agus na gníomhartha an díobháil a chiorrú agus an meath soiléir ar fud Mhachairí an Churraigh a thiontú thart, gnéithe suntasacha na Machairí a chothabháil agus a fheabhsú, agus an uathúlacht chosanta a bhunú ar bhealach atá soléirmhínte sothuigte do chách a bhfuil caidreamh acu leis an tírdhreach speisialta.

6.2.5 Is éard is príomh-sprioc-choinníollacha ann ná uirlis le beartais agus gníomhartha an phlean a threorú agus le rath an phlean a thomhas. Féadfar iad a athrú de réir taighde agus comhairliúchán fianaisebhunaithe breise le páirtithe leasmhara.

6.3 Sprioc-choinníoll - Bithéagsúlacht

Réim na nGnáthóg

- Cosc le chur ar thuilleadh caillteanais d'fhéarthalamh aigéadach bogthaise tirim GS3.
- Cosc le chur ar thuilleadh caillteanais d'fhraochmhá shiliciúil thirim HH1.
- Cosc le chur ar thuilleadh caillteanais d'fhraochmhá fhliuch HH3.

6.3.1 Ba cheart an bhonnlíne a leagan síos ar thomhais mhionsonraithe ó íomhánna satailíte, a mbeadh suirbhéireachtaí mearthaiscéalaíochta mar thaca leo, d'fhonn réim na ngnáthóg féarthalaimh atá laistigh den Churrach a léarscáiliú. Tá cúis ann lena chreidiúint, bíodh sí bunaithe ar eolas áitiúil nó íomhánna satailíte, go bhfuil limistéir ann atá dínádúraithe thar na haicmithe sin cheana.

6.3.2 Aiteann le baint go leanúnach amach as limistéir inar éirigh sé comhdhlúite, d'fhonn an ghnáthóg GS3 a mhéadú áit ar féidir é sin a bhaint amach.

Sprioc-choinníollacha na nGnáthóg

6.3.3 Táscaire ratha - Gan bheith ró-innilte:

Báinseacha (athghais féir) ar fud an tsuímh le bheith i raon 3-25 cm ar airde, agus raon leathan airdí eatarthu in aon dúiche ag aon am ar leith. Chun é sin a bhaint amach gan úsáid a bhaint as fálú, d'fhéadfaí brath go mór ar bhainistiú oilte caorach agus oiliúint na dtréad ar bhonn leanúnach.

Luibheanna GS3 le bheith le fáil sna pobail GS3. Dhá chineál ar a laghad le bheith i ngnáthshampla cuadraí 2 x 2 m, arbh ionann iad agus comhchlúdach > 15%.

- Néalfartach (*Potentilla erecta*)
- Athair Thalún (*Achillea millefolium*)
- Luibh na bhFear Gonta (*Galium saxatile*)
- Duán Ceannchosach (*Prunella vulgaris*)
- Odhrach Bhallach (*Succisa pratensis*)
- Sailchuach Chon (*Viola riviniana*)
- Gaigín (*Ranunculus acris*)
- Crág Phortáin (*Scorzoneroides autumnalis*)
- Slánlus (*Plantago lanceolata*)
- Samhadh Coiteann (*Rumex acetosa* subsp *acetosa*)
- Crobh Éin (*Lotus corniculatus*)
- Lus Cré (*Veronica officinalis*)
- Lus na Gaoithe (*Anemone nemorosa*)
- Lus an Ghiolla (*Pedicularis sylvatica*)
- Milseán Móna (*Pedicularis palustris*)
- Lus an Bhainne (*Polygala vulgaris*)
- Na Deirfiúiríní (*Polygala serpyllifolia*)
- Samhadh Caorach (*Rumex acetosella*)

6.3.4 Táscaire ratha - Gan bheith róleasaithe ná róshaibhrithe le cothaithe:

- Feorainn Mhín (*Agrostis capillaris*), Féar Cumhra (*Anthoxanthum odoratum*), Féar Caorach (*Festuca ovina*), Giúnach Léana (*Luzula campestris*) agus Cíb Earraigh (*Carex caryophyllaea*) le bheith ceannasach, is cuma an meascán a bheadh ann díobh.
- Cíb (*Carex* – speiceas ar bith) le bheith ann in aon ghnáthshampla fásra 2 x 2 m.
- Nóinín (*Bellis perennis*), Cluas Luchóige Choiteann (*Cerastium fontanum*), Lus na Tine (*Chamerion angustifolium*), Feochadán Reatha (*Cirsium arvense*), Feochadán Colgach (*Cirsium vulgare*), Buachalán Buí (*Senecio jacobaea*) agus Cuach Phádraig (*Plantago major*) gan bheith le fáil ann go ginearálta mura bhfaightear ag imill scrobarnaí iad.
- Níor cheart go mbainfí úsáid as na speicis sin chun seanláithreacha beathaithe breise a aithint.

- Is d'aon turas a fágadh Feochadán Corraigh (*Cirsium palustre*) amach as an liosta thuas.
- Tá Seagalach Bhuan (*Lolium perenne*) agus Tiomóid (*Phleum pratense*) le coinneáil amach den chuid is mó ó limistéir inar deimhníodh, le sonraí na Suirbhéireachta ar na Féarthailte Leathnádúrtha nó na suirbhéireachtaí ar choinníollacha bonnlíne, gur in easnamh den chuid is mó iontu iad.
- I limistéir inarb ann do na speicis sin, is féidir sprioc-choinníoll a shocrú lena gcomhchlúdach a thabhairt anuas go ráta < 10%.
- Clúdach Fhéar an Chinn Bháin (*Holcus lanatus*) le bheith ag ráta < 10%.

Ithreacha le bheith neamhthorthúil:

- Fosfar [P] ithreach gan bheith i dtiúchan os cionn 15 mg/l
- Potaisiam [K] ithreach gan bheith i dtiúchan os cionn 120 mg/l
- Meánluach Ellenberg N ó ghnáthshampla fásra 2 x 2 m le bheith < 5.

*In 1974, d'fhoilsigh an bitheolaí Gearmánach Heinz Ellenberg liosta de luachanna táscaire plandaí 'Zeigerwerte von pflanzen in Mitteleuropa' as Gearmáinis in *Scripta Geobotanica*, arbh é an chéad cheann de chúig eagrán. Aistríodh an ceathrú eagrán (Ellenberg 1986) go Béarla, tosaíodh ag glacadh leis an gcóras in Éirinn agus sa Bhreatain Mhór. Rinneadh na luachanna a choigeartú ina dhiaidh sin chun géinitíopaí na hÉireann agus na Breataine Móire a léiriú (ITE 1999).

Is é ceann de na hathróa comhshaoil ar tiomsaíodh luachanna innéacs dó ná EbN, nítrigin ithreach, agus i ndáiríre táscaire ginearálta ar thorthúlacht na hithreach.

In éagmais tástála ithreach ceimiceach is féidir stádas cothaitheach ithreach a mheas trí úsáid a bhaint as meánscór EbN, arna choigeartú go hidéalach chun flúirse chomparáideach a léiriú.

6.3.5 Táscaire ratha - Gan ró-innilt a bheith déanta air:

Comhchlúdach Coirce Bréige (*Arrhenatherum elatius*) agus Garbhfhéir (*Dactylis glomerata*) le bheith < 10%.
Clúdach iomlán na heasrach duillí féir gan a bheith thar 25%.

6.3.6 Táscaire ratha - Limistéir thaise le coinneáil mar atá:

Limistéir thaise le coinneáil neamhdhraenáilte gan cur as d'fhásra bogaigh

6.3.7 Táscaire ratha - Ithir lom:

Ní hionann é sin agus gné de shuíomhanna ardéagsúlachta fungais atá ar eolas
Gan raonta nua feithiclí le tógáil

Áit arb ann do raonta reatha agus raonta mianlíne i ngnáthóga GS3, HH1 nó HH3, an % den ithir lom gan bheith ag dul thar 10 % in aon sampla 25 x 25 m.

Aga athshlánaithe le ceadú d'ithir arna nochtadh ar bhealach dosheachanta le linn oibreacha bainistíochta gnáthóg nó oibreacha riachtanacha eile bainistíochta.

6.3.8 Táscaire ratha - Limistéir fraoigh:

Fraoch Mór le bheith, den chuid is mó, i raon 14-40 cm ar airde le linn chéim na tógála.

Raithneach Mhór (*Pteridium aquilinum*) le bheith scaipthe, ar a mhéad, gan chlampaí dlútha á gcruthú aici.

Clúdach brífite (caonach) le bheith > 10% i ngnáthshampla fásra ar 2 x 2 m

I mósáicí le GS3, bíonn feidhm ag an sprioc-choinníoll céanna maidir le GS3.

6.3.9 Táscaire ratha - Scrobarnach:

Gan ligean do gheadáin aitinn arna réiteach iad féin a athghiniúint ina ngeadáin chomhdhlúite atá > 10 m x 10 m

- 6.3.10 Cuireadh na sprioc-choinníollacha beartaithe le chéile faoi threoir Common Standards Monitoring (JNCC 2004) maidir le féarthailte ísealchríche aigéadacha thirime, ach ní bheartaítear léi gur cheart réamhriachtanas a dhéanamh de bhonn líne mhonatóireachta a n-aithneofaí go forleathan.

Táscaire ratha - Éin a Mhaireann tríd an nGeimhreadh

- Le cosaint ar chur isteach

Táscaire ratha - Éin a Nedaíonn ar an Talamh

- Le coinneáil ar an suíomh agus é soiléir go mbíonn ag éirí leo áta a bhreith go rialta.
- Na pobail le leathnú isteach i limistéir nua.

Táscaire ratha - Crainn

- Gan crainn nua a phlandáil, bíodh siad buaircíneach nó leathanduilleach
- Fáschoillte áirithe atá ann cheana le baint.

Scéimeanna de Chineál Agra-chomhshaoil

- 6.3.11 Is sampla maith praiticiúil é an Plean Bainistíochta de chuid Chomhpháirtíocht Pháirc Náisiúnta Lake District (Lake District National Park Partnership), a chumhdaíonn limistéar atá i bhfad níos mó agus ina n-áirítear coimíní iomadúla. Luaitear 'scéimeanna agraithreoirithe um athshlánú dúlra áitiúil agus ar scála na dtírdhreach a aithint agus a chomhchruthú' mar phríomhchuid de na snáithí lárnacha atá sa phlean sin.
- 6.3.12 Lena leithéid a bhaint amach, féachtar le leas a bhaint as 'lín méadaitheach coimíní i scéimeanna rathúla agra chomhshaoil faoi chomhair scéimeanna Bainistíochta Talaimh Chomhshaoil'.
- 6.3.13 Bunaíodh moltaí an phlean beartaithe um bainistíocht gnáthóg ar na moltaí a leagadh amach do scéimeanna éagsúla agra-chomhshaoil, go háirithe do Chlár Forbartha Tuaithe Thuaisceart Éireann 2014-2020: Beart 10 – Scéim um Fheirmeoireacht Chomhshaoil (Northern Ireland Rural Development Programme 2014-2020 Measure 10 – Environmental Farming Scheme).
- 6.3.14 Go ginearálta, leis na scéimeanna sin, déantar iarracht plean bainistíochta feirmeoireachta a bhunú ar thaca phrionsabail sheanbhunaithe na dea-bhainistíochta bithéagsúlachta. San áireamh i roinnt acu, amhail EFS, tá rogha grúpscéime trínar féidir le roinnt sealbhóirí ceart comhiarratas a dhéanamh. Ansin is éard a bhíonn i gceist go bunúsach sa chur chuige ná plean feirme a chur le chéile faoi threoir de shórt a thabharfaí dá mb'fheirm mhór amháin í an limistéar coimín.
- 6.3.15 Difríocht shuntasach idir pleananna feirme a chuirtear le chéile faoi na scéimeanna sin agus gnéithe a bhaineann leis an bhfeirmeoireacht sa phlean beartaithe um bainistíocht bithéagsúlachta an Churraigh, is ea go dtiomsaítear na pleananna de réir treoir línte d'fhonn íocaíochtaí breise feirme a urrú don úinéir talún.
- 6.3.16 Tá tacaíocht do na grásaeirí mar chuid lárnach de bhainistíocht an Churraigh agus, i gcomhréir le cur chuige Chomhpháirtíocht Pháirc Náisiúnta Lake District, tabharfar a leithéid de thacaíocht do ghrásaeirí trína spreagadh chun clárú le haghaidh scéimeanna agra-chomhshaoil agus trí thacú leo lena n-íarratas. Is é Teagasc an comhlacht poiblí náisiúnta a sholáthraíonn seirbhísí comhtháthaithe taighde, comhairleacha, oideachais agus oiliúna do phobal na talmhaíochta, do phobal thionscal an bhia agus don phobal tuaithe. Beidh sé ina acmhainn shuntasach tacaíochta do ghrásaeirí ar an gCurrach.
- 6.3.17 Ó 1994 i leith, is éigean do gach Ballstát de chuid AE scéimeanna agra-chomhshaoil a bheith aige. Is iad sin na príomhshásraí trína dtugtar cúiteamh airgid d'fheirmeoirí as dul i mbun feirmeoireachta a oireann don chomhshaoil ar leibhéal a ghabhann thar a gceanglaítear le haghaidh Scéim na Bun-phrímhe, agus as an mbithéagsúlacht a chothabháil agus a chosaint laistigh den tírdhreach atá á shaothrú
- 6.3.18 Tháinig roinnt scéimeanna agra-chomhshaoil chun cinn ó tosáid an Scéim um Chosaint na Timpeallachta Tuaithe in 1994. Moltar go mbeadh feachtas sa Phlean seo ar scéimeanna a bhíonn i bhfeidhm ag aon am ar leith.

Scéim Phlean Feirme na Seirbhíse Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra (SPNF)

<https://www.npws.ie/farmers-and-landowners/schemes/npws-farm-plan-scheme>

6.3.19 Is go hiomlán ar leithligh ó scéimeanna agra-chomhshaoil an Chomhbheartais Talmhaíochta (CBT) atá an scéim de chuid SPNF, lena bhféachtar le leas a bhaint as costais infheistíochta cúnamh deontais le haghaidh trealamh agus oibreacha caipitiúla, sin chun cabhrú le húinéirí talaimh tairbhe níos fearr a thabhairt do ghnáthóga ardluacha faoi chosaint ná mar a d'fhéadfaí a thabhairt murach sin.

6.3.20 Maidir le feirmeacha a fhaigheann fócaíochtaí eile feirme cheana, ba ghá go n-aontódh SPNF nach mbeadh baol ar bith ann go ndáilfí cistiú dúbailte le haghaidh an toraidh chéanna.

Cistiú de chuid na Comhpháirtíochta Eorpaí Nuálaíochta um Tháirgiúlacht agus Inbhuanaitheacht Talmhaíochta (EIP-AGRI)

<https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/find-connect/funding-opportunities>

6.3.21 Is oiriúnaí an méid seo má bhíonn gné thaighde agus nuálaíochta i gceist. D'fhéadfadh sé a bheith ina fhoinse chistiúcháin chun tástáil a dhéanamh ar na tionchair a d'eascródh as cur i bhfeidhm an phlean bheartaithe um bainistíocht bithéagsúlachta.

Scéim nua ar leith d'Ghrásaeirí Caorach an Churraigh

6.3.22 Bhunófaí an scéim seo ar Chlár Bhoirne, a thugann tacaíocht airgeadais d'fheirmeoirí chun cabhrú leo leanúint ar aghaidh ag táirgeadh beostoic ardchaighdeán agus, ag an am céanna, ag déanamh beartas chun tírdhreach agus bithéagsúlacht an Churraigh a chaomhnú. Bhí Clár Bhoirne bainteach le hobair réamhghníomhach; i gcás an Churraigh, d'fhéadfadh feidhm a bheith aige ar réiteach scrobarnaí agus oiliúint/aoireacht na dtréad nó fo-oibreacha riachtanacha chun athrú a thabhairt ar uainiú na hinnilte ar an gCurrach.

Conas a d'fhéadfadh rath a bheith air sin

6.3.23 Comhaontú le déanamh idir na páirtithe go léir chun tacú le grásaeirí an Churraigh, ar aon bhealach atá ar fáil dóibh, maidir le hiarratas a dhéanamh ar scéimeanna. Comhairle, áiseanna, cistiú le haghaidh gnéithe de na hiarratais, oiliúint etc. le soláthar.

Riarachán

6.3.24 I gcásanna inar ligeadh cearta féaraigh amach ar léas, is í an fócaíocht a fhabhraítear le hóc leis an ngrásaeir, ní le sealbhóir na gcearta, ba cheart a phlé.

6.3.25 Tá leithdháileadh ainmniúil limistéir ag grásaeirí an Churraigh cheana, a úsáidtear chun fócaíochtaí feirme a ríomh faoi Scéim na hÍocaíochta Bunúsáil de chuid na Roinne Talmhaíochta, Bia agus Mara. Leis an leithdháileadh sin is féidir an bonn teidlíochta faoi aon scéimeanna breise a chinneadh.

6.3.26 Sa scéim bhunúsach ní chuimsítear na clampaí dlútha aittinn san achar saothraithe ar a mbunaítear na híocaíochtaí, mar sin, de réir mar a rialaítear é diaidh ar ndiaidh, d'fhéadfadh bunús le mionchoigeartuithe a bheith ann. Meastar go bhfanfaidh breis agus 35 ha d'aiteann dlúth ann.

Ainmniúcháin nua

Acmhainneacht le haghaidh ainmniúchán na Limistéar faoi Chosaint Speisialta (LfSCanna)

6.3.27 Níor bhraith próiseas ainmniúchán LFSC go hiomlán ar mheastacháin ar dhaonra chun suíomhanna le hainmniúchán agus speicis le cur san áireamh a aithint – bhain sé feidhm as creat ina n-úsáideadh na meastacháin ar dhaonra sin. Nuair a bhí suíomhanna á n-aithint agus á roghnú do líonra na LfSCanna, bunaíodh a chur chuige ar bhogaigh den chuid is mó, i.e. roghnaíodh líonra bogaigh intíre agus chósta lena gcosnófaí éin a bhíonn ag beathú iad féin agus/nó ar an bhfara laistigh de na bogaigh. Ar ndóigh, d'fhéadfadh sé go mbeadh roinnt speicis ann, e.g. lapairí agus géanna, nach mbíonn ach ar an bhfara sa bhogach agus a bheathaíonn iad féin laistigh de. Cuireadh roinnt critéar i bhfeidhm (i) chun suíomhanna le roghnú mar LfSCanna a aithint agus (ii) chun speicis bhreise ba chearta a liostú mar LfSCanna a aithint. Roghnaíodh na suíomhanna ab oiriúnaí do roinnt speiceas agus ba mhínic a bhí líon na suíomhanna a ainmníodh do na speicis sin i gcomhréir le sciar an phobail bhithgeografaigh atá in ann maireachtáil in Éirinn. Don Fheadóg Bhuí gheimhrithe, le sonraí ón tréimhse idir 1995/96 agus 1999/2000, aithníodh na 16 shuíomh ab fhearr don Fheadóg Bhuí agus roghnaíodh iad mar LfSCanna; bhí pobail (> 9,300 ag an am) a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta ag baint leo á gcothú in dhá cheann acu. I 16 shuíomh bhreise a roghnaíodh cheana, bhí an Fheadóg Bhuí san áireamh

mar Leas Caomhantais Speisialta breise; bhí pobail (> 1,600 ag an am) a bhfuil tábhacht náisiúnta ag baint leo á gcothú sna 16 shuíomh sin.

Acmhainneacht le haghaidh ainmniúchán na Limistéar Caomhantais Speisialta (LCSanna)

- 6.3.28 Bhí toil an-láidir fhorleathan ar fud SPNF chun an Currach a chur san áireamh i sraith na Limistéar Caomhantais Speisialta (LCSanna) atá faoi dhianchosaint. Le himscrúduithe suímh ag tús na 2000idí, áfach, níorbh fhéidir an cás eolaíoch riachtanach a dhéanamh go raibh an t-ainmniúchán tuillte de bharr réim agus riocht na nGnáthóg sonrath a bhfuil oibleagáid dhlíthiúil ar Éirinn lena gcaomhnú.
- 6.3.29 Smaoiníodh ar stádas LCS a thabhairt d'fhéarthailte (níos mó ná 10 mbliana ó shin) agus diúltaíodh dó ar bhonn riocht na bhféarthailte (nach raibh ag teacht le 'féarthalamh Nardus ar mhórán speiceas' de réir larscríbhinn na Treorach maidir le Gnáthóga), den chuid is mó.
- 6.3.30 Chun go mbronnfaí an t-ainmniúchán, ba ghá cuspóirí caomhnúcháin (riocht an spriocshuímh) a fhoilsiú agus monatóireacht a dhéanamh ar an suíomh i dtaca leo siúd acu a bheadh an-tábhachtach maidir le cosaint bithéagsúlachta an Churraigh, ar a laghad i leith na gné cáilithí 'féarthalamh Nardus ar mhórán speiceas'.
- 6.3.31 Níl machnamh á dhéanamh, áfach, ar ainmniúcháin nua LCS do speicis neamh-mhuirí faoi láthair (SPNF, Neil Lockhart, cumarsáid phearsanta) agus tá sé an-soiléir, dá bharr sin, 'go sainítear na cineálacha gnáthóige, i lámhleabhar léirmhínithe an AE maidir le Gnáthóga, mar fhéarthalamh ar mhórán speiceas ionas nár cheart gnáthóga a bhfuil líon na speiceas laghdaithe ag an ró-innilt a chur san áireamh iontu'.
- 6.3.32 Má achtaítear an plean um bainistíocht bithéagsúlachta agus má tharlaíonn sé go mbaintear tairbhe as maidir leis an bpríomhphobal féarthalamh aigéadaigh bhogthais GS3 a stiúradh i dtreo shainmhínithe an lámhleabhair:

Féarthailte Nardus ilbhliantúla dúnta, tirime nó méisifileacha a lonnaítear in ithreacha siliciúla i réigiúin bhóireacha Atlantacha nó fho-Atlantacha ísealchríche, chnocacha agus shléibhtiúla. Fásra an-éagsúil atá ann, ach leanúnachas atá mar shaintréith den éagsúlacht sin. Nardetalia: 35.1-Violo-Nardion (Nardo-Galion saxatilis, Violion caninae); 36.31- Nardion.

Ba cheart suíomhanna ar mhórán speiceas a léirmhíniú mar shuíomhanna ar díol mór suntais iad de bharr an lín ard speiceas atá iontu. Gnáthóga a ndearna ró-innilt díghrádú do-athraithe orthu, ba cheart iad a fhágáil ar lár go ginearálta.

Daingniú dlíthiúil an stádais LON

- 6.3.33 Tá SPNF an-dírthe faoi láthair ar shuíomhanna Natura 2000 (na Limistéir faoi Chosaint Speisialta agus na Limistéir Caomhantais Speisialta) agus a oibleagáidí dlí ina leith. Gné den bhainistíocht bithéagsúlachta ba cheart a bheith ann ná stocaireacht a dhéanamh le go mbronnfaí an stádas iomlán LON ar an gCurrach, agus na srianta céanna á nglacadh mar atá sa suíomh LON beartaithe.

Ainmniúchán Páirce Náisiúnta

- 6.3.34 Bhíothas ag éileamh go mbronnfaí stádas Páirce Náisiúnta ar Mhachairí an Churraigh.
- 6.3.35 Ar shuíomh gréasáin SPNF moltar a leanas:

In 1969, mhol an tAontas Idirnáisiúnta do Chaomhnú an Dúlra (IUCN) go gcomhaontódh gach rialtas an téarma 'Páirc Náisiúnta' a choimeád do limistéir a bhfuil na saintréithe seo a leanas acu go léir:

- Áit a bhfuil éiceachóras amháin nó níos mó nár athraíodh go hábhartha mar gheall ar shaothrú agus áitíocht ag an duine; áit a bhfuil tábhacht eolaíochta, oideachais nó áineasa ag baint le speicis plandaí agus ainmhithe, suíomhanna geomoirfeolaíochta agus gnáthóga geomoirfeolaíochta, nó áit a bhfuil tírdhreach fóirálainn ann.*
- Áit a ndearna an t-údarás inniúil is airde bearta chun cosc nó deireadh a chur le saothrú nó áitíocht, a luaithe agus ab fhéidir, a d'fhéadfadh a bheith ann sa limistéar ar fad agus chun forfheidhmiú éifeachtach a dhéanamh ar urramú na ngnéithe éiceolaíochta, geomoirfeolaíochta nó aeistéitiúla ar a mbunaíodh é.*

- *Áit a bhfuil cead ag cuairteoirí dul isteach ann, faoi choinníollacha speisialta, chun críocha inspioráide, oideachais, cultúrtha agus áineasa.*

Is é beartas na Roinne Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta, ar thacaigh rialtais ina diaidh leis, cloí leis na critéir agus na caighdeáin maidir le Páirceanna Náisiúnta mar atá leagtha amach ag IUCN’.

- 6.3.36 Ní dúshlán beag in Éirinn é teacht ar ‘éiceachórais nár athraíodh go hábhartha mar gheall ar shaothrú ag an duine’, ar éigean gurb ann dóibh, ó cheart, agus é á thabhairt ar aird go sainmhíonn caomhantóirí ár limistéir fhiáine mar ‘leathnádúrtha’ de ghnáth. Mar sin féin, i bhfianaise gur féidir le Sléibhte Chill Mhantáin a bheith incháilithe, meastar gur bailí iad codanna, ar a laghad, den Churrach.
- 6.3.37 Tá aidhm luaite sa Straitéis Bithéagsúlachta ‘Páirceanna Náisiúnta agus Anaclanna Dúlra a bhainistiú ar ardchaighdeán’. Chuige sin, thug an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta cistiú díreach ar an gcaomhnú dúlra, an bainistiú oibriúcháin agus an t-uasghrádú laistigh de Pháirceanna Náisiúnta agus Anaclanna Dúlra.

Athbhreithniú reachtaíochta

- 6.3.38 Faoi réir aontú an Rialtais, féadfar machnamh a dhéanamh ar athbhreithniú ar Achta an Churraigh.
- 6.3.39 Bheadh feabhas le cur ar chumhachtaí dlí fhoireann talún na Roinne Cosanta chun plé leis na sárúithe éagsúla a d’fhéadfadh tarlú.

Tosaíochtaí taighde

- 6.3.40 In 2000, tuairiscíodh go raibh an brú innilte laistigh d’easfhálú an Turf Club ní b’ísle na mar a bhí sna Tailte Glasa mórthimpeall agus, de thoradh sin, bhí fásra na fraochmhá tirime i riocht ní b’fhearr. Agus níos mó ná 20 bliain dulta thart ó shin, tá sé in am tabhairt faoi thuilleadh imscrúduithe turgnamhacha chun an nasc idir brú innilte agus saibhreas speiceas/riocht báienseach a sheiceáil. Bheadh comparáid le déanamh ar riocht na bhféarthailte i limistéir atá éagsúil ó thaobh dhéine na hinnilte caorach de. Mar shampla laistigh de na cúrsaí fálaíthe gailf agus galf dhá mhaide; i dtailte fálaíthe timpeall Champa an Churraigh.
- 6.3.41 Bailiú sonraí fásra le cuadraí le leathnú amach sna raoin lámhaigh chun bheith mar fhorlónadh ar chumhdach na Suirbhéireachta ar na Féarthailte Leathnádúrtha. Mar an gcéanna, an cur síos le bheith breisithe maidir leis na codanna den suíomh ina bhfuil níos mó fraoigh.
- 6.3.42 Tástáil ithreach le déanamh go háirithe i limistéir ina mbeartaítear bailiú sonraí nua luibheolaíoch, ach go ginearálta freisin.
- 6.3.43 Monatóireacht le déanamh ar athruithe ar an bhfásra de thoradh athruithe a eascróidh as cur i bhfeidhm an phlean bainistíochta. Bonnlíne mhonatóireachta le bunú.
- 6.3.44 Sonraí le bailiú agus le cartlannú chun léargas a fháil ar éifeachtaí na hithirthorthúlachta, an bhrú innilte agus an uainithe innilte ar struchtúr agus comhdhéanamh an fhásra GS3 ar an gCurrach.

6.4 Suíomhanna comparáide

- 6.4.1 Mar chuid den phróiseas chun beartais agus gníomhartha na tuarascála seo a thiomsú, d’fhéachamar ar an struchtúr bainistíochta agus na pleannanna bainistíochta de chuid dhá shuíomh a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta ag baint leo. Chun a chinntiú go roghnófaí áiteanna inchomparáide, baineadh úsáid as na critéir seo a leanas:
- Lonnú i láthair thuaithe
 - Tírdhreach mór stairiúil
 - Daonra suntasach atá ar an suíomh nó gar dó
 - Úsáid mhíleata a bhaintear as an tírdhreach níos leithne
- 6.4.2 Is iad Lake District agus Stonehenge/Avebury a roghnaíodh sa deireadh. Is sa Ríocht Aontaithe a lonnaítear an dá cheann, atá ina Láithreáin Oidhreachta Domhanda (WHS) UNESCO.

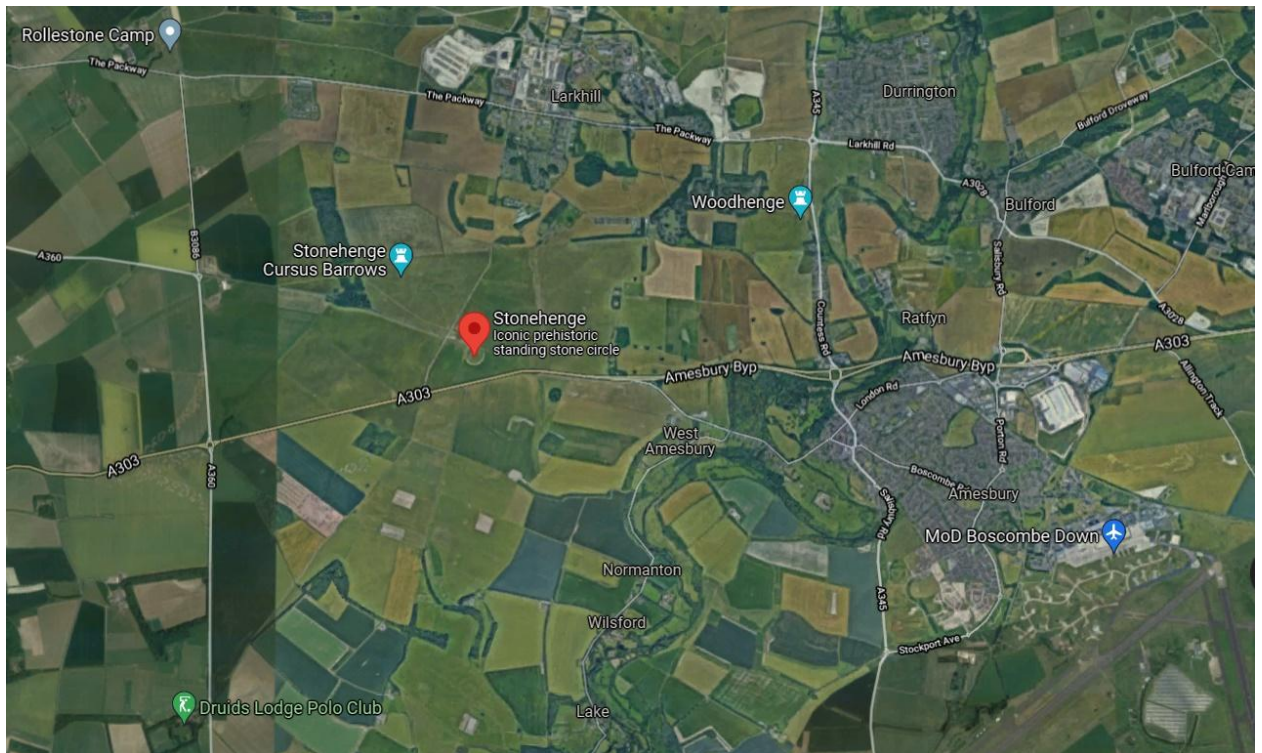
Páirc Náisiúnta Lake District, RA

- 6.4.3 Chomh maith leis a bheith nualíostaithe ar na Láithreáin Oidhreachta Domhanda UNESCO, is Páirc Náisiúnta é Lake District (236,234 ha) (www.lakedistrict.gov.uk/learning/factsandfigures). Cónaíonn breis agus 40,000 duine laistigh theorainneacha na Páirce Náisiúnta (ibid). Is mar choimín a fheidhmíonn cuid mhór de shuíomh Lake District, inarb iad caoirigh an beostoc ceannasach (Bealtaine 2020). Rud atá suimiúil, déantar bainistíocht ar an suíomh sin ar bhonn comhpháirtíochta. Cuimsithe i gComhpháirtíocht Pháirc Náisiúnta Lake District (Lake District National Park Partnership), a bunaíodh in 2006, tá 25 eagraíocht ó na hearnálacha poiblí, príobháideacha agus pobail, mar a taifeadh in 2021. Glacadh plean bainistíochta reatha Lake District ag na 25 eagraíocht sin i mí Dheireadh Fómhair 2021. Is é an plean seo a úsáidfimid chun cabhrú lenár moltaí don Churrach a chinntiú laistigh de na noirm dea-chleachtais a nglactar leo maidir le bainistíocht caomhnaithe laistigh de thírdhreach oibre.

Stonehenge/Avebury, Salisbury Plain, RA

- 6.4.4 Le chéile, cumhdaíonn Stonehenge, Avebury agus suíomhanna gaolmhara in aice láimhe beagnach 5,000 ha (<https://whc.unesco.org/en/list/373/>, arna rochtain: 14/11/2021). In 1986, cláraíodh Stonehenge/Avebury ar liosta Láithreáin Oidhreachta Domhanda UNESCO. Tá Stonehenge é féin suite i lár tírdhreacha mhóir sheandálaíochta a bhfuil lonnaíochtaí móra agus suiteálacha míleata ag dhá imeall aige. Is féidir an príomhbhóthar (A303) ó Londain go Corn na Breataine a fheiceáil ón gciortal liag. Tá bóthar eile ann, eadhon, bóthar A344, nach mbíodh ach cúpla méadar ó Stonehenge roimhe, agus a clúdaíodh go páirteach le féar in 2013 chun an láthair a fheabhsú.

Pláta 27 - Láthair Stonehenge (Foinse: Google Maps, arna rochtain: 23/11/2021)

- 6.4.5 Tá bainistíocht ar láithreán UNESCO Stonehenge/Avebury á déanamh ag Painéal Comhpháirtíochta a chomhordaíonn an dá chuid den WHS agus a dhéanann maoirseacht ar obair Aonad an Chomhordaithe. Is cathairleach neamhspleách atá i gceannas air. Sa ghrúpa tá English Heritage, National Trust, Wiltshire Council, cathaoirligh an dá choiste stiúrtha áitiúla (i.e. Stonehenge agus Avebury) agus ionadaí ó Ghrúpa Taighde Seandálaíochta agus Stairiúil (Archaeological and Historical Research Group) Avebury agus Stonehenge (<http://www.stonehengeandaveburywhs.org/management-of-whs/partnership-panel/>, arna rochtain: 23/11/2021). Is éard atá i gCoiste WHS Stonehenge ná ionadaithe de chuid na páirtithe WHS, lena n-áirítear úinéirí talún agus ionadaithe an phobail áitiúil. Cuirtear eolas mionsonraithe maidir le hoibriú an dá ghrúpa ar fáil in agusíní an plean bainistíochta 2015-2021.
- 6.4.6 Cumhdaítear i bplean bainistíochta reatha Stonehenge, Avebury agus na Suíomhanna Gaolmhara ná WHS na blianta 2015-2021 (Simmonds agus Thomas, 2015). Is é an plean seo a úsáidfimid chun cabhrú lenár moltaí don Churrach a chinntiú laistigh de na noirm dea-chleachtais a nglactar leo maidir le bainistíocht caomhnaithe laistigh de thírdhreach oibre.

7 Beartais agus Gníomhartha Caomhnaithe

7.1 Cúlra

7.1.1 Leis na beartais agus gníomhartha caomhnaithe a leagtar amach, agus iad i gcomhréir leis an bhfís, déantar machnamh ar na sriantachtaí, na deiseanna, na ceanglais reachtacha, ceanglais na bpáirtithe leasmhara agus na prionsabail seo a leanas:

- Cothabháil le déanamh ar shuntas oidhreachta na n-áiteanna aonair lena gcomhdhéantar Machairí an Churraigh.
- Feidhm le baint as comhairle ghairmiúil agus conraitheoirí inniúla de réir mar is gá.

7.1.2 Chun teacht ar na beartais agus na gníomhartha, rinneadh próiseáil ar fhlúirse faisnéise, lena n-áirítear taighde a rinneadh roimhe seo agus atá idir lámha, ceardlanna le páirtithe leasmhara agus saineolaithe ábhartha, agus aiseolas ón gcomhairliúchán poiblí. Mar bhonn eolais leis an bpróiseas seo, scrúdaíodh struchtúir bhainistíochta a bhaineann le tírdhreacha is cosúil lenár gceansa ó thaobh na héagsúlachta agus na híogaireachta de.

7.1.3 Bagairtí ar shuntas an Churraigh ab ea an t-ugach chun na beartais agus na gníomhartha a chruthú, atá fréamhaithe san iliomad gnéithe, úsáideoirí, íogaireachtaí, gaolta agus uailmhianta a bhaineann leis an gCurrach. Is idirghaolmhar go nádúrtha iad sin go léir agus tá siad i gcomhréir leis an bhfís.

7.1.4 Tá na beartais agus na gníomhartha, a chuireann agus a thacaíonn lena chéile, eagraithe ina dtéamaí atá ar leith ach atá idirnasctha go bunúsach. Agus iad i gcomhcheangal, ba cheart go ndéanfaidís a leanas:

- An bunús a leagan síos le gach cinneadh amach anseo a bhaineann le bainistíocht ar oidhrecht Mhachairí an Churraigh.
- Bheith breithnithe ag aon Ghníomhaireacht cheaptha agus gníomhaireachtaí eile Stáit nuair a bheidh cinntí á ndéanamh maidir le Machairí an Churraigh.

7.1.5 Níl na beartais ná na gníomhartha a leagtar amach sa Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo uileghabhálach, agus ní le húdair na tuarascála seo na smaointí go léir. Is ionann na beartais a chuirtear i láthair agus creat chun cinn a dhéanamh agus gníomhartha a chur chun feidhme (Bungay, 2019). Dá réir sin, tá fáilte le cur roimh aon ghníomh atá i gcomhréir le fís, prionsabail, beartais agus spriocanna an Phlean.

7.2 Beartas 1 – Creat Cosanta

A chinntiú go bhfuil cosaintí leordhóthanacha dlí i bhfeidhm maidir le hoidhrecht thógtha, nádúrtha agus dholáimhsithe an Churraigh.

Gníomh	Sonraí
B1.1	Acht Churrach Chill Dara a Nuachóiriú
B1.2	Feabhas a chur ar na cumhachtaí dlí a shanntar don fhoireann talún
B1.3	Plean Bainistíochta Caomhnaithe a choimisiúnú do Champa an Churraigh
B1.4	Breithmheas a thabhairt ar liostú na suíomhanna aonair
B1.5	Feachtas chun an Limistéar Oidhreachta Nádúrtha beartaithe (LONb) a dhaingniú.

7.2.1 B1.1 - Acht Churrach Chill Dara a nuachóiriú

Nuashonraíodh Acht Churrach Chill Dara go deireanach in 1969, breis is 50 bliain roimh tháirgeadh an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo. Cé go maireann cuid mhór den Acht go fóill, tá riocht an Churraigh agus na héilimh a cuireadh air tar éis bogadh ar aghaidh go mór. Is gá anois athbhreithniú agus uasdátú cuimsitheach a dhéanamh

ar an reachtaíocht sin chun aghaidh a thabhairt go sásúil ar na saincheisteanna agus na deiseanna a leagtar amach sa Phlean seo.

7.2.2 B1.2 – Feabhas a chur ar na cumhachtaí dlí a shanntar don fhoireann talún

Chun Acht Churrach Chill Dara a fhorfheidhmiú, agus aon mholtaí a leagtar amach sa Phlean seo á gcur san áireamh, tá cumhachtaí leordhóthanacha de dhíth acu siúd ar tugadh an fhreagracht sin dóibh. Ba cheart, dá bhrí sin, machnamh a dhéanamh ar chumhachtaí dlí a thabhairt do bhaill na foirne talún (nó do na Maoir, mar a bheartaítear in B2.2) chun iad a chumasú. Leis sin bheidís in ann fadhbanna a cheartú go sciobtha de réir mar a aithneofaí iad, agus na fadhbanna sin ag feidhmiú mar dhíspreagadh agus ag cabhrú le comhoibriú a fheabsú le gníomhaireachtaí eile, amhail an Garda Síochána.

7.2.3 B1.3 - Plean Bainistíochta Caomhnaithe a choimisiúnú do Champa an Churraigh

Is sócmhainn ríthábhachtach mhíleata é Campa an Churraigh, ach is tírdhreach saibhir stairiúil é freisin ina bhfuil cuid mhór foirgneamh a bhfuil tábhacht oidhreachta náisiúnta ag baint leo. Dá bharr sin, ba cheart Plean Bainistíochta Caomhnaithe a choimisiúnú go sonrach do Champa an Churraigh ionas gur féidir measúnacht mhionsonraithe a dhéanamh ar a shuntas oidhreachta ailtireachta agus cultúrtha. Chabhródh sé sin leis an Roinn agus na Fórsaí Cosanta pleananna riachtanacha um nuachóiriú agus forbairt a chur chun chinn ar bhealach níos fearr, lena gcosnófaí luach stairiúil an tsuímh agus oidhrecht na mílte duine a rinne seirbhís ann.

7.2.4 B1.4 - Breithmheas a thabhairt ar liostú na suíomhanna aonair

Ar Mhachairí an Churraigh, tá raidhse suíomhanna ann a bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leo agus, de réir faisnéis nua a fuarthas, d'fhéadfadh líon suntasach díobh a bheith ina n-ábhair shuime neamhthaifeadta. Is gá, dá bhrí sin, measúnacht chórasach mhionsonraithe a dhéanamh ar na suíomhanna go léir lena chinntiú go dtabharfaí cosaint leordhóthanach chuí dóibh go léir.

7.2.5 B1.5 - Feachtas chun an LONb a dhaingniú

Is ionann Limistéir Oidhreachta Nádúrtha (LONanna) agus uirlis ríthábhachtach chun gnáthóga fiadhúlra a chosaint in Éirinn. Mar sin féin, tá cosaint leordhóthanach in easnamh ar Mhachairí an Churraigh toisc nach bhfuil stádas beartaithe acu ó 1995 i leith. Is éard a bheadh i gceist le daingniú an LON ná an tslí ba phraiticiúla chun an chosaint a theastaíonn ón ngnáthóg fiadhúlra, a bhfuil tábhacht náisiúnta ag baint léi, a thabhairt di. Ar an mbonn sin, tá gá práinneach le hiarrachtaí chun dlús a chur le daingniú an LON atá i gceist.

7.3 Beartas 2 – Maoirseacht

Foras pobaldhírithé a chruthú a mbeadh dóthain acmhainní aige agus pearsanra ceaptha ann chun plé le páirtithe leasmhara agus an pobal ar bhealach dearfach agus chun dualgais riaracháin, idirchaidrimh agus bainistíochta laethúla a bhainistiú.

Gníomh	Sonraí
B2.1	Machnamh a dhéanamh ar ghníomhaireacht phobaldhírithé, eadhon, Gníomhaireacht an Churraigh, a bhunú
B2.2	Clár maoirseachta, eadhon, Clár Mhaoir an Churraigh, a chur i bhfeidhm

7.3.1 B2.1 - Machnamh a dhéanamh ar ghníomhaireacht phobaldhírithé, eadhon, Gníomhaireacht an Churraigh, a bhunú

Is áis thábhachtach náisiúnta é Currach Chill Dara, ach is tírdhreach uathúil casta é freisin a theastaíonn chun sraith úsáidí agus úsáideoirí an-difriúla a chothromú. D'fhonn an bhainistíocht is éifeachtaí a dhéanamh ar an gCurrach beartaítear gur cheart machnamh a dhéanamh maidir le bunú eintitis amháin, ar Ghníomhaireacht í, a mbeadh athruithe reachtacha mar thaca léi agus a soláthrófaí acmhainní airgeadais agus daonna di, lena gcruthófaí córas

lárnach Rialachais. D'fhanfadh an fhreagracht ar an Roinn Cosanta as gach gné mhíleata den úsáid a bhaintear as an gCurrach. Ghlacfadh an Ghníomhaireacht sin freagracht as úsáidí eile a bhaintear as an gCurrach, lena n-áirítear feirmeoireacht, áineas coitianta, agus bainistiú na suíomhanna oidhreachta agus na ngnáthóg fiadhúlra.

Bheadh ról ag an nGníomhaireacht agus a foireann mar 'ionad ilfhreastail' maidir le gach gné a bhaineann le Currach Chill Dara, lena n-áirítear:

- Beart a dhéanamh de réir na mBeartas a leagtar amach sa Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo, agus leas á bhaint as ionchur ó phríomhpháirtithe leasmhara.
- Dul i mbun plé leis na páirtithe leasmhara agus an pobal i gcoitinne i ndáil le gach ceist a bhaineann le Machairí an Churraigh, lena n-áireofaí réiteach díospóidí, dá mba gá.
- Acht Churrach Chill Dara agus fodhlíthe gaolmhara agus rialacháin ghaolmhara eile a fhorfheidhmiú a mhéid agus a cheadaítear sa dlí agus i gcomhar leis an nGarda Síochána agus gníomhaireachtaí eile.
- Foireann thiomnaithe cothabhála a cheapadh chun Machairí an Churraigh a bhainistiú ó lá go lá.
- Cumarsáid a dhéanamh idir na Fórsaí Cosanta agus úsáideoirí eile an Churraigh chun cabhrú le sábháilteacht an phobail a chinntiú agus lena chinntiú gurbh fhéidir úsáid leanúnach a bhaint as an gCurrach chun críoch míleata.
- Beart a dhéanamh maidir le moltaí an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe, lena n-áireofaí iad siúd a bhaineann le taighde agus fianaise a bhailiú agus a chomhroinnt.
- Bonneagair Mhachairí an Churraigh a fhorbairt, lena n-áireofaí beart a dhéanamh maidir leis an bPlean um Brandáil, Léirmhíniú agus Treochomharthaíocht, arb í an dara cuid den chreat um bainistíocht inbhuanaithe amach anseo ar Mhachairí an Churraigh.
- Beart a dhéanamh maidir le clár oideachais, chultúrtha, ealaíon agus spórt agus leas á bhaint as ionchur ó shaineolaithe, ollscoileanna, coláistí, scoileanna agus páirtithe leasmhara eile.
- Eolas, treoir agus cur chun cinn turasóireachta a sholáthar i gcomhar le Comhairle Contae Chill Dara, Fáilte Éireann agus eagraíochtaí atá freagrach as cinn scríbe atá laistigh den Churrach agus timpeall air.
- Clár áitiúla oibre deonaí agus oiliúna a chomhoibriú a bheadh dírithe go sonrach ar an gCurrach.

Ar mhaithe le struchtúr, comhdhéanamh agus ról reachtúil na gníomhaireachta beartaithe, bheadh gá le forbairt agus comhairliúchán laistigh den rialtas agus i gcomhar le príomhpháirtithe leasmhara sula dtabharfaí an tionscadal chun críche.

Bheadh cistiú leordhóthanach marthanach ag teastáil ón nGníomhaireacht chun a dualgais a chomhlíonadh ar an gcaighdeán ab airde ab fhéidir.

Ba cheart an Ghníomhaireacht a lonnú ar an gCurrach in áit a bheadh inrochtana go poiblí (féach B7.1).

Ba cheart oiliúint speisialta a chur ar an nGníomhaireacht agus a foireann, lena n-áirítear na Maoir bheartaithe, chun plé leis an bpobal agus chun dearcadh dearfach réamhghníomhach, i gcomhréir le féiniúlacht bhranda agus éiteas an tírdhreacha, a bheith acu i gcónaí.

7.3.2 B2.2 - Clár maoirseachta, eadhon, Clár Mhaoir an Churraigh, a chur i bhfeidhm

Is sciar mór talún é an Currach, a mbíonn líon mór úsáideoirí ag dul ann go laethúil, bíodh traenáilaithe capall, feirmeoirí caorach, saighdiúirí nó daoine den phobal iontu.

Beartaítear go gcuirfí Clár Mhaoir an Churraigh ar bun, clár nach mbeadh chomh bunaithe céanna ar an ról a bhí ag Maoir an Churraigh roimhe, ach bunaithe ar Mhaoir Oifig na nOibreacha Poiblí (OOP). Chuirfí de chúram ar na Maoir sin patról a dhéanamh ar Mhachairí an Churraigh agus dul i mbun plé dearfach le húsáideoirí a tsuímh chun cúnaimh agus eolas a chur ar fáil dóibh, chomh maith leis na húsáidí a scrúdú agus na ceanglais a fhorfheidhmiú de réir mar ba ghá. Ina theannta sin, chuirfí de chúram ar na Maoir tabhairt faoi chláir for-rochtana, amhail turais threoraithe, cainteanna agus gníomhaíochtaí.

Ba cheart oiliúint na maor, a gcuma agus a gcuid feidhmithe a bheith iomchuí do bhranda agus éiteas an tírdhreacha agus na gníomhaireachta beartaithe. Ba cheart a bheith san áireamh leis sin sárscileanna idirphearsanta agus sárchumais maidir le forbairt caidrimh; saineolas agus suim sna cúrsaí oidhreachta; éide ar dhearadh oiriúnach; agus úsáid modhanna inbhuanaithe iompair. D'fhéadfadh úsáid rothar a bheith i gceist leis sin agus, de bharr an naisc speisialta idir na capaill agus an Currach, bheadh an t-iompar ar muin capaill le moladh go láidir.

7.4 Beartas 3– Bonn Fianaise

Tacar sonraí cáilíochtúla agus cainníochtúla bonnlíne a bhunú (ar bhonn ionchur ó sheirbhísí comhairleacha, gairmiúla agus acadúla), le nuashonrú go tráthrialta ionas gur fhéidir le cinnteoirí bainistíocht éifeachtach a dhéanamh agus dul chun cinn a thomhas.

Gníomh	Sonraí
B3.1	Taighde agus Beartas an Churraigh
B3.2	Comhairle i dtaobh na héiceolaíochta, na seandálaíochta, na hoidhreachta cultúrtha agus an athraithe aeráide
B3.3	Tacú le foilsiú taighde atá dírithe ar an gCurrach

7.4.1 B3.1 -Taighde agus Beartas an Churraigh

Acmhainn oidhreachta a bhfuil tábhacht náisiúnta agus idirnáisiúnta ag baint léi is ea Currach Chill Dara, ach tá a lán ceistanna nár freagraíodh fós maidir lena shuntas stairiúil agus éiceolaíoch. Bheadh an Gníomhaireacht mar lárphointe tagartha trína ndéanfaí an taighde atá ann cheana a chomhthiomsú, a scaipeadh agus a chur ar fáil, le linn do raon feidhme taighde nua a bheith measta agus coimisiúnaithe. Ba cheart an fócas a chur ar sonraí bonnlíne (cáilíochtúla agus cainníochtúla), arbh fhéidir athruithe agus feabhsuithe comhshaoil a thomhas go rialta i gcomparáid leo. Níor mhór don Gníomhaireacht dlúthchaidreamh oibre a fhorbairt agus a chothabháil le cinnteoirí atá laistigh de rannta lárnacha agus áitiúla an rialtais, agus le hollscoileanna agus coláistí chomh maith, ach ba ghá gné neamhspleáchais a bheith inti chun oibiachtúlacht a taighde agus a moltaí a chosaint.

7.4.2 B3.2 Comhairle i dtaobh na héiceolaíochta, na seandálaíochta, na hoidhreachta cultúrtha, agus an athraithe aeráide.

Mar bhonn eolais do chinntí maidir le Machairí an Churraigh, ní mór an tsainchomhairle is fearr atá ar fáil a úsáid. Is faoi threoir na Gníomhaireachta ba cheart an chomhairle sin a lorg, lena n-áireofaí saineolaithe i réimsí na héiceolaíochta, na seandálaíochta, na hoidhreachta cultúrtha agus an athraithe aeráide ó Éirinn agus ó áiteanna níos faide i gcéin de réir mar ab iomchuí. Cuirfear an tsainchomhairle sin ar fáil chun eolas a dhéanamh do chinntí de réir mar ba ghá, chomh maith le tacaíocht a thabhairt d'obair na Gníomhaireachta maidir le taighde a mheasúnú agus an dea-chleachtas a scaipeadh. D'fhéadfaí tionscadail speisialta a chur de chúram orthu, de réir mar ba ghá.

7.4.3 B3.3 Tacú le foilsiú taighde atá dírithe ar Machairí an Churraigh

Ba cheart don Gníomhaireacht a chinntiú go mbeadh rochtain éasca ag an bpobal i gcoitinne agus acadúil ar an taighde go léir a bhaineann le Machairí an Churraigh. Is iad tiomnú agus scaipeadh sonraí atá ann cheana agus coimisiúnú taighde nua a bheadh i gceist leis sin. Ina theannta sin, ba cheart don Gníomhaireacht plé leis an bpobal i gcoitinne agus acadúil agus le páirtithe leasmhara.

7.5 Beartas 4 – Toirmeasc agus forfheidhmiú

Bearta, rialacháin, bonneagar agus faisnéis a bhunú atá riachtanach chun bac a chur ar ghníomhaíochtaí neamhúdaraíthe ar na Machairí.

Gníomh	Sonraí
B4.1	Córas ceadúnais feithiclí a bhunú chun bac a chur ar rochtain easbhóthair d'fheithiclí nár údaraíodh iad chun críocha míleata
B4.2	Rialacháin a thabhairt isteach ar shiúl le madra
B4.3	Toirmeasc a chur ar astarraingt uisce ó shuíomh an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe
B4.4	Toirmeasc a chur ar úsáid neamhúdaraíthe lotnaidicídí
B4.5	Cosc a chur ar dhumpáil agus dramhaíl

7.5.1 B4.1 - Córas ceadúnais feithiclí a bhunú chun bac a chur ar rochtain easbhóthair d'fheithiclí nár údaraíodh iad chun críocha míleata

Is ceann de na bagairtí is suntasaí ar fhéarthailte an Churraigh, go háirithe ar an tseandálaíocht atá iontu, í an ró-ualach feithiclí. Má thugtar cuairt ar an gCurrach, ní fada go bhfeicfear na loirg atá fágtha ar an tírdhreach ag tiománaithe a chuaigh trasna na Machairí. Pointe a tharraing daoine den phobal aird air arís agus arís eile le linn an chomhairliúcháin, is ea tionchar na bhfeithiclí sin agus na húdair imní gaolmhara maidir le sábháilteacht an phobail.

Beartaítear, dá bhrí sin, go gcoiscfí úsáid easbhóthair na mótarfeithiclí ar Mhachairí an Churraigh seachas, trí chóras ceadanna, ag na Fórsaí Cosanta, na seirbhísí éigeandála agus úsáideoirí eile a dteastaíonn rochtain rialta feithiclí uathu.

Éiríonn an damáiste ó feithiclí níos measa nuair a bhíonn aimsir fhliuch ann agus d'fhéadfaí sriantacht bhreise a bheith de dhíth i dteagmhais dá leithéid.

Is iad Maoir bheartaithe an Churraigh (féach B2.2) a gcuirfí i mbun an fhorfheidhmithe, agus iad ag oibriú in éineacht leis an nGarda Síochána agus na Fórsaí Cosanta. Bhainfí úsáid as feachtais eolais agus comharthaíocht chun eolas forleathan a sholáthar don phobal maidir leis an gceanglas ar chead úsáide feithicle. D'fhéadfadh sé gur ghá baic fhisiciúla ar an tiomáint easbhóthair, amhail cairn nó clocha taobh an bhóthair, a chur i bpríomháiteanna, ach ní mór go mbeadh siad sin faoi réir na dlíthiúlachta maidir le himfhálú faoi Acht an Churraigh agus faoi réir dhianrialacha maidir lena ndearcadh (féach P7.6). Aithnítear gur gá limistéir bhreise pháirceála poiblí a chur ar fáil toisc go laghdódh sé sin cásanna na tiomána easbhóthair thar na Machairí.

7.5.2 B4.2 - Rialacháin a thabhairt isteach ar shiúl le madra

Is caitheamh aimsire mórélímh é siúl le madra ar Mhachairí an Churraigh, agus baintear leas as an spás fairsing oscailte in aice le limistéir chónaithe. Mar sin féin, de bharr na húsáide méadaithe agus toisc go mbíonn beostoc agus páistí óga ar an láthair, ní mór an siúl le madra a bhainistiú go cúramach lena chinntiú go mbíonn sé sábháilte agus inbhuanaithe do gach páirtí.

Ba cheart leas a bhaint as an gcomhairliúchán ar Mhachairí an Churraigh chun sraith rialachán a thabhairt isteach ar an siúl le madra. Is dócha go n-áireofaí sna rialacháin sin úsáid iallacha agus freagracht ar na húninéirí as faecas a bhaint.

7.5.3 B4.3 - Toirmeasc a chur ar astarraingt uisce ó shuíomh an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe.

Tá Uisceíoch an Churraigh ina chomhpháirt fhíorthábhachtach den Currach, dá tírdhreach níos leithne (lena n-áirítear Eanach Bhaile Pholaird) agus, go deimhin, de hidreolaíocht an réigiúin. Tá éiceolaíocht uathúil Mhachairí an Churraigh nasctha go dlúth le feidhmiú an docharlaigh faoi thalamh sin agus, dá réir sin, tá sí an-soghabhálach i leith aon athruithe a dhéantar air.

Mar sin de, chun an Currach a chosaint ar bhealach níos fearr, beartaítear go dtoirmiscfí aon astarraingt eile uisce ó limistéar an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe.

7.5.4 B4.4 - Toirmeasc a chur ar úsáid neamhúdaráithe lotnaidicídí.

Cúinse eile a chuireann suntas éiceolaíochta agus saibhreas Mhachairí an Churraigh i mbaol í ná an úsáid lotnaidicídí. Láistear tocsainí dá leithéid sin isteach in ithreacha agus córais uisce an tírdhreacha agus, ag an am céanna, déanann siad díobháil mhór do phobail dhúchasacha feithidí agus do na biashlabhraí níos leithne a gcothaítear ag na feithidí sin iad.

Dá bharr sin, ní mór an úsáid lotnaidicídí ar Mhachairí an Churraigh a bheith faoi dhianrialú agus ní mór nach n-úsáidfidís iad riamh gan measúnú riosca don chomhshaol a bheith curtha i gcrích. Ba cheart cead a thabhairt maidir le húsáid chuí chun stumpaí aitinn a chóireáil. Níor cheart, áfach, cead a thabhairt baoití nimhe a fheistiú am ar bith.

7.5.5 B4.5 - Toirmeasc a chur ar dhumpáil agus dramhaíl.

Plá ar tírdhreacha ar fud na hÉireann agus saincheist lárnach a bhaineann le Machairí an Churraigh is ea an bruscar agus dumpáil na dramhaíola. Ní hamháin go loiteann an dumpáil mhídhleathach bunáilleacht na háite ach d'fhéadfadh sí a bheith ina riosca truaillithe agus ina guais sláinte dá éiceachórais, dá fhiadhúlra agus dá shruthchúrsaí. Cé go ndéantar gach iarracht dramhaíl den sórt sin a bhaint nuair a thagtar uirthi, bíonn sé sin dian ó thaobh acmhainní an Gharda Síochána de agus is deacair na daoine ciontacha a bhrath.

Ní ceadmhach dumpáil ábhair dramhaíola nó bruscair ar thailte an Churraigh. Tá dramhaíl a ghintear ar thailte an Churraigh le diúscairt lasmuigh den suíomh, agus aird chuí á tabhairt do na tionchair chomhshaoil a d'fhéadfadh a bheith ann ag an suíomh faighteora – más laistigh d'uiscíoch gairbhéil an Churraigh a tharlaíonn sé, is gá Ráitis Tionchair Natura a chur i gcrích chun tástáil a dhéanamh le haghaidh tionchar suntasach a d'fhéadfadh a bheith ann ar Eanách Bhaile Pholaird.

Ní mór dramhaíl a dumpáladh go mídhleathach a bhrath go tapa. Ar mhaithe le tuairiscíú teagmhas, tá seoladh ríomhphoist nó uimhir gutháin teagmhála le cur san áireamh sa chód iompair beartaithe. Nuair a tharlaíonn dumpáil mhídhleathach, ní mór an Garda Síochána a chur ar an eolas ar bhonn gnáthaimh. Ní mór gach cás a fhiosrú agus iarracht a dhéanamh chun an duine ciontach a aithint, d'fhonn an duine sin a chúiseamh mar réamshocrú agus d'fhonn na costais aistrithe dramhaíola a aisghabháil. Tá dramhaíl agus bruscar le baint laistigh de spriocthréimhse aon seachtaine amháin.

7.6 Beartas 5 – Iompraíochtaí dearfacha a chur chun cinn

Ar bhonn fianaise cuí, cultúr dearfach urraime agus caomhnóireachta a chruthú i measc iad siúd go léir a bhaineann úsáid as Machairí an Churraigh.

Gníomh	Sonraí
B5.1	Doiciméid dheonacha, eadhon, Cairt an Churraigh agus Cód Iompair an Churraigh, a fhorbairt
B5.2	Painéal um Úsáid Phobail agus Imeachtaí an Churraigh a fhorbairt
B5.3	Úsáid Taistil Ghníomhaigh agus Iompair Phoiblí a chur chun cinn agus tacú léi

7.6.1 B5.1 - Doiciméid dheonacha, eadhon, Cairt an Churraigh agus Cód Iompair an Churraigh, a fhorbairt

Chun aire a thabhairt do Mhachairí an Churraigh beidh gá le hiarrachtaí comhchoiteanna de chuid na n-úsáideoirí go léir, ar daoine iad a bhfuil suim dhiongbháilte maidir leis an tírdhreach speisialta sin ag cuid mhór acu. I ndoiciméid dheonacha Chairt an Churraigh agus Chód Iompair an Churraigh, féachtar le haitheantas forleathan a tharraingt ar Mhachairí an Churraigh agus teacht ar chomhaontú faoi na hiompraíochtaí dearfacha a bheadh de cheangal ar na húsáideoirí go léir.

Ba cheart don Chairt a bheith dírithe ní hamháin ar chearta úsáide ach ar oibleagáidí freisin. Is é an cuspóir a bheadh aige ná cultúr urraime agus caomhnóireachta a chruthú i measc na n-eagraíochtaí agus na ngrúpaí pobail go léir. Ba cheart go dtiocfadh na chéad shínitheoirí den Ghníomhaireacht cheaptha.

7.6.2 B5.2 - Painéal um Úsáid Phobail agus Imeachtaí an Churraigh a fhorbairt

Ós rud é gur tírdhreach mór inrochtana don phobal atá i Machairí an Churraigh, agus iad ar leac an dorais ag daonraí uirbeacha, tá an-éileamh ann chun leas a bhaint astu le haghaidh réimse imeachtaí agus úsáidí pobail. Mar sin féin, de bharr na n-íogaireachtaí a bhaineann lena n-oidhreacht agus de bharr na n-úsáidí a bhaintear astu, amhail oiliúint mhíleata, ní féidir mianta gach páirtí a fhíorú i gcónaí.

Beartaítear go mbunófaí Painéal um Úsáid Phobail agus Imeachtaí an Churraigh chun cúnaimh a thabhairt maidir le bainistíocht agus cinnteoireacht ó thaobh imeachtaí agus gníomhaíochtaí áitiúla ar an gCurrach de. Ní mór aire a thabhairt lena chinntiú gur léiriú é an Painéal ar an iliomad leasanna atá ann ar fud an Churraigh.

7.6.3 P5.3 - Úsáid Taistil Ghníomhaigh agus Iompair Phoiblí a chur chun cinn agus tacú léi

Is é príomhchuspóir do thodhchaí Mhachairí an Churraigh a bheidh ann é ná daoine a bhogadh chucu, uathu agus timpeall orthu ar bhealach níos inbhuanaithe nach ndéanfaidh an oiread sin díobhála don chomhshaol. Beidh ábharthacht shonrach aige sin má táthar ag lorg méadaithe ar líon na gcúairteoirí. Cuid mhór den réiteach a bheidh ann is ea bonneagar iomchuí feabhsaithe a chur ar fáil. (féach B7.6). Tá gá le hiarrachtaí leanúnacha in éineacht leis sin, áfach, lena spreagadh go n-athrófar iompraíochtaí agus go nglacfar modhanna iompair atá níos inbhuanaithe.

Ba cheart tabhairt faoi chlár um eolas agus tionscnaimh poiblí chun Taisteal Ghníomhach agus Iompar Poiblí ar an gCurrach a chur chun cinn. Ba cheart réimse leathan gníomhaireachtaí agus imeachtaí cruthaitheacha a fhorbairt faoi fheachtas dearfach comhordaithe don Churrach. Bheadh, mar shampla, tionscadail scoile, cúrsaí oilteachta rothaíochta, siúlóidí urraithe agus rásaí rothar áitiúla san áireamh leis sin. Ba cheart na seirbhísí iompair reatha a chur chun cinn freisin, rud a chinnteodh go mbeadh rochtain éasca ag cách ar eolas faoi chlár ama agus láithreacha stadanna bus. D'fhéadfadh feachtas comhoibríoch, ionchuimsitheach agus dearfach dá leithéid sin tionchar suntasach a imirt ar an gCurrach, lena gcabhrófaí le cách nasc a dhéanamh idir a roghanna iompair féin agus an gá níos leithne chun aire a thabhairt don Churrach.

7.7 Beartas 6 – Bainistíocht bithéagsúlachta

Flóra agus fána an Churraigh a bhainistiú agus a fheabhsú ar bhealach comhordaithe comhtháite agus cosc a chur le tuilleadh cailteanais ar na gnáthóga ardluacha féarthalamh agus fraochmhá.

Gníomh	Sonraí
B6.1	An chosaint ar an gCurrach a neartú chun an féarthalamh a choimeád slán ón bhfeabhsúchán talmhaíochta.
B6.2	Plean bainistíochta innilte caorach ar fud an Churraigh i ndáil le luach bithéagsúlachta na bhféarthailte a fheabhsú.
B6.3	Sásra tacaíochta a bhunú le gur féidir le grásaerí bainistíocht dhearfach bithéagsúlachta a chur i bhfeidhm ar bhealach inbhuanaithe gan míbhuntáiste pearsanta a bheith orthu.
B6.4	Gach dícheall a dhéanamh lena chinntiú go mbíonn foinse den mheascán comhaontaithe síolta ann atá iomchuí d'fhéarthailte an Churraigh.
B6.5	Leanúint den laghdú ar mhéid an aitinn dhlúith.
B6.6	Plandáil crann a dhícheadú agus imscrúdú a dhéanamh an féidir fáschoillte áirithe atá ann cheana a bhaint.
B6.7	Laghdú a dhéanamh ar na tionchair dhiúltacha a bhíonn ag traenáil capall rása agus oiliúint mhíleata ar fhéarthalamh an Churraigh.
B6.8	Tacaíocht maidir le creidiúnú le haghaidh scéim bainistíochta inbhuanaithe a thabhairt do chúrsaí gailf a ligeann tailte an Churraigh amach ar léas.
B6.9	Cosaint a thabhairt don uiscíoch gairbhéil foluite agus, dá réir, d'Eanach Bhaile Pholaird.

- 7.7.1 B6.1 - An chosaint ar an gCurrach a neartú chun an féarthalamh a choimeád slán ón bhfeabhsúchán talmhaíochta.
- Tá tábhacht náisiúnta ag baint le héiceachóras féarthalamh Machairí an Churraigh agus tá sé le cosaint, dá bhrí sin, ó aon fhoirm feabhsúcháin talmhaíochta. Ina theannta sin, leis an bPlean Gníomhaíochta Náisiúnta don Bhithéagsúlacht 2023-2030, éilítear go ndéantar gnáthóga a chaomhnú agus a athbhunú.
- Ar an gCurrach níor cheart aon oibríocht talmhaíochta a cheadú chun gnáthóga GS3, HH1 nó HH3 a threabhadh, a chliathadh nó a rótachartadh ná níor cheart leathadh leasachán sintéiseach ceimiceach, aoiligh, sciodair, díleáiteáin anaeróbaigh, fola agus cnámh, aoil nó aon chineáil oiriúntóra ithreach a cheadú.
- Tá tástáil ithreach le déanamh sula leatar leasúchán ar dhromchlaí athchóirithe féarthalamh laistigh de léasachtaí na gcúrsaí gailf agus ní mór ríomh cruinn a dhéanamh le nach ndéantar an leasú sin ach sa mhéid cuí chun críocho cothabhála.
- 7.7.2 B6.2 - Plean bainistíochta innilte caorach ar fud an Churraigh i ndáil le luach bithéagsúlachta na bhféarthailte a fheabhsú.
- Ní mór tabhairt faoi phróiseas chun plean bainistíochta innilte caorach a bhunú lena gcothófaí an táirgeadh talmhaíochta agus, ag an am céanna, lena bhfeabhsaítear an bhithéagsúlacht. Leis sin d'fhéadfadh sé gur ghá athrú ón ngnáthmhodh, lena leithdháiltear cearta féaraigh an Churraigh de réir líon na n-aonad beostoic, go modh lena sonraítear an innilt de réir aonaid beostoic (AB) in aghaidh an heicteáir (ha) sa bhliain, agus teorainneacha á gcur le huainiú na hinnilte.
- 7.7.3 B6.3 - Sásra tacaíochta a bhunú le gur féidir le grásaerí bainistíocht dhearfach bithéagsúlachta a chur i bhfeidhm ar bhealach inbhuanaithe gan míbhuntáiste pearsanta a bheith orthu.
- Maidir le hathruithe ar réisimí innilte chun bithéagsúlacht a chur san áireamh, ba cheart tabhairt fúthu i gcomhar le pobal feirmeoireachta an Churraigh. Dá mbeadh míbhuntáistí ann d'fheirmeoirí agus dá n-oibríochtaí de dheasca cur chun feidhme aon athruithe beartaithe, ba cheart sásra oiriúnach tacaíochta a fhorbairt agus a rolladh amach dá réir.
- 7.7.4 B6.4 - Gach dícheall a dhéanamh lena chinntiú go mbíonn foinse den mheascán comhaontaithe síolta ann atá iomchuí d'fhéarthailte an Churraigh.
- De bharr shaintríthe uathúla fhéarthalamh an Churraigh, níl ach meascáin fhaofa síolta le ceadú i láthair ar bith, lena n-áirítear i limistéir a úsáidtear le haghaidh spóirt. Ba cheart an meascán comhaontaithe síolta a fhorbairt agus a thástáil maidir le réimse úsáidí agus ba cheart, ag an am céanna, a chinntiú go bhfuil sé iomchuí ó thaobh na héiceolaíochta de.
- Tá deireadh céimneach le cur i bhfeidhm maidir leis na raonta reatha capall easrach slise adhmaid a úsáidtear chun na raonta traenála capall uileaimsire a fheabhsú, agus tá substráit ardfheidhmíochta nua atá bunaithe ar ghaineamh agus ar shnáthín a roghnaíodh de bharr a marthanachta/a riachtanas íseal cothabhála agus uiscithe le cur in ionad na raonta reatha seanbhunaithe.
- 7.7.5 B6.5 - Leanúint den laghdú ar mhéid an aitinn dhlúith.
- Is é atá i gceist le haiteann, ar a dtugtar aiteann nó aiteann gallda freisin, ná speiceas seanbhunaithe ach ionrach é ar Mhachairí an Churraigh. Ba cheart leanúint den chleachtas reatha chun aiteann a bhaint, ach faoi threoir seandálaí d'fhonn aon tionchar a íoslaghdú ar iarsmaí a d'fhéadfadh a bheith ann.
- Ba cheart tabhairt faoi réiteach scrobarnaí aitinn nó fásra struchtúraigh eile lasmuigh de shéasúr shíolrú na n-éan (ón 1 Márta go dtí an 31 Lúnasa). Más gá crainn a leagan nó a bharradh laistigh de shéasúr goir na n-éan, ní mór seiceáil le haghaidh neadacha nó iompraíocht neadaithe roimh ré (le breathnóireacht 30 nóiméad).

7.7.6 B6.6 - Plandáil crann a dhícheadú agus imscrúdú a dhéanamh an féidir fáschoillte áirithe atá ann cheana a bhaint.

Tá roinnt coillte agus crann timpeall an Churraigh, ar plandaíodh iad go léir thar na blianta agus nach bhfuil ceann ar bith acu ina léiriú ar an ngnáthóg dhúchasach. Cé gur cheart plandáil crann a spreagadh i gcuid mhór tírdhreacha eile, beartaítear go ndícheadófaí tuilleadh crann a phlandáil laistigh de Mhachairí an Churraigh. Lena chois sin, ba cheart machnamh a dhéanamh ar fháschoillte áirithe a bhaint ar bhealach pleanáilte céimneach, rud a athbhunódh gnáthóga nádúrtha, bithéagsúlacht agus tréithe tírdhreacha ginearálta na Machairí.

I ngach cás, i bplean leagan na gcrann, ba cheart seiceáil dhícheallachta chúí le haghaidh neadacha Ioraí Rua a d'fhéadfadh a bheith ann agus aithint crann a bhfuil Acmhainneacht Fara Ialtóg (AFI, féach thíos) acu agus aon bhearta ábhartha, chomh maith le plean chun an láthair a athbhunú ina féarthalamh, a bheith san áireamh.

7.7.7 B6.7 - Laghdú a dhéanamh ar na tionchair dhiúltacha a bhíonn ag traenáil capall rása agus oiliúint mhíleata ar fhéarthalamh an Churraigh

Ó nádúr, imríonn gníomhaíochtaí na rásaíochta agus na traenála capall tionchar ar fhéarthailte an Churraigh, mar aon leis an oiliúint mhíleata (a bhfuil a cearta cumhdaithe san Acht). Dá bhrí sin, is gá d'eagraíochtaí gaolmhara iarrachtaí a dhéanamh chun tionchair dhiúltacha dá leithéid sin a laghdú mar is féidir.

I dteannta na mbeart thuasluaite, ba cheart machnamh a dhéanamh ar bhainistíocht líon na gcapall á thraenáiltear ar na raonta reatha gach lá. Féadfar an traenáil a choinneáil ar na raonta seanbhunaithe amháin freisin, agus rochtain á tabhairt ar na raonta de shiúl na gcos/de shodar/de ghearrshodar nuair a bhíonn aimsir thirim ann, ach moratóir á fhorchur ar an sodar/ar an ngearrshodar nuair a bhíonn aimsir an-fhliuch ann.

Chun críocha míleata, tá sé an-tábhachtach go gcomhlíontar ceanglais oibriúcháin Mhachairí an Churraigh agus gur féidir leanúint d'úsáid oibriúcháin a bhaintear astu. I gcomhthéacs ceanglas pleanáilte oibriúcháin agus oiliúna, áfach, má phleanáiltear oibreacha ar gá créchartadh laistigh de na Tailte Donna ina leith, moltar go soláthrófar fógra roimh ré in éineacht le moltaí maidir le haischur nó seach-chur. Áirítear leis na hoibreacha sin aon suíomhanna cosanta a thochailt agus tá na hoibreacha faoi réir comhaontú leis an Roinn Cosanta. Is í an Roinn Cosanta atá freagrach as obair dheisiúcháin ar chonairí agus raonta feithiclí lena dtaobh ar baineadh díobh, obair atá le déanamh gan barrithir a bheith iompórtáilte.

7.7.8 B6.8 - Tacaíocht maidir le creidiúnú le haghaidh scéim bainistíochta inbhuanaithe a thabhairt do chúrsaí gailf a ligeann tailte an Churraigh amach ar léas.

Le tamall fada, tá baint ag gailf leis an gCurrach, áit ina bhfuil trí chlub sheanbhunaithe i láthair na huaire. Ní mór aire a thabhairt, mar sin féin, go mbíonn riachtanais bhainistíochta na bplásóg agus na mbánóg i gcothromaíocht le híogaireachtaí éiceolaíocha an tírdhreacha speisialta.

Mar sin, moltar do na cúrsaí atá laistigh den limistéar staidéir pleananna bainistíochta cúrsa a fhorbairt ina ndéanfaí sprioc-choinníollacha a shainathint (trí phlé le baill foirne SPNF nó le héiceolaithe a mhaoineofaí go seachtrach) agus a shainmhíniú le go mbeadh na cuspóirí caomhnaithe dúlra i leith limistéar níos leithne Mhachairí an Churraigh comhtháite isteach i riachtanais bhainistíochta gach cúrsa.

7.7.9 B6.9 - Cosaint a thabhairt don uiscíoch gairbhéil foluite agus, dá réir, d'Eanach Bhaile Pholaird.

Ní mór uiscíoch gairbhéil foluite an Churraigh a chosaint de bharr an ról ríthábhachtaigh atá aige maidir le héiceachórais an Churraigh, Eanach Bhaile Pholaird agus an tírdhreacha níos leithne a chothú. Mar a tugadh faoi deara i mBeartas 4.3, leis sin ba cheart cosc a chur ar astarraingt uisce ón uiscíoch ar chúis ar bith. Ina theannta sin, tá sé riachtanach srian a chur le lotnaidicídí (B4.4) agus éilleáin eile ar dócha go láistfear isteach san uiscíoch.

7.8 Beartas 7 – Creat agus bonneagar spásúil

Moltaí a fhorbairt maidir le háiseanna agus bonneagar riachtanach agus éascaíocht a dhéanamh ar phleanáil agus cinnteoireacht fheasach, atá fréamhaithe i dtuiscint spásúil fhianaisebhunaithe ar an gCurrach.

Gníomh	Sonraí
B7.1	Ionad, eadhon, Ionad Cuairteoirí, Bainistíochta agus Cartlainne an Churraigh, a bhunú
B7.2	Clár um shonraí agus léarscáiliú an Churraigh a thionscnamh
B7.3	Straitéis um príomhshuíomhanna a fhorbairt
B7.4	Bonneagar ionsáite a bhaint
B7.5	Moltaí a fhorbairt maidir le bonneagar tairsí an Churraigh
B7.6	Straitéis um iompar inbhuanaithe, maolú tráchta agus páirceála agus treoir dhearaidh, a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm
B7.7	Staidéir indéantachta a dhéanamh ar sheirbhísí bus tointeála agus rothar ar cíos ar an gCurrach
B7.8	Oiliúint a chur ar chinnteoirí agus acmhainní a roinnt leo maidir le hógairachtaí an Churraigh chun éascaíocht a dhéanamh ar chinnteoireacht fheasach.

7.8.1 B7.1 - Ionad, eadhon, Ionad Cuairteoirí, Bainistíochta agus Cartlainne an Churraigh, a bhunú

Níl aon áit aonair ar Churrach Chill Dara inar féidir teacht ar thuilleadh eolais faoin tírdhreach tábhachtach atá ann. Chun an t-eolas sin a aimsiú, caitear cuairt a thabhairt ar láithreacha agus eagraíochtaí líonmhara amhail an leabharlann nó an t-ionad oidhreachta, agus is gá coinne a dhéanamh le cuid acu. Baineann an easpa faisnéise inrochtana sin go mór de tharraingteacht an Churraigh mar cheann scríbe cuartaíochta, d'ainneoin shuibhreas a thábhachta stairiúla, cultúrtha agus nádúrtha. Tá an easpa sin ina bacainn ar bhainistíocht dhearfach ionchuimsitheach freisin, agus míthuiscint á giniúint uaireanta go bhfuil nach bacann lucht bainistíochta an tírdhreacha leis.

Beartaítear, dá bhrí sin, go bhforbrófaí ionad, eadhon, Ionad Cuairteoirí, Bainistíochta agus Cartlainne an Churraigh. Lonnófaí an áit díreach in aice leis an gCurrach, nó b'fhéidir in aice le Campa an Churraigh (ag brath ar an indéantacht oibríochtúil i gcomhthéacs na bunáite míleata), agus bheadh lucht bainistíochta Mhachairí an Churraigh, amhail an Ghníomhaireacht bheartaithe (féach B2.1) agus na Maoir bheartaithe (féach B2.2) lonnaithe ann. Bheadh sé ina áit le fáilte a chur roimh an bpobal, arbh fhéidir úsáideoirí na Machairí tuilleadh eolais a fháil ann agus cúnamh a iarraidh ar an bhfoireann. 'Spriocphointe' tosaigh a bheadh ann freisin do pé cuairteoirí ar Mhachairí an Churraigh, áit inar féidir treoir agus faisnéis a thabhairt dóibh sula théann siad amach ag féachaint thart ar an stráice mór talún agus na taitneamhachtaí atá laistigh de agus mórthimpeall air. Soláthrófaí áiseanna poiblí, agus leithris ina measc, san ionad chomh maith.

Maidir leis an bhfoirgneamh, ba cheart an-tairbhe a bhaint as foirgneamh oidhreachta atá ann cheana nó foirgneamh nua comhaimseartha a thógáil, nó ba cheart an dá chur chuige sin a úsáid lena chéile. Ní mór d'ailtireacht an fhoirgnimh a bheith ar an gcaighdeán is airde, gan ach fórbheagán tionchair a bheith aige ar na Machairí iad féin. De réir éiteas na Machairí, ba cheart daoine a spreagadh cuairt a thabhairt ar an ionad de shiúl na gcos, ar rothar nó ar iompar poiblí.

7.8.2 B7.2 - Clár um shonraí agus léarscáiliú an Churraigh a thionscnamh

Mar atá thuasluaite, cuirtear srian le bainistíocht Mhachairí an Churraigh ag an easpa sonraí cothrom le dáta agus inrochtana maidir lena gcuid éiceolaíochta, seandálaíochta, staire agus suntais chultúrtha. Éiríonn an scéal níos casta arís mar gheall ar an gcaidreamh idir na gnéithe éagsúla sin agus an iliomad úsáideoirí a thugann cuairt ar an gCurrach ar chúiseanna difriúla. Gan pointe áisiúil inrochtana tagartha a bheith ann, tá sé deacair monatóireacht a dhéanamh maidir le bagairtí ar an gCurrach nó maidir leis an éifeachtacht a bheadh ag aon obair idirghabhála.

Beartaítear, dá bhrí sin, tacar lárnach oifigiúil sonraí a bhunú agus an Currach a léarscáiliú, lena dtabharfaí an fhaisnéis ar fad le chéile in áit amháin. Is éard a bheadh i gceist leis sin ná sonraí atá ann cheana a chruinniú agus a phróiseáil agus, ina theannta sin, is dócha gur ghá suirbhéireachtaí nua a choimisiúnú ina leith, a chothódh an tacar sonraí.

Ba cheart go dtabharfadh an Ghníomhaireacht bheartaithe (féach B2.1) faoin ngníomh agus moltar go ndéanfaí iarrachtaí chun na sonraí, a eascródh as sin, a dhéanamh chomh inrochtana agus chomh sothuigte don phobal. Chabhródh sé sin le páirtithe leasmhara agus an pobal tuiscint a fháil ar shaincheisteanna a bhaineann leis an gCurrach agus ar an mbunús a bheadh le haon athruithe riachtanacha nó le haon oibreacha nua idirghabhála.

7.8.3 B7.3 - Straitéis um príomhshuíomhanna a fhorbairt

Cúis le sainiúlacht Mhachairí an Churraigh is ea na céadta móra príomhshuíomh a bhfuil suntas oidhreachta ag baint leo. Áirítear leo sin gnéithe seandálaíochta (infheicthe agus folaithe araon), leachtanna agus foirgnimh. Táthar beagnach cinnte go bhfuil suíomhanna ann ina measc chomh maith nár braitheadh ná nár taifeadh go fóill.

Dá bhrí sin, tá gá le próiseas córasach chun príomhshuíomhanna a aithint agus chun a suntas agus a riocht a mheas. Mar gheall ar líon mór na suíomhanna, beidh gá le hiarracht mhór thar thréimhse ama leis an bpróiseas seo, agus é á chur i bhfeidhm ar bhonn céimnithe de réir mar a bheadh an cistiú ar fáil.

Príomhthoradh a d'eascródh ón bpróiseas sin ná plean gnímh, lena n-aithneofaí suíomhanna agus saincheisteanna lárnacha ar ghá iad a réiteach agus lena gcuirfí na gníomhartha cuí in ord tosaíochta. Bheadh an uirlis 'bheo' sin ina tagairt shárluachmhar, mar bhonn eolais chun cinntí a dhéanamh agus chun cistiú a tharraingt sa treo ceart.

7.8.4 B7.4 - Bonneagar ionsáite a bhaint

Tá gá le hiarrachtaí ar bhonn leanúnach chun a chinntiú go mbíonn cuma na maitheasa ar Mhachairí an Churraigh, agus iad dílis dá gcuid buntréithe agus bunghnéithe féin. Mar chuid de sin, ba cheart bonneagar a imríonn tionchar diúltach ar thréithe tírdhreacha uathúla Mhachairí an Churraigh a aithint agus a bhaint, mar aon le cosc a chur ar bhonneagar nua a d'fhéadfadh a bheith chun aimhleasa do na tréithe sin.

I measc na dtionchar is infheicthe tá na cáblaí lasnairde leictreachais a théann trí sciartha den Currach nó feadh a theorainneacha. Ba cheart cáblaí 'curtha i dtalamh' a bheith iontu siúd, a shínfeadh le bealaí a roghnófaí go cúramach chun aon tionchar diúltach ar an tseandálaíocht a sheachaint.

7.8.5 B7.5 - Moltaí a fhorbairt maidir le bonneagar tairsí an Churraigh

Is deacair róbhéim a leagan ar an suntas éiceolaíoch, cultúrtha agus oidhreachta a bhaineann le Machairí an Churraigh. Nuair a shroicheann cuairteoirí sroicheadh tírdhreach, ní bhíonn mórán línte teorann, comharthaí ná leideanna eile ann a chuireann tábhacht na háite in iúl. Ní bhíonn sé soiléir do chuireoirí go bhfuil siad tar éis an Currach a bhaint amach. Bíonn sé éasca do mhuintir na háite dearmad a dhéanamh ar shuntas an Churraigh.

Beartaítear, dá bhrí sin, go bhfeabhsófaí gach ceann de na pointí teachta nó na tairseacha a théann na cuairteoirí isteach i Machairí an Churraigh. Tá na bealaí isteach go léir uathúil agus tá a shaintréithe féin ag gach ceann acu. Mar sin féin, ba cheart go mbeadh fógra ag gach ceann acu lena cuirtear in iúl gur sroicheadh an tírdhreach speisialta seo, agus a theorainneacha á líniú go soiléir acu le heispéireas speisialta a dhéanamh den turas.

Maidir leis na hoibreacha idirghabhála dearcaidh, is dócha go mbainfí leas as comharthaíocht agus/nó gnéithe ar ardchaighdeán, dromchla bóthair, maolú tráchta agus bainistíocht ar aon ghnéithe cóngaracha amhail teorainneacha agus plandáil fásra. Ba cheart greillí eallaigh a shuiteáil áit ar gá chun aghaidh a thabhairt ar an bhfadhb maidir le caoirigh a théann ar strae taobh na mbóithre mórthimpeall.

7.8.6 B7.6 - Straitéis um iompar inbhuanaithe, maolú tráchta agus páirceála, agus treoir dhearaidh a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm

Toisc gur limistéar mór idir roinnt socraíochtaí atá i Machairí an Churraigh, is minic a bhíonn brú tráchta orthu. Trí anailís ar an suíomh agus trí phlé le páirtithe leasmhara don Phlean seo, áfach, tá léiriú faighte ar údair imní maidir

le méid agus luas an tráchta a théann tríd an tírdhreach, a chuireann daoine mar aon le beostoc i mbaol agus a chuireann as don atmaisféar ginearálta atá ann. Tá an córas páirceála ar an gCurrach fánach chomh maith, le roinnt limistéar neamhghoirmeálta páirceála ann a chuireann isteach ar thréithe ginearálta na Machairí agus, ag an am céanna, a chruthaíonn fadhbanna maidir le drochdhromchla agus drochdhraenáil. Ar deireadh, agus an ghéarchéim aeráide faoi lán seoil anois, ní mór foirmeacha iompair níos inbhuanaithe a aimsiú ionas gur féidir an truailliú agus astaíochtaí na ngás ceaptha teasa a laghdú.

Beartaítear, ina thaobh sin, go bhforbrófaí straitéis um iompair inbhuanaithe do Mhachairí an Churraigh. Leis sin, bheifí in ann measúnacht chuimsitheach a dhéanamh ar ghluaiseachtaí a tharlaíonn laistigh den tírdhreach agus timpeall air, lena n-áireofaí tomhas a dhéanamh ar líon na ngluaisteán, luasanna an tráchta agus na héilimh ar pháirceáil. Bheadh na sonraí a d'eascródh as sin mar bhonn eolais le sraith oibreacha idirghabhála iompair, ar cheart iad a thabhairt isteach chun an tsábháilteacht a mhéadú agus chun an tionchar diúltach ar an tírdhreach a laghdú.

Sna bearta le breithniú tríd an bpróiseas sin, ba cheart iad seo a leanas a bheith san áireamh:

- luasteorainneacha agus maolú tráchta a thabhairt isteach chun feithiclí a mhoilliú agus iad ar na Machairí agus i gcóngar coisithe, rothaithe agus beostoic.
- spás bóthair a athdháileadh ar choisithe, rothaithe agus féarthalamh, nuair is indéanta
- stad a chur le tógáil aon bhóthair nó aon raonta reatha nua ar Mhachairí an Churraigh
- tréthracht réigiúnach a chur ar mhalairt slí timpeall an Churraigh, nuair is indéanta
- straitéis páirceála a fhorbairt a fheastalódh ar riachtanais na gcuariteoirí gan méadú a bheith tagtha ar líon na bhfeithiclí. Nuair is indéanta, ba cheart limistéir pháirceála a sholáthar lasmuigh den suíomh ar thailte in aice le Machairí an Churraigh. Dá mbeadh gá le limistéir pháirceála ar na Machairí, ní mór go mbeadh dearcadh sárchaighdeáin iontu, agus úsáid á baint as pábháil féir, mar shampla. Ba cheart luchtphointí d'fheithiclí leictreacha a sholáthar freisin.
- siúl agus rothaíocht a chur chun cinn trí, mar shampla, glasbhealaí a thógáil idir Machairí an Churraigh agus socraíochtaí atá in aice leo agus scéim rothar ar cíos a chur i bhfeidhm.
- iompar poiblí a chur chun cinn, agus machnamh á dhéanamh ar sheirbhís bus tointeála a thabharfadh cuairteoirí chuig an gCurrach ó bhailte, stáisiúin traenach agus moil eile sa cheantar máguaird
- imscrúdú a dhéanamh ar iar-Stáisiún Traenach an Churraigh agus an indéantacht maidir lena athoscailt, bíodh sé sin ar bhonn lá go lá nó le haghaidh imeachtaí speisialta amhail rásaí capall.

Chuirfeadh na bearta iompair leis an Straitéis um Threochoimharthaíocht i bPlean an Churraigh. (féach B9.4)

7.8.7 B7.7 - Staidéir indéantachta a dhéanamh ar sheirbhísí bus tointeála agus rothar ar cíos ar an gCurrach

Smaoineamh a tháinig ó chomhairliúchán leis an bpobal is ea seirbhís bus agus áiseanna rothar ar cíos a sholáthar ar an gCurrach. Dar le daoine áirithe, oibrítear seirbhísí bus áitiúla an cheantair ar bhonn ró-annamh neamhiontaofa. Ar a bharr sin, níl an t-iompair poiblí reatha dírithe ar éascaíocht a dhéanamh ar chuariteanna ar Mhachairí an Churraigh chun críocha áineasa. D'oibreofaí córas bus tointeála idir bailte mórthimpeall Mhachairí an Churraigh agus láithreacha atá orthu, agus é dírithe go príomha ar chuariteoirí agus úsáideoirí áineasa. Ar bhonn séasúrach a d'fhéadfaí an tseirbhís a oibriú, ar cheart di a bheith brandáilte agus curtha chun cinn i gcomhréir le héiteas Mhachairí an Churraigh agus ar ina leith ba cheart leas a bhaint as teicneolaíochtaí inbhuanaithe, amhail flít faoi thiomáint leictreachais nó hidrigine.

Tá méadú tagtha de réir a chéile ar thionscnaimh rothar ar cíos in Éirinn. Is minic gur i gceantair uirbeacha a bhíonn na rothair sin le fáil, ach féadfar an-tairbhe a bhaint astu chun féachaint thart ar tírdhreacha, go háirithe tírdhreacha atá réasúnta cothrom agus inrochtana, amhail an Currach. Is éard ba cheart a bheadh i gceist le córas rothar ar cíos don Currach ná láithreacha cíosa praiticiúla ar an gCurrach é féin, timpeall air agus i mbailte sa cheantar máguaird. Mar thionlacan leis an tionscadal, ba cheart bonneagar rothaíochta a fheabhsú chun cabhrú le sábháilteacht a úsáideoirí a chinntiú.

7.8.8 B7.8 - Oiliúint a chur ar chinnteoirí agus acmhainní a roinnt leo maidir le hógaitheachtaí an Churraigh chun éascaíocht a dhéanamh ar chinnteoireacht fheasach.

Ós rud é gur tírdhreach speisialta ach casta atá i Machairí an Churraigh, tá iarrachtaí comhoibríocha de dhíth chun cinnteoireacht cheart a chinntiú maidir leis an mbainistíocht a dhéantar orthu. Áireofaí leis sin comhthiomsú sonraí

(féach B3.1) agus rochtain fheabhsaithe ar an saineolas riachtanach a bheadh mar bhonn leis an gcinnteoireacht (féach B3.2). Gné thábhachtach eile den bhainistíocht ar Mhachairí an Churraigh a bheadh in uasoilúint a chur ar a n-oibrithe. Cláir spriodhírthe oiliúna a bheidh i gceist leis sin, mar shampla, maidir le haire a thabhairt do ghnáthóga fiadhúlra, leachtanna seandálaíochta agus foirgnimh stairiúla.

7.9 Beartas 8 – Cur chun cinn agus brandáil an Churraigh

Brandála inaitheanta sainiúil a thairiscint chun suntas an Churraigh a chur chun cinn agus deiseanna a aithint maidir le táirgí deimhnithe de chuid an Churraigh a bheadh fite fuaite le prionsabail an chaomhnaithe.

Gníomh	Sonraí
B8.1	Branda táirgí, eadhon, "Deimhnithe mar Tháirge as an gCurrach", a fhorbairt
B8.2	Tionscadail phobail oidhreachta agus seandálaíochta a thionscnamh
B8.3	Suíomh gréasáin lárnach a chruthú don Churrach

7.9.1 B8.1 - Branda táirgí, eadhon, 'Deimhnithe mar Tháirge as an gCurrach', a fhorbairt

Tá feirmeoireacht á déanamh ar Mhachairí an Churraigh leis na céadta bliain agus is dlúthchuid dá saintréithe agus dá gcultúr í innilt na caorach. Chuige sin, beartaítear go bhforbródh, trí chomhoibriú leis an bpobal feirmeoireachta, cáilíocht na dtáirgí talmhaíochta ar an gCurrach agus go mbunófaí branda táirgí 'Deimhnithe mar Tháirge as an gCurrach'. Ní úsáidfidís an comhartha cáilíochta sin ach le haghaidh feolta agus olann a táirgeadh ar Mhachairí an Churraigh, agus tairbhe á baint acu as dálaí agus oidhrecht uathúil an tsuimh. Ba cheart machnamh a dhéanamh ar iarratas a chur faoi bhráid an Aontais Eorpaigh sa todhchaí maidir le stádas Táisc Gheografaigh faoi Chosaint a bhronnadh ar tháirgí as an gCurrach.

Chomh maith leis sin, ba cheart plé a dhéanamh le búistéirí, cócairí, bialannaithe, dearthóirí faisin, táirgeoirí éadaí agus ealaíontóirí chun Branda an Churraigh a chur chun cinn agus chun tacú le cruthaitheacht, nuálaíocht agus forbairt gnó.

7.9.2 B8.2 - Tionscadail phobail oidhreachta agus seandálaíochta a thionscnamh

Le linn rannpháirtíochta na páirtithe leasmhara agus an phobail don Phlean seo, léiríodh go bhfuil an-chuid eolais agus díograise ann maidir le Machairí an Churraigh agus go bhfuil cíocras ar dhaoine áitiúla chun ról níos gníomhaí a bheith acu. De bharr an mhéid ollmhóir oidhreachta nádúrtha, tógtha agus cultúrtha ar Mhachairí an Churraigh, tá an dúrad deiseanna le cur ar fáil don phobal chun páirt a ghlacadh sa taighde agus sa bhainistíocht a dhéantar ar an suíomh.

Réimse amháin atá ina measc ná an tionscnamh beartaithe chun tionscadail phobail oidhreachta agus seandálaíochta a chur ar bun. Faoi threoir gairmithe, soláthródh sé sin deis do chónaitheoirí, páistí scoile agus daltaí coláiste tairbhí theagmhálach a fháil i dtoghailt suíomhanna seandálaíochta nó i mbainistiú gnáthóg fiadhúlra.

7.9.3 B8.3 - Suíomh gréasáin lárnach a chruthú don Churrach

Bealach tábhachtach amháin ar féidir an Currach a dhéanamh níos tarraingtí do chuariteoirí ná a láithreach ar líne. Tá roinnt suíomhanna gréasáin ann faoi láthair a bhaineann le gnéithe den Churrach, amhail a stair mhíleata nó an ráschúrsa. Níl aon suíomh lárnach ann go fóill, áfach, a chumhdaíonn na gnéithe go léir den tírdhreach speisialta.

Dá bhrí sin, beartaítear go bhforbródh suíomh gréasáin lárnach do Mhachairí an Churraigh. D'úsáidfidís é sin chun an suíomh a chur chun cinn mar thaitneamhacht cuartaíochta agus, ag an am céanna, soláthródh sé eolas d'úsáideoirí maidir le himeachtaí speisialta, rialacháin agus pointí teagmhála. Ba cheart go mbeadh an suíomh gréasáin mar bhonn tacaíochta agus cur chun cinn d'eagraíochtaí ar limistéar an Churraigh agus timpeall air, agus spreagadh á thabhairt aige don chuariteoir féachaint thart ar an réigiún agus cuairt a thabhairt ar a thaitneamhachtaí.

7.10 Beartas 9 – Oideachas, Léirmhíniú agus Treochomharthaíocht

Cur leis an tuiscint agus leis an bhfeasacht, sula dtagtar ar an láthair agus i rith na cuairte, maidir le suntas an Churraigh, agus an t-eispéireas ina leith a fheabhsú.

Gníomh	Sonraí
B9.1	Tuarascáil bhliantúil ar riocht Mhachairí an Churraigh a fhoilsiú
B9.2	Comhdháil, eadhon, Comhdháil an Churraigh, a reáchtáil go hathfhillteach le ceiliúradh a dhéanamh, le foghlaim agus le feasacht a ardú
B9.3	Straitéis um léirmhíniú ar an gCurrach a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm
B9.4	Straitéis um chomharthaíocht agus um threochomharthaíocht an Churraigh a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm
B9.5	Músaem Míleata an Churraigh a chur chun cinn
B9.6	Clár, eadhon, Clár an Churraigh um Fhor-rochtain Mhíleata na bhFórsaí Cosanta, a chur chun cinn
B9.7	Pointe radhairc a chruthú ag Ráschúrsa an Churraigh

7.10.1 B9.1 - Tuarascáil bhliantúil ar riocht Mhachairí an Churraigh a fhoilsiú

Toisc gur tírdhreach a bhfuil tábhacht náisiúnta ag baint leis agus foinse mhór bróid áitiúil atá i Machairí an Churraigh, ba cheart cinnteoirí, an pobal acadúil agus an pobal i gcoitinne a choinneáil ar an eolas fúthu agus faoin riocht ina mbíonn siad. I gcomhar le bunachar sonraí mar aon le taighde agus beartas (B3.1), beartaítear go bhfoilseofaí tuarascáil bhliantúil ar riocht Mhachairí an Churraigh. Leis sin d'fhéadfaí torthaí oibre suirbhéireachta agus taighde a chomhroinnt, d'fhonn tuairisc a thabhairt maidir le príomhbhagairtí ar an suntas agus an t-eolas ba dhéanaí a thabhairt don phobal maidir le tionscadail ar an gCurrach agus timpeall air.

7.10.2 B9.2 - Comhdháil, eadhon, Comhdháil an Churraigh, a reáchtáil go hathfhillteach le ceiliúradh a dhéanamh, le foghlaim agus le feasacht a ardú

Chun an foghlaim maidir leis an gCurrach a scaipeadh agus a phlé tuilleadh, beartaítear go reáchtálfaí comhdháil rialta sa dúiche. Chuireadh sé sin an deis ar fáil do chinnteoirí, saineolaithe agus páirtithe leasmhara a thionól chun torthaí taighde agus torthaí tionscadal a bhaineann leis an gCurrach agus lena oidhreacht a chomhroinnt.

Chomh maith leis sin, bheadh imeachtaí dá leithéid ina ndeis chun foghlaim faoin dea-chleachtas a chuirtear i bhfeidhm in áiteanna eile sa tír agus thar lear. Thabharfadh leis an gcomhdháil tacaíocht d'fhorbairt caidrimh idir páirtithe leasmhara áitiúla agus do naisc acadúla ar an leibhéal idirnáisiúnta.

7.10.3 B9.3 - Straitéis um léirmhíniú ar an gCurrach a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm

Níl mórán deiseanna ann san am i láthair chun foghlaim faoi Mhachairí an Churraigh nó faoi shuntas fadréimseach a oidhreacht nádúrtha, cultúrtha agus tógtha. Is éigean dóibh siúd a bhfuil suim acu sa suíomh a dtaighde féin a dhéanamh faoi, agus iad ag dul sa tóir ar fhoinsí eolais le cúnamh leabharlann, músaem nó an ionaid oidhreacht.

Beartaítear, dá bhrí sinn, go bhforbródh straitéis léirmhínithe do Mhachairí an Churraigh agus go gcuirfí i bhfeidhm í. Bheadh sí bunaithe ar thaighde forleathan ar shnáithí an tsuntais tírdhreacha agus ar na scéalta éagsúla a bhaineann leo. Leis an straitéis léirmhínithe sin, d'fhorbrófaí sraith téamaí chun léirmhínithe agus d'aithneofaí ansin an modh ab éifeachtaí lena gcur in iúl ar an láthair, laistigh den láthair agus ar líne.

Is é an toradh a bheadh ar an straitéis ná plean gnímh tionscadal le cur i gcrích, arbh fhéidir a chur in ord tosaíochta agus beart a dhéanamh ina leith de réir an chistithe a bheadh ar fáil.

7.10.4 B9.4 - Straitéis um chomharthaíocht agus um threochomharthaíocht an Churraigh a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm

Mar gheall ar easpa léarscáileanna agus comharthaíochta atá inrochtana go poiblí, is deacair cuairt a thabhairt agus tuiscint a fháil ar Mhachairí an Churraigh gan eolas áitiúil a lorg nó taighde a dhéanamh roimh ré. Is é is dóichí gurb é easpa feasachta agus eolais a dhíspreagann cuairteoirí ionchasacha agus, ag an am céanna, a dhéanann difear do mheánfhad na gcuairteanna.

Bheadh ról lárnach ag straitéis treochomharthaíochta maidir leis an scéal sin a réiteach. I dtaca leis sin ba cheart léarscáil cuartaíochta a fhorbairt, bunaithe ar anailís ar an gCurrach, a chinn scríbe agus a láithreacha inspéise agus in éineacht le sraith comharthaí. Ní mór don ábhar, bíodh sé ar líne nó ar an láthair, a bheith soléite agus sothuigte ag réimse leathan úsáideoirí.

Ba cheart an-aire a thabhairt, áfach, le nach gcuirfí isteach ar bhunghnéithe agus buntréithe tírdhreach an Churraigh. Nuair ab fhéidir ba cheart an léirmhíniú a chur i bhfeidhm 'timpeall' an Churraigh agus ar líne, seachas ar na Machairí iad féin, rud a laghdódh an gá le comharthaí a d'fhéadfadh cur isteach ar an tírdhreach a bhíonn oscailte de ghnáth. Gné ar leith eile den Currach is ea an easpa conairí foirmeálta. Ina thaobh sin, ba cheart don straitéis treochomharthaíochta díriú ar chinn scríbe, agus an chomharthaíocht a bheith mar chabhair chun an cuairteoir a threorú chucu gan úsáid á baint as bealaí foirmeálta a cheanglaítear go minic le páirceanna agus tírdhreacha eile. Ba cheart ardcháilíocht dearaidh a bheith sna comharthaí agus sna saothair ealaíne léirmhínithe, agus úsáid á baint as trealamh agus ceirdeanna iomchuí.

7.10.5 B9.5 - Músaem Míleata an Churraigh a chur chun cinn

Lonnaithe ar shuíomh Airmheán Traenála Óglaigh na hÉireann (ATÓÉ), is taitneamhacht ar leith é Músaem Míleata an Churraigh, ina n-insítear scéal fíorspéisiúil na bhFórsaí Cosanta atá ann leis na céadta bliain. Sa Músaem is féidir teacht ar an iliomad doiciméad, déantán agus feithiclí riluachmhara, a thagann le chéile ina mbailiúchán a bhfuil tábhacht náisiúnta ag baint leis.

Is tábhachtach go dtabharfadh tacaíocht maidir le bainistíocht, fás leanúnach agus forbairt an Mhúsaem Míleata. Agus neamhspleáchas agus fócas míleata a bheith sa Músaem fós, ba cheart spreagadh a dhéanamh ina leith chun naisc láidre a choinneáil le hIonad Cuartaíochta, Bainistíochta agus Cartlainne an Churraigh (féach B7.1).

7.10.6 B9.6 - Clár, eadhon, Clár an Churraigh um Fhor-rochtain Mhíleata na bhFórsaí Cosanta, a chur chun cinn

I dteannta Músaem Míleata an Churraigh, moltar go ndéanfadh Fórsaí Cosanta agus an Roinn Cosanta plé réamhghníomhach leis an bpobal maidir le hoidhreacht mhíleata an Churraigh. Bhainfeadh sé sin tairbhe as an idirchaidreamh atá ann cheana chun turais ar Mhachairí an Churraigh mar aon le cuairteanna ar scoileanna agus eagraíochtaí eile a stiúradh agus fiú, dá mb'iomchuí, chun taithí theagmhálach le feithiclí agus trealamh míleata a sholáthar. Le clár dá leithéid sin d'fhéadfaí, go bunúsach, caidre 'daltaí oidhreachta' a chruthú, rud a chabhródh leis an idirchaidreamh a neartú ar fud an réigiúin agus an chomhthuisceant idir na Fórsaí agus an pobal áitiúil a fheabhsú.

7.10.7 B9.7 - Pointe radhairc a chruthú ag Ráschúrsa an Churraigh

Ní féidir an Currach a lua gan smaoineamh ar rásaíocht, tógáil agus traenáil na gcapall. Ina leith sin, ba cheart a mholadh go láidir go bhforbródh músaem, eadhon, Músaem Ráschúrsa an Churraigh. Agus é sin á dhéanamh, ba cheart tacú leis an gcaidreamh idir an Músaem agus Machairí an Churraigh áit arb fhéidir, lena n-áireofaí trí dheiseanna cuartaíochta chun bualadh leis na capaill agus dul ag marcaíocht ar na Machairí.

I gcomhar leis an Músaem agus ag teacht leis an bPlean um Léirmhíniú, beartaítear go gcruthófaí 'Pointe Radhairc' allamuigh ag an Ráschúrsa. Leis sin cuirfí ar chumas na gcuairteoirí ar Mhachairí an Churraigh foghlaim faoin Ráschúrsa agus spreagfaí iad chun dul chuig an Músaem agus a áiseanna níos leithne a úsáid.

8 Conclúid agus Moltaí

- 8.1.1 Tá na beartais agus na gníomhartha a leagtar amach sa doiciméad seo ar fad ceangailte le chéile agus féachtar lena gcur le chéile.
- 8.1.2 Níl ach an chéad chéim tugtha trí thiomsú an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo. Tá dúshlán ann maidir lena ghníomhú ar an talamh, ach is í an chéad chéim riachtanach eile í sin má fhéachtar le húsáid agus caomhnú ciallmhar a bhaint amach. Níor cheart dearcadh ar an bPlean Bainistíochta Caomhnaithe mar dhoiciméad do-athraithe ach, ina áit sin, mar straitéis oibre a threoraítear ag próiseas taighde, comhoibrithe agus gnímh. An éireoidh leis nó nach n-éireoidh, braitheann sé sin go mór ar chomhpháirtíocht éifeachtach choiteann agus infheistíocht ó na príomhpháirtithe leasmhara.
- 8.1.3 Príomhghné eile é an cistiú, ar gá a aimsiú. Is ann do phróisis reachtúla agus dhlíthiúla ar gá cloí leo freisin. San áireamh i mbeartais agus gníomhartha an Phlean seo tá cuid mhór cuspóirí is féidir a chur chun cinn i gcomhthráth, is é sin ionas gur féidir aghaidh a thabhairt ar shaincheisteanna ar an talamh ar bhonn céimnitheach.
- 8.1.4 Cibé plean a dtugtar faoi, bunphrionsabal a bhíonn ann is ea an gá le spriocanna a shocrú agus dul chun cinn a thomhas. Tá bonnlíne i leith sin curtha ar fáil ag na sprioc-choinníollacha a leagtar amach sa Phlean Bainistíochta Caomhnaithe, cé go bhféadfar a ngnéithe a athrú de réir taighde agus coigeartuithe breise. Go deimhin, tá sé tábhachtach a aithint, leis na beartais agus na gníomhartha, go moltar an gá le tuilleadh taighde ullmhúcháin, obair dhearaidh agus comhairliúcháin.
- 8.1.5 Is éard atá i bpríomh-mholadh sa Phlean ná bonn fianaise iomchuí a bhailiú agus monatóireacht a dhéanamh air, trínar féidir gníomhartha a chruthú, bainistíocht éifeachtach a dhéanamh agus dul chun cinn a thomhas.
- 8.1.6 Déanfar monatóireacht leanúnach ar an bPlean Bainistíochta Caomhnaithe agus beidh sé faoi réir athbhreithnithe eatramhacha agus uasdátuithe le himeacht théarma an Phlean. Lena chinntiú go gcuirfear an Plean Bainistíochta Caomhnaithe in oiriúint don dul chun cinn a bhainfear amach, agus go gcuimseofar beartais agus gníomhartha nua ann ar bhealach sásúil, déanfar é a athbhreithniú agus a uasdátú gach 10 mbliana.
- 8.1.7 Tagann dhá phríomhcheist bhunúsacha chun cinn:

i. Athrú Reachtaíochta

Tá an t-athrú reachtach bunúsach chun gníomhartha a shainiú sa Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo a chur chun cinn agus a chur chun feidhme. Nuashonraíodh Acht Churrach Chill Dara go deireanach in 1969, breis is 50 bliain roimh tháirgeadh an Phlean Bainistíochta Caomhnaithe seo. Cé go maireann cuid mhór den Acht go fóill, tá riocht an Churraigh agus na héilimh a cuireadh air tar éis bogadh ar aghaidh go mór.

ii. Bainistiú an Churraigh

Is áis thábhachtach náisiúnta é Currach Chill Dara, ach is tírdhreach uathúil casta é freisin a theastaíonn chun sraith úsáidí agus úsáideoirí an-difriúla a chothromú. Chun bainistiú éifeachtach fadtéarmach an Churraigh a chinntiú, ba cheart smaoinemh ar an bhféidearthacht Gníomhaireacht fhreagrach a bhunú.

Chun an méid thuas a chur i bhfeidhm, ní mór do roinnt Ranna Rialtais ceannach isteach chun an t-athrú reachtaíochta a chur chun cinn agus tiomantas a léiriú do mhaoiniú suntasach agus do sheachadadh acmhainní.

Leabharliosta

- Anderson, E. (2012) '3 things you can do to change people's behaviour', *Forbes*, 17 Lúnasa. Ar fáil ag: <https://www.forbes.com/sites/erikaandersen/2012/08/17/3-things-you-can-do-to-change-peoples-behavior/?sh=33e576c77a0a> (arna rochtain: 12/11/2021)
- *Tógtha le maireachtáil: athúsáid inbhuanaithe foirgneamh* (2004) Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath agus an Chomhairle Oidhreachta. Ar fáil ag: <https://www.clarecoco.ie/services/planning/publications/archive/built-to-last-the-sustainable-reuse-of-buildings-3431.pdf> (arna rochtain: 18/11/2021)
- Bungay, S. (2019) '5 myths about strategy'. *Harvard Business Review*, 19 Aibreán. Ar fáil ag: <https://hbr.org/2019/04/5-myths-about-strategy> (arna rochtain: 18/11/2021)
- Byrne, C. (2018) 'Startling decline in the number of national hunt trainers in Ireland continues'. *Irish Independent*, 20 Feabhra. Ar fáil ag: <https://www.independent.ie/sport/horse-racing/startling-decline-in-the-number-of-national-hunt-trainers-in-ireland-continues-36623259.html> (arna rochtain: 15/11/2021)
- *Daonáireamh 2016*, an Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: <https://www.cso.ie/ga/> (arna rochtain: 15/11/2021)
- Cornelius, S. et al (2020) *The role of nature in a UK NDA*. WWF agus RSPB. Ar fáil ag: https://www.rspb.org.uk/globalassets/downloads/Nature_Based_Solutions_NDC_ReportV2.pdf (arna rochtain: 25/11/2021)
- Costello, C. (1999) Changes away from the traditional use of The Curragh of Kildare since 1922. *Lámhleabhair Fhiadhúla na hÉireann*, Uimh. 6. Ar fáil ag: <https://www.SPNF.ie/sites/default/files/publications/pdf/IWM6.pdf> (arna rochtain: 12/11/2021)
- Costello, C. (2006), in Nolan, W. agus McGrath, T. (eag.) *Kildare History and Society: Interdisciplinary Essays on the History of an Irish County* (The Irish County History & Society Series)
- Cox, M., Arnold, G. agus Villamayor Tomás, S. (2010) A review of design principles for community-based natural resource management. *Ecology and Society* 15(4): 38. Ar fáil ag: <https://www.ecologyandsociety.org/vol15/iss4/art38/> (arna rochtain: 30/10/2021)
- Daly, C. (2019) *An Oidhreachta Thógtha agus Seandálaíochta: Plean Oiriúnaithe Earnála um an Athrú Aeráide*, Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: <https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/75639/a0ad0e1d-339c-4e11-bc48-07b4f082b58f.pdf#page=null> (arna rochtain: 11/11/2021)
- An Roinn Ealaíon, Oidhreachta agus Gaeltachta (2015) *Straitéis Náisiúnta Tírdhreacha*. Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: <https://www.gov.ie/en/publication/8a59b-national-landscape-strategy/> (rochtain: 19/11/2021)
- An Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe (2018) *Tionscadal Éireann 2040: An Plean Forbartha Náisiúnta 2018-2027*. Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: <https://assets.gov.ie/200358/a36dd274-736c-4d04-8879-b158e8b95029.pdf> (arna rochtain: 19/11/2021)
- Donnelly, M. (2017) 'Sheep invade housing estate turning green areas into pigsty', *Irish Independent*, 2 Feabhra. Ar fáil ag: <https://www.independent.ie/business/farming/sheep/sheep-invade-housing-estate-turning-green-areas-into-pigsty-35397694.html> (arna rochtain: 15/11/2021)
- Fealy, R. et al. (2021) *Athrú Aeráide, Oidhreachta agus Turasóireacht: Impleachtaí do Chóstaí agus Uiscebhealaí Intíre na*

hÉireann, an Chomhairle Oidhreachta agus Fáilte Éireann. Ar fáil ag:

https://www.heritagecouncil.ie/content/files/climate_change_heritage_tourism_summary_irish_version_2009_1mb.pdf
(arna rochtain: 11/11/2021)

- Forde, A. (2019) 'Over 4,000 sheep allowed to graze the Curragh'. *Irish Farmers Journal*, 23 Nollaig. Ar fáil ag: <https://www.farmersjournal.ie/over-4-000-sheep-allowed-to-graze-the-curragh-512613> (arna rochtain 18/11/2021)
- Rialtas na hÉireann (2021) *Plean Gnímh don Aeráid 2021: Ár dTodhchaí a Dhaingniú*. Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: <https://www.gov.ie/ga/foilsuichan/81f16-plean-gnimh-don-aeraid-2021/> (arna rochtain: 18/11/2021)
- Rialtas na hÉireann (2021) *An Plean Forbartha Náisiúnta 2021-2030*. Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: <https://www.gov.ie/ga/foilsuichan/774e2-national-development-plan-2021-2030/?> (arna rochtain: 19/11/2021)
- Rialtas na hÉireann (2018) *Tionscadal Éireann 2040: an Creat Náisiúnta Pleanála*. Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: <https://cdn.npf.ie/wp-content/uploads/Eire-2040-An-Tionscadal-An-Creat-Naisiunta-Pleanala.pdf>
(arna rochtain: 19/11/2021)
- Rialtas na hÉireann (2019) *Páipéar Bán ar Chosaint Uasdátú 2019*. Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: <https://www.gov.ie/ga/foilsuichan/d46821-none/> (arna rochtain: 21/11/2021)
- Harford, T. (2013) 'Do you believe in sharing?'. *Financial Times*, 30 Lúnasa. Ar fáil ag: <https://www.ft.com/content/afc5377e-1026-11e3-a258-00144feabdc0> (arna rochtain: 30/10/2021)
- Harrabin, R. (2021) 'Climate change: construction companies told to stop knocking down buildings'. *BBC.com*, 24 Meán Fómhair. Ar fáil ag: <https://www.bbc.com/news/science-environment-58667328> (arna rochtain: 10/11/2021)
- Jachimowicz, J.M. et al (2018) 'The critical role of second-order normative beliefs in predicting energy conservation'. *Nature human behaviour*, Deireadh Fómhair
- Keady, T. agus Hanrahan, K. (2016) *The sheep industry – its recent evolution*. Teagasc. Ar fáil ag: <https://www.teagasc.ie/media/website/publications/2016/The-Sheep-Industry-its-recent-evolution-2-Aug-2016.pdf>
(arna rochtain: 15/11/2021)
- Kotler, P. agus Keller, K. L. (2016) *Marketing management*, Pearson, Harlow
- Lake District National Park Partnership (2021) *Lake District National Park Partnership's Management Plan 2020-2025*. Ar fáil ag: https://www.lakedistrict.gov.uk/_data/assets/pdf_file/0013/406210/Partnerships-Management-Plan-2020-2025-vFINAL.pdf (arna rochtain: 14/11/2021)
- May, S. (2020) 'A shepherd's futures: shepherds and World Heritage in the lake District'. In *Heritage futures: comparative approaches to natural and cultural heritage practices* le R. Harrison et al, UCL Press, lgh 276-293.
- McEvoy, R. (2019) *Grassland and carbon sequestration*. Teagasc. Ar fáil ag: <https://www.teagasc.ie/media/website/publications/2019/Grassland-and-carbon-sequestration.pdf> (arna rochtain: 25/11/2021)
- Tacaíonn an tAire le Moltaí le haghaidh Liosta Sealadach d'Oidhreacht Dhomhanda Nua (2021) *gov.ie*, 10 Samhain. Ar fáil ag: <https://www.gov.ie/ga/preasraitis/preasraiteas-oidhreacht-dhomhanda-unesco/> (arna rochtain: 24/11/2021)
- Nijhuis, M. (2021) 'The miracle of the commons'. *Aeon*, 4 Bealtaine. Ar fáil ag: <https://aeon.co/essays/the-tragedy-of-the-commons-is-a-false-and-dangerous-myth> (arna rochtain: 30/10/2021)

- O'Connor, N. (2021) 'Head of Defence Forces says climate change is the single biggest threat to Ireland'. *thejournal.ie*, 30 Iúil. Ar fáil ag: <https://www.thejournal.ie/climate-change-security-risk-to-ireland-mark-mellett-5507407-Jul2021/> (arna rochtain: 10/11/2021)
- O'Donoghue, N. (2018) 'Council clamp down on metal detecting on the Curragh'. *Leinster Leader*, 20 Aibreán. Ar fáil ag: <https://www.leinsterleader.ie/news/home/308928/council-clamp-down-on-metal-detecting-on-the-curragh.html> (arna rochtain: 24/11/2021)
- Park, T. et al (2019) *Behaviour change for nature: A behavioural science toolkit for practitioners*. The Behavioural Insights Team. Ar fáil ag: <https://www.bi.team/wp-content/uploads/2019/04/2019-BIT-Rare-Behavior-Change-for-Nature-digital.pdf> (arna rochtain: 14/11/2021)
- Power, J. (2021) *Summary of the economic and financial contribution of racecourse activities in the Curragh*. Jim Power economics. Ar fáil ag: https://www.curragh.ie/images/uploads/inner/The_Curragh_Racecourse_and_Training_Grounds_Economic_Impact_Study_090321.pdf (arna rochtain: 18/11/2021)
- Purcell, B. (2021) 'Economic impact report show the Curragh Racecourse and training grounds worth almost €100m to economy and supports 1,176 jobs'. *curragh.ie*, 9 Márta. Ar fáil ag: <https://www.curragh.ie/news/economic-impact-report-show-the-curragh-racecourse-training-grounds-worth-almost-100m-to-economy-supports-1176> (arna rochtain: 18/11/2021)
- *Review of Organic Food Sector and Strategy for its Development 2019-2025*, gan dáta, an Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara. Ar fáil ag: <https://www.gov.ie/en/publication/fc7c8-organic-farming/> (arna rochtain: 18/11/2021)
- Schwartz, T. (2012) 'Why We Need to Aim Higher'. *Harvard Business Review*, 17 Deireadh Fómhair. Ar fáil ag: <https://hbr.org/2012/10/why-we-need-to-aim-higher.html> (arna rochtain: 30/10/2021)
- Simmonds, S. agus Thomas, B. (2015) *Stonehenge, Avebury and Associated Sites, World Heritage Site Management Plan 2015*. Stonehenge & Avebury WHS Steering Committees. Ar fáil ag: https://worldheritageuk.org/wp-content/uploads/2020/12/2015-MANAGEMENT-PLAN_LOW-RES.pdf (arna rochtain: 23/11/2021)
- Smith, V. L. (2009) 'Governing The Commons'. *Forbes*, 12 Deireadh Fómhair. Ar fáil ag: <https://www.forbes.com/2009/10/12/elinor-ostrom-commons-nobel-economics-opinions-contributors-vernon-l-smith.html?sh=587068c55c35> (arna rochtain: 30/10/2021)
- Spiliakos, A. (2019) 'Tragedy of the Commons: What it is and 5 examples', *Harvard Business School*, 5 Feabhra. Ar fáil ag: <https://online.hbs.edu/blog/post/tragedy-of-the-commons-impact-on-sustainability-issues> (arna rochtain ar 30/10/2021)
- *Thoroughbred Country Destination Experience Development Plan (2021)* Fáilte Éireann. Ar fáil ag: <https://online.flippingbook.com/view/804002981/10/> (arna rochtain: 21/11/2021)
- Valentine, G. (2005) 'Tell me about...: using interviews as a research methodology'. In *Methods in Human Geography: a guide for students doing a research project* le R. Flowerdew agus D. Martin. Routledge, London: lgh. 110-127
- van Bergen Desie Driever, T. (2019) 'Creating a better world: circularity in real estate and construction'. *Deloitte*. Ar fáil ag: <https://www2.deloitte.com/lu/en/pages/real-estate/articles/circularity.html> (arna rochtain: 10/11/2021)
- Veale, S. agus Burke, S. (2008) *Castle Hill Heritage Park—Interpretation Plan, Stage 1 Strategic Overview* Godden Mackay Logan Ltd., Sydney

- Wainwright, O. (2020) 'The case for ... never demolishing another building'. *The Guardian*, 13 Eanáir. Ar fáil ag: <https://www.theguardian.com/cities/2020/jan/13/the-case-for-never-demolishing-another-building> (arna rochtain: 10/11/2021)
- Walker, B. agus Soule, S.A. (2017) 'Changing Company Culture Requires a Movement, Not a Mandate'. *Harvard Business Review*, 20 Meitheamh. Ar fáil ag: <https://hbr.org/2017/06/changing-company-culture-requires-a-movement-not-a-mandate> (arna rochtain: 12/11/2021)
- What works for behaviour change? (2018) *Nature Human Behaviour*, 2, lch. 709
- <https://www.lakedistrict.gov.uk/learning/factsandfigures> (arna rochtain: 14/11/2021)
- <https://whc.unesco.org/en/list/373/> (arna rochtain: 14/11/2021)
- <https://maps.archaeology.ie/historicenvironment/>, (arna rochtain: 10/11/2012)
- www.bordbia.ie/farmers-growers/prices-markets/sheep-trade-prices/ (arna rochtain: 18/11/2021)
- www.bordbia.ie/farmers-growers/prices-markets/agri-market-insights/sheep-sector-outlook/ (arna rochtain: 18/11/2021)
- www.curragh.ie/transport-parking (arna rochtain: 19/11/2021)
- Proposed high voltage power line (2013) Cumann Seandálaíochta Chontae Chill Dara <http://www.kildarearchsoc.ie/proposed-high-voltage-power-line/> (arna rochtain: 22/11/2021)
- www.stonehengeandaveburywhs.org/management-of-whs/partnership-panel/ (arna rochtain: 23/11/2021)
- <https://www.kildare.ie/ehistory/wp-content/uploads/2020/05/THE-CURRAGH-OF-KILDARE-ACT-1870.pdf> (arna rochtain: 23/11/2021)
- <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1969/act/13/enacted/en/print> (arna rochtain: 23/11/2021)
- Archaeology Ireland (2005) The Curragh, Co. Kildare: *The archaeology of an ancient grassland*. Wordwell Teo. (arna rochtain: 13/12/2020) <http://www.jstor.org/stable/archirel.31.1>
- Abarta Heritage (2017) *The Story of the Curragh, Ireland's Ancient East* Clostreoír arna coimisiúnú ag Comhairle Contae Chill Dara agus atá ar fáil ag <https://www.abartaheritage.ie/product/story-of-the-curragh-audio-guide/>
- Davies, O (2009) Management Guidelines for Grassland in Environmental Schemes. ADAS UK Teo., Aberystwyth.
- An Foras Talúntais (1970) *Soils of Co. Kildare*. Rannóg na nIthreacha, an Foras Talúntais, Caisleán Bhaile Sheáin, Loch Garman.
- Bellocchi, G. agus Picon-Cochard, C. (2021) Effects of Climate Change on Grassland Biodiversity and Productivity *Agronomy*, 11, 1047. <https://doi.org/10.3390/agronomy11061047>
- Collins, J. (ed.) (2016) Bat Surveys for Professional Ecologists: Good Practice Guidelines (3ú hEagrán). The Bat Conservation Trust.

- Costello, C (1999) *Changes away from the traditional use of The Curragh of Kildare since 1922*. Lámhleabhair Fhiadhúlra na hÉireann, Uimh. 6. Dúchas, Seirbhís Oidhreachta na Roinne Ealaíon, Oidhreachta, Gaeltachta agus Oileán, Baile Átha Cliath.
- Cross, J. (2006). The Potential Natural Vegetation of Ireland. *Biology and Environment: Proceedings of the Royal Irish Academy*, 106B (2), 65-116.
- Doogue, DA. (1993) The Effects of the Proposed Line on Sites of Flora and Fauna Interest in the Kildare/Monasterevin Area Ecological Impact Assessment Report (to NRA?).
- Galvánek, D. agus Janák, M. 2008. Management of Natura 2000 habitats. 6230 Species-rich *Nardus* grasslands. An Coimisiún Eorpach, an Bhruiséil
- Ellenberg, H., Weber, H.E., R. Dull, R., Wirth, V., Werner, W. agus Paulissen. D. (1992)
- Zeigerwerte von Pflanzen in Mitteleuropa. *Scripta Geobotanica* 18: 1-258.
- An Coimisiún Eorpach (2007) *Lámhleabhar Léirmhíithe Ghnáthóga an Aontais Eorpaigh*. An Coimisiún Eorpach, an Ard-Stiúrthóireacht um an gComhshaol, an Bhruiséil.
- Feehan, J. agus McHugh, R. (1992) The Curragh of Kildare as a Hygrocybe Grassland. *INJ* 24 (1) 14-17
- Fossitt, JA (2000) *Treoir maidir le Gnáthóga in Éirinn*. An Chomhairle Oidhreachta, Áras na hOidhreachta, Cill Chainnigh.
- Glanville, C. (1997) The Quaternary sedimentology and last deglaciation of mid- and south Kildare. Tráchtas PhD, Ollscoil Náisiúnta na hÉireann. 6.13 the Curragh and Environs lch. 353 the Curragh Plain.
- Good, J. (1996) Ancient Pasture as a habitat for Staphylinidae (Coleoptera) at the Curragh, Co. Kildare, Ireland. *Bull. Ir. Biogeog. Soc.* 19. 151-158.
- Griffith, G.W., Bratton, J.H, agus Easton, G. (2004) Charismatic Megafungi. The Conservation of Waxcap Grasslands. *British Wildlife*. Deireadh Fómhair. 31-43.
- Halbert, J. (1915). Some Recent Records of Irish Insects. *The Irish Naturalist*, 24(9), 157-165.
- Halley, R.J. agus Soffe, R.J. (eag.) (2016) *Primrose McConnell's Agricultural Notebook (18th edition)*. Butterworth-Heinemann
- Crofts, A. agus Jefferson R. G. (eag.) (1999) *The Lowland Grassland Management Handbook 2nd edition*. English Nature/The Wildlife Trusts. ISBN 1 85716 443 1
- Institute of Terrestrial Ecology (1999) *ECOFAC Volume 2: Technical Annex. Ellenberg's indicator values for British plants*, Institute of Terrestrial Ecology. Monks Wood, Huntingdon.
- JNCC (2004) Common Standards Monitoring Guidance for Lowland Grassland Habitats. Eagrán Feabhra 2004 ISSN 1743-8160 (ar líne).
- Lawton C., Hanniffy, R., Molloy, V., Guilfoyle, C., Stinson, M. agus Reilly, E. (2020) *All-Ireland Squirrel and Pine Marten Survey 2019*. Lámhleabhair Fhiadhúlra na hÉireann, Uimh. 121. An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra, an Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta, Éire.

- McHugh R., Mitchel. D., Wright, M. agus Anderson, R. (2001). The Fungi of Irish Grasslands and their Value for Nature Conservation. *Biology and Environment: Proceedings of the Royal Irish Academy*. 101b (30) 225–242.
- Mitchell, N. (2019) Caibidil 9.0 Uisce & Hidreolaíocht; Cuid den Tuarascáil MTC um Fhorbairt Bheartaithe an Lárionaid Chónaithe agus Comharsanachta ag Suíomh iar-Dhún Mhic Aodha, Baile Chill Dara. John Spain Associates
- Misstear, B. agus Brown, L. (2008) *Water Framework Directive – Recharge and Groundwater Vulnerability* Tuarascáil chlár EPA STRIVE i ndáil le MTC. Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath
- Nature Conservancy Council (1986) *Potentially Damaging Operations Manual*. Nature Conservancy Council, Peterborough.
- Nix, J. (2004) *Farm Management Pocketbook 34th Edition* Imperial College, Londain. ISBN 0-954120102-4
- O'Neill, F.H., Martin, J.R., Devaney, F.M. agus Perrin, P.M. (2013) *The Irish Semi-natural Grasslands Survey 2007-2012*. Lámhleabhair Fhiadhúlra na hÉireann, Uimh. 78. An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra, an Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta, Éire.
- Parkes, M. agus Sheehan-Clarke, A. (2005) *The Geological Heritage of Kildare. An audit of County Geological Sites in Kildare*
- Suirbhéireacht Gheolaíochta na hÉireann, Bóthar Haddington, Baile Átha Cliath 4.
- Peterson, M., Roepstorff, L., Thomason, J.J., Mahaffey, C. agus Wayne McIlwraith, C. (2012) *Racing Surfaces: Current progress and future challenges to optimize consistency and performance of track surfaces for fewer horse injuries*. Páipéar bán de chuid Racing Surfaces Testing Laboratory, Orono, Maine, SAM.
- Williams, G. (2007) *The Curragh – A Land Divided* Tras-scríobh ar an léacht a thug Tadhg Hayden do Chumann Stairiúil Chill Dara Dé Céadaoin 4 Iúil 2007. <http://www.kildare.ie/ehistory/index.php/curragh-a-land-divided-by-guy-williams/>
- Wolfe-Murphy, S. (2004) *Suncroft Fen*. Tuarascáil suirbhéireachta chuig Dúchas, SPNF
- Gan ainm. (1999). *Report of the Inter-Departmental Task Force on the future management and development of the Curragh of Kildare*. Tuarascáil neamhfhoilsithe
- Cahill, M. agus Sakora, M. (eag.). (2011). *Breaking ground, finding graves - reports on the excavations of burials by the National Museum of Ireland, 1927-2006*. 2 iml. Baile Átha Cliath. Wordwell Ltd. i gcomhar le Músaem Náisiúnta na hÉireann.
- Clancy, P. (2006). *The Curragh: A prehistoric landscape in William Nolan agus Thomas McGrath (eds.) Kildare - History and Society*. Geography Publications, Baile Átha Cliath.
- Costello, Con (1996) *A Most Beautiful Station: The British Army on the Curragh of Kildare, Ireland 1855-1922*. The Collins Press.
- Farrelly, B. agus Moore, M. (1998). *Massacre at Gibbet Rath 1798*. An Roinn Cosanta, Baile Átha Cliath.
- Feehan, J. (2014). *Cuirrech Life: The Curragh of Kildare, Ireland*. Cumann Seandálaíochta Chill Dara i gcomhar le Comhairle Contae Chill Dara. Walsh Printers, Tiobraid Árann.
- Luddy, Maria. 1992. *An Outcast Community: the 'wrens' of the Curragh*. *Women's History Review*, Iml. 1, Uimh. 3, Igh. 341-355

- Luddy, Maria. 1997 "Abandoned Women and Bad Characters"; prostitution in nineteenth-century Ireland. *Women's History Review*, Iml. 6, Uimh. 4, 189
- O'Keefe, T. 1999 Archaeological investigation 'The Race of the Black Pig' Bord Gás Newbridge-Kildare Main Feeder The Curragh, Co. Kildare, 1-16. 98E0059 Tuarascáil neamhfhoilsithe. Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta, an Roinn Ealaíon, Oidhreachta agus Gaeltachta, Baile Átha Cliath.
- Shine, D., Callaghan, S., Green, A. agus Arrigan, B. 2019. Rehearsing for the theatre of war. *Archaeology Ireland* Iml. 33, Uimh. 2
- Swan, A. 1972. The Curragh of Kildare. *An Cosantóir* (The Irish Defence Journal) Curragh Commemorative Issue. Bealtaine 1972
- Bunbury, T. (gan dáta) 'Nellie Clifden – the Irish prostitute who nearly brought the British royal family crashing down'. Turtlebunbury.com. Ar fáil ag: http://www.turtlebunbury.com/history/history_heroes/hist_hero_nellie_clifden.html (arna rochtain: 22/12/2020)
- Costello, C. (1998) 'The Curragh Army Camp'. *History Ireland*, Iml. 6, Is. 3. Ar fáil ag: <https://www.historyireland.com/18th-19th-century-history/the-curragh-army-camp/> (arna rochtain: 17/12/2020)
- Drury, P. agus McPherson, A. (2008) Conservation principles, policies and guidance for sustainable management of the historic environment. *Historic England*
- Ferriter, D. (2014) 'Remembering the Curragh Mutiny, March 1914', *The Irish Times*, 15 Márta. Ar fáil ag: <https://www.irishtimes.com/culture/heritage/remembering-the-curragh-mutiny-march-1914-1.1725670> (arna rochtain: 21/12/2020)
- An tAcht Oidhreachta (1995) Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: www.irishstatutebook.ie/eli/1995/act/4/enacted/en/html (arna rochtain: 17/12/2020)
- Hogan, T. (2003) 'Long wait over as 'snail's pace' bypass finally opens'. *Irish Independent*, 8 Nollaig. Ar fáil ag: <https://www.independent.ie/irish-news/long-wait-over-as-snails-pace-bypass-finally-opens-to-traffic-25917760.html> (arna rochtain: 18/12/2020)
- N/B (2011) Architectural heritage protection: guidelines for planning authorities. An Roinn Pleanála, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta
- N/B (2020) Structural Steel Design Awards 2020, Ar fáil ag: <https://www.steelconstruction.info/images/0/0a/SSDA-2020.pdf> (arna rochtain: 17/12/2020)
- Parsons, M. (2013) Rare and classic painting of Irish racehorses'. *Irish Times*, 18 Bealtaine. Ar fáil ag: <https://www.irishtimes.com/life-and-style/homes-and-property/fine-art-antiques/rare-and-classic-paintings-of-irish-racehorses-1.1397588> (arna rochtain: 21/12/2020)
- UNESCO (2003) an Coinbhinsiún um Chosaint na hOidhreachta Cultúrtha Doláimhsithe, UNESCO, Páras
- Wilson, R. (2019) 'Floating copper roof marks out Grimshaw's racecourse grandstand'. *Architects' Journal*. Ar fáil ag: <https://www.architectsjournal.co.uk/buildings/floating-copper-roof-marks-out-grimshaws-racecourse-grandstand> (arna rochtain: 21/12/20)

Aguisín A: Torthaí an Chomhairliúcháin le Páirtithe Leasmhara 2021

the paul hogarth company

Introduction

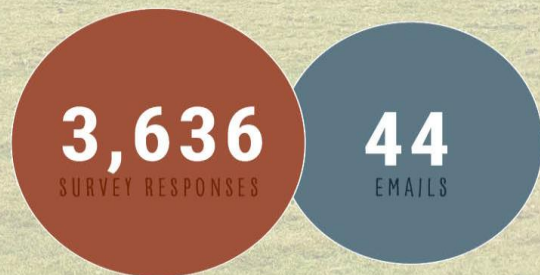
A preliminary public consultation exercise was undertaken to help establish an understanding of what aspects of the Curragh Plains are important and why.

The consultation comprised of a short questionnaire that was hosted on a dedicated project website and publicised through various media platforms.

The survey was open for four weeks between Monday 15th March and Monday 12th April.

It was clear from the responses that the Curragh holds a very important place in people's hearts.

The strength of feeling, both for this project and this important place, was reflected in the number of responses submitted.

the paul hogarth company

Questions & Analysis

The short questionnaire comprised a series of objective and qualitative questions.

Objective Questions

To understand more about those that responded to the questionnaire, the following questions were asked:

- *How often do you visit the Curragh?*
- *What best describes your reason for going to the Curragh?*
- *What is of interest to you when visiting the Curragh?*
- *What is your age range?*
- *How far away to you live from the Curragh?*
- *When you visit, on average how long do you stay?*

Qualitative Questions

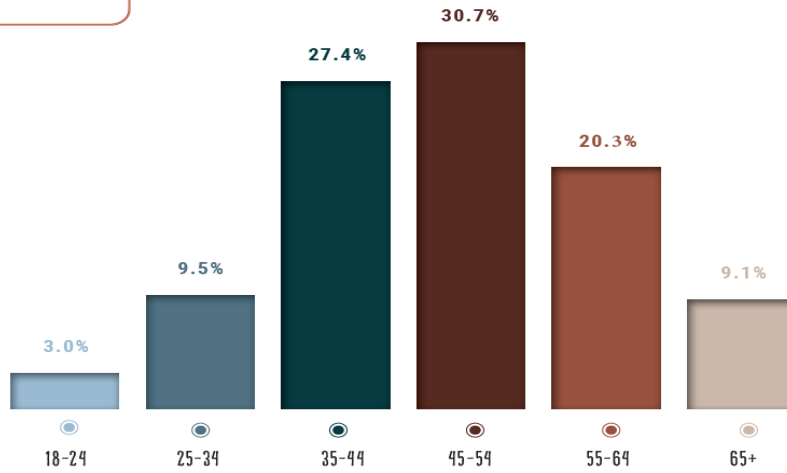
To allow participants to share their thoughts, memories and feelings openly, the following were asked:

- *What aspects of the Curragh do you not like, or which you feel need improved?*
- *What in your opinion makes the Curragh Special or Important?*
- *Have you any ideas for the Curragh that would help make it a better place for all?*
- *What special stories or memories do you have about the Curragh?*

the paul hogarth company

What is your age range?

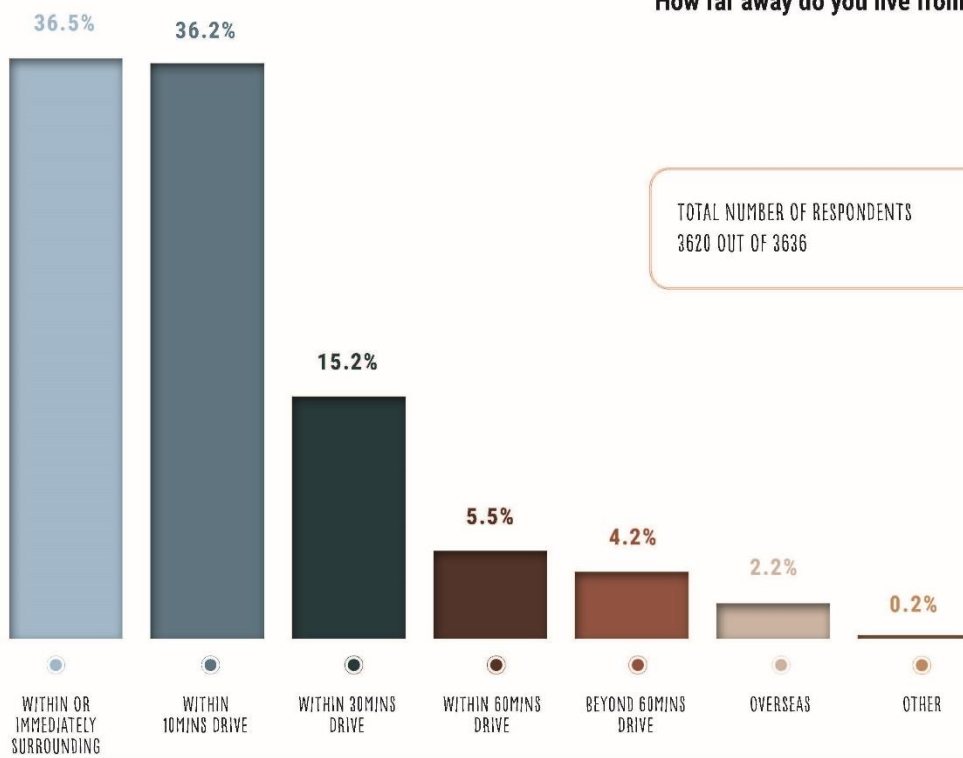
TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
3627 OUT OF 3636

the paul hogarth company

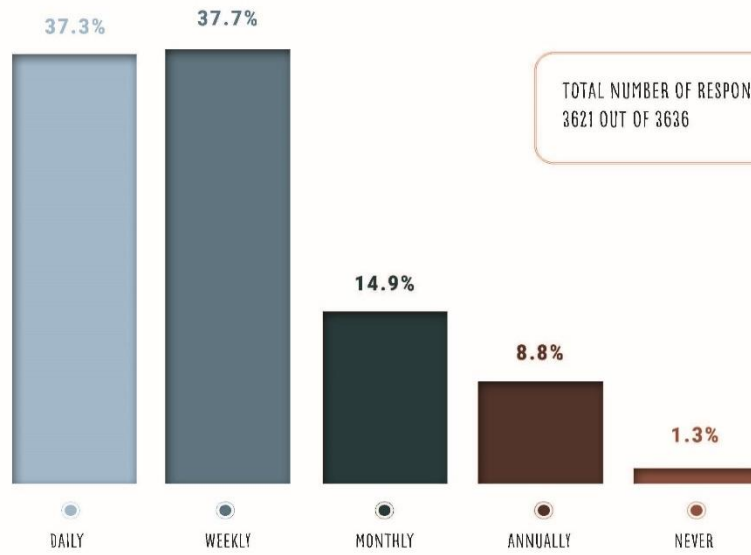
How far away do you live from the Curragh?

TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
3620 OUT OF 3636

thepaulhogarthcompany

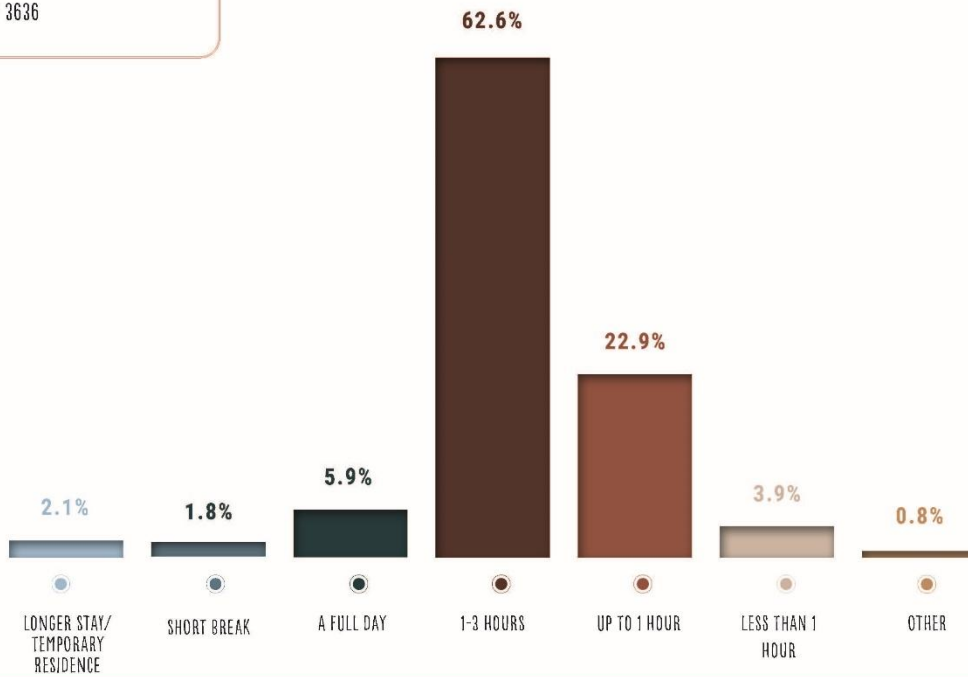
How often do you visit the Curragh?

thepaulhogarthcompany

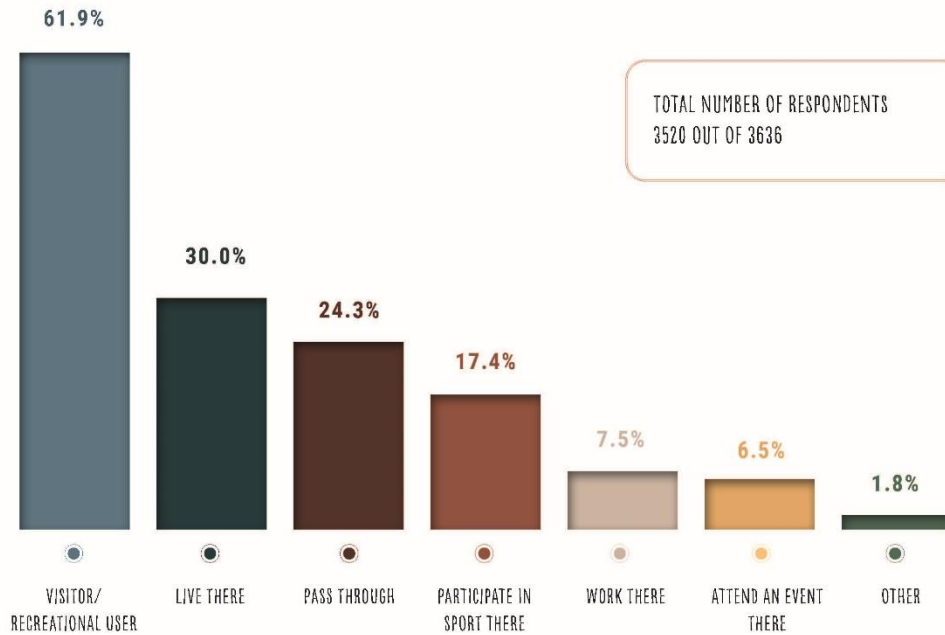
When you visit, on average how long do you stay?

TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
3624 OUT OF 3636

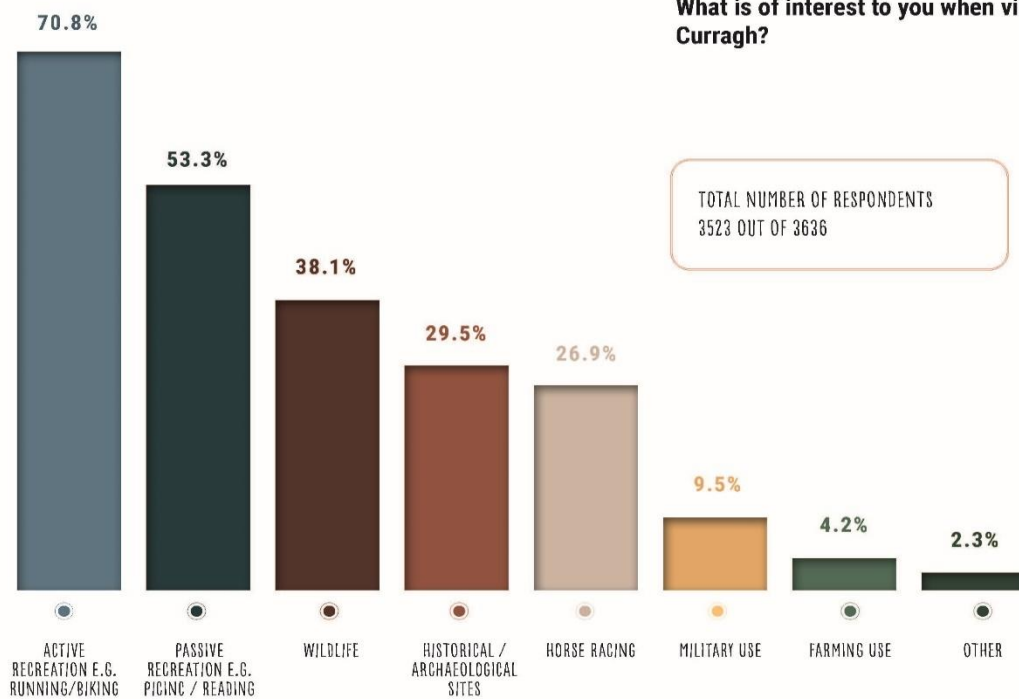
thepaulhogarthcompany

What best describes your reason for going to the Curragh?

thepaulhogarthcompany

What is of interest to you when visiting the Curragh?

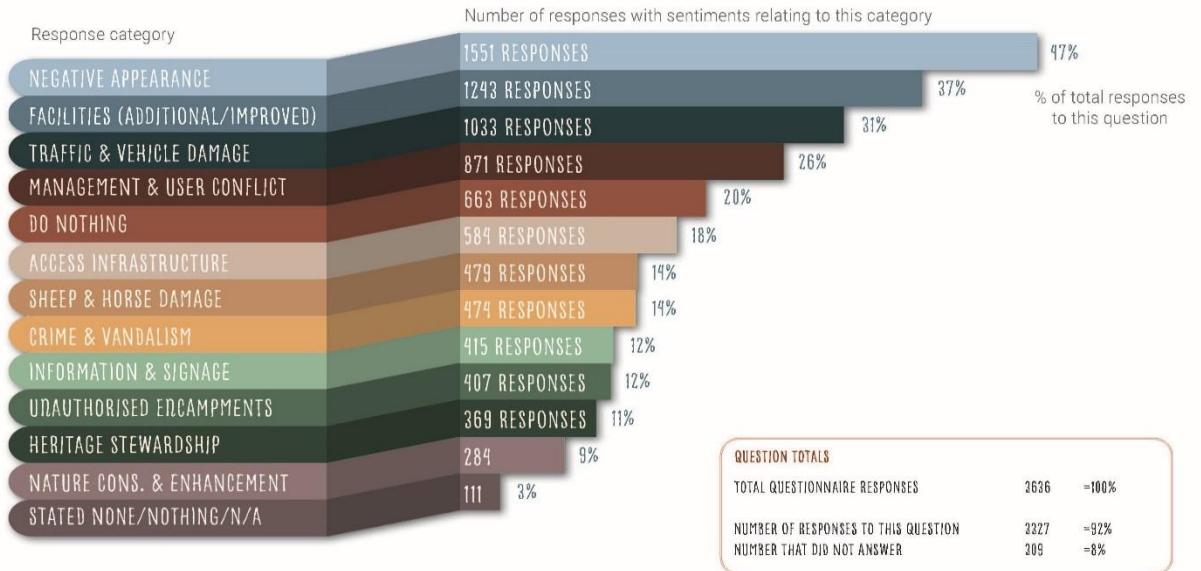
the paul hogarth company

Key Conclusions

- Around two thirds of respondents were aged between 35 to 54 and roughly a third under or over that;
- The majority (73%) live adjacent to the Curragh Plains, with a further 21% living within an hour's drive. The response therefore is representative of the Curragh Plains' local population;
- 75% visit the Curragh Plains daily or weekly, with the majority of visits (90%) being up to 3hrs;
- The majority of respondents visit the Curragh Plains because they live or pass through it, or use them for recreation / sport. This is supported by a significant number of responses citing recreation as their main interest in the Curragh Plains, both active (70.8%) and passive (53.3%);
- The wildlife, historical and horse racing aspects of the Curragh Plains also featured prominently.

thepaulhogarthcompany

What aspects of the Curragh do you not like, or which you feel need improved?

thepaulhogarthcompany

What aspects of the Curragh do you not like, or which you feel need improved?

thepaulhogarthcompany

What aspects of the Curragh do you not like, or which you feel need improved?

- “I feel the overuse of the plains by sheep and horses completely ruins the place”
- “Fly tipping needs to be addressed urgently”
- “Better signage. Sli Na Slainte. Plaques at areas of interest. Plaque at Donnelly’s Fallow needs preserving”
- “Hordes of caravans arriving each year and leaving a terrible mess and the associated local and social problems.”
- “It is sad to see a lot of the buildings falling into disrepair.”
“The old bunkers are very special, they are important landmarks, they all have a story to tell, they should be restored properly.”
- “I think planting more native trees would be beneficial for biodiversity.”
“Areas should be set aside so grasslands can establish and wildlife.”
- “It’s all great, should remain untouched.”

thepaulhogarthcompany

Key Conclusions

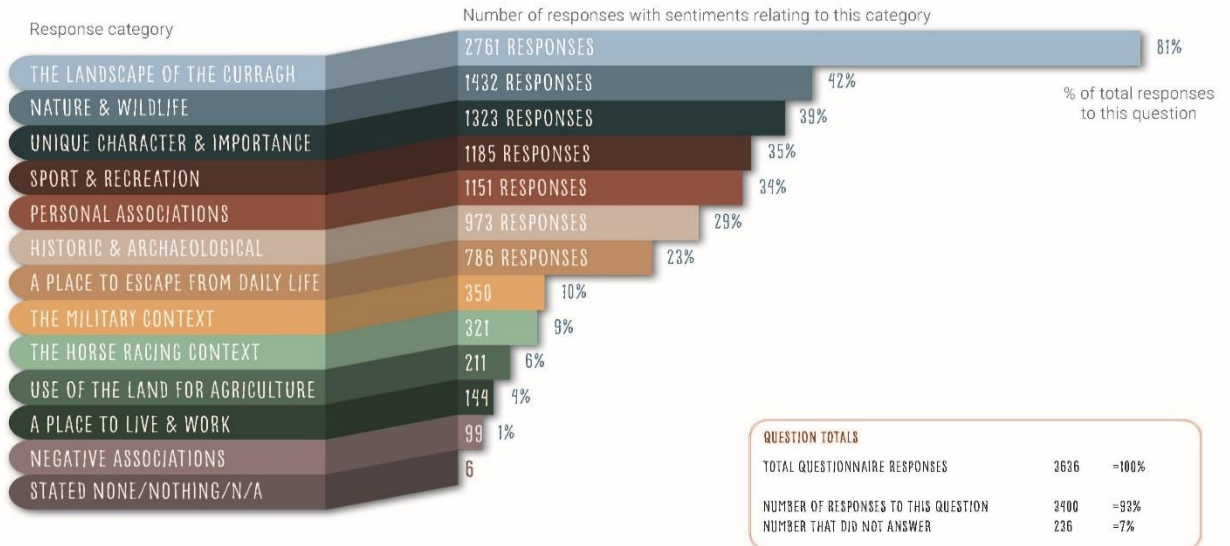
What aspects of the Curragh do you not like, or which you feel need improved?

- The most consistent response relates to its negative appearance. Littering, traffic, damage to the grasslands by vehicles & animals, and the condition of buildings and infrastructure were cited;
- A lack of facilities was also raised as a big issue, particularly in terms of parking, seating and bins;
- The management of the plains was criticised generally, in terms of litter and upkeep, and also in terms of the lack of enforcement and issues over user conflict.

thepaulhogarthcompany

What in your opinion makes the Curragh special or important?

thepaulhogarthcompany

What in your opinion makes the Curragh special or important?

- "The broad expanse of countryside and beautiful views."
- "The unique ecological environment."
"The Curragh has some of the most beautiful wildlife and fauna, Rabbits foxes, Badgers, as well as visiting migrating birds."
- "There's no other place like it in Ireland."
- "A fantastic recreational area that can be enjoyed by all."
- "Special because of the unique connection we all still have because we grew up there, worked there got married there."
- "Its wealth of history which has helped shape the country we live in."
- "The sea of green the peace and quiet."

thepaulhogarthcompany

What in your opinion makes the Curragh special or important?

- "The military presence makes the Curragh a special place."
- "It is the most important part of the country for horse racing."
- The vast plains and sheep being able to roam freely.
- "The Curragh is a community of people, most lived there all their lives, and those that have moved stayed friends."
- Unfortunately often ruined by scramblers and cars driving around the grass leading to areas becoming muddy and over used."

thepaulhogarthcompany

Key Conclusions

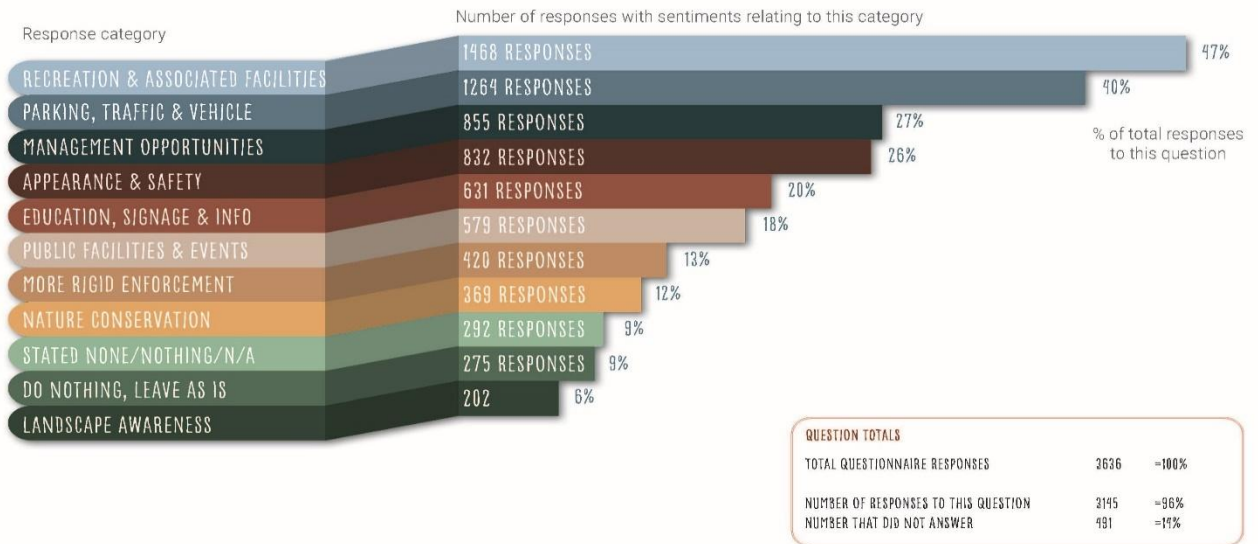
What in your opinion makes the Curragh Special or Important?

- 81% stated that it was the landscape of the Curragh that made it special, including its scale, scenery, and undeveloped nature;
- Closely linked, people cited its natural qualities, its wildlife, and the unique/unusual aspects of the Curragh such as its diversity, vastness, and magical qualities;
- The recreational value of the Curragh Plains and the importance it plays in people's lives socially but also in terms of mental and physical health featured heavily;
- Its history and archaeology, particularly in relation to the story of the country, was recognised as important.

thepaulhogarthcompany

Have you any ideas for the Curragh that would help make it a better place for all?

thepaulhogarthcompany

Have you any ideas for the Curragh that would help make it a better place for all?

-

"Developed into a proper park, with walking routes, picnic areas etc."
"play areas for children"
-

"Designated dry parking area that doesn't muck up the grass."
"traffic calming"
-

"a more organised approach with allocated times for specific uses."
"improved zonation of usage including no-graze zones"
"I would like to see the plains declared a national park"
-

"clean up the boarded up houses and buildings old post office"
"fines for littering"
-

"information signs for historical sites"
"a visitors centre"
"local signage to educate people to the importance of the curragh"
-

"need amenities. boot wash, cafe outdoor seating"
"large event like balloon festival in northampton uk, would be cool."

thepaulhogarthcompany

Have you any ideas for the Curragh that would help make it a better place for all?

- “better stewardship, a proper warden service.”
 “catch and prosecute the people abusing the area”
 “needs more policing between gardai and military police”
- “It could be an opportunity for rewilding and improving biodiversity”
 “make it more bee/pollinator friendly”
- “leave it alone its beautiful just the way it is”
- “just recognition of its uniqueness and importance of its ecological values and to put in place the means to ensure it can continue as a place for all to enjoy.”

thepaulhogarthcompany

Key Conclusions

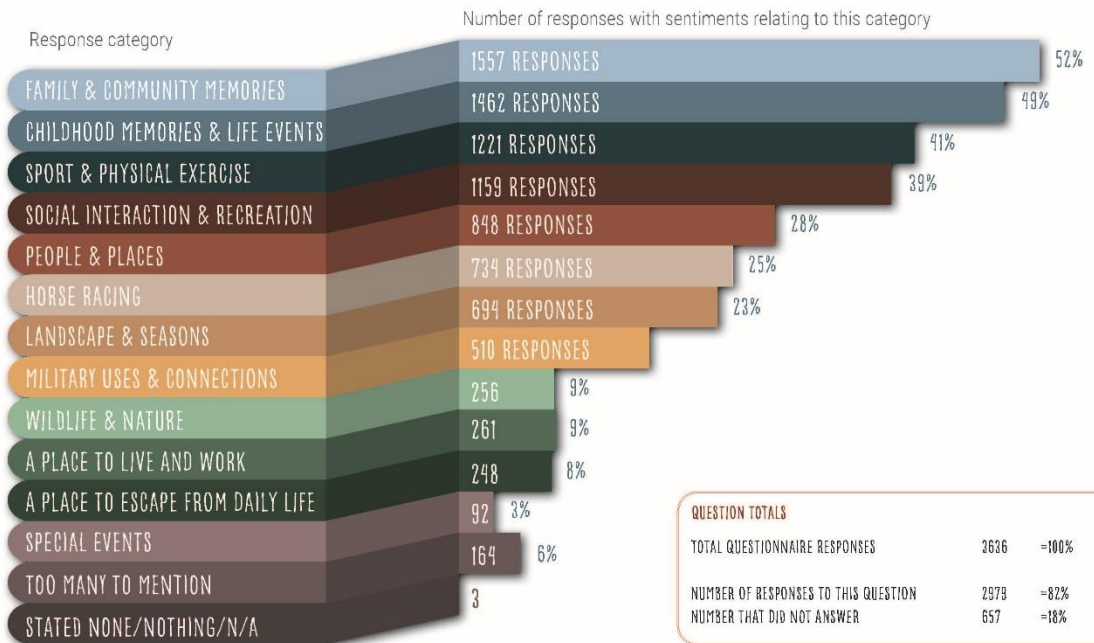
Have you any ideas for the Curragh that would help make it a better place for all?

- A significant number suggested facilities and infrastructure to enhance the recreational use of the plains, such as parking areas, bins, seating, picnic areas, toilets, coffee outlets etc. This included dedicated trails, bridleways, cycle trails and walking routes to manage some of the user conflicts;
- Control over litter and fly-tipping featured heavily as did managing sheep grazing more stringently;
- A high proportion discussed ideas for zoning uses and creating dedicated facilities / timetables for activities such as scramblers, off road vehicles, etc.
- Several suggested protection through National Park status, accompanied by the benefits that management personnel such as rangers, wardens and custodians would bring.
- Signage and education such as welcome and waymarking signage and signage that communicated the importance of the landscape and heritage features.

thepaulhogarthcompany

What special stories or memories do you have about the Curragh?

thepaulhogarthcompany

What special stories or memories do you have about the Curragh?

the paul hogarth company

What special stories or memories do you have about the Curragh?

- "Spent three and a half years in the military there in the early eighties and enjoyed every minute of it!"
- "Seeing wildlife and enjoying walking amongst trees"
- "Lived on the edge of it all my life, a facility that anyone would love to have."
- "The Curragh is an area offering peace, space, calmness, tranquility and great beauty."
- "Status quo at the racecourse. What a night!"
"Watching Braveheart being filmed"
- "Too many to write down ..its just so special to me"

the paul hogarth company

Key Conclusions

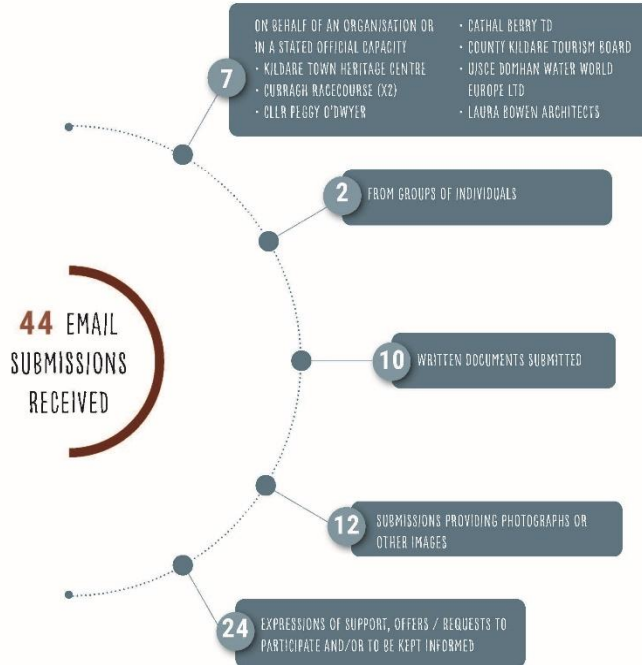
What special stories or memories do you have about the Curragh?

- It was clear to see from the majority of the responses how important this landscape is to the people that live around the Curragh and how much it has influenced their lives and the lives of their families, with many positive childhood memories.
- Likewise, its importance to people's mental and physical health, and as a place to meet friends, socialise and escape modern life was clearly communicated.
- The diversity of people's memories illustrates the diversity of this landscape in terms of use, seasonality, nature and historic significance, and many notable events were communicated.

thepaulhogarthcompany

In addition to the short questionnaire, an opportunity to email through any additional information was provided via a dedicated project email address.

Aguisín B: Bonnlíne Bhithéagsúlachta

Staidéar deisce lena dtiomsaítear na sonraí cartlainne is déanaí a bhaineann leis an gCurrach. Ní dhearnadh aon obair allamuigh le haghaidh an staidéir sin.

I gcomhthéacs talmhaíochta, tá uireasa mianraí agus cothaitheach ar fud na coda is mó den Churrach. De dheasca an láiste ithreach, bíonn fodhromchla, mar atá cruachiseal iarainn neamhscagach, á chruthú freisin, rud ar féidir drochdhraenáil sa gheimhreadh a bheith mar thoradh air. Os a choinne sin, féadfaidh scagacht shuntasach na barrithreach a bheith mar chúis le triomach nuair a bhíonn aimsir thirim ann.

Mar a cuireadh in iúl cheana, ní oireann na dálaí sin do speicis iomaíocha plandaí, ar féidir gach cineál saothraithe den tSeagalach Bhuan (*Lolium perenne*) a chur san áireamh leo.

Leis an achoimre ar láithreáin de chineál Limistéir Oidhreachta Nádúrtha tugtar léargas ginearálta ar ghnáthóga an tsuímh:

Is é an ghnáthóg cheannasach ar an suíomh ná féarthalamh aigéadach ísealchríche. Tá éagsúlacht ann san fhéarthalamh, áfach, a thagann go páirteach as éagsúlacht na hithreach agus réisim na hinnilte. Déantar na féarthailte ar an talamh cothrom á n-innilt go leanúnach i rith na bliana. Tarlaíonn láisteadh agus bíonn leibhéil na gcothaitheach níos ídithe dá bharr.

I measc na speiceas a fhaightear go tipiciúil tá flúirse d'Fheorainn Mhín (*Agrostis capillaris*), Féar Cumhra (*Anthoxanthum odoratum*), Féar Caorach (*Festuca ovina*) agus Giúnach Léana (*Luzula campestris* s.l.). Faightear Cíb Earraigh (*Carex caryophylla*) ar fud an tsuímh freisin. I roinnt limistéar, go háirithe taobh thuaidh agus taobh theas den bhaile agus san iarthuaisceart, faightear flúirse Feochadán Corraigh (*Cirsium palustre*).

Faightear Beiteán (*Nardus stricta*), atá bainteach le féarthalamh aigéadach ardtailte ró-innilt de ghnáth, sna limistéir fhliucha laistiar den Ráschúrsa, ach faightear é taobh theas den suíomh in aice leis na raonta reatha freisin.

Ar fud na bhféarthailte neamhleasaithe, tá an fhflúirse caonach amhail *Rhytidiadelphus squarrosus* agus *Pseudoscleropodium* mar léiriú go dtarlaíonn aigéadú dromchla ann.

Bíonn limistéir bheaga fraochmhá tirime le fáil ar fud an tsuímh, go háirithe laistiar den Ráschúrsa. Fuarthas amach go mbíonn baint acu sin le maoschlár fara. I measc na speiceas a fhaightear ar fud fhormhór na ngeadán tá Fionnán (*Molinia caerulea*), atá ceannasach, méideanna beaga Fraoch Mór (*Calluna vulgaris*), Beiteán (*Nardus stricta*), Luachair Chaoráin (*Juncus squarrosus*), Luachair Bhog (*J. effusus*) agus speicis léicean (*Cladonia* agus *Peltigera* spp.). Faightear roinnt speiceas cíbe (*Carex* spp.) freisin – *Carex panicea*, *C. nigra*, *C. binervis*, *C. hostiana*, *C. pilulifera* agus *C. echinata* – agus bíonn clampaí Ceannbháin (*Eriophorum angustifolium*) le fáil go háitiúil. I measc na gcaonach a fhaightear ar an suíomh tá *Sphagnum capillifolium*, *Polytrichum commune*, *Aulacomnium palustre*, *Hypnum jutlandicum*, *Rhytidiadelphus squarrosus*, *Hylocomium splendens*, *Pleurozium schreberi*, *Pseudoscleropodium purum*, *Thuidium tamariscinum* agus *Dicranum scoparium*. Is an-annamh a fheictear an pobal sin ag na leibhéil ísealchríche in oirthear na tíre.

Bainteach le fraochmhá fhliuch, ach le fáil in áiteanna eile freisin, tá linnte leathbhuaana ina gcothaítear fásra olagatrófach, lena n-áirítear speicis amhail Puirpín Uisce (*Lythrum portula*), Réiltín Uisce (*Callitriche* cf. *hamulata*), Luachair Bhleibeach (*Juncus bulbosus*) agus roinnt speicis caonach Sfagnaim, lena n-áirítear *S. auriculatum* var. *inundatum*, *S. auriculatum* var. *auriculatum* agus *S. recurvum*. Tá sé an-neamhghnách ar fad iad sin a aimsiú i gcomhthéacs ísealchríche.

Taobh thoir den suíomh, i gcóngar na dtulach gairbhéil agus tille ag Cnoc na gCoiníní, ag Log Uí Dhonnaíle agus sa chuid is faide lastoir de na Raonta Míleata, tá féarthalamh na bhfánaí an-ghann ar

chothaithe agus tá an t-ithirchiseal thar a bheith éadomhain. Tá éagsúlacht mheasartha ard speiceas ann.

Is cosúil go bhfuil an limistéar ar a dtugtar Lorg Uí Dhonnaíle suite in aice le poll gairbhéil atá as úsáid. Ar na fánaí gearra faightear raon leathan speiceas, lena n-áirítear Lus na mBrat (*Thymus praecox*), Athair Thalún (*Achillea millefolium*), Lus na mBan Sí (*Linum catharticum*), Searbh na Muc (*Hieracium pilosella*), Duán Ceannchosach (*Prunella vulgaris*), Crág Phortáin (*Leontodon autumnalis*), seamair (*Trifolium spp.*), Slánlus (*Plantago lanceolata*) agus raon leathan caonach, lena n-áirítear *Thuidium tamariscinum*, *Ctenidium molluscum*, *Brachythecium rutabulum*, *Hypnum cupressiforme*, *Ditrichum flexicaule*, *Climacium dendroides* agus *Homalothecium lutescens*.

Tá tuairim is 10-20% den suíomh clúdaithe le Fraochmhá Thirim ar fhoirmiú *Ulex*, a bhaineann go príomha leis na cnoic dhroimneacha atá laistigh den suíomh. Taobh thiar den mhótarbhealach agus ar thuairim is 800 ha de réadmhaoin an Ráschúrsa tá bannaí fraochmhá tirime ina gcothaítear Fraoch Mór (*Calluna vulgaris*), Nuacht Bhallach an Chaoráin (*Dactylorhiza maculata*), Dédhuilleog (*Listera ovata*) agus magairlíní an fhéileacáin (*Platanthera spp.*). I measc na speiceas eile a fhaightear tá Móinfhéar Garbh (*Deschampsia cespitosa*), Luibh na bhFear Gonta (*Galium saxatile*), Féar Caoráin (*Danthonia decumbens*), Néalfartach (*Potentilla erecta*) agus Féar Caorach (*Festuca ovina*).

Tá comharbas ag tarlú ar scrobarnach, go háirithe le taobh na n-imeall. Bíonn Sceach Gheal (*Crataegus monogyna*) agus Dris (*Rubus fruticosus agg.*) le fáil in éineacht, ach go han-treallach, le crainn óga Seiceamair (*Acer pseudoplatanus*), Troim (*Sambucus nigra*), saileacha (*Salix spp.*) agus Fuinseoige (*Fraxinus excelsior*).

Chuir an Chomhairle Oidhreachta aicmiú ghnáthóga na hÉireann ar fáil in 2000 (Fossitt, 2000), a ndearnadh, láithreach bonn, uirlis chaighdeánach de le cur síos éiceolaíoch a dhéanamh ar shuíomhanna na tíre.

I measc na ngnáthóg leathan a chumhdaítear ann, is é an féarthalamh an ceann is fairsinge ar an gCurrach. Faoin aicmiú féarthalamh, is é an ghnáthóg leathnádúrtha a bhíonn ceannasach ná an féarthalamh aigéadach bogthais tirim GS3.

GS3- cur síos ginearálta

Sainmhíniú Fossitt GS3 mar

Féarthalamh neamhfheabhsaithe nó leathfheabhsaithe a aimsítear ar ithreacha aigéadacha saorshilteacha a fhéadfaidh a bheith tirim nó nach bhféadfaidh a bheith leathbháite. Aimsítear an cineál féaraigh seo go príomha ar phodsail ar mhórán mianrach nó podsailmhóinteacha ach is féidir é a aimsiú ar ithreacha siliciúla gainmheacha sna híséalchríocha, mar is amhlaidh sa Churrach i gCill Dara’.

Ina dhiaidh sin liostaíonn sí tréithe tipiciúla na mbáinseach:

Féir cheannasacha lena gcruthaítear dlúthbháinseach:

- Beinteach Choiteann (*Agrostis capillaris*)
- Féar Caorach (*Festuca ovina agg*)
- Feisciú Dearg (*Festuca rubra*)
- Féar Cumhra (*Anthoxanthum odoratum*)
- Móinfhéar (*Deschampsia flexuosa*)
- Beiteán (*Nardus stricta*)

Féadfaidh fionnán (*Molinia caerulea*), a bheith i láthair ach ní go ceannasach.

Speicis eile is cosúil le féir:

- Giúnach Caoráin (*Luzula multiflora*)
- Luachair Chaoráin (*Juncus squarrosus*)

- Cíb Fhéithghlas (*Carex binervis*)
- Féadfaidh Cíb na bPaidríní (*Carex pilulifera*) a bheith i gcuid mhaith den ghnáthóg freisin.

Luibheanna leathanduilleacha coitianta:

- Luibh na bhFear Gonta (*Galium saxatile*)
- Néalfartach (*Potentilla erecta*)
- Seamair Bhán (*Trifolium repens*)
- Odhrach Bhallach (*Succisa pratensis*)
- Samhadh Caorach (*Rumex acetosella*)
- Lus Cré (*Veronica officinalis*)
- Sailchuach Chon (*Viola riviniana*)
- Lus an Ghiolla (*Pedicularis sylvatica*)
- Athair Thalún (*Achillea millefolium*)

Is ionann iad go léir agus speicis ar féidir leo fás in ithreacha a bhfuil stádas cothaitheach íseal acu. Tugann Fossitt le fios gur ionann láithreachta luibheanna a dteastaíonn dlús níos airde cothaitheach uathu agus léiriú ar fheabhsúchán talmhaíochta, agus go bhféadfar iad a fheiceáil go coitianta i limistéir 'leathfheabhsaithe'.

Is minic a bhíonn clúdach caonaigh fairsing.

Féadfaidh mionthoir fraochmhá a bheith ann freisin

- Fraoch Mór (*Calluna vulgaris*)
- Fraoch Cloigíneach (*Erica cinerea*)
- Fraochán (*Vaccinium myrtillus*)

Faightear toir Sceiche Gile (*Crataegus monogyna*) nó geadáin aitinn (*Ulex* spp.) nó Raithneach Mhór (*Pteridium aquilinum*) go coitianta.

Tréithriú an GS3 ar an gCurrach

Is tipiciúil iad na speicis féar agus na speicis is cosúil le féir de chineál GS3 ar fud fhéarthalamh an Churraigh, ar flúirseach roinnt acu go tipiciúil, agus faightear líon réasúnta beag speiceas eile ann. Is é an Giúnach Caoráin (*Luzula multiflora*) an t-aon eisceacht air sin é, a mbíonn Giúnach Léana (*Luzula campestris*) ag teacht ina áit nó á aithint go contráilte ina áit. I measc na luibheanna tá Luibh na bhFear Gonta (*Galium saxatile*) agus Néalfartach (*Potentilla erecta*) amháin tipiciúil, agus tá cur síos déanta ag suirbhéirí ina dhiaidh a chéile ar ghnáthóg GS3 an Churraigh mar ghan ar luibheanna, i dtéarmaí éagsúlachta agus clúdaigh araon.

Rud atá suntasach, san áireamh sa chatagóir féarthalamh sin tá samplaí de ghnáthóg tosaíochta atá in Iarscríbhinn 1 'Treoir maidir le Gnáthóga', mar atá, *tailte féaraigh Nardus ar mhórán speiceas ar shubstráití siliciúla i limistéir sléibhe*. D'ainneoin na tagartha do limistéir sléibhe, is cinnte go gcuirfí clampaí ar mhórán speiceas ar an gCurrach i gcatagóir na gnáthóige sin a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta ag baint léi.

Rinneadh an tSuirbhéireacht ar na Féarthailte Leathnádúrtha Éireannacha (Irish Semi-natural Grasslands Survey, O'Neill et al, 2013) le déanaí maidir le gnáthóga féarthalamh atá faoi ainmiúcháin SPNF, agus bhí sí dírithe ar an iarratas chun iad a aicmiú mar ghnáthóg den chineál atá in Iarscríbhinn 1 'Treoir maidir le Gnáthóga'.

Bíonn luibheolaithe ar mian leo comhcheangail plandaí a aicmiú ag brath ar roinnt 'relevé', ar samplaí beaga ionadaíochas fásra iad lena sainiú go mionchúiseach na speicis plandaí ar fad agus lena taifeadtar cé chomh flúirseach agus atá siad (ar a dtugtar 'cuadrailte' freisin i dTuaisceart Éireann). Tar éis na Suirbhéireachta ar na Féarthailte Leathnádúrtha Éireannacha (ISSG), glacadh 45,441 relevé san iomlán ó 192 suíomh féarthalamh ar leith. Eagraíodh na relevé sin ina ngrúpaí chun aicmiú a chur ar fáil a bheadh ní ba mhionsonraithe ná an mhéid a sholáthraítear le haicmiú na Comhairle Oidhreachta.

Is faoi scáth 4b *Nardus stricta* – *Festuca ovina* a thagann cineál máithrí an fhéarthalamh leathnádúrtha atá ar an gCurrach.

Aicmiú ISSG*:

	Gnáthóg Fossitt	Iarscríbhinn 1 'HD'	NVC	Meáin				Meáin tháscaire Ellenberg			Meánthír [P]	
				Líon speiceas	% clúdach luibhe	pH ithreach	% ithir orgánach	Fliche	Imoibriú	Torthúlacht		
1	Juncus acutiflorus/articulatus – Molinia caerulea											
1a	Juncus acutiflorus/articulatus – Holcus lanatus	GS4	6410	M23b	18	28	4.9	30	7.0	5.0	4.0	0.72
1b	Agrostis stolonifera – Filipendula ulmaria	GS4/GM1	6410	M23a	24	41	5.5	37	6.7	5.9	4.8	0.58
1c	Molinia caerulea – Succisa pratensis	GS4	6410	M26b	29	35	5.6	38	6.8	4.9	3.4	0.13
1d	Molinia caerulea – Potentilla erecta	GS4	6410	M24c	19	26	5	37	7.2	4.3	3.2	0.66
1e	Juncus acutiflorus/articulatus – Rhytidadelphus squarrosus	GS4	6410	M23b	25	27	4.8	29	7.1	4.4	3.4	0.59
2	Juncus effusus – Ranunculus repens											
2a	Agrostis stolonifera – Ranunculus repens	GS4/GM1	-	MG10a	15	34	5.5	27	6.7	6.2	5.5	0.86
2b	Juncus effusus – Holcus lanatus	GS4	-	MG10a	19	23	5	26	6.4	5.4	4.7	0.8
2c	Holcus lanatus – Lolium perenne	GA1/GS4	-	MG10a	13	26	5.1	18	5.8	6.1	5.4	0.98
2d	Juncus effusus – Rumex acetosa	GS4	-	M23b	13	16	4.8	29	5.8	6.1	5.4	0.73
3	Cynosurus cristatus – Plantago lanceolata											
3a	Briza media – Thymus polytrichus	GS1	6210	CG9b	46	50	6.2	29	5.3	5.6	2.6	0.23
3b	Cynosurus cristatus – Trifolium repens	GS1/GA1	-	MG6b	27	42	5.4	16	5.2	5.7	4.7	0.79
3c	Festuca rubra – Plantago lanceolata	GS2	6510	MG5a	23	50	5.8	19	5.1	6.2	4.8	0.39
3d	Cynosurus cristatus – Trifolium pratense	GS1	-	MG6b	28	44	5	18	5.3	5.4	4.1	0.51
3e	Festuca rubra – Rhinanthus minor	GS2	6510	MG5a	24	58	5.2	14	5.3	5.6	4.2	0.39

3f	Festuca rubra – Lotus corniculatus	GS1	-	MC9a	19	39	5.2	24	5.3	5.6	4.2	0.37
4	Nardus stricta – Galium saxatile											
4a	Agrostis capillaris – Trifolium repens	GS3/GS4	-	U4b	17	22	4.6	21	5.9	4.6	3.8	0.48
4b	Nardus stricta – Festuca ovina	GS3	6230	U5d	22	20	4.1	38	6.4	4.0	2.7	0.62
4c	Agrostis capillaris – Festuca rubra	GS3	6230	U5c	27	31	4.6	27	6.4	4.6	3.1	0.27
4d	Agrostis canina/vinealis – Carex echinata	GS4	6410	M25b	21	27	4.2	33	7.2	4.1	2.7	0.5

* Gluais:

larscríbhinn 1 HD: Na gnáthóga a d'fhéadfadh a bheith incháilithe le haghaidh larscríbhinn 1 de chuid 'Treoir maidir le Gnáthóga' (ar a bhfuil freagracht idirnáisiúnta ar Éirinn lena gcosaint) le fáil i gcineál an fhéarthalaimh.

6210 = Tailte féaraigh tirime leathnádúrtha agus faiséis scrobarnaí ar fhoshraitheanna cailcreacha (*suíomhanna tábhachtacha magairlíní)

6230 = Féarthailte Nardus ar mhórán speiceas ar fhoshraitheanna siliciúla i limistéir shléibhte (agus limistéir fho-shléibhte ar Mhór-roinn na hEorpa)

6410 = Móinéir fionnáin Molinia ar ithreacha cailcreacha, móinteacha nó cré-ualaithe siolta

6510 = Móinéir féar ísealchríche (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)

NVC: Rangú gnáthóige i gcóras coibhéiseach an Aicmithe Náisiúnta Fásra (National Vegetation Classification), mar atá, príomhaicmiú fásra leathnádúrtha de chuid RA. Tá an iomarca le liostú anseo ach tá na nithe seo a leanas tábhachtach:

U:5d = fophobal Calluna vulgaris-Danthonia decumbens de chuid phobal U:5 Nardus stricta-Galium saxatile

Meáin tháscaire Ellenberg: In 1974, d'fhoilsigh an bitheolaí Gearmánach Heinz Ellenberg liosta de luachanna táscaire plandaí 'Zeigerwerte von pflanzen in Mitteleuropa' as Gearmáinis in Scripta Geobotanica, arbh é an chéad cheann de chúig eagrán. Aistríodh an ceathrú eagrán (Ellenberg 1986) go Béarla, tosaíodh ag glacadh leis an gcóras in Éirinn agus sa Bhreatain Mhór. Rinneadh na luachanna a choigeartú ina dhiaidh sin chun géinitíopaí na hÉireann agus na Breataine Móire a léiriú (ITE 1999).

Is é ceann de na hathróa comhshaoil ar tiomsaíodh luachanna innéacs dó ná EbN, nítrigin ithreach, agus i ndáiríre táscaire ginearálta ar thorthúlacht na hithreach. Bíonn dlúthbhaint leis sin nuair a bhíonn plean bainistíochta gnáthóg féarthalamh á thiomsú. In éagmais tástála ithreach ceimiceach is féidir stádas cothaitheach ithreach a mheas trí úsáid a bhaint as meánscór EbN, arna choigeartú go hidéalach chun flúirse chomparáideach a léiriú.

Suirbhéireachtaí ar Fhéarthailte Leathnádúrtha Éireannacha ar an gCurrach

Cuireadh dhá limistéar den Churrach sa tSuirbhéireacht ISSG agus leo sin a sholáthraítear na suirbhéireachtaí is déanaí agus is cuimsithí a rinneadh. Cuirtear cóip neamhghiorraithe de na tuarascálacha suímh, atá mar chuid iarthéacs na príomhthuarascála, ar fáil thíos:

Rinneadh suirbhéireacht ar shuíomh 1400, 'an Currach', a shíneann thar níos mó ná 385 ha, i mBealtaine 2010.

Achoimre ar shuíomh 1400 de chuid ISGS

Is suíomh an-mhór é an Currach, atá lonnaithe ar mhachaire fairsing in aice leis an taobh theas de Ráschúrsa an Churraigh i gCo. Chill Dara. Ainmníodh an suíomh mar LONb an Churraigh (000392). Ar an suíomh faightear féarthalamh aigéadach tirim, an ghnáthóg féarthalamh *Nardus* ar mhórán speiceas (6230) de chuid Iarscríbhinn I agus féarthalamh aigéadach bogthais tirim leathfheabhsaithe, chomh maith le féarthalamh tirim cailcreach agus féarthalamh fliuch.

San fhéarthalamh aigéadach, tá *Anthoxanthum odoratum* flúirseach, is minic a fhaightear *Holcus lanatus* agus *Agrostis canina* agus tá an clúdach luibhe lag go leor. Taifeadh relevé amháin sa chineál féarthalamh sin. Bíonn gnáthóg 6230 de chuid Iarscríbhinn I le fáil ar chuid mhór den suíomh. Tá sí sin éagsúil le féarthalamh nach bhfuil tréithe ghnáthóg Iarscríbhinn I ann, sa mhéid agus go mbíonn sí níos éagsúla ó thaobh na speiceas de agus go bhfaightear *Nardus stricta*, clúdach caonach níos dlúithe agus láithreach speiceas táscaire amháil *Viola riviniana* agus *Galium saxatile* inti. Sa ghnáthóg sin taifeadh ceithre relevé dhéag de chineál stad measúnaithe, ar theip ar aon cheann déag acu. San áireamh leis na cúiseanna ar theip orthu bhí easpa speicis táscach dhearfach, clúdach lag luibheanna leathanduilleacha agus clúdach dlúth easrach, i measc nithe eile.

Tá an-innilt nó satailt throm déanta ar limistéir fheabhsaithe laistigh den suíomh. Uaireanta ba dheacair idirdhealú a dhéanamh idir cineálacha an fhéarthalamh aigéadaigh a bhí ann toisc go raibh siad athraithe lena chéile de réir a chéile.

Clúdaíonn an féarthalamh tirim cailcreach limistéar atá an-bheag ach ina bhfuil roinnt speiceas táscach do ghnáthóg *Festuco-Brometalia* (6210) de chuid Iarscríbhinn I. Taifeadh aon relevé amháin ansin, agus is iad na speicis a fhaightear is minice ná *Plantago lanceolata*, *Pilosella officinarum*, *Festuca ovina* agus *Agrostis capillaris*.

Faightear dhá chineál féarthalamh thirim ann. Ar bheagán speiceas atá an chéad cheann, ina mbíonn *Juncus effusus* ceannasach agus *Calliargonella cuspidata* flúirseach. Taifeadh relevé amháin sa chineál fásra sin. Is níos aigéadaí an cineál eile, ina bhfaightear *Juncus effusus*, *Nardus stricta*, *Carex nigra* agus *Hylocomium splendens*. Taifeadh relevé eile sa chineál níos aigéadaí sin.

I measc na ngnáthóg cóngarach tá bóithre, coillearnach agus scrobarnach leathnádúrtha. Is le hinnilt caorach a dhéantar bainistíocht ar an suíomh, agus líon beag daoine ann a bhfuil cearta coimíneachta acu chun caoirigh a chur ag innilt ann. I measc na n-úsáidí tábhachtacha eile a bhaintear as an gCurrach tá áineas, lena n-áirítear marcaíocht ar chapall, chomh maith le gníomhaíochtaí míleata. Maidir le speicis shuntasacha eile ar an suíomh níor taifeadh ach froganna agus coiníní, ach faightear cuid mhór gnéithe seandálaíochta ann, lena n-áirítear iomairí agus liosanna. Rinneadh taifeadh ar an suíomh maidir le hoibríochtaí díobhálacha na foraoiseachta agus na dumpála cóngaraí.

Léarscáil 7a - léarscáil shuíomh 1400 de chuid ISGS

Suíomh 1401, rinneadh suirbhéireacht ar an 'gCurrach Beag', a shíneann thar níos mó ná 162 ha, i mBealtaine 2010
Achoimre ar shuíomh 1401 ISGS (Le caoinchead an SPNF)

Is suíomh an-mhór é an Currach Beag atá suite in aice leis an taobh thuaidh de ráschúrsa an Churraigh, ar mhachaire fairsing i gCo. Chill Dara. Tá an chuid is mó den suíomh suite laistigh de LONb an Churraigh (000392).

Ritheann líne iarnróid ón Oirthear chuig an larthar tríd an gcuid theas den suíomh. Is mósáic casta é an suíomh de ghnáthóg larscríbhinn I féarthalamh Beiteán atá saibhir ó thaobh speiceas de (6230), féarthalamh aigéadach tirim-tais, féarthalamh aigéadach tais leathfheabhsaithe, féarthalamh fliuch, fraochmhá agus scrobarnach.

Grádaíonn an féarach fliuch go féarach aigéadach tais agus tá roinnt speiceas ann atá tipiciúil d'fhéarach aigéadach; Is minic a bhíonn luachair bhog, feorainn mhín agus féar cumhra le fáil. Ní dhearnadh féarach fliuch a mhapáil ach ar leithligh áit a raibh gnáthspeicis féaraigh fhliucha amhail Féar an Chinn Bháin agus Cíb Rua san fhásra. Taifeadadh relevé amháin i bhféarach fliuch.

Is féidir leis an bhféarach aigéadach tirim-taise a bheith saibhir ó thaobh speiceas de agus tá speicis ann amhail Cíb Earraigh agus Luibh na bhFear Gonta. Taifeadadh dhá relevé sa chineál gnáthóige sin, bhí Feorainn Mhín agus Féar Caorach fite fuaite an chéad cheann agus bhí an dara ceann níos éagsúla le speicis *Rhytidadelphus squarrosus*, beiteán agus Cíb le fáil go forleathan.

I gceantair áirithe, grádaíonn an féarach tirim-taise isteach i ngnáthóg larscríbhinn I Féarach Beiteán atá saibhir ó thaobh speiceas de (6230). Is gnách go mbíonn Beiteán, Cíb fhéithghlas, Cíb na bpaidríní agus clúdach luibheanna leathanduilleacha níos airde i bhféarach cáilíochta larscríbhinn I, agus is iad Néalfartach agus Luibh na bhFear gonta dhá cheann de na speicis níos coitianta.

Is minic a bhíonn féarach ardchaighdeán larscríbhinn I mar mhósáic le féarach aigéadach tirim-taise, ach tá méid leordhóthanach de i láthair chun ocht stad measúnaithe sa ghnáthóg a thaifeadadh. Ar an iomlán, theip ar an ngnáthóg 6230 an measúnú ar struchtúr agus ar fheidhmeanna, níor éirigh ach le trí cinn de na hocht stad, go príomha mar thoradh ar chlúdach neamhleor luibheanna leathanduilleacha agus clúdach ard bruscair.

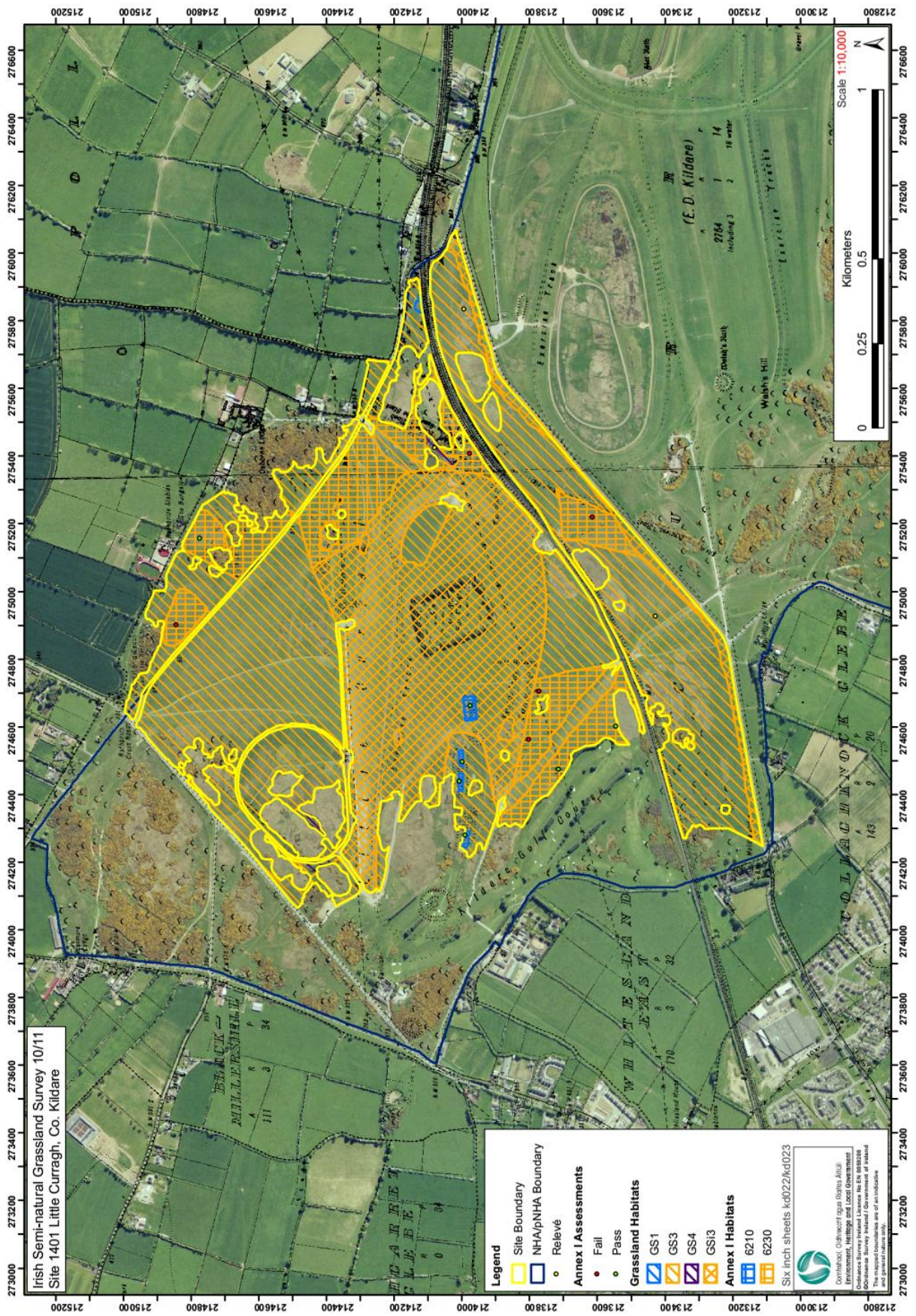
Tá limistéir mhóra den suíomh comhdhéanta d'fhéarach aigéadach tirim-taise leathfheabhsaithe áit a bhfuil an féarach aigéadach tais ró-innilt ag caoirigh nó a bhfuil damáiste déanta dó trí úsáid mar fhéarach geimhridh do chapail, as a dtagann póitseáil, saibhreas speiceas laghdaithe agus flúirse méadaithe d'fhéaracha agus luibheanna méiseatrófacha.

Bíonn an ghnáthóg *Festuco-Brometalia* (6210) de chuid larscríbhinn I le fáil ar an suíomh. Faightear é ar thulacha de dhéantús an duine d'fhéarach cailcreach a cruthaíodh sa 19ú haois chun críocha míleata. Sa ghnáthóg sin taifeadadh ceithre relevé de chineál stad measúnaithe agus bhí struchtúr agus feidhmeanna fabhracha ag gach ceann acu. Tógadh na tulacha sin ag baint úsáid as substráit chailcreach ón talamh díreach lastuaidh díobh. Tá na speicis féir Féar cumhra agus Féar caoráin coitianta i gceantair mar atá Cíb liathghorm agus Cíb earraigh. Tá clúdach leathanduilleach ard agus tá na speicis táscaire dearfacha Boladh cnis, Crág phortáin gharbh, Crobh éin agus *Pilosella officinarum* coitianta.

I gceantair ina dtugtar aclaíocht do chapail go rialta tá póitseáil agus díghrádú ar roinnt limistéar féarach aigéadach. Rinneadh cliathadh ar fud an tsuímh, rud a dhéanann dochar don fhraochmhá agus don fhéarach aigéadach tais. Tá scrobarnach scaipthe (Aiteann gallda go príomha le roinnt Sceach) ar fud an tsuímh. Glanadh cuid acu sin le cúpla bliain anuas ach bhí siad ag athghiniúint tráth an tsuirbhé. Tá an chuid is mó den suíomh á bhainistiú ag innilt caorach, le caoirigh ar an suíomh i rith na bliana.

Is iad na príomhghnáthóga cóngaracha ná scrobarnach, fraochmhá agus féarthailte talmhaíochta feabhsaithe. Ba iad froganna agus coiníní an t-aon speiceas suntasach a taifeadadh ar an suíomh agus tugadh faoi deara gnéithe seandálaíochta créfoirt agus liosanna. Taifeadadh go ndearnadh oibríochtaí díobhálacha dumpála ar an suíomh.

Léarscáil shuíomh 1401 de chuid ISGS

Sna tuairiscí sin ní dhéantar cur síos ar ghnáthóg atá i ndea-riocht ar an mórgóir. Maidir leis an suíomh níos mó ina bhfuil na 'limistéir fheabhsaithe' a ndearnadh an-innilt nó satailt throm orthu, go háirithe, tagraítear d'fheabhsúchán *talmhaíochta* agus díghrádú gnáthóige de dheasca leasúcháin agus, b'fhéidir, de dheasca athshíolaithe. D'fhéadfadh sé sin éirí go forleathan dá gcumasfadadh limistéir an fhéir fheabhsaithe dhíghrádaithe agus an fhéir neamhfheabhsaithe le chéile de réir a chéile.

Tar éis chur i gcrích na Suirbhéireachta, rinneadh caighdeán de mhodh aitheanta Ghnáthóga Tosaíochta na Treorach maidir le Gnáthóga. Mínítear sa tuarascáil deiridh gur ar Churrach Chill Dara a bhí ceann de na limistéir ba mhó ina raibh gnáthóg féarthalamh ar bhain an t-athbhreithniú gnáthóg leis, a bhfuil riar mhaith féarthalamh Nardus 6230 aitheanta ann leis na sonraí suirbhéireachta thuasluaite. De bharr an athbhreithnithe, áfach, ní mheastar féarthailte aigéadacha an Churraigh a bheith mar an ghnáthóg de chuid larscríbhinn I mar gheall ar a n-easpa éagsúlachta speiceas.

Luíonn sé sin go hiomlán le réasún toisc go bhfuil sainmhíniú soiléir, i Lámhleabhar Léirmhínithe Ghnáthóga an Aontais Eorpaigh (an Coimisiún Eorpach 2007), ar an ngnáthóg de chuid larscríbhinn 1 mar 'féarthalamh ar mhórán speiceas', mar sin, níor cheart go n-áireofaí leis sin gnáthóga ina bhfuil líon laghdaithe speiceas de dheasca ró-innilt.

Gnáthóga eile

Tá an féarach aigéadach bogthais tirim GS3 fairsing agus gan bhearna timpeall na machairí cothroime thart ar an gCampa agus lastuaidh de, ach athraíonn sé de réir a chéile ina fhraochmhá shiliciúil thirim - HH1 nó cruthaítear mósáicí ann léi. Sainítear na limistéir sin de réir a gclúdaigh Fraoigh Mhóir (*Calluna vulgaris*). Bíonn geadáin Fraoigh Mhóir (*Calluna vulgaris*) thirim an-bheag go ginearálta.

Ar shubstráití níos taise ar an gCurrach Beag, áit a bhfuil maoschláir fara ina luí ar ithreacha inar foirmíodh cuid mhór podsal, thar chruachiseal iarainn is dócha, cruthaíodh, dá bharr sin, ithir mhóna éadomhain dhromchlach inar féidir Fraochmhá fhliuch HH3 a fhorbairt. San fhraochmhá sin freisin, cruthaítear mósáicí leis an GS3, ach is cosúil gur i mbloic níos mó ná mar a bhíonn i gceist le fraochmhá thirim a fhaightear í.

Mar an gcéanna, is comhartha aitheantais é an Fraoch Mór (*Calluna vulgaris*), ach sa chás seo faightear é go minic in éineacht le Fionnán (*Molinia caerulea*), Ceannbhán (*Eriophorum angustifolium*), caonaigh Sfagnaim agus speicis eile a bhíonn ag fraochmhá fhliuch agus ag portaigh mhóna.

Le linn na n-imscrúduithe suímh chun an acmhainneacht maidir le hainmniúchán LON a athbhreithniú, sa taobh thiar thuaidh de Mhachairí an Churraigh, fuarthas cineál gnáthóige breise nár aithníodh roimhe, eadhon, linnte leathbhuaana beaga ina mbíonn *Juncus bulbosus*, *Lythrum portula* agus *Callitriche* sp. ann. Measadh go mbaineann siad le gnáthóg 3130 de chuid larscríbhinn 1 na Treorach maidir le Gnáthóga - Uiscí olagatrófacha i limistéir mheán-Eorpacha agus im-Alpacha ina bhfuil fásra amfaibiach: *Littorella* nó *Isoetes* nó fásra bliantúil ar bhruacha nochta. (John Cross, meabhrán inmheánach de chuid SPNF). Ní hionann na speicis sin agus speicis a mbeadh rath orthu in uisce bunmhar an uiscígh, mar sin de, féadfar glacadh leis go bhfuil siad ina ndobharlaigh leathbhuaana a dhéantar d'uisce baistí idircheaptha agus a chuirtear ar fara os cionn an ghairbhéil i loig thar chruachiseal iarainn.

Tá scrobarnach a bhfuil aiteann (*Ulex europaeus*), ar a dtugtar aiteann gallda freisin, ceannasach uirthi forbartha in áiteanna, go háirithe ar fhánaí na Machairí agus ag a n-imill, lena n-áirítear sa choirnéal thiar thuaidh, áit a dtagann sí i measc na mósáicí le fraochmhá fhliuch an fhéarthalamh. Baineann limistéir aitinn dhlúith (*Ulex europaeus*) le Scrobarnach WS1, ar catagóir leathan í ina n-áirítear limistéir a bhfuil 50% ar a laghad de chlúdach tor, crann craphtha nó drise iontu.

Maidir leis na Tailte Gorma, a bhfuil níos lú staidéir déanta orthu, is cosúil go bhfuil cnuasaigh éadroma aitinn scaipthe i measc na ngnáthóg GS3 a bhfuil innilt throm caorach déanta orthu.

In áiteanna eile, féadfar féarthalamh fliuch GS4 a aithint de bharr na draenála bactha. Sainítear é de réir clúdach dlúth Luachair Bhog (*Juncus effusus*) go príomha. Tugtar faoi deara nach léiríonn clúdach de Luachair Bhog ina haonar go bhfuil féarthalamh fliuch ann i gcónaí. Is speiceas é ar féidir leis, in aeráidí Atlantacha, suíomhanna réasúnta tirim a choilíniú má bhíonn nideoga péactha le fáil.

Aithníodh féarthalamh tirim cailcreach GS1 agus féarthalamh neodrach i méid sách beag áiteanna. Maidir le formhór na Machairí, tá an cailciam láiste ar shiúl le fada. Forbraíodh báinseach féarthalamh ar mhórán speiceas, is iondúil, mar gheall ar ábhar lán le cailciam atá nua-iompórtáilte.

Faightear féarthalamh fliuch GS4 timpeall limistéar an Locha Bháin, nach loch uisce oscailte ach limistéar féarthalamh thaise ar bheagán speiceas é, a bhfuil Luachair Bhog ceannasach air agus a bhfuil luach bithéagsúlachta sách íseal aige.

Fungais

Tá tábhacht ar leith ag baint le fungais ar an gCurrach. Dar leis na míceolaithe, talamh beannaithe é an Currach, agus cúis mhaith leis sin, maidir le líon na speiceas fungas Caidhpe Céaraí a bhíonn le fáil ann.

Go minic bíonn dathanna geala bándearge agus oráiste ar Chaidhpeanna Céaraí (Hygrocybe spp.), a fhuair a n-ainm de bharr chuma ghréiseach na caidhpe atá orthu. Cé gur ag deireadh an tsamhraidh agus san fhómhar is minice a bhíonn siad le feiceáil os cionn talún, bíonn ‘príomhchorp’ an phlanda beo faoi thalamh ar fud na bliana.

Faightear Caidhpeanna Céaraí i bhféarthailte ina bhfuil beagán cothaitheach, go ginearálta, amhail féaraigh, faichí, reiligí seanbhunaithe agus féadfar iad a fháil in aice le fungais eile go minic.

Cuireann Feehan agus McHugh (1992) in iúl gur cosúil go bhfuil féarthailte Caidhpeanna Céaraí imithe in éag i bhformhór na hEorpa mar thoradh ar chleachtais dianfheirmeoireachta, ach fós féin, liostaíonn an bheirt údar 19 speiceas as an gCurrach, mar aon le fungais eile a bhaineann le féarthailte ársa agus ar speicis Geoglossaceae (teangaí an domhain), Clavaria (maidí sí) agus Entolomataceae (duilleoga bándearga) iad. Uaireanta úsáidtear tacsain ‘CHEG’ mar innéacs cáilíochta/seandachta féarthalamh. Ó tháinig obair Fehan agus McHugh chun solais, díriodh aird ar fhungais an Churraigh agus fuarthas speiceas nua ina dhiaidh sin, rud a fhágann go bhfuil 33 speiceas san iomlán a foilsíodh is déanaí.

Luann Griffith et. al. (2004), ina n-alt do British Wildlife, gur i leith limistéar ar bheagnach 2,000 ha (= 20 milliún m²) a rinneadh taifead ar na speicis Caidhpeanna Céaraí a sannadh don Churrach agus, dá réir, níor cheart glacadh leis go bhfuil cáilíocht an tsuímh níos airde ná mar a bhíonn i suíomhanna níos lú a bhfuil mórán fungas ach níos lú speiceas ann. Is é an sampla a chuireann siad i láthair ná faiche sa Bhreatain Bheag ina bhfuil 27 speiceas Caidhpeanna Céaraí thar chúpla céad m², is é sin i gcomparáid leis na 33 speiceas ar an gCurrach. Is éard is bithéagsúlacht (mar atá, éagsúlacht bhitheolaíoch) mar shlonn matamaiticiúil ann ná feidhm éagsúlachta speiceas agus flúirse speiceas in aghaidh an aonaid achair, mar sin de, an argóint a dhéanann siad ná go bhfuil bithéagsúlacht níos airde san fhaiche Bhreatnach i ndáil le fungais Caidhpe Céaraí.

Tagraíonn McHugh et. al. (2001) do chóras meastóireachta nach n-úsáidtear ach Caidhpeanna Céaraí ann:

Luach Caomhnaithe an tsuímh	Líon na gCaidhpeanna Céaraí le linn cuairte amháin	Líon iomlán Caidhpeanna Céaraí
Tábhacht idirnáisiúnta	15+	22+
Tábhacht náisiúnta	11–14	17–21
Tábhacht réigiúnach	6–10	9–16
Tábhacht áitiúil	3–5	4–8
Gan tábhacht	1–2	1–3

Gan dua tá an Currach sroichte ag barr ‘thábla sraithe’ na hÉireann maidir leis na suíomhanna Caidhpeanna Céaraí i ndáil le líon iomlán na speiceas. Is suíomhanna ardtailte iad formhór na suíomhanna féarthalamh eile a bhfuil scór ard acu, arb é Binn Fhoibhne i gCo. Dhoire an ceann acu a fuair an rangú is airde eile é, a bhfuil 21 speiceas ann le hais 33 speiceas an Churraigh.

Nuair a chuirtear líon eile in ionad an lín a bhaineann le cuairt amháin, suitear an Currach sa tríú háit ar chúil Aghadachor, ar shuíomh machaire cósta in iarthar Dhún na nGall é, agus Crossmurrin, ar suíomh aolchloiche ardtailte i gCo. Fhear Manach é – a bhfaightear 19 speiceas sa dá cheann acu. I gcomparáid leis na 18 speiceas a mbeifí ag súil lena n-aimsíú le linn cuairt ar an gCurrach, ní foláir nó go raibh tionchar éigin ar an méid sin cionn is gur tuigeadh cén áit ar cheart a fheiceáil!

Is iad an limistéar timpeall Log Uí Dhonnaíle agus féarthalamh an Churraigh Bhig sa taobh thiar thuaidh a roghnaíodh mar na háiteanna ab fhiúntaí lena gcuardach.

Cuireann McHugh et. al. (2001) tuairisc suímh i láthair maidir leis an gCurrach, bunaithe ar na speicis CHEG a léirítear ann:

Is suíomh an-mhór é an Currach Beag atá suite in aice leis an taobh thuaidh de ráschúrsa an Churraigh, ar mhachaire fairsing i gCo. Chill Dara. Tá an chuid is mó den suíomh suite laistigh de LONb an Churraigh (000392).

Ritheann líne iarnróid ón Oirthear chuig an Iarthar tríd an gcuid theas den suíomh. Is mósáic casta é an suíomh de ghnáthóg larscríbhinn I féarthalamh Beiteán atá saibhir ó thaobh speiceas de (6230), féarthalamh aigéadach tirim-tais, féarthalamh aigéadach tais leathfheabhsaithe, féarthalamh fliuch, fraochmhá agus scrobarnach.

Grádaíonn an féarach fliuch go féarach aigéadach tais agus tá roinnt speiceas ann atá tipiciúil d'fhéarach aigéadach; Is minic a bhíonn luachair bhog, feorainn mhín agus féar cumhra le fáil. Ní dhearnadh féarach fliuch a mhapáil ach ar leithligh áit a raibh gnáthspeicis féaraigh fhliucha amhail Féar an Chinn Bháin agus Cíb Rua san fhásra. Taifeadadh relevé amháin i bhféarach fliuch.

Is féidir leis an bhféarach aigéadach tirim-taise a bheith saibhir ó thaobh speiceas de agus tá speicis ann amhail Cíb Earraigh agus Luibh na bhFear Gonta. Taifeadadh dhá relevé sa chineál gnáthóige sin, bhí Feorainn Mhín agus Féar Caorach fite fuaite an chéad cheann agus bhí an dara ceann níos éagsúla le speicis *Rhytidadelphus squarrosus*, beiteán agus Cíb le fáil go forleathan.

I gceantair áirithe, grádaíonn an féarach tirim-taise isteach i ngnáthóg larscríbhinn I Féarach Beiteán atá saibhir ó thaobh speiceas de (6230). Is gnách go mbíonn Beiteán, Cíb fhéithghlas, Cíb na bpaidríní agus clúdach luibheanna leathanduilleacha níos airde i bhféarach cáilíochta larscríbhinn I, agus is iad Néalfartach agus Luibh na bhFear gonta dhá cheann de na speicis níos coitianta.

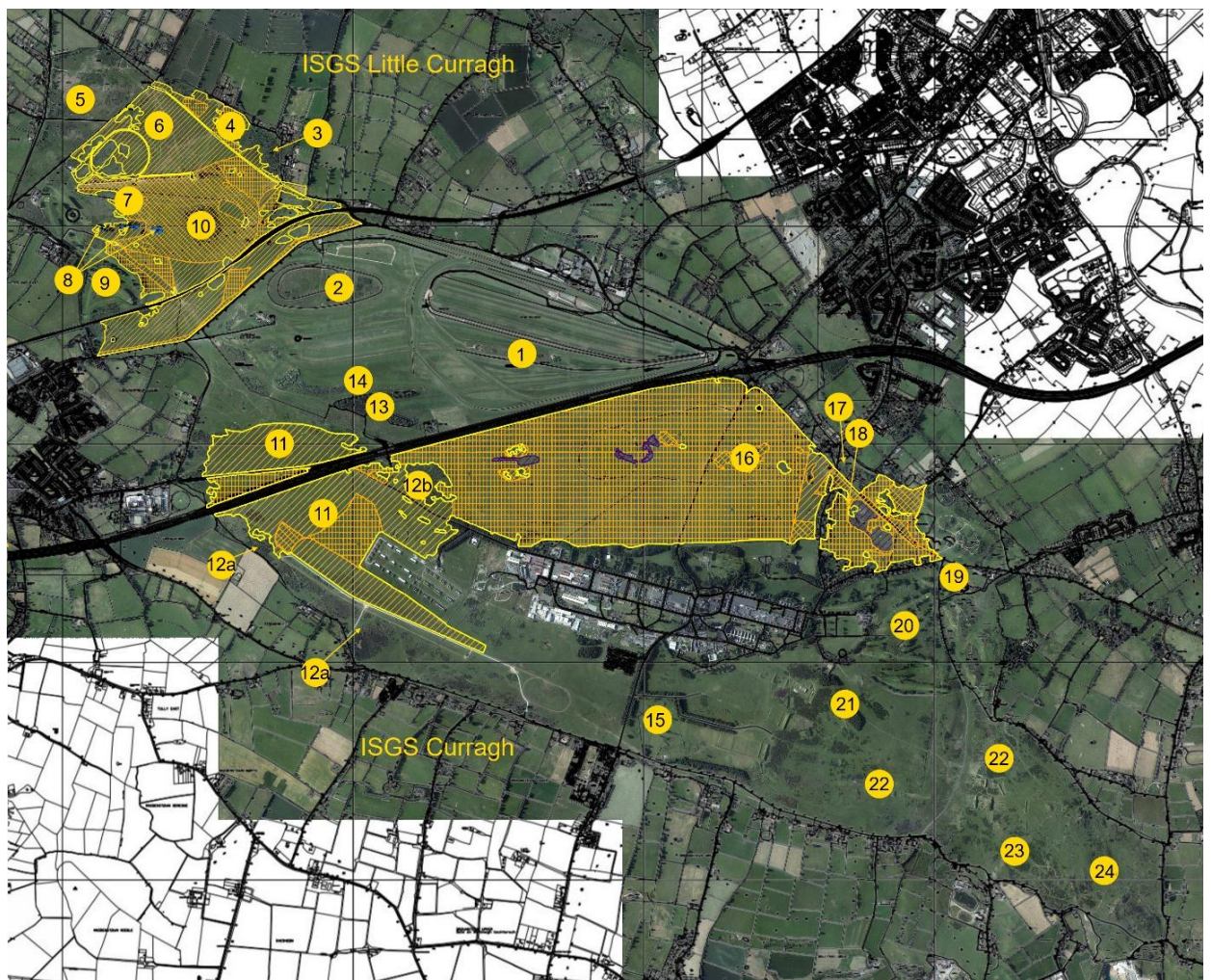
Is minic a bhíonn féarach ardchaighdeán larscríbhinn I mar mhósáic le féarach aigéadach tirim-taise, ach tá méid leordhóthanach de i láthair chun ocht stad measúnaithe sa ghnáthóg a thaifeadadh. Ar an iomlán, theip ar an ngnáthóg 6230 an measúnú ar struchtúr agus ar fheidhmeanna, níor éirigh ach le trí cinn de na hocht stad, go príomha mar thoradh ar chlúdach neamhleor luibheanna leathanduilleacha agus clúdach ard bruscair.

Tá limistéir mhóra den suíomh comhdhéanta d'fhéarach aigéadach tirim-taise leathfheabhsaithe áit a bhfuil an féarach aigéadach tais ró-innilt ag caoirigh nó a bhfuil damáiste déanta dó trí úsáid mar fhéarach geimhridh do chapail, as a dtagann póitseáil, saibhreas speiceas laghdaithe agus flúirse méadaithe d'fhéaracha agus luibheanna méiseatrófacha.

Bíonn an ghnáthóg *Festuco-Brometalia* (6210) de chuid larscríbhinn I le fáil ar an suíomh. Faightear é ar thulacha de dhéantús an duine d'fhéarach cailcreach a cruthaíodh sa 19ú haois chun críocha míleata. Sa ghnáthóg sin taifeadadh ceithre relevé de chineál stad measúnaithe agus bhí struchtúr agus feidhmeanna fabhracha ag gach ceann acu. Tógadh na tulacha sin ag baint úsáid as substráit chailcreach ón talamh díreach lastuaidh díobh. Tá na speicis féir Féar cumhra agus Féar caoráin coitianta i gceantair mar atá Cíb liathghorm agus Cíb earraigh. Tá clúdach leathanduilleach ard agus tá na speicis táscaire dearfacha *Boladh cnis*, *Crág phortáin gharbh*, *Crobh éin* agus *Pilosella officinarum* coitianta.

I gceantair ina dtugtar aclaíocht do chapail go rialta tá póitseáil agus díghrádú ar roinnt limistéar féarach aigéadach. Rinneadh cliathadh ar fud an tsuímh, rud a dhéanann dochar don fhraochmhá agus don fhéarach aigéadach tais. Tá scrobarnach scaipthe (Aiteann galla go príomha le roinnt Sceach) ar fud an tsuímh. Glanadh cuid acu sin le cúpla bliain anuas ach bhí siad ag athghiniúint tráth an tsuirbhé. Tá an chuid is mó den suíomh á bhainistiú ag innilt caorach, le caoirigh ar an suíomh i rith na bliana.

Is iad na príomhghnáthóga cóngaracha ná scrobarnach, fraochmhá agus féarthailte talmhaíochta feabhsaithe. Ba iad froganna agus coiníní an t-aon speiceas suntasach a taifeadadh ar an suíomh agus tugadh faoi deara gnéithe seandálaíochta créfoirt agus liosanna. Taifeadadh go ndearnadh oibríochtaí díobhálacha dumpála ar an suíomh.

Léarscáil nótaí gnáthógSpriocnótaí bailithe

Spriocnótaí faoin suíomh atá ann. Thairfead Val Swan, Maor Fiadhúla Chontae Chill Dara an-chuid díobh le linn don bheart ainmniúcháin LON a bheith á dhéanamh ag SPNF. Cuirtear aicmiú 'LON' leis na nótaí seo

1. 'Siar Marie', atá ina fhuíollsciar fraochmhá laistigh de léas IHRB. Laistigh de limistéar an Phlean ach ábhartha don staidéar atá sé. D'aithin Marie Dromey, agus imscrúdú á dhéanamh aici ar an iarratas ar ainmniúchán LCS, an tábhacht a bhaineann leis an limistéar sin sa mhéid agus gur sampla é den ghnáthóg fhraoch-chineálach nach ndearnadh an ró-innilt chéanna uirthi is a dhéantar laistigh de na Tailte Glasa de ghnáth.

LON: Gnáthóg ardaithe a bhfuil fraochmhá thirim ceannasach uirthi, agus roinnt limistéar ithreach láiste inti ina bhfuil fíorbheagán fásra. I measc na speiceas plandaí sna limistéir fraochmhá tá flúirse *Calluna vulgaris*, *Deschampsia cespitosa*, *Agrostis capillaris*, *Hypericum pulchrum* agus *Galium saxatile*, mar aon le *Ulex europaeus*, *Prunus spinosa* agus *Crataegus monogyna* ó am go chéile. Sna hithreacha láiste ar na bruacha ardaithe cothaítear *Carex flacca*, *Plantago lanceolata*, *Carlina vulgaris*, *Linum catharticum* agus *Achillea millefolium*. Ar fud an limistéir fuarthas flúirse caonach chomh maith le roinnt clúdach léicean ar an talamh agus ar na crainn. Tá an limistéar sin laistigh de theorainneacha réadmhaoin an Turf Club, atá ar thuairim is 800 ha, agus ní dheanadh an innilt chéanna air lena mbíonn á déanamh lasmuigh de.

2. LON: Fraochmhá fliuch i ngeadáin de mhéideanna éagsúla atá scaipthe ar fud na coda den suíomh atá taobh thiar den Ráschúrsa. Fuarthas amach go mbíonn baint acu sin le maoschlár fara. Tá an talamh measartha crua faoi chois. Tá sé neamhghnách go leor gur i gcomhthéacs féarthalaimh ísealchríche a fhaightear an ghnáthóg seo, agus tá sé níos neamhghnáiche arís toisc go bhfaightear speicis thipiciúla dá n-oireann dálaí aigéadacha nó ardtailte ann. Tá geolaíocht an Churraigh cailcreach nó bunmhar. Tá láisteadh tarlaithe ann, áfach. I measc na speiceas

a fhaightear i bhformhór na ngeadán, ach ní i ngach ceann acu, tá *Molinia caerulea*, atá ceannasach, agus méideanna beaga *Calluna vulgaris*, *Nardus stricta*, *Juncus squarrosus*, *Juncus effusus*, léicin, *Cladonia* sp. agus *Peltigera* sp.

I measc na gcaonach a fhaightear tá *Sphagnum capillifolium*, *Polytrichum commune*, *Aulacomnium palustre*, *Hypnum jutlandicum*, *Rhytidiadelphus squarrosus*, *Hylocomium splendens*, *Pseudoscleropodium purum*, *Pleurozia schreberi*, *Thuidium tamariscinum* agus *Dicranum scoparium*.

Le fáil laistigh den dá raon reatha agus eatarthu (tá raon amháin laistigh den cheann eile).

3. Limistéar imeallach ina bhforbraítear clúdach níos dlúithe scrobarnaí. Flúirse aitinn, agus crainn éiritheacha ina mheasc.

4. Fágadh an taobh thuaidh den bhóthar amach as an LON, ach tá sé faoi réir Acht an Churraigh agus laistigh de limistéar an Phlean. Is cosúil gur gnáthghnáthóg GS3 atá ann, ach is léir go ndearnadh póitseáil agus díobháil mheicniúil eile ann.

5. Tá aiteann (*Ulex europaeus*) ceannasach ar an mósáic ghnáthóige ansin ar bhealach níos fairsinge ná mar atá sé in áiteanna eile ar an suíomh, agus is dócha gur fágadh amach as an ISGS ar an gcúis sin, ach rinneadh tuilleadh glanadh aitinn le déanaí.

6. Thairfeadh baill foirne taighde de chuid SPNF 'go ndéantar mósáicí leis an bhfraochmhá fhliuch agus an féarthalamh, a bhfuil linnte iontu ina bhfuil brait Sfagnaim, speicis *Juncus* agus clampaí suntasacha *Eriophorum* áitiúla. Tairfeadh na speicis seo a leanas:

Fraochmhá fhliuch*

• Luachair Bhog (<i>Juncus effusus</i>) • Néalfartach (<i>Potentilla erecta</i>) • Caonach Trilseach Móna (<i>Hypnum jutlandicum</i>) • Luachair Chaoráin (<i>Juncus squarrosus</i>) • Fionnán (<i>Molinia caerulea</i>) • <i>Hylocomium splendens</i> • Luachair Bhláthghéar (<i>Juncus acutiflorus</i>) • Fraoch Mór (<i>Calluna vulgaris</i>) • Cíb Chruithneachta (<i>Carex panicea</i>) • Beiteán (<i>Nardus stricta</i>) • <i>Pseudoscleropodium purum</i> • Cíb Choiteann (<i>Carex nigra</i>) • Cíb Odhar (<i>Carex hostiana</i>) • Ceannbhán (<i>Eriophorum angustifolium</i>) • Foltchaonach (<i>Polytrichum</i> sp.)	• Cíb Fhéithghlas (<i>Carex binervis</i>) • Fraoch Naoscaí (<i>Erica tetralix</i>) • <i>Dicranum scoparium</i> • Cíb Fhéithghlas (<i>Carex binervis</i>) • Cíb na bPáidríní (<i>Carex pilulifera</i>) • Cíb na Réaltaí (<i>Carex echinata</i>) • <i>Thuidium tamariscinum</i> • <i>Pseudoscleropodium purum</i> • <i>Lophocolea bidentata</i> • <i>Dicranum scoparium</i> • <i>Sphagnum capillifolium</i> • <i>Pleurozium schreberi</i> • <i>Warnstorfia exannulata</i> • <i>Polytrichastrum formosum</i> • <i>Sphagnum tenellum</i>

Ina measc bhí brífítí a d'aithin Neil Lockhart ina dhiaidh agus a sannadh do linnte gnáthóige

- Puirpín Uisce (*Lythrum portula*)
- Cf. Réiltín Meánach (*Callitriche hamulata*)
- *Aulacomnium palustre*
- *Sphagnum denticulatum*
- Luachair Bhleibeach (*Juncus bulbosus*)
- *Sphagnum inundatum*
- Milseán Beag (*Glyceria declinata*)
- Súsán Cleiteach (*Sphagnum cuspidatum*)
- Lus na Pingine (*Hydrocotyle vulgaris*)
- *Sphagnum fallax*
- Smaileog Bháite (*Apium inundatum*)

Tá scrobarnach *Ulex europaea* ag fás anseo agus ansiúd sa chuid féarthalamh aigéadaigh den mhósáic. Tá an-innilt déanta ar an bhfásra agus is iad na speicis atá ceannasach air ná féir, go príomha na chéad trí cinn acu atá liostaithe.

Ní fhaightear na speicis eile ach i gclúdach beag, ach bíonn *Juncus* spp. agus *Cirsium* an-fheiceálach. De dheasca na hinnilte tagann bláthanna ar fhíorbheagán speiceas.

- Beinteach Choiteann (*Agrostis capillaris*)
- Féar Cumhra (*Anthoxanthum odoratum*)
- Cuise Mín (*Poa pratensis* agg.)
- Néalfartach (*Potentilla erecta*)
- Calliergonella cuspidata
- Feochadán Corraigh (*Cirsium palustre*)
- Rhytidiadelphus squarrosus
- Cíb na bPáidríní (*Carex pilulifera*)
- *Hylocomium splendens*
- Beiteán (*Nardus stricta*)
- Cíb Fhéithghlas (*Carex binervis*)
- Cuise Bliantúil (*Poa annua*)
- Cíb Chruithneachta (*Carex panicea*)
- Féar Caorach (*Festuca ovina* agg.)
- Athair Thalún (*Achillea millefolium*)
- Féar an Chinn Bháin (*Holcus lanatus*)
- Luibh na bhFear Gonta (*Galium saxatile*)
- Tráithnín Coinfhéar (*Cynosurus cristatus*)
- Luachair Bhog (*Juncus effusus*)
- Giúnach Caoráin (*Luzula multiflora*)
- Luachair Dhlúth (*Juncus conglomeratus*)
- Seamair Bhán (*Trifolium repens*)

Tá comhfhreagairt mhaith idir an méid sin agus an tuairisc maidir le móin atá an-ghearr agus ró-innilte agus Q1.

7. Tá cur síos déanta ag baill foirne de chuid SPNF ar an limistéar ginearálta mar fhéarthalamh oscailte ina bhfuil éagsúlacht réasúnta speiceas (i gcomparáid leis na féarthailte atá idir an limistéar sin agus an Campa).

Is éard atá ann ná féarthailte tipiciúla Feorainne Mine (*Agrostis capillaris*) agus Beiteán (*Nardus stricta*) i gcomhcheangail ar bheagán speiceas mar a thuairiscítear san ISGS.

8. Na tulacha ardaithe ithreach bunmhair mar a thuairiscítear san ISGS. Baineann na hoibreacha créafóige sin le hoiliúint mhíleata agus ceaptar go bhfuil siad thart ar 150 bliain d'aois. Is le hithir bhunmhar iompórtáilte ina bhfuil cion ard cailciam fós a cruthaíodh iad agus, dá bhrí sin, féarthalamh atá ann atá an-difriúil le féarthalamh an phríomh-mhachaire, a ndearnadh láisteadh air ar feadh tréimhse i bhfad níos faide.

9. Tá fearann Chlub Ghailf Chill Dara laistigh de limistéar an Phlean ach is cosúil nach ndearnadh aon suirbhéireacht éiceolaíoch air. Le híomhánna satailíte taispeántar córálacha talmhaíochta, ar glactar leis gur lomadh atá i gceist, a shíneann i bhfad thar an limistéar a leagtar amach mar an cúrsa gailf.

10. LON: Tá crainn fhásta Feá timpeall Clúdach Sionnach Ráth Bhríde agus, le linn don tsuirbhéireacht LON a bheith á déanamh, ní raibh an áit fálaíthe ó chaoirigh. Tá na neantóga agus na feochadáin laistigh den Chlúdach mar léiriú ar shaibhriú cothaitheach. D'fhéadfadh sé gur leathadh aoileach ar an suíomh.

11. Tá cur síos déanta ag SPNF ar an máithreach féarthaimh an-innilte mar fhéarthalamh ar bheagán éagsúlachta speiceas. Tá comhfhreagairt idir an méid sin agus na sonraí de chuid an ISGS a taifeadh 10 níos déanaí, cé is moite den chur síos atá iontu ar an limistéar sa mhéid agus go bhfuil an mháithreach neamhfheabhsaithe GS3 mar fhéarthalamh a ndearnadh feabhsúchán talmhaíochta air agus a athraíonn ina chéile de réir a chéile.

12. Níor coisceadh, de bharr an-innilte, forbairt mósáicí a bhfuil aiteann (*Ulex europaeus*) ceannasach uirthi ar an teorainn lasmuigh (12a) ná laistigh den suíomh (12b), áit a ndearna cur síos air sa tsuirbhéireacht LON mar 'aiteann dlúth ar thalamh claonta' - N55.

13. LON: Foraoiseacht bhuaircíneach a plandaíodh circa 1940 atá comhdhéanta de Sprús Lochlannach, Péine Albanach, Learóg, Cufróg agus Giúis Dhúglais. Le linn na suirbhéireachta LON fuarthas seanbhrocaisí broc faoi na crainn. Le taobh na teorann anois tá rian ann a théann go huasbhealach N7.

14. LON: Idir Rás na Muice Duibhe agus an fhoraoiseacht a shuítear log 30-40 m ar leithead a bhfuil fraochmhá thirim ceannasach air. Tá flúirse Fraoch Mór (*Calluna vulgaris*) agus geadáin Fionnáin (*Molinia caerulea*) ina measc, móide e.g.

- Móinfhéar Garbh (*Deschampsia cespitosa*)
- Beinteach Choiteann (*Agrostis capillaris*)
- Luibh na bhFear Gonta (*Galium saxatile*)
- Beathnua Baineann (*Hypericum pulchrum*)
- Nuacht Bhallach Choiteann (*Dactylorhiza fuchsii*)
- Magairlín an Fhéileacáin (*Platanthera* spp.)

15. Is laistigh de limistéar an Phlean an láthair seo a bhféadfadh suntas a bheith ag baint leis toisc gur aithníodh í mar limistéar móin réitithe ar léarscáil na gluaiseachta Ceathartha (féach Léarscáil 4). Cuid den chóras cóireála uisce agus limistéar nach gceadaítear siúl air atá inti anois. De réir cosúlachta, is tithe caidéal iad na struchtúir ghaolmhara ar an taobh theas. Is dócha gur eotrófach an limistéar seo mar gheall ar ionchur eisilteach.

16. LON: Is cosúil go bhfuil limistéar an tseanphoill ghairbhéil ar an léarscáil ina thalamh réidh dhroimneach, ar féarthalamh go príomha é ach ina mbíonn toir aitinn aonaracha le fáil go treallach. Níl aon bhruach géar ann, ach tá fána leis an talamh mar sin féin.

17. LON: Talamh ar ardú ar a bhfuil *Ulex europaeus* ceannasach agus ina bhfuil liosta speiceas is léiriú go bhfuil dálaí ar bheagán cothaitheach ann agus gur tharla láisteadh ann. I measc na speiceas a fhaightear tá *Hieracium pilosella* agg., *Leontodon autumnalis*, *Cynosurus cristatus*, *Leucanthemum vulgare*, *Galium saxatile*, *Achillea millefolium*, *Trifolium* spp., *Thymus praecox* agus speicis *Rhytidadelphus*.

18. LON: Linn atá bainteach leis an gCláí Dubh. Le linn don tsuirbhéireacht a bheith á déanamh i mí na Samhna, léiríodh an linn mar log a raibh tuile ann le déanaí. Mar sin féin, tá roinnt plandaí ann, lena n-áirítear *Glyceria fluitans*, atá mar léiriú ar dhálaí níos fliche. Le fáil ann tá speicis *Myosotis*, *Ranunculus flammula* agus speicis féar/fraochmhá a tumadh. Is cosúil gur tuairim is 1 m ar doimhneacht atá an limistéir linne laistigh den log.

19. LON: De réir cosúlachta, tá an limistéar ar a dtugtar Log Uí Dhonnaíle suite in aice le poll gairbhéil atá as úsáid. Titeann an fhána go han-ghéar isteach sa log. Tá roinnt aitinn ar an ngoin chothrom os cionn na fána agus san fhána í féin. Nochtadh roinnt talamh lom ina bhfuil rianta ar an ngoin ghéar is cúis le creimeadh. Níl aon fhianaise go mbíonn an limistéar á úsáid ag feithiclí faoi thiomáint ceithre roth. Ar na fánaí géara taifeadadh raon leathan speiceas, lena n-áirítear *Thymus praecox*, *Achillea millefolium*, *Bells perennis*, *Linum catharticum*, *Hieracium pilosella* agg., *Prunella vulgaris*, *Leontodon autumnalis*, *Festuca rubra*, *Carex flacca*, *Cynosurus cristatus*, *Trifolium* spp., *Plantago lanceolata* agus caonaigh *Thuidium tamariscinum*, *Ctenidium molluscum*, *Brachythecium rutabulum*, *Hypnum cupressiforme*, *Ditrichum flexicaule*, *Climacium dendroides* agus *Homalothecium lutescens*.

I nótaí Val, a thras-scríobhtar thuas, déantar cur síos ar ghnáthóg GS1 lán cailciam. Tugann Fehan agus McHugh (1992) aird ar leacht cuimhneacháin Log Uí Dhonnaíle toisc go measann siad ho bhfuil sé iontach táirgiúil i ndáil le fungais Caidhpe Céaraí agus Theanga an Domhain.

20. LON. Thug na Dochtúirí Tom Curtis, Neil Lockhart agus Colmán Ó Criadáin cuairt ar an suíomh Dé Luain 16 Samhain. 1989. Cinneadh go bhfágfaí an cúrsa gailf amach as an suíomh. Níl aon teorainn leagtha amach timpeall cuid mhór den chúrsa gailf. Síneann sí soir thar an mbóthar agus ó dheas i dtreo na raonta míleata. Is garbhteorainn í a tarraingíodh de réir aer-ghrianghrafadóireachta agus de réir siúl timpeall an limistéir. Tá limistéir neamhfheabhsaithe féarthalaimh agus fraochmhá laistigh den limistéar a fágadh ar lár.

NB: Sa chás atá i gceist, áiríodh an Cúrsa Ríoga sa teorainn LONb (féach léarscáil 10), ach tá beagán sonraí ann maidir leis na dálaí éiceolaíocha.

21. LON. Geadán mór buaircíní fásta atá ann, agus roinnt Learóg ina measc

22. LON. Tá an-innill déanta ar an bhféarthalamh sna raoin mhíleata agus timpeall orthu

23. LON. Mósáic féarthalaimh aigéadaigh agus aitinn ar thalamh claonta. Go ginearálta tá an t-aiteann níos flúirsí ar an tír-raon claonta. Tá fásra níos dlúithe aitinn ar an limistéar seo den suíomh sa choirnéal thiar theas ná mar atá sé in áiteanna eile, seachas sa chuid is faide thiar thuaidh den suíomh, b'fhéidir. Tá na liostaí speiceas cosúil leis na cinn ar cuireadh síos orthu cheana féin ag C. Byrne ([sic]; féach cuadraithe Aguisín 1), ach d'fhéadfadh siad a bheith éagsúil lena chéile maidir leis an bhflúirse. Tá dlús mór fungais *Hygrocybe* sa limistéar seo. An limistéar is lú úsáid is ea é toisc go bhfuil sé suite ar thalamh claonta i gcóngar an raon um chleachtadh míleata. Ar na limistéir fairsinge féarthalaimh idir an mhósáic *Ulex* agus féarthalaimh tá innilt throm déanta toisc gur i gceist ann ná talamh cothrom ar féidir rochtain éasca a fháil orthu. (Is cosúil go gcoinníonn na grásaerí a gcaoirigh ar limistéir ar leithligh, arb éasca rochtain a fháil orthu ón mbóthar agus nach bhfuil rófhada ó bhóthar éigin de ghnáth).

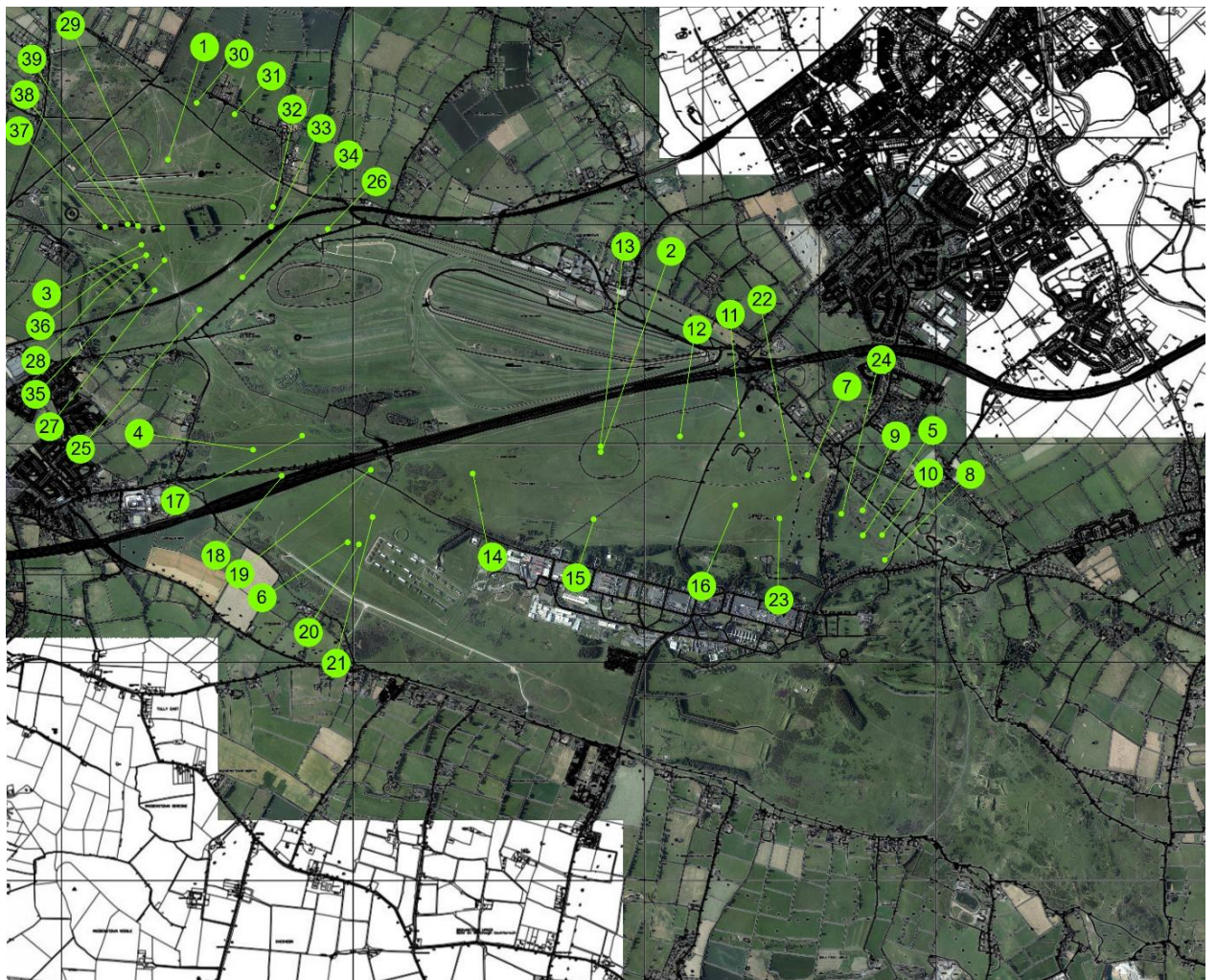
24. LON. Talamh ar ardú ar a bhfuil *Ulex europaeus* ceannasach agus ina bhfuil liosta speiceas is léiriú go bhfuil dálaí ar bheagán cothaitheach ann agus gur tharla láisteach ann. I measc na speiceas a fhaightear tá *Hieracium pilosella* agg. ([sic]; Searbhán Muc (*Pilosella officinarum*)), *Leontodon autumnalis*, *Cynosurus cristatus*, *Leucanthemum vulgare*, *Galium saxatile*, *Achillea millefolium*, *Trifolium* spp., *Thymus praecox* agus speicis *Rhynchospora*.

Tá buntáscairí san áireamh ar liosta Val, mar sin de, d'fhéadfadh sé gur láisteach an ithir ach nár cruthaíodh podsail inti.

Samplaí cuadraithe fásra a cartlannaíodh

In Aguisín 1 tá tras-scríobh ar na relevé a cartlannaíodh, atá mar thagairt úsáideach lena gcuirtear síos ar na limistéir bheaga fásra a roghnaíodh mar léiriú ar limistéir ní ba mhó fásra.

Léarscáil láithreacha cuadrai

Plandaí neamhchoitianta

Beag beann ar an bhflóra fungais suntasach, is suíomh gnáthóige é an Currach go príomha agus níl cáil air mar gheall ar speicis neamhchoitianta nó chosanta. Is éard atá aitheanta mar speicis chosanta as an gCurrach ná Ga Corcra (*Galeopsis angustifolia*) agus Lus Mhic Rí (*Clinopodium acinos*), ar bainteach iad araon le gnáthóga gairbhéil corraithe thar fhorimill Mhachairí an Churraigh, seachas leis an suíomh sainithe. Mar shampla, de réir thaifeadadh Declan Doogue (cláráitheoir BSBI do Chontae Chill Dara) ó 1979, fuarthas an dá speiceas go minic ar an rian gairbhéalta in aice leis an bpáirc CLG taobh thuaidh de sheanardáin traenacha an Churraigh, ar an bpríomhlíne ó Bhaile Átha Cliath go Corcaigh. Liostaítear áiteanna éagsúla eile, lena n-áirítear poill ghainimh thréigthe, sa thaifeadadh sin freisin.

Speiceas eile de chuid na ngairbhéal corraithe timpeall imeall an Churraigh atá ann ná Lus Gorm na nDreancaidí (*Erigeron acer*), ar planda a liostaítear ar Leabhar Dearg na Sonraí é.

Le tamall maith táthar ar an eolas go bhfuil *Brachypodium pinnatum* ann ar an gcláifort iarnróid agus uaireanta luaitear é mar speiceas dúchasach neamhchoitianta. D'fhéadfadh sé gur speiceas a tugadh isteach sa limistéar seo é, rud a mhíneofaí an bhaint atá aige le bruacha iarnróid. Ba mhinic a fuarthas é ar láthair ar leith i lár an Churraigh Bhig (relevé 29) > 300 m ón iarnród.

Bíodh is gur planda dúchasach i ndeisceart Shasana é, tá amhras ann maidir le stádas mar phlanda dúchasach neamhchoitianta ardluacha a shannadh dó anseo ós rud é gur speiceas achrannach é i roinnt gnáthóga féarthalaimh chailcigh, áit a mbíonn sé ionrach agus a gcoisceann sé éagsúlacht speiceas. Chuige sin, is cúis imní é ná go bhfaightear ar an gCurrach ar shiúl ón iarnród é, cé gur fforaigéadach iad na hithreacha ansin. Ba cheart athbhreithniú leanúnach a dhéanamh ar stádas *Brachypodium pinnatum*.

Bithéagsúlacht - Fána

Ar an gCurrach cothaítear pobail Feadóg Buí geimhrithe, ar speiceas a liostaítear in Iarscríbhinn I de Threoir an AE maidir le hÉin iad, go rialta. In achoimre suíomh SPNF tuairiscítear go mbíonn ealtaí 3,000 éan á dtaifeadadh go rialta ó gheimhreadh 1994/95 i leith. Tá uasdátú maidir leis an méid sin ar leathanach Facebook Wild Kildare: 'D'fhéadfadh an-difríocht a bheith idir na líonta agus d'fhéadfaí na héin a aimsiú i mbeagnach áit ar bith ar na Machairí. Is idir 3,500 agus 4,000 éan na líonta iomlána a thaifeadadh le blianta beaga anuas. Tagadh ar éin neamhchoitianta Mheiriceánacha, eadhon, an Fheadóg Bhuí Mheiriceánach agus an Gobadán Broinn-donnbhuí, le tamall de bhlianta, agus iad ag cothú in éineacht leis an ealta'.

Fuarthas Pilibíní freisin, in ealtaí ina mbíonn suas leis na céadta éan, ar an suíomh sna háiteanna céanna, go bunúsach, ina bhfaightear na Feadóga, ach níl na Pilibíní sin ag teacht ar ais go cinnte le déanaí.

Ní thaifeadtar lapairí geimhrithe leis an minicíocht chéanna ar an gCurrach lena mbíonn á thaifeadadh i láithreacha bogaigh cósta agus intíre, ach tugann na sonraí atá ar fáil le fios go n-athraíonn na líonta go measartha ó bhliain go bliain:

Speiceas	1995/96	1996/97	1997/98	2005/06	2007/08	2015/16	2016/17	2021/22
Feadóg Bhuí	7000	3000	103	5000	3000	3500	3000	400
Pilibín	780	800	486				45	

Tá cuid mhór den Churrach róchorraithe, nó déantar innilt róghairid ró-aonfhoirmeach air chun oiriúint d'éin a neadaíonn ar an talamh. Mar sin féin, faightear an Riabhóg Bheag agus an Fhuiseog, ar dhá speiceas a neadaíonn ar an talamh iad, go forleathan i ngnáthóga féarthalaimh timpeall an Churraigh agus go háirithe sna féarthailte neamhinnilte imfhálaithe laistigh den Turf Club. D'fhaightí na speicis sin go forleathan roimhe seo i ngnáthóga ísealchríche in Éirinn, ach tá siad imithe istigh sna hardtailte fraoigh ó shin i leith.

Bhíodh an Giorria Sléibhe Éireannach, ar speiceas sa Leabhar Dearg na Sonraí é, le fáil go líonmhar ar an gCurrach sa 17ú haois agus sa 18ú haois. Glactar leis go mbaineann Giorriacha leas as an suíomh fós, ach ní fhacthas ach ceann amháin ag Val Swan, Maor Fiadhúlra SPNF ag an am é, le linn dóibh a bheith ag déanamh na hoibre fairsinge chun an LON a léarscáiliú idir 1998 agus 1999.

San eagrán is déanaí de Shuirbhéireacht Ioraí na hÉireann (Lawton et al., 2020), fuarthas go bhfuil an tIora Glas beagnach imithe go léir ó Chontae Fhear Manach, ó Chontae. Mhuineacháin ó chodanna de Chontae na Mí agus de Chontae Chill Dara ó foilsíodh an tSuirbhéireacht 2012. Tá méadú nach beag tagtha ar líon na nIoraí Rua a chonacthas, agus tháinig an speiceas sin ar ais go codanna de réigiún Lár na Tíre ó d'imigh sé as radharc. Luann Éiceolaí Rannáin SPNF, Ciara Flynn, go mbíonn an tIora Rua cosanta ag baint leas as crainn Péine Albanaigh a plandaíodh le taobh na mbóithre, lena n-áirítear roinnt bóithre timpeall an Churraigh.

Aguisín C: Plénóta - Déine na hInnilte Caorach

Faoin reachtaíocht tugtar cearta do shealbhóirí sainithe ceart féaraigh chun líon áirithe caorach a chur ag innilt.

Mar chomparáid, i bpleananna comhshaoil feirme feidhmiúla sonraítear an innilt de réir aonaid beostoic (AB) in aghaidh an heicteáir (ha) sa bhliain, agus teorainneacha á gcur le huainiú na hinnilte.

Bunaítear iad sin ar bhó bhainne 550 kg, arb ionann í agus 1 AB, mar sin ní mór iad a aistriú go tomhas de réir líonta caorach in aghaidh 1 ha, ach d'fhéadfaí difríocht shuntasach a bheith eatarthu sin de réir na foinse atá i gceist, e.g.:

	Aonad Beostoic in aghaidh an duine	Ainmhithe in aghaidh an aonaid beostoic
Caora	0.15	6.7
Caora Phórúcháin a bhfuil ua(i)n acu	0.2	5
Reithe Pórúcháin	0.2	5
Caora eile > 1 bhliain d'aois	0.2	5

A foinsíodh ó Threoracha Pleanálaí 2021 de chuid na nIarratas ar Sciar 5 Ardleibhéal na Scéime Feirmeoireachta Comhshaoil (SFC)

	Aonad Beostoic in aghaidh an duine	Ainmhithe in aghaidh an aonaid beostoic
Caora 40 kg	0.08	12.5
Caora 60 kg	0.1	10
Caora 80 kg	0.13	7.7

A foinsíodh ó Lowland Grassland Management Handbook de chuid English Nature (Crofts & Jefferson, 1999)

	Aonad Beostoic in aghaidh an duine	Ainmhithe in aghaidh an aonaid beostoic
Caoirigh ísealchríche	0.11	9.1
Uascáin caorach pórúcháin idir 0.5 agus 1 bhliain d'aois	0.1	10
Caora eile > 1 bhliain d'aois	0.08	12.5
Uain stóir faoi bhun 1 bhliain d'aois	0.04	25
Reithí	0.08	12.5

A foinsíodh ó Farm Management Pocketbook (Nix, 2004)

Déine innilte bheartaithe:

0.5 AB/ha/bliain

Tá sé sin laistigh de ghnáthraon na déine innilte i ndáil le féarthailte measartha neamhthorthúla mar a shainítear i scéimeanna éagsúla é.

Is ionann é agus dlúth caorach idir 4,455 (de réir thiontú SFC) agus 6,051 (de réir thiontú Farm Management Handbook) i gcaitheamh na bliana. Ós rud é go meastar go mbíonn ró-innilt á déanamh, luífeadh sé le réasún go molfaí luach thart ar 5,250 caorach.

Uainiú innilte beartaithe

Faoi Scéim Feirmeoireachta Comhshaol TÉ, go sonrath sa Rogha Bainistíochta Leasúcháin maidir le féarthalamh tirim aigéadach ísealchríche (innilt theoranta), moltar an méid seo a leanas:

Ní mór an suíomh a bhainistiú trí úsáid innilte leitheadaí idir 1 Lúnasa agus 30 Aibreán ar ráta stocála nach sáraíonn 0.6 AB/ha in aghaidh na bliana, gan innilt a bheith ceadaithe idir 1 Bealtaine agus 31 Iúil.

Tagraíonn an luach thuasluaite, 0.6 AB, don dlús thar na 9 mí sin. Nuair nach ndéantar féarthalamh GS3 a innilt a chun deis a thabhairt dó socrú, ag am ar bith den bhliain, meastar go dtagann méadú ar bhithéagsúlacht maidir leis an éifeacht is dócha a bheith ann ar riocht an fhéarthalamh.

Nuair a dhéantar innilt sa samhradh, tagann laghdú ar tháirgeadh síolta, laghdú atá ina chúis le hídiú ar shuibhreas speiceas. Ina thaobh sin, meastar gur buntáistí caoirigh a bhaint ón 1 Meitheamh go dtí an 31 Lúnasa, seachas treoir SFC a leanúint.

Más gá freastal ar dhlús de 5,250 faoi cheann 9 mí, ansin tiocfaidh méadú ar an dlús stocála geimhridh ón leibhéal reatha incheadaithe go tuairim is 6,560. Cé go gclúdaíonn sé sin, ar aon nós, tréimhse inar féidir caoirigh a bhaint chun uain a bhreith, d'fhéadfadh sé gur ghá údar a thabhairt don bheathú breise dá réir.

Más gá cleachtas leanúnach a dhéanamh den bheathú geimhridh

- Is fearr cnónna ná sadhlas i mburlaí móra – is féidir cnónna a scaipeadh go leathan gan na céadta caorach a dhíriú ar limistéar beag (i ndáil le suaitheadh ithreach agus saibhriú cothaitheach mar gheall ar an aoileach)
- Ní mór aontú limistéir um beathú geimhridh a shainiú sna limistéir is lú íogaireacht den raon tréada (toisc gur dócha go mbíonn tuilleadh cothaitheach ann). Beidh measúnú i gceist leis sin ar bhonn raon an teaghlaigh aonair.

Aguisín D: Táscairí agus Méadrachtaí Samplacha a nÚsáidtear i dtaca le Díobháil Bithéagsúlachta

Chuir SPNF liosta le chéile, atá in úsáid faoi láthair, de ghníomhartha a bhféadfaí a aithint gur gá le toiliú ar Natura 2000 (N2K) ina leith:

01	Míntíriú, lena n-áirítear inlónadh.
02	Stocáil nó athstocáil le héisc.
03	Iontaisí, carraigeacha, mianraí, láib, gaineamh, gairbhéal nó dríodar eile a phléascadh, a dhruileáil, a dhreideáil nó a shuaitheadh ar bhealach eile.
04	Gach gníomhaíocht a bhaineann le sleadóireacht agus/nó baint móna.
05	Plandaí a ghearradh, a dhífhréamhú nó a bhaint ar bhealach eile. [Ní gá toiliú le haghaidh barra saothraithe nó le haghaidh innilte nó lomadh.]
06	Plandaí nó ainmhithe nach bhfaightear sa limistéar a thabhairt isteach ann den chéad uair nó arís. [Ní gá toiliú le haghaidh plandáil barr ar fhéarthalamh seanbhunaithe athshíolaithe nó talamh saothraithe.]
07	Gach gníomhaíocht a bhaineann le sleadóireacht agus/nó baint móna. [Ní gá toiliú le haghaidh leanúint de bhaint móna ó bhainc mhóna atá ann cheana.] • Tabhairt faoi thaighde eolaíoch a bhaineann le bailiú agus baint ábhair bhitheolaíoch. • Raonta, cosáin, bóithre, droichead, tóchar nó bealaí rochtana a thógáil nó athruithe a dhéanamh orthu.
08	Fálta, ballaí cloiche, fálta sceach, bainc nó aon teorainneacha goirt, seachas fálta leictreach, a thógáil, a bhaint nó athruithe a dhéanamh orthu. [Ní gá toiliú le haghaidh gnáthchothabhála.]
09	Ithir nó substráit a thochailt, a threabhadh, a chliathadh nó a shuaitheadh ar bhealach eile. [Ní gá toiliú le haghaidh na ngníomhaíochtaí sin ar fhéarthalamh seanbhunaithe athshíolaithe nó talamh saothraithe ar choinníoll go bhfuil sé níos mó ná 50 m ó abhainn, sruthán, tuilemhá, bogach, loch, turlach nó lochán.]
10	Leasachán neamhorgánach nó orgánach, lena n-áirítear sciodar agus aoileach, a leathadh. [Ní gá toiliú le haghaidh na ngníomhaíochtaí sin ar thalamh féaraigh athshíolta bunaithe nó ar thalamh saothraithe ar choinníoll go bhfuil sé níos mó ná 20m ó abhainn, sruthán nó tuilemhá; nó níos mó ná 50m ó bhogach, loch, turlach nó lochán.]
11	Aol a leathadh. [Ní gá toiliú le haghaidh na ngníomhaíochtaí sin ar thalamh féaraigh athshíolta bunaithe nó ar thalamh saothraithe ar choinníoll go bhfuil sé níos mó ná 20m ó abhainn, sruthán nó tuilemhá; nó níos mó ná 50m ó bhogach, loch, turlach nó lochán.]
12	Aon ábhair a stóráil, a chur i dtalamh, a dhiúscairt nó a aisghabháil. [Ní gá toiliú le haghaidh na ngníomhaíochtaí sin ar thalamh féaraigh athshíolta bunaithe nó ar thalamh saothraithe ar choinníoll go bhfuil sé níos mó ná 20m ó abhainn, sruthán nó tuilemhá; nó níos mó ná 50m ó bhogach, loch, turlach nó lochán.]
13	Scrobarnach nó fásra garbh a dhó, a bharradh nó a ghlanadh. [Ní gá toiliú le haghaidh na ngníomhaíochtaí sin ar thalamh féaraigh athshíolta bunaithe nó ar thalamh saothraithe ar choinníoll go bhfuil sé níos mó ná 20m ó abhainn, sruthán nó tuilemhá; nó níos mó ná 50m ó bhogach, loch, turlach nó lochán.]
14	Athruithe a dhéanamh ar phluaiseanna agus/nó a mbealaí isteach.

- 15 Feabhsú talmhaíochta a dhéanamh ar fhraochmhá nó portach.
- 16 Lotnaidicídí, lena n-áirítear luibhicídí, a leathadh. [Ní gá toiliú le haghaidh na ngníomhaíochtaí sin ar thalamh féaraigh athshíolta bunaithe nó ar thalamh saothraithe ar choinníoll go bhfuil sé níos mó ná 20m ó abhainn, sruthán nó tuilemhá; nó níos mó ná 50m ó bhogach, loch, turlach nó lochán.]
- 17 Min bhreise a thabhairt do bheostoc. [Ní gá toiliú le haghaidh na ngníomhaíochta sin ar thalamh féaraigh athshíolta bunaithe nó ar thalamh saothraithe ar choinníoll go bhfuil sé níos mó ná 20m ó abhainn, sruthán nó tuilemhá; nó níos mó ná 50m ó bhogach, loch, turlach nó lochán.]
- 18 Athruithe suntasacha a dhéanamh ar dhlús beostoic (lena n-áirítear innilt a thabhairt isteach), athruithe a dhéanamh ar chineál beostoic nó séasúr innilte, seachas ar fhéarthalamh seanbhunaithe athshíolaithe. [Ní gá toiliú le haghaidh athruithe níos lú 20% ar dhlús beostoic murar tugadh fógra go bhfuil céatadán níos lú i bhfeidhm ar shuíomh ar leith.]
- 19 Beostoc a chur ar féarach idir an 1 Aibreán agus an 31 Deireadh Fómhair ar limistéir a n-úsáidtear le haghaidh innilte geimhridh de ghnáth.
- 20 Úsáid talmhaíochta a athrú ó úsáid mar mhóinéar féir go haon úsáid eile.
- 21 Barra féir a lomadh. [Ní gá toiliú a fháil murar tugadh fógra gur dócha go mbeadh lomadh ar thailte shonraithe ina bhacainn ar phórú agus atáirgeadh traonach le linn na tréimhse a shonraítear san fhógra réamhluaite.]
- 22 Oibreacha nó athruithe a dhéanamh ar bhruacha, grinneall nó sreabhadh draenacha, sruthchúrsaí nó dobharlach.
- 23 Oibreacha draenála, lena n-áirítear draenacha, sruthchúrsaí nó dobharlach a thochailt, a dhoimniú, a leathnú nó a bhacadh.
- 24 Beostoc nó innealra a thabhairt isteach i stráicí abhann ina bhfuil diúilicíní péarla fionnuisce nó i stráicí atá thuas ar aibhneacha ina bhfuil an speiceas sin.
- 25 Uisce a astarraingt nó poill tóraíochta agus toibreacha a thochailt.
- 26 Crainn a leagan nó adhmaid, lena n-áirítear adhmaid marbh, a bhaint.
- 27 Crainn nó barra ilbhliantúla bithfhuinnimh a phlandáil.
- 28 Aon ghníomhaíocht a bhfuil mar aidhm leis cur isteach ar éin, lena n-áirítear trí mhodh meicniúil, fuaime, aer-thiomáinte, gás-thiomáinte nó gaoth-thiomáinte.
- 29 Áiseanna áineasa/cuartaíochta nó gníomhaíochtaí áineasa eagraithe a fhorbairt nó a chur i bhfeidhm toiliú a thabhairt maidir lena leithéid sin a fhorbairt nó a eagrú.
- 30 Feithicil easbhóthair a úsáid chun críche áineasa.
- 31 Talamh a úsáid le haghaidh páirceála áit a bhféadfadh sí sin díobháil a dhéanamh don fhásra, don ithir nó don tsubstráit, nó cead a thabhairt maidir le húsáid dá leithéid sin.
- 32 Athruithe nó athchóiriú a dhéanamh ar fhoirgnimh, fothraigh nó struchtúir eile, nó iad sin a bhaint.
- 33 Tabhairt faoi shuirbhéireachtaí gníomhacha fuaime sa mhuirthimpeallacht.
- 34 Speicis mhara inveirteabracha a bhailiú ó limistéir idirthaoideacha.
- 35 Feithiclí inneallghluaiste a thiomáint i limistéir idirthaoideacha, seachas thar bhealaí rochtana ar ceadáíodh a leithéid sin.
- 36 Soilse a lasadh i bpluaiseanna, foirgnimh nó áiteanna eile a mbaineann ialtóga úsáid astu mar fhara.

Tá an liosta sin ceaptha chun raon leathan rioscaí a chlúdach a d'fhéadfadh a bheith ann do LSCanna agus LfSCanna. Mar an gcéanna, i dTuaisceart Éireann tá liosta tipiciúil d'oibríochtaí infhógartha (ar a dtugtaí 'Oibríochtaí a d'Fhéadfadh a bheith Díobhálach' tráth) lena gclúdaítear na bagairtí a mheastar a bheith bainteach le féarthalamh is Limistéar Leasa Eolaíochta Speisialta:

1. Aon ghníomhaíocht nó oibríocht lena mbaineann díobháil do dhromchla agus fodhromchla an talún nó lena mbaineann suaitheadh a dhéanamh orthu, lena n-áirítear trí threabhadh; rótachartadh; cliathadh; aisghabháil; agus astarraingt mianraí, lena n-áirítear gaineamh, gairbhéal agus móin.
2. Aon athrú a dhéanamh ar an bpatrún agus an déine innilte reatha in aghaidh na bliana, lena n-áirítear aon athrú ar chineál an bheostoic a úsáidtear nó ar chleachtas beathaithe breise.
3. Aon athrú a dhéanamh ar an modh nó minicíocht bhunaithe maidir le rolladh, lomadh nó gearradh.
4. Aoileach, sciodar nó leasachán saorga a leathadh.
5. Luibhicídí, fuingicídí nó ceimiceáin eile a leathadh, a mbaintear feidhm astu chun aon fhoirm planda fhiáin, seachas plandaí ar liostaítear gur díobhálach iad sa Noxious Weeds Order (Tuaisceart Éireann) 1977 ([sic] Feochadáin, Copóga, Buachalán Buí agus Coirce Fiáin) a mharú.
6. Aon ábhar nach sainítear faoi alt 5 thuasluaite a stóráil, a dhumpáil, a leathadh nó a sceitheadh.
7. Aon phlandaí, síolta nó iarsmaí plandaí a scrios, a chur as áit, a bhaint nó a ghearradh, seachas más atá i gceist ná:
 8. plandaí ar liostaítear gur díobhálach iad sa Noxious Weeds Order 1977 (Tuaisceart Éireann).
 9. réisímí gnáthghearrtha nó gnáthlomtha nach gá toiliú lena n-aghaidh de réir alt 3 thuasluaite.
10. Aon ainmhithe a scaoileadh amach sa limistéar (seachas más i gcomhréir le gnáthchleachtais innilte a dhéantar a leithéid) nó aon phlandaí a chur ann. Áirítear le 'ainmhithe' éin, mamaigh, éisc, reiptílí, amfaibiaigh agus inveirteabraigh; Áirítear le 'plandaí' síolta, torthaí agus spóir.
11. Dó a dhéanamh.
12. Athruithe a dhéanamh ar bhainistiú crann nó coillearnaí, lena n-áirítear foraoisiú, plandáil, glanadh, leagan roghnaitheach crann agus bunscoitheadh.
13. Aon struchtúir bhuana nó shealadacha a thógáil, a bhaint nó a shuaitheadh, lena n-áirítear trí oibríochtaí tógála, innealtóireachta nó eile.
14. Athruithe a dhéanamh ar ghnéithe nádúrtha nó saorga, bolláin nó clocha móra a ghlanadh as an talamh agus éadain charraige a ghrádú.
15. Oibríochtaí nó gníomhaíochtaí a mbeadh tionchar acu ar bhogaigh (lena n-áirítear riasca, eanach, portach, aibhneacha, sruthanna agus uisce oscailte), e.g.:
16. athruithe a dhéanamh ar mhodhanna nó minicíocht lena ndéantar gnáthchothabháil draenacha.
17. athruithe a dhéanamh ar struchtúr aon sruthchúrsa ar bith.
18. maoschlár a laghdú, bíodh sé sin go buan nó go sealadach.
19. athruithe a dhéanamh ar bhainistiú fásra cois bruacha.
20. Aon ainmhithe fiáin a mharú nó a bhaint seachas i gcás ina gcaitear leis an marú nó leis an mbaint sin mar eisceacht in Ailt 5, 6, 11, 17, 20, 21 agus 22 den Wildlife Order 1985 (Tuaisceart Éireann).
21. Na gníomhaíochtaí seo a leanas i gcás ina dtugtar fúthu ar bhealach ar dócha go ndéanfaidís díobháil nó go gcuirfidís as d'fhiadhúlra an limistéir:
 22. Gníomhaíochtaí oideachais.
 23. Gníomhaíochtaí taighde.
 24. Gníomhaíochtaí áineasa.
 25. Aclaíocht a thabhairt d'ainmhithe.
 26. Athruithe ar bhainistiú géime, éan uisce nó iascaigh nó ar chleachtais iascaireachta nó seilge.
 27. Úsáid a bhaint as feithiclí nó árthaí ar dócha go ndéanfaidís díobháil nó go gcuirfidís as d'fhiadhúlra an limistéir.

Baineann an liosta TÉ le Limistéar ASSI Ballymacallion, is é sin, suíomh féarthalamh húmasaigh ar mhórán speiceas i nDoire, ach féadfaidh sé, mar an gcéanna, a bheith bainteach le cuid mhór suíomhanna féarthalamh eile.

Tá liosta leitheadach eile 'Gníomhartha Infhógartha' curtha le chéile le haghaidh gach limistéir a ainmníodh mar LON féarthalaimh thirim ísealchríche i bPoblacht na hÉireann.

- Beostoc os cionn dlús inbhuanaithe (mar atá sainithe i bpleananna feirme faofa) a chur ag innilt.
- Beostoc a chur ag innilt sa chás gur cuireadh, an tseachtain roimhe, lotnaidicíd a fhágann iarmhair imchoimeádacha san aoileach.
- Gnáthúsáid a athrú ó úsáid mar mhóinéar (go húsáid chun innilt nó chun sadhlas a dhéanamh) nó chun innilt go húsáid chun sadhlas a lomadh.
- Aol/aon sórt leasacháin a chur ar limistéir nár leasaíodh roimhe.
- Leasachán a leathadh dá méadódh sé an leibhéal nítrigine/fosfair in ithreacha a bhfuil a leibhéal os cionn leibhéal innéacs 2 na Scéime um Chosaint na Timpeallachta Tuaithe cheana.
- Féar a lomadh roimh an 30 Meitheamh (seachas maidir le tailte ina bhfuil traonaigh goir nó maidir le móinéar áirithe neamhchoitianta, ar cásanna iad ina mbíonn forálacha speisialta i bhfeidhm).
- Fásra a dhó/tailte a threabhadh nó a shaothrú nuair nach ndearnadh bainistíocht den sórt sin orthu le 20 bliain anuas.
- Talamh a aisghabháil, a inlínadh nó a dhraenáil/a athshólú; crainn nó aon speicis eile a phlandáil; úsáid a bhaint as aon lotnaidicíd nó luibhicíd.
- Aon ábhar a dhumpáil, a dhó nó a stóráil.
- Athruithe a dhéanamh ar bhruacha, grinneall nó sreabhadh sruthchúrsaí.
- Áiseanna áineasa tráchtála (e.g. fálróid ar chapaillíní) a dhéanamh
- Plandaí nó ainmhithe is speicis nach bhfaightear sa limistéar faoi láthair a thabhairt isteach den chéad uair (nó arís) ann.
- Áiseanna fóillíochta, lena n-áirítear cúrsaí gailf, páirceanna spóirt, áiseanna carbhán nó áiseanna campála, a fhorbairt.
- Ithir, láib, gairbhéal, gaineamh nó mianraí a bhaint.
- Bóithre nó carrchlóis a fhorbairt.
- Fálta, foirgnimh nó claífoirt a thógáil.
- Foraoisiú.

Aguisín E: Torthaí an Chomhairliúcháin Phoiblí 2022

thepaulhogarthcompany

Introduction

The second consultation event sought opinion on the draft Conservation Management Plan and the draft Interpretation and Wayfinding Strategy.

An in-person event (attended by representatives of the client and consultant team) was held at the Curragh Racecourse on 19th October 2022, with printed consultation boards being made available after the event at the Council Offices, Kildare Library, Newbridge Library and in Kilcullen.

A short survey was carried out via an online form, and an alternative hard copy version.

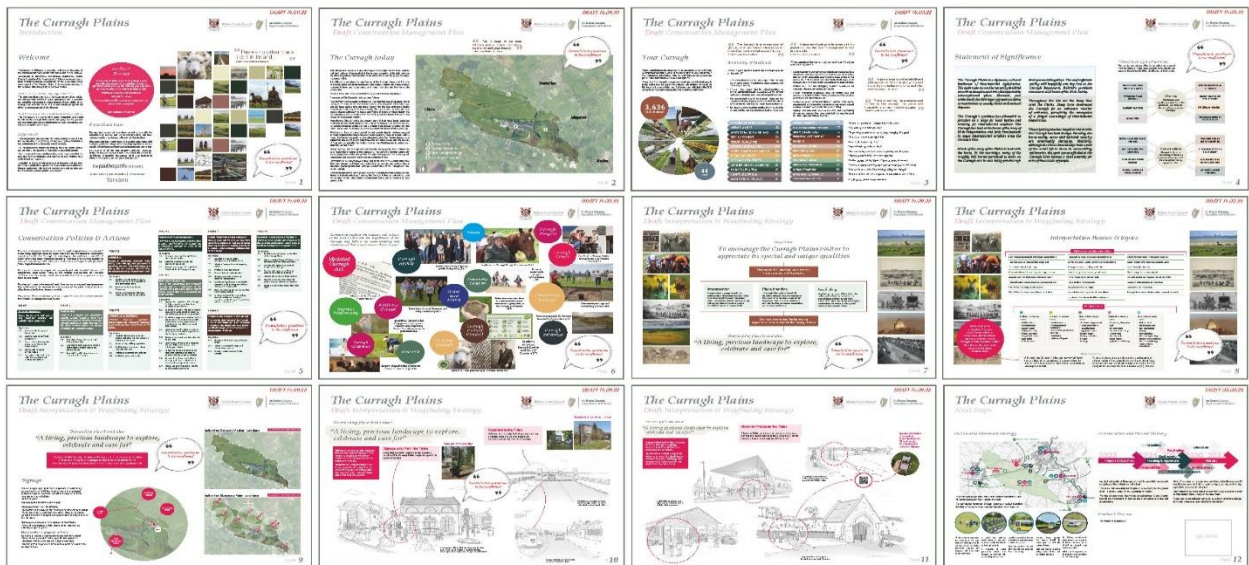
The survey comprised a series of objective and qualitative questions that augmented the discussions had at the in-person event.

As per previous consultation, an email address was communicated for any more substantive responses.

thepaulhogarthcompany

Consultation panels

thepaulhogarthcompany

Overview of responses

TOTAL NUMBER OF SURVEY RESPONSES - 260

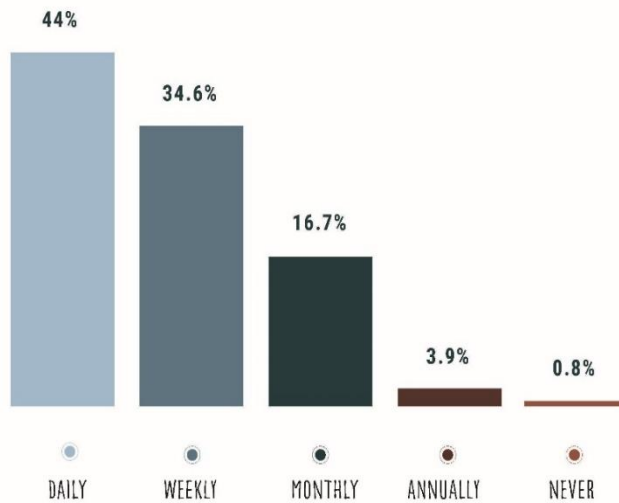
- ONLINE 242
- KILDARE 1
- KILCULLEN 6
- NEWBRIDGE 4
- COUNTY COUNCIL OFFICE 7

thepaulhogarthcompany

QUESTIONS ABOUT YOU...

TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
257 OUT OF 260

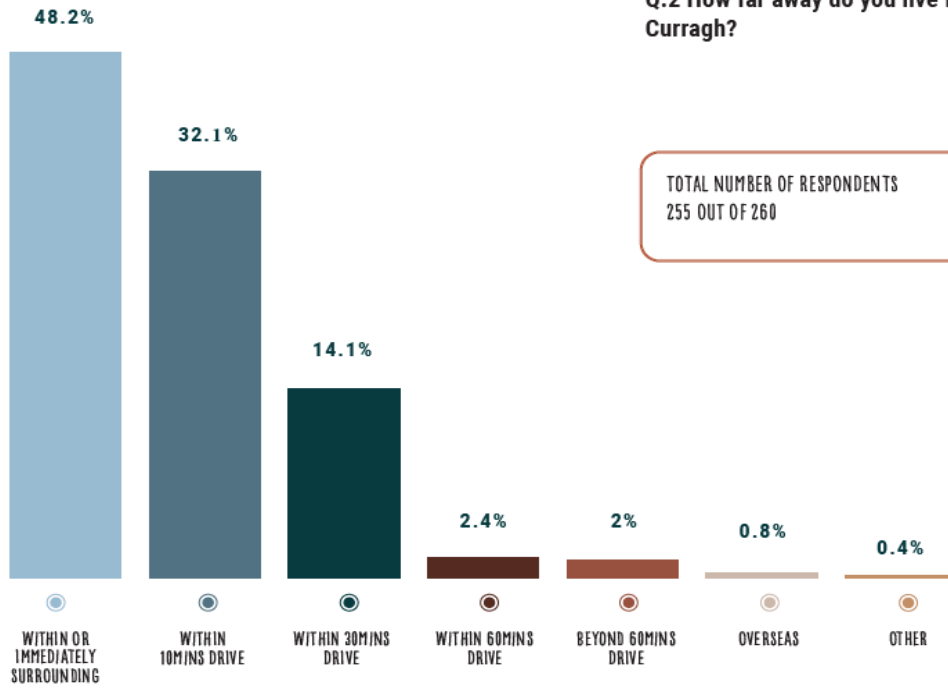
Q.1 How often do you visit the Curragh Plains?

the paul hogarth company

QUESTIONS ABOUT YOU...

Q.2 How far away do you live from the Curragh?

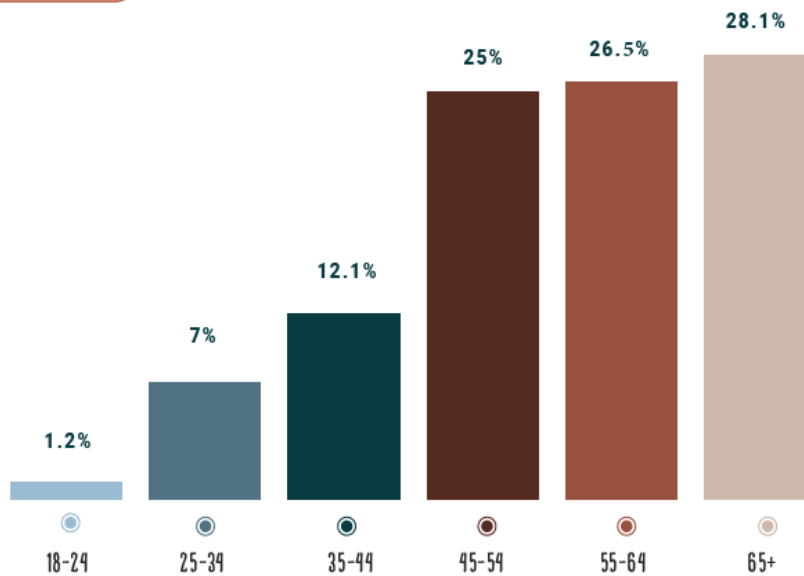
TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
255 OUT OF 260

the paul hogarth company

QUESTIONS ABOUT YOU...

Q3. What is your age range?

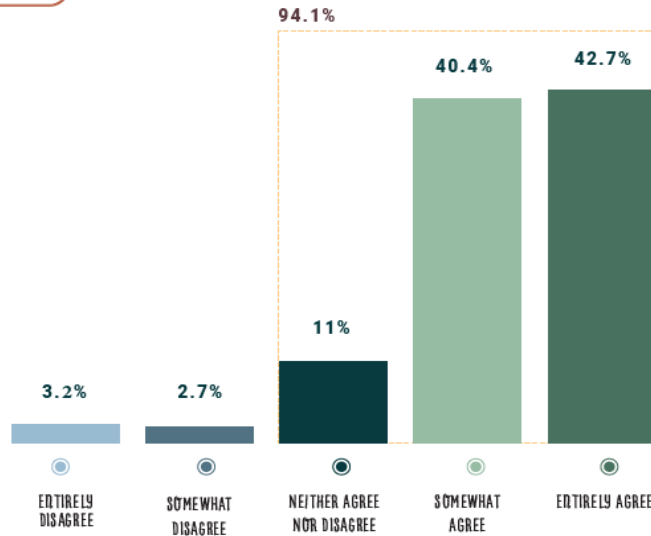
TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
256 OUT OF 260

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
255 OUT OF 260

Q.4 To what extent do you agree with the Statement of Significance, Threats and Opportunities?

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

Q.5 Is there anything else significant about the Curragh Plains that you feel should be included here?

A large number used this question to make general comments, comments relating to opportunities, comments relating to issues that have been addressed in the policy and action recommendations, or give their general feelings about the Curragh.

There were many general comments made in relation to the landscape and archaeological significance of the Curragh, its mythical significance, and the significance of the various uses and users of the Curragh.

Some feedback that should be reviewed going forward includes:

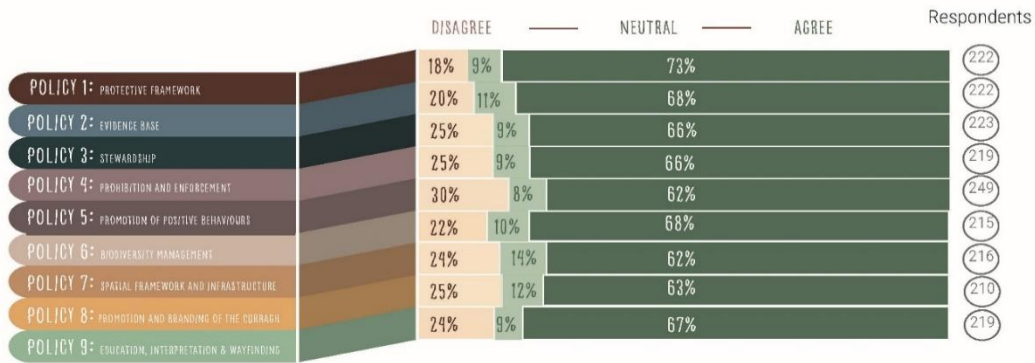
- Significance and connection with St. Brigid
- Criticism that statement of significance does not reflect the flora / fauna enough
- Criticism that the proposals do not recognise the beauty of the plains as they are without interpretation
- Criticism that the work should include the entirety of the Curragh, including the Curragh Camp

- “It's place in the surrounding landscape”
- “The statement is entirely human orientated and does not recognise the nature value of the Curragh beyond galloping horses and grazing sheep”
- “Whilst horses and sheep are significant, the use of the plains by families as a place of recreation is also very significant”
- “The use of the plains for exercise by people is significant”
- “I feel that to divorce the Curragh Camp from the plains crazy.”
- “Disappointing but understandable to have the Curragh Camp missing, although its museum is mentioned in the draft.”

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

Picking up on the general response to the policies, a minimum of 70% (most being 75%-80%) agreed, or had a neutral stance to the policies.

Q.6 Please indicate to what extent you agree with the with following policies

In trying to understand the nature of the responses we looked to the responses provided at Question 7.

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

Q.7 Do you have any comments or suggestions about the draft policies and actions?

There was a lot of positivity around the work that had been done, and a large proportion of the respondents agreed, or had a neutral stance to many of the policies.

There was much concern embedded within the feedback on the actions relating to:

- Accountability
- Enforcement
- Timelines and increased speed of action

Whilst many of the comments were general and overarching in nature, the following pages outline some of the comments.

- “So much covered from all aspects well done”
- “I am impressed with the draft consultation document which I hope will deliver on its aspirations”
- “All policies are thoughtful and positive”
- “Love the idea of stewardship, conservation, biodiversity, education in local schools needed. Website and info for public much needed”
- “Initiatives, needs are obvious for many years but the lack of implementation and any body taking proper sense of responsibility is totally absent”
- “This is a very comprehensive ambitious plan but if there is no immediate protective intervention there won't be anything special to warrant the other development strategies.”
- “Get the basics done quickly to encourage people to get behind the entire plan”
- “Please get some protection in place asap”

the paul hogarth company

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

Q.7 Do you have any comments or suggestions about the draft policies and actions?

Policy 1: Protective Framework

- "There is a need to modernise legislation"
- "Would National Park status not speed up the implementation of the plan with greater resources being made available?"

Policy 2: Evidence Base

- "The community or members of the curragh community should be included in the advisory group"
- "Research needed on sport and recreation use on the Curragh and its impact on human and animal wellbeing."

Policy 3: Stewardship

- "Significant emphasis needs to be placed on the nomination of an appropriate management body for these actions. Representative, empowered and resourced."
- "The curragh rangers should be independent"
- "Can a system of reporting be set up to ensure it is easy for the public to report any breaking of rules that are witnessed."

Policy 4: Prohibition and Enforcement

- "You don't list the use of drones and model aircraft in wildlife habitats or the hunting of wild animals."
- "Introduce equine use regulations."
- "Policy 4.1 seems like it will have little to no effect. There are already laws about encampments which are not enforced."
- "Travellers to be removed from the curragh"

Policy 5: Promotion of Positive Behaviours

- "Policy 5 - 5.1 Code of conduct and Charter should be mandatory, voluntary would be ignored."
- "farmers should take more responsibility for the sheep"

the paul hogarth company

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

Q.7 Do you have any comments or suggestions about the draft policies and actions?

Policy 6: Biodiversity Management

- "Policy 6.6: if trees are removed there will be considerable upset among locals as many people don't understand or appreciate the significance or importance of the grassland."
- "Policy 6.6 while tree planting should not be allowed, there are a number of historic small plantations that add interest."
- "Could some 'Curragh woodlands' be identified and maintained or improved by the addition of native trees perhaps?"
- "The furzes - concerns that works leave an eyesore i.e. tracks, and loss of furze removes wildlife shelter"

Policy 7: Spatial Framework and Infrastructure

- "There should be no more building on the curragh. There is enough vacant infrastructural and building to have a visitor centre"
- "Designated parking spots on the outskirts of the plains, not on the plains themselves defeats the purpose"
- "It would be great if there were safe paths out to curragh from Kildare Town"

Policy 8: Promotion and Branding of the Curragh

- "Encourage Curragh branding on area signage and for a wide variety of products. Consistently promote stewardship, events, release of research through media channels."
- "Curragh lamb should be as recognisable as connemara"
- "Encourage Curragh branding on area signage and for a wide variety of products."

Policy 9: Education, Interpretation & Wayfinding

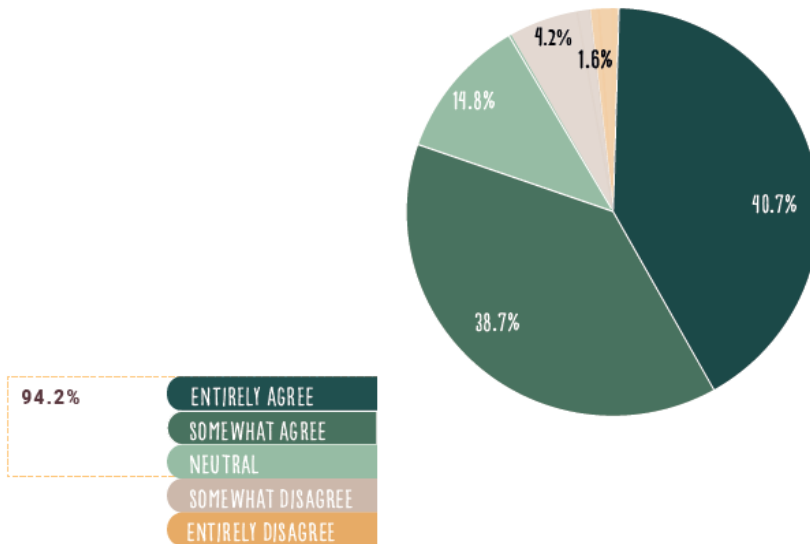
- "an app for navigating the Curragh Plains"
- "Promote the connection to the horse through various educational campaigns and partnerships."
- "Are gateway to plains structures necessary or could they be more low key."
- "Part of what made the walks on the Curragh so great is just roaming the many acres, there really shouldn't be 'way markings'."

the paul hogarth company

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
243 OUT OF 260

Q.8 To what extent do you agree with the proposed Themes and topics?

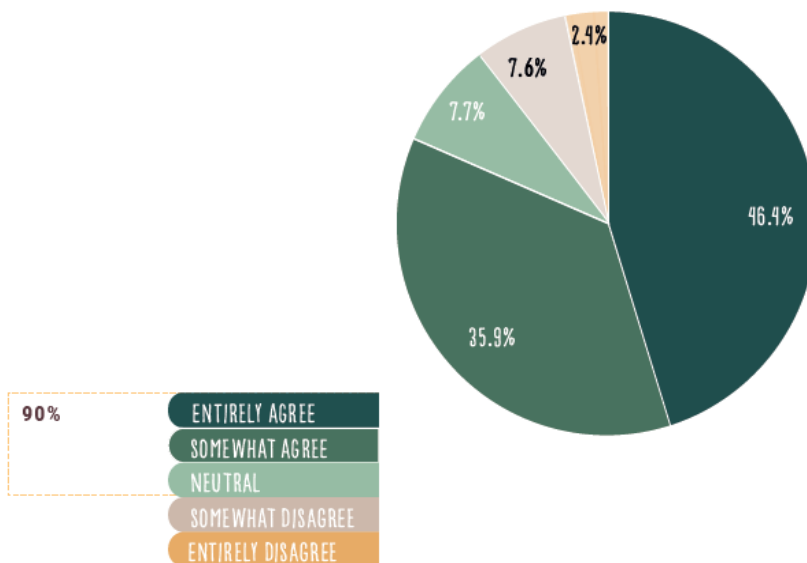

the paul hogarth company

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
248 OUT OF 260

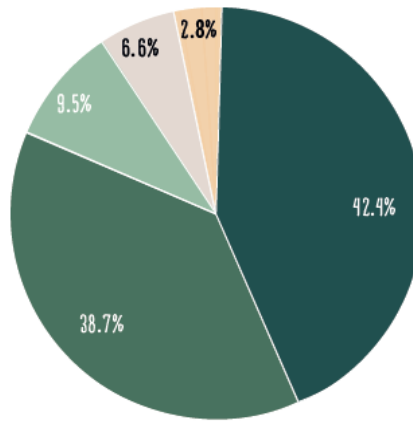
Q.9 To what extent do you agree that these interpretation proposals will improve the experience of visiting the Curragh and understanding its rich diversity?

the paul hogarth company

TOTAL NUMBER OF RESPONDENTS
243 OUT OF 260

Q.10 To what extent do you agree with the Sustainable Movement Strategy for the Curragh Plains?

90.6%

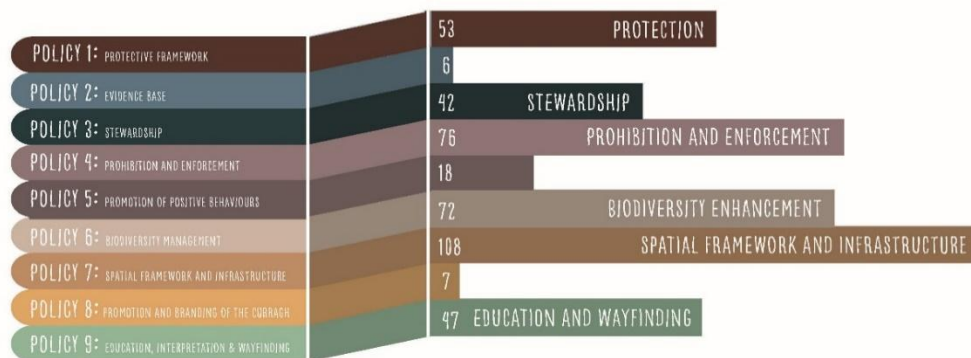
- ENTIRELY AGREE
- SOMEWHAT AGREE
- NEUTRAL
- SOMEWHAT DISAGREE
- ENTIRELY DISAGREE

the paul hogarth company

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

Views were expressed throughout all the qualitative responses. Generally, the responses given related to a draft Policy/Action of the draft plan, or an issue such as protective framework or stewardship. The findings have been structured in this way with one 'point' being assigned for each of the priorities given.

Q.11 Based on all draft proposals, what do you think should be the Top 3 priority projects for the Curragh Plains?

One point was assigned for each of the three provided, albeit it is recognised that not all respondents completed this section, and some did not list three priorities. The analysis provides a useful "heatmap" as to where priorities were assigned.

thepaulhogarthcompany

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

Q.12 Do you have any further comments or suggestions on the Draft Proposals for the Curragh Plains?

The additional comments reflected previous answers and our experience when talking to people at the consultation event.

Interpreting the comments and suggestions made, it was clear that communication is important in order to develop:

- clarity around the aims and purpose of the project
- a public understanding as to why actions are being taken or not taken, and the need for professional input
- understanding between different user groups

UNDERSTANDING OF THE AIMS

"Why can't you just leave it alone, it's natural, it's beautiful, not everything in sight needs to be 'developed'."

PUBLIC UNDERSTANDING OF ACTIONS

"Don't mess it up with fancy Dublin academics ruining what the community love."

UNDERSTANDING BETWEEN USERS

"The primary purpose to be the breeding, rearing and training of thoroughbred racehorses."

"The plains need to be preserved for Defence access to use the land for robust training."

thepaulhogarthcompany

QUESTIONS ON THE DRAFT PROPOSALS...

Q.11 Based on all draft proposals, what do you think should be the Top 3 priority projects for the Curragh Plains?

The findings reflect our experience when talking to people at the consultation event and are all interlinked. With regard to policies of the highest priority to those responding, the following key points are noted:

POLICY 1

A significant proportion highlighted the need to establish **stronger protective and safeguarding** frameworks

POLICY 3

A significant proportion advocated the need for a **Curragh Agency** and **Ranger** Programme, but that appointments should be impartial / reflective of different users, and adequately resourced

POLICY 4

Precluding vehicles from the Curragh, and dealing with issues surrounding fly-tipping, **rubbish and illegal encampments** were highlighted as a priority

POLICY 6

many advocated the need to **increase biodiversity** and reduce the negative impacts associated with sheep grazing, horse training and military uses

POLICY 7

A significant proportion advocated the need for **parking infrastructure**, as well as traffic calming, cycle lane, **sheep management infrastructure** and general path and infrastructure improvements

POLICY 9

A high response in relation to the need for **signage and waymarking**, particularly educational / warning signage

the paul hogarth company

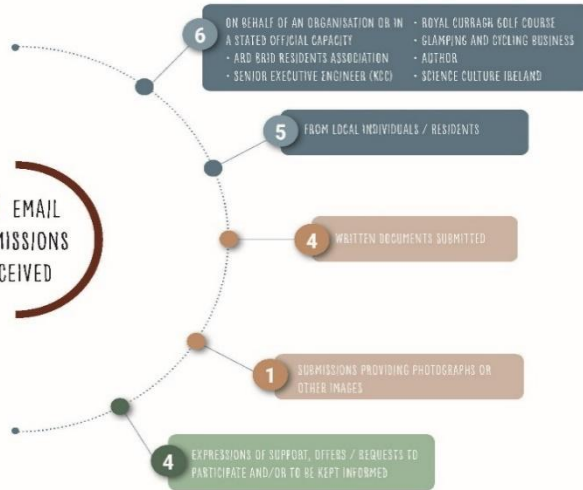
In addition to the short questionnaire, an opportunity to email through any additional information was provided via a dedicated project email address.

"The title of Ranger of the Curragh is a very historical title dating back to the 1660s and with a tradition dating back almost 350 years"

"We support the 9 policy initiatives in the plan to protect and conserve the special status of this landscape"
Royal Curragh Golf Course

"a branding exercise is a useful exercise with clear entry points to the Curragh signalled"

11 EMAIL SUBMISSIONS RECEIVED

- C
O
M
M
E
N
T
S
- NEED FOR PARKING FACILITIES
 - NEED FOR SIGNAGE
 - ENFORCEMENT POWERS
 - WALKING ROUTES / CYCLE ROUTES AND LANES
 - CURRAGH RANGER
 - INFRASTRUCTURE FOR SHEEP
 - PARK AND STRIDE FACILITY
 - CYCLE PARKING
 - INCLUSION OF CURRAGH CAMP
 - REMOVAL OF VEGETATION
 - MANAGEMENT STRUCTURE
 - INTERPRETIVE CENTRE
 - REMOVAL OF VEGETATION
 - BIODIVERSITY ENHANCEMENT
 - BRAND DEVELOPMENT
 - ILLEGAL ENCAMPMENTS

Aguisín F: Nóta Taighde – Creat Teoiriciúil ar a mBunaítear an Bhainistíocht

Is féidir cur síos mar *thragóid na coimíneachta* a dhéanamh ar na cúrsaí mar atá ar an gCurrach faoi láthair. Téarma arna choincheapú ag an eacnamaí William Forster Lloyd in 1833 is ea *tragóid na coimíneachta*, a luaigh an t-éiceolaí Garret Hardin den chéad uair in 1968 (Spiliakos, 2019). Is teoiric í a mhíníonn an claonadh a bhíonn ag daoine aonair na cinntí atá is fearr dóibh féin a dhéanamh, beag beann ar an tionchar diúltach a bheadh ar dhaoine eile. Le himeacht ama ansin, tagann eagla ar pháirtithe leasmhara eile go bhfuil siad ag cailleadh a gcoda den éadail agus iad ag oibriú i spás ar nach ndéantar rialú leordhóthanach. Dá bharr sin, déanann siad deifir chun luach eacnamaíoch níos fearr a bhaint as an gcomhacmhainn. Lomtar an acmhainn go suntasach de réir a chéile agus cuirtear in iúl, dá réir, nach fearrde duine ar bith nuair a dhéantar barrfheabhsú ar bhealach féinchúiseach gearrthéarmach. Faoi dheireadh thall, scriostar an choimíneacht do chách mar gheall ar ró-úsáid a sháraíonn a bunacmhainneacht.

Cé gur féidir le daoine a bheith réasúnach, is iad na hinstinní troid nó teitheadh agus an cíocras chun sásamh ar an bpointe a fháil a spreagann cuid mhaith dár n-iompar fós (Schwartz, 2012). Ba mhaith againn na hinstinní na mílte bliain ó shin. I saol níos casta an lae inniu, áfach, ní dhéanann siad ach an díocas indibhidiúlach a bhrú chun cinn le go gcarfaimid níos mó agus níos mó. Féadfaidh sé sin a bheith dochrach do gach duine againn. Úsáidimid ár n-inchinn chun údar a thabhairt lenár roghanna nó chun a dtionchar a íoslaghdú, seachas iad a cheistiú (ibid). Cuireann Schwartz i gcás gurb é an t-aon leigheas ar an dearcadh indibhidiúlach sin ná glacadh le comhghealltanais chun úsáid inbhuanaithe a bhaint as acmhainn nó coimíneacht. Idéalachas atá ann, is dócha. Mar sin féin, sa deireadh, is éard atá i bhféiniobairt a dhéantar anois chun coimín feabhsaithe a áirithiú san fhadtéarma ná féinchúis a chuireann i gcéill go bhfuil eagnaíocht inti. Cuireann Schwartz trí chineál iompraíochta chun tosaigh chun tragóid na coimíneachta a réiteach. Tá baint ar leith leo sin dóibh siúd a úsáideann an choimíneacht:

- Leathnaigh an dearcadh (i.e. cuir ceist ort cén tionchar a bheidh ag do ghníomhartha ar dhaoine eile?)
- Níos lú a úsáid
- Níos mó luacha a chur leis an gcoimíneacht

Ar an gCurrach, níor léiríodh aon deifir chun an acmhainn laghdaitheach a shaothrú. Ina áit sin, rinne páirtithe leasmhara/úsáideoirí gníomhartha, den chuid is mó, a mheasann siad a bheith cuí ar mhaithe leo féin agus a bheith dlíthiúil. Is minic gur imigh páirtithe leasmhara/úsáideoirí thar na teorainneacha eiticiúla nó dlíthiúla, áfach, maidir lenár cheart dóibh a dhéanamh mar dhaoine a bhaineann leas as an gCurrach. Ar scála mór a rinneadh roinnt de na gníomhartha sin a raibh tionchar acu ar an tírdhreach. Ar scála beag aonair, áfach, a rinneadh an formhór mór acu. Mar sin féin, tá tionchar suntasach déanta ar an tírdhreach acu i dteannta a chéile, fiú ag na gníomhartha beaga. Tá cáilíocht éiceolaíoch na Machairí lomtha cheana féin. Rinneadh dochar do chuid mhór d'oidhreacht thógtha agus leachtanna allamuigh an tsuímh freisin. Is dócha go mí-úsáidtear an Currach, ar an mórgóir, de dheasca easpa feasachta ar a shuntas agus de dheasca cultúir lena ndéantar dearmad ar cé chomh tábhachtach is atá an Currach. Is cuma cé hiad na cúiseanna, tá an Currach i ndrochríocht. Tá géarghá lena chosaint.

Má chinntear gníomh a dhéanamh agus an acmhainn a chosaint, tá cúig cheist a thagann chun solais (Harford, 2013):

- Conas a dhéanfar na gníomhartha?
- Cé a chaithfidh gníomhú agus cad a bheidh i gceist leis na gníomhartha?
- Cé a bhainfidh tairbhe astu?
- Conas a aontófar faoi na gníomhartha?
- Cé a bheidh freagrach as iompraíocht a rialú?

Nuair a chuir Hardin coincheap thragóid na gcoimíneachta i láthair, níor mhol sé ach dhá réiteach chun réiteach a thabhairt ar choimíneacht atá ag dul in olcas. Beartaítear sa chéad cheann go ndéanfaí coimíneacht a náisiúnu agus go ndéanfaidh an stát dianbhainistiú orthu. Leis an dara ceann, moltar go ndéanfaí iad a phríobháidiú go hiomlán agus a dháileadh amach (ibid). Ar ámharaí an tsaol, fuarthas amach gur róshimplí na conclúidí sin. In áit scrios dosheachanta na coimíneachta trí shaothrú, dhianrialú stáit nó príobháidiú, tá sé léirithe, ag an eolaí polaitiúil is

buaiteoir Dhuais Nobel san Eacnamaíocht Elinor Ostrom, gur féidir le páirtithe leasmhara na coimíneachta a bhainistiú ar bhealach inbhuanaithe. D'athbhreithnigh Ostrom samplaí ó cheann ceann an domhain de bhainistíocht rathúil comhacmhainní, d'fhonn tacar de phrionsabail dhearaidh a chruthú. Tháinig sí ar an gconclúid gurbh iad na socruithe comhbhainistíochta a dearadh ón mbun aníos, seachas ón mbarr anuas, ar éirigh leo ní ba mhinice. Conclúid eile de chuid Ostrom ná nárbh ann do réiteach gach faidhbe (Smith, 2009). D'aithin sí go raibh réiteach saincheaptha de dhíth ar gach áit ar leith (Nijhuis, 2021). Is iad na hocht bprionsabal dearaidh a chruthaigh sí ná:

1 - Teorainneacha soiléire

Leis sin, sainítear pobal na n-úsáideoirí agus na teorainneacha timpeall na coimíneachta í féin. Ar an gCurrach, tá méadú tagtha ar líon na n-úsáideoirí áineasa le 20 bliain anuas.

2 - Rialacha um úsáid agus um sholáthar atá i gcomhréir le dálaí áitiúla

Ní mór rialacha a bheith saincheaptha maidir le gach coimíneacht. Ní mór dóibh a bheith cothrom leis na páirtithe leasmhara go léir agus curtha i bhfeidhm ar bhealach cothrom.

3 - Socruithe bunaithe ar chomhroghanna

Is féidir leis na páirtithe leasmhara a rialacha féin a chruthú agus iad a choigeartú má athraíonn na dálaí. Féadfaidh páirtí leasmhar láidir mí-úsáid a bhaint as an bprionsabal seo ar mhaithe lena leas pearsanta féin agus chun dochair do dhaoine eile nó do shláinte fhadtéarmach na coimíneachta (Cox et al, 2010). Ní mór cothrom cothromaíocht réasúnta a bheith ann idir costais agus buntáistí do pháirtithe leasmhara.

4 - Monatóireacht

Is éard atá i gceist leis seo ná sásraí monatóireachta agus príomhthomhais chun sláinte na coimíneachta a rianú. Trí mhonatóireacht, bíonn na daoine a bhriseann na rialacha sofheicthe agus is féidir na rialacha a fhorfheidhmiú ar bhealach níos éasca. Ní mór monatóireacht a dhéanamh ar bhealach cothrom trédhearcach. Ba cheart do na páirtithe leasmhara na réimsí le tomhas (i.e. cleachtais aonair agus sláinte comhshaoil) a aontú eatarthu. Ní mór acmhainní leordhóthanacha a chur in áit le gur féidir monatóireacht chúí a dhéanamh.

5 - Pionóis ghrádaithe

Feidhmíonn pionóis mar dhíspreagadh i gcoinne sárúithe iomarcacha ar rialacha comhaontaithe an phobail. Bíonn déine na bpionós ag brath ar chineál an chiona agus ar an minicíocht lenar briseadh na rialacha. Níos tábhachtaí ná pionóis is ea comhréiteach maidir le hiompraíocht a fhorbairt agus cultúr urraime don tírdhreach a chruthú. Mar sin féin, d'fhonn éascaíocht a dhéanamh ar chothromaíocht, is gá a shuí go bhfuil fíorbhaol pionós ann.

6 - Sásraí réitigh coinbhleachta

Ní féidir coinbhleacht a sheachaint. Dá réir sin, is tábhachtach sásraí réiteach coinbhleachta, atá ar chostas íseal agus atá cothrom, a chur i bhfeidhm chun deacrachtaí a réiteach go sciobtha síochánta.

7 - Bunaitheantas ar chearta

Leis seo leagtar síos nach féidir le gníomhaireachtaí seachtracha rialtais cur in aghaidh chearta na n-úsáideoirí áitiúla chun a n-institiúidí féin a chruthú (ibid). Is minic nach mbíonn rialacha seachtracha ón rialtas ag teacht leis na cúrsaí mar atá siad ar an leibhéal áitiúil. Tá solúbthacht, comhoibriú agus comhpháirtíocht ríthábhachtach.

8 - Fiontair neadaithe

Tagraíonn sé seo do ghníomhaíochtaí rialachais a eagraítear ina n-ilsraitheanna. Is éard a d'fhéadfadh a bheith i gceist leis sin, taobh amuigh de choiste bainistíochta Mhachairí an Churraigh ina mbeadh príomhpháirtithe leasmhara, ná go n-aontódh na clubanna spóirt agus grúpaí pobail éagsúla eatarthu faoi fhéilire bliantúil imeachtaí, d'fhonn buaicréanna úsáide a sheachaint ar na Machairí agus d'fhonn gníomhaíochtaí a leathadh amach ar fud an tsuímh. Chuige sin freisin,

d'fhéadfaí plean caomhnaithe de chuid na Roinne Cosanta a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm. Ba cheart do na grúpaí leasmhara agus na sraitheanna rialachais éagsúla oibriú ar mhaithe le hidirchaidreamh cairdiúil a chruthú lena chéile.

Le measartha gairid, rinneadh athbhreithniú ar infheidhmeacht phrionsabail Ostrum (Cox et al., 2010). Fuarthas go bhfuil siad oiriúnach dá bhfeidhm féin maidir le modhanna comhoiteanna a chruthú go rathúil i leith bainistíocht coimíneachta.

Baineann rialacha róchasta den rath iomlán a thagann ar an mbainistíocht a dhéantar ar choimíneacht (Smith, 2009).

Cúis thubaisteach a bhíonn le drochbhainistíocht ná údarás seachtrach aineolach a fhorfheidhmítear go míchuí, mar shampla i gcás éagóra nuair nach cuirtear na rialacha i bhfeidhm ar gach duine ann (ibid).

Agus athbhreithniú á dhéanamh ar chur chuige Hardin agus Ostrum, ós rud é go dtiocfaí go hiomlán salach ar a bhfuil suntasach faoi Mhachairí an Churraigh dá ndíolfaí agus dá roinnfí iad, níl ach dhá bhealach ann chun iad a bhainistiú. Is é dianrialú rialtais an chéad cheann acu. Is é comhbhainistíocht ag páirtithe leasmhara an dara cheann. Tá an dara cheann níos casta. Mar thoradh ar an dara cheann, áfach, is dócha gurbh fhéidir le daoine cuid ní ba mhó den éadail a fháil, go spreagfaí freagraí nuálaíocha ar dhúshláin agus go ndéanfaí sláinte fhadtéarmach an tsuímh a chothabháil. Is éard a bheadh sa mhalairt ná smacht simplí ach forordaitheach ar ghníomhaíochtaí a d'eascródh as dianrialú rialtais.

Buntáistí agus míbhuntáistí i modhanna éagsúla bainistíochta

Cineál bainistíochta	Buntáistí	Míbhuntáistí
Dianrialú rialtais	<ul style="list-style-type: none"> Bheadh diansmacht á choinneáil Bheadh costais riaracháin ní ba lú 	<ul style="list-style-type: none"> Is dócha go ndéanfaí cuid mhór sárúithe ar rialacha (a dtabharfaí neamhaird ghlan orthu mura raibh forfheidhmiú láidir ann) Is dócha go mbeadh coinbhleacht le pobail áitiúla Chuirfí réitigh ar fhadhbanna as an áireamh a d'fhéadfadh teacht ó ghrúpaí/páirtithe eile Chuirfí srian le deiseanna cistithe
Comhbhainistíocht ag páirtithe leasmhara	<ul style="list-style-type: none"> Bheadh deis ní ba mhó ann tuilleadh fadhbanna de chuid an Churraigh a réiteach trí rannpháirtíocht páirtithe leasmhara eile Bheadh deis ann cultúr láidir urraime agus caomhnóireachta a chruthú Bheadh deis ann ceannaireacht a thabhairt le dea-shampla i mbainistíocht na dtírdhreach stairiúil Bheadh deis ann tuilleadh cistithe a fháil le haghaidh gníomhartha ná mar a bheadh murach sin 	<ul style="list-style-type: none"> Próiseas deacair le bainistiú a bheadh ann (óna dteastódh struchtúr maith agus comhdhéanamh maith grúpaí) Is dosheachanta go dtiocfadh roinnt coinbhleachta idir na páirtithe leasmhara

Tar éis d'imscrúdú a bheith déanta ar na buntáistí agus na míbhuntáistí is dócha a bheadh ag an dá chur chuige bainistíochta inoibrithe, meastar gurbh oiriúnaí do chastachtaí Mhachairí an Churraigh ná dul leis an rogha comhbhainistíochta.